

Konsultatsiooni- ja koolituskeskus Geomedia

UURINGUTE KOOSTAMINE VÕRU PIIRKONNA OMAVALITSUSTE VÕIMALIKUKS HALDUSREFORMIKS

KOONDRAPORT

Tellija: Võru Linnavalitsus

*Täitja: Konsultatsiooni- ja
koolituskeskus Geomedia*

*Projektijuht: Karin-Liis Haljaste
www.geomedia.ee*

Tartu 2010

Sisukord

1	Haldusintegratsiooni kontekst ja stsenaariumid	7
1.1	Haldusintegratsiooni vajaduse üldine kontekst.....	7
1.1.1	Kohaliku omavalitsuse ülesanded Eesti halduskorralduse süsteemis.....	7
1.1.2	Kohaliku omavalitsuse üksuse poolt omavalitsuslike ja riiklike ülesannete täitmise finantseerimise alused.....	7
1.2	Haldusintegratsiooni stsenaariumid	9
1.2.1	Haldusintegratsiooni vormid, reguleerivad õigusaktid ja senine praktika.....	9
1.2.2	Ühinemisstenaariumid	11
1.3	Kohaliku omavalitsuse üksuste ühinemise õiguslik kontekst.....	11
1.4	Haldusterritoriaalsete ümberkorralduste poliitiline kontekst.....	16
1.5	Kohalike omavalitsuste ühinemise sotsiaalsed ja poliitilised mõjud	18
2	Olukorra ülevaade ja haldusintegratsiooniga vahetult kaasnevad üldised muutused	21
2.1	Elanikkond, territoorium ja asustusstruktuur.....	21
2.2	Kohalik esindusdemokraatia ja poliitiline tasakaal.....	27
2.3	Kohaliku eelarve tulubaas ja tulud.....	29
2.3.1	Tulumaksu laekumine	32
2.3.2	Maamaks.....	35
2.3.3	Ressursimaksud.....	38
2.3.4	Põhilised omavabatulud.....	38
2.3.5	Tasandusfondi lg 1	39
2.3.6	Põhivabatulud	40
2.3.7	Tasandusfondi lg 2	41
2.3.8	Kohalikud maksud	46
2.3.9	Riigilõivud	47
2.3.10	Kaupade ja teenuste müük	48
2.3.10.1	Laekumised haridusasutuste majandustegevusest.....	49
2.3.10.2	Laekumised kultuuri- ja kunstiasutuste majandustegevusest.....	51
2.3.10.3	Laekumised spordi- ja puhkeasutuste majandustegevusest	51
2.3.10.4	Laekumised sotsiaalasutuste majandustegevusest.....	52
2.3.10.5	Üüri- ja renditulud.....	53
2.3.10.6	Arvlemine teiste omavalitsustega	54
2.3.11	Tulud varade müügist.....	56
2.3.12	Tulud varadelt	57
2.3.13	Muud puhastulud.....	57
2.3.14	Sihttoetused jooksvateks kuludeks.....	58
2.3.15	Sihttoetused investeeringuteks	58
2.3.16	Ühinemistoetus	59
2.3.17	Kokkuvõttes praegusest olukorrast kolmes omavalitsuses võrdlevalt.....	59
2.3.18	Kokkuvõttes ühinemisel toimuvatest hinnangulistest muutustest.....	61
2.4	Võlakohustused ja finantsvarad	63
2.5	Omavalitsuslike ülesannete täitmine ja sellega seotud kulud.....	66
2.5.1	Elanike hinnang kohaliku omavalitsuse toimimisele	66
2.5.2	Elanike hinnangul peamised probleemid ja rõõmustanud muutused viimase kolme aasta jooksul kohalikus omavalitsuses	68
2.5.3	Omavalitsuslike ülesannete täitmise seotud kulud	71
2.5.4	Kulud valdkondade lõikes	75
2.5.4.1	Üldvalitsemiskulud	77
2.5.4.2	Korrakaitse.....	86
2.5.4.3	Majandus, elamu- ja kommunaalmajandus ning keskkonnakaitse.....	86
2.5.4.4	Vaba aeg ja kultuur	99

2.5.4.5	Haridusvaldkond	111
2.5.4.6	Sotsiaal- ja tervishoiuvaldkond	129
2.5.5	Kokkuvõttes hinnangulisest kulude kokkuhoiu võimalustest ja lisaressursivajadustest ühinemisel	143
2.6	Arendustegevus ja visioon	145
3	Olukorra üldhinnang ja sellest tulenevad edasised tegevussuunad	148
3.1	Ühinemist toetavad argumendid	148
3.2	Ühinemist mittetoetavad ja iseseisva omaavalitsusena jätkamist toetavad argumendid	150
3.3	Elanike hoiakud ühinemise suhtes	152
3.4	Haldusintegratsiooni süvendamine läbi lepingulise koostöö laiendamise, ühisametnike ja ühisasutuste rakendamise	153
3.5	Ühinemiskava kui alus ühinemisläbirääkimiste alustamiseks	155
4	Lühikokkuvõte ja järeldused	156
5	Kasutatud kirjandus ja peamised andmeallikad	163
LISAD		165
Lisa 1		166

Sissejuhatus

Toimiv ja tõhus avaliku sektori tegevus on Eesti ruumiliselt tasakaalustatud ja jätkusuutliku arengu võti. Avaliku sektori roll kohaliku arengu suunamisel on väga oluline, seda eriti suurematest keskustest väljapoole jäävatel aladel. Kiiresti muutuv turujõududel põhinev sotsiaal-majanduslik keskkond, piiratud ressursid rohkete avalike ülesannete täitmiseks ja kasvav konkurents avaliku sektori ressursside üle seavad kohaliku omavalitsuse üksuse ja nende organite kui peamiste kohaliku avaliku arendustegevuse mootorite ette pidevalt tõsiseid väljakutseid. Teatud olukordades võib ilmned, et elanike avalike teenustega kvaliteetne kindlustamine ja kohaliku arengu eest seismine on tulemuslikum ja kuluefektiivsem läbi kohalike omavalitsuste ühinemise või koostöös teiste kohalike omavalitsuste üksustega. Selleks, et kaalutleda ja otsustada, milline haldusintegratsiooni vorm on otstarbekaim, kas olemasoleva haldusorganisatsiooni muutmine ja –integratsiooni süvendamine, on tarvis hetkeolukorda ja võimalikke muutusi põhjalikult analüüsida.

Vastavalt Võru Linnavalitsuse tellimusele viis Konsultatsiooni- ja koolituskeskus Geomedia läbi uuringud ja koostas analüüsid projekti “Uuringute koostamine Võru piirkonna omavalitsuste võimalikuks haldusreformiks”. Töö koostati ajavahemikul 1.jaanuar 2010 kuni 1.detsember 2010. Käesolev dokument on vastavate uuringute ja analüüsides koondraport, milles esitatakse Võru linna, Võru valla ja Sõmerpalu valla olukorra analüütilised võrdlused ning hinnangud haldusintegratsiooniga kaasnevate mõjude kohta kohaliku omavalitsuse üksuse haldussuutlikkusele.

Analüüsi koostamisel on tuginetud:

- asjakohastele riigi ja analüüsiga hõlmatud kohalike omavalitsuste dokumentidele ja erinevate andekogude sh riiklike registrite andmetele ja nende analüüsides;
- KOVide võtmeisikute intervjuudele;
- töögruppide ja ühisseminaride arutlustulemustele ja kaasatud spetsialistide ekspertteadmiste;
- analüüsiga hõlmatud kohalike omavalitsusüksuste elanike küsitluste tulemustele.

Projekti koostamise käigus viidi läbi kohalike omavalitsuste ühinemisteemaline koolitus projektis osaleva kolme kohaliku omavalitsuse ametnikele (12. märts 2010) ja nende omavalitsuste elanike arvamusküsitlus (mai 2010). Toimusid teemakohased seminarid, millesse olid kaasatud kohaliku omavalitsuse ametnikud, valdkondade asjatundjad ja kohalikud liidrid. Samuti kasutati eksperte. Töö vahetulemusi arutati projekti juhtgrupis. Toimusid ka ühisseminarid Võru linna, Võru valla ja Sõmerpalu valla haldusintegratsiooni teemal ja eraldi oli analüüsi tulemuste tutvustamine analüüsis osalenud kohalike omavalitsuste volikogude liikmetele. Raporti tulemusi ja riigi halduskorralduse üldist tausta käsitlev konverents leidis aset 19.november 2010 Võru Kultuurimajas „Kannel“. Sündmust kajastati nii kohalikus kui riiklikus meedias, sh riigitelevisioonis.

Uuringute läbiviimist koordineeris juhtrühm ja arutelud toimusid teemagruppides:

- haridus ja noorsootöö, kultuur, sport ja vaba aja veetmine
- sotsiaalhoolekanne, tervishoid, turvalisus

- juhtimine, eelarve ja investeeringud, rahvastik ja asustus, keskkond, territoriaalne planeerimine, majandus (sh kommunaalmajandus, infrastruktuur).

Juhtgruppi kuulusid Võru linnapead eri aegadel Anneli Viitkin ja Ülo Tulik, Võru vallavanem Georg Ruuda, Sõmerpalu vallavanem Aare Hollo, Võru Linnavalitsuse arendusosakonna juhataja Aivar Nigol ning Geomedia esindajana Ülo Randaru, Karin-Liis Haljaste ja Rivo Noorkõiv. Teemagruppide töösse olid kaasatud kohalike omavalitsuste volikogude esindajad, linna- ja vallavalitsuse juhid, ametnikud ning allasutuste juhid: Aivar Rosenberg, Toomas Kaun, Tiia Linnas, Vaido Ermel, Taavi Serv, Kersti Karu, Aleks Pai, Maia Mürsepp, Maria Saarme, Aare Hollo, Lenhard Ermel, Helen Metsma, Aimar Kreevald, Kaidi Järvpõld, Aige Uljas, Kristi Pettai, Maarika Rosenberg, Nääli Tigasing, Juri Gotmans, Riina Laanelepp, Siiri Konksi, Priit Süüden, Aigar Kalk, Ilmar Kesselman, Inge Vill, Maie Pikker, Alar Veibri, Inge Tolga, Anne Vahtla, Ülar Kõrge, Ülle Mürsepp, Tiina Hallimäe, Peep Poltimäe, Marianne Mett, Ülevi Eljand, Kerstin Tammjärv, Aivar Nigol, Hegri Narusk, Sirje Peris, Evelin Viljamaa, Virgu Treimut, Eve Breidaks, Kaarel Matsin, Eve Saaremägi, Katrin Martinfeld, Liia Leppik, Kristi Aavakivi, Tiia Peebo, Jana Saarep, Maarja Uibokand, Ülo Tulik, Innar Mäesalu, Jüri Kaver, Kristjan Võrno, Kersti Kõosaar ja Tanel Linnus.

Käsitleti kolme haldusintegratsiooni stsenaariumi:

- 0-stsenaarium, olukord kus kõik jääb samaks, Võru linn, Võru vald ja Sõmerpalu vald on iseseisvad kohaliku omavalitsuse üksused;
- ühinemisstsenaarium, kus Võru linn, Võru vald ja Sõmerpalu vald ühinevad;
- ühisinstitutsioonide loomine, ühisametnike rakendamine ning lepingulise koostöö süvendamine kohalike omavalitsusüksuste vahel.

Käesolev raport jaguneb kolmeks peatükiks, millest esimene annab ülevaate haldusintegratsiooni üldisest kontekstist Eestis ja haldusintegratsiooni vormidest teoorias. Teises peatükis esitatakse võrdlev ülevaade olukorrast Võru linnas, Võru vallas, Sõmerpalu vallas ja haldusintegratsiooniga vahetult kaasnevatest üldistest muutustest vaadeldavas piirkonnas. Kolmandas peatükis antakse olukorrale üldhinnang ja tuuakse välja edasised tegevussuunad, sh ühinemist ja iseseisva kohaliku omavalitsuse üksustena jätkamist toetavad ja mittetoetavad argumendid, ühinemiskava visioon ning ettepanekud haldusintegratsiooni süvendamiseks läbi kolme kohaliku omavalitsusüksuse lepingulise koostöö laiendamise, ühisametnike ja ühisasutuste rakendamise. Koondraporti lisas on ära toodud analüüsiga hõlmatud kohalike omavalitsusüksuste elanike küsitluse aruanne. Täiendavalt valmisid projekti käigus ulatuslikud valdkondlikud olukorra ülevaate töömaterjalid rahvastiku, hariduse ja sotsiaalvaldkondades.

Mitmetel juhtudel kasutatakse analüüsis ja hinnangutes arvestuslikke väärtusi, mis kirjeldavad stsenaariumitega kaasnevaid muutusi tõenäosuslikult ja mitte kõikselt. Näiteks jäetakse ühinemisstsenaariumite puhul ametnikkonna tööjõukulude muutuste arvestustes kõrvale erinevad lisatasud ja preemiad ning keskendutakse palgakulude muutustele, võttes aluseks kehtivad ametiastmete palgamäärad. Seda on tehtud töö ökonoomsuse printsiibist lähtudes – oluline on mõista stsenaariumitega kaasnevaid muutuste üldiseid trende ja mitte keskenduda detailidele, mis ei anna olulist lisaväärtust.

Kulude-tulude analüüsis on aluseks võetud 2009. aasta kohalike omavalitsuste eelarvete täitmise aruanded (majandusaasta aruanne, eelarve täitmise aruanne ja täpsustavad andmed kohtadelt), kusjuures muutuste suuna illustreerimiseks on teatud juhtudel lisatud ka 2010. aasta

esialgsed eelarvete näitajad. Seejuures on analüütilise töö näitajad esitatud alati järjekorras Võru linn, Võru vald ja Sõmerpalu vald.

Raportis kasutatud uuringute, analüüside ja raporti koostamine viidi läbi Konsultatsiooni- ja koolituskeskus Geomedia meeskonna poolt ja selles osalesid konsultant Rivo Noorkõiv (projekti üldine koordineerimine ja metoodika), Ülo Randaru (uuringute koostamise juhtimine, elanike küsitluse koordineerimine), Karin-Liis Haljaste (andmeanalüüs ja uuringute koostamise juhtimine), Kaja Loodla (andmete kogumine ja kartograafia) ja Kertu Vuks (projekti juhtimise assisteerimine).

Võru Linnavalitsuse poolseks projekti koordinaatoriks oli Aivar Nigol. Uuringute teostamist rahastati Võru Linnavalitsuse, Võru Vallavalitsuse ja Sõmerpalu Vallavalitsuse poolt ning Norra ja Euroopa Majanduspiirkonna finantsmehhanismidest rahastatava regionaalarengu toetusskeemi kaudu.

Uuringu läbiviijad tänavad koostööpartnereid Võru Linnavalitsusest, Võru Vallavalitsusest ja Sõmerpalu Vallavalitsusest. Samuti suur tänu kõikidele teiste organisatsioonide esindajatele, kes antud töös osalesid ja leidsid aega jagada oma teadmisi töö autoritega. Meie erilised tänud kuuluvad Võru Linnavalitsuse arendusosakonna juhatajale Aivar Nigolile, Võru vallavanem Georg Ruudale ja Sõmerpalu vallavanem Aare Hollole, kelle toetus töö õnnestumisele oli väga oluline.

1 Haldusintegratsiooni kontekst ja stsenaariumid

1.1 Haldusintegratsiooni vajaduse üldine kontekst

1.1.1 Kohaliku omavalitsuse ülesanded Eesti halduskorralduse süsteemis

Omavalitsuslikud ülesanded liigitatakse kohustuslikeks ja vabatahtlikeks ülesanneteks, millest kohustuslike täitmist nõuab riik kohaliku omavalitsuse üksustelt seaduste abil ja vabatahtlike ülesannete puhul on igal kohaliku omavalitsuse üksusel õigus otsustada, kas ja kuidas ta neid täidab. Täiendavalt peab kohalik omavalitsus kui osa riiklikust haldussüsteemist kohaliku elu küsimustega tegelemise kõrval täitma ka teatud riiklikke ülesandeid.

Käesolevas uuringus keskendutakse haldusintegratsiooni vajaduse ja võimaluste analüüsile eeskätt kohustuslike ülesannete kontekstis. KOKS-i § 6 lõigetes 1 ja 2 on valdkondade kaupa loetletud kohustuslikud omavalitsuslikud ülesanded:

(1) Omavalitsusüksuse ülesandeks on korraldada antud vallas või linnas sotsiaalse ja -teenuseid, vanurite hoolekannet, noorsootööd, elamu- ja kommunaalmajandust, veevarustust ja kanalisatsiooni, heakorda, jäätmehooldust, territoriaalplaneerimist, valla- või linnasisest ühistransporti ning valla teede ja linnatänavate korrashoidu, juhul kui need ülesanded ei ole seadusega antud kellegi teise täita.

(2) Omavalitsusüksuse ülesandeks on korraldada antud vallas või linnas koolieelsete lasteasutuste, põhikoolide, gümnaasiumide ja huvialakoolide, raamatukogude, rahvamajade, muuseumide, spordibaaside, turva- ja hooldekodude, tervishoiuasutuste ning teiste kohalike asutuste ülalpidamist, juhul kui need on omavalitsusüksuse omanduses. Nimetatud asutuste osas võidakse seadusega ette näha teatud kulude katmist kas riigieelarvest või muudest allikatest.

Need on ülesanded, mis on tingimatult või tingimuslikult (nt kooli olemasolul) kohustuslikud kõigile üksustele võrdselt. Kohaliku omavalitsuse tegevust loetletud valdkondades reguleerivad täpsemalt paljud seadused (vt Haljaste 2007: 26-43), mille nõuded loovad aluse haldusintegratsiooni vajaduse kujunemisele.

1.1.2 Kohaliku omavalitsuse üksuse poolt omavalitsuslike ja riiklike ülesannete täitmise finantseerimise alused

Vastavalt põhiseadusele on igal kohaliku omavalitsuse üksusel iseseisev eelarve, mille kujundamise alused ja korra sätestab valla- ja linnaeelarve seadus.

Vastavalt tulumaksuseadusele eraldatakse maksumaksja elukohajärgsele kohalikule omavalitsusüksusele teatud määr residendist füüsilise isiku maksustatavast tulust. 2010. aastal kehtiv määr on 11,4% protsenti. Füüsiliste isikute tulumaksust KOV-ile eraldatav määr on alates uue arvestuse süsteemi kehtestamisest 2004. aastal muutunud mitmel korral. Aastal 2004 kehtestati määr tasemel 11,4 protsendipunkti, mis järgnevatel aastatel tõusis järk-järgult tasemeni 11,93 protsendipunkti. Maksimaalne 11,93 protsendipunkti eraldusmäär kehtis 2009.

aasta I kvartali tuludele ning alates 2009. aasta aprillist langetati tagasi esialgsele tasemele 11,4 protsendipunkti.

Vastavalt kohalike maksude seadusele on kohalikul omavalitsusel õigus kehtestada ja koguda järgmisi kohalikke makse: müügi-, paadi-, reklaami-, teede ja tänavate sulgemise, mootorsõiduki, loomapidamis-, lõbustusmaks ja parkimistasu.

Maamaksuseaduse alusel laekub kogu maamaks omavalitsusüksuse eelarvesse. Maamaksuseadus annab kohalikule omavalitsusüksusele õiguse kehtestada oma territooriumil etteantud piirides (0,1–2,5% ulatuses maa maksustamishinnast aastas) maamaksu määr, samuti kehtestada soodustusi teatud staatusega isikutele (nt pensioni saaja, represseeritu).

Riikliku maksuna laekuvad kohalikku eelarvesse ka loodusvarade kasutamise tasud ehk ressursimaksud vastavalt Keskkonnatasude seadusele. Kohalikule omavalitsusele laekub 50% vee-erikasutusõiguse tasust, kohaliku tähtsusega maardlate kaevandamisõiguse tasust 100%, riikliku tähtsusega maardlate kaevandamisõiguse tasust 50% ja saastetasust 75%.

Omavalitsusele laekuvad ka teatud riigilõivud vastavalt riigilõivuseadusele ja kaubandustegevuse seadusele.

Vastavalt riigieelarve seadusele on riigieelarvest kohalike eelarvete toetuseks eraldatavad vahendid käsitletavad tasandusfondina. See jaguneb eraldiseks kohalike eelarvete tulubaasi täiendamiseks k-valemi alusel ehk tasandusfondi lg 1 ja toetusfondi eraldiseks ehk tasandusfondi lg 2.

Eraldise k-valemi alusel eesmärgiks on tasakaalustada liialt suured erinevused erinevate omavalitsusüksuste tulubaaside vahel ning elementaarselt kindlustada ka kõige vaesemad omavalitsused võimalusega osutada elanikkonnale avalikke teenuseid.

Toetusfondist eraldatakse 2010. aastal vahendeid järgnevate kulude kompenseerimiseks:

- hariduskulud
- toimetulekutoetus
- sotsiaaltoetused ning -teenuste osutamine
- väikesaartele täiendav toetus
- toetus omavalitsuste tulubaasi stabiliseerimiseks.

Lisaks eeltoodule on ette nähtud sihtotstarbelised eraldised jooksvateks kuludeks ja investeeringuteks. Kohaliku omavalitsuse eelarvesse sihtotstarbeliselt eraldatud vahendeid võib kasutada ainult ettenähtud otstarbel.

Seadustega kohalikule omavalitsusele määratud riiklike ülesannete täitmiseks peab riik KOKS-i § 6 lõike 5 järgi vahendid eraldama riigieelarvest. Riigikohtu seisukohal (16. märts 2010) senine rahastamissüsteem ei tee piisava selgusega vahet, millena osa KOV-ide rahastusest on ettenähtud omavalitsuslike ülesannete täitmiseks ja milline osa on mõeldud KOV-idele pandud riiklike kohustuste täitmiseks.

1.2 Haldusintegratsiooni stsenaariumid

1.2.1 Haldusintegratsiooni vormid, reguleerivad õigusaktid ja senine praktika

Kohaliku omavalitsuse üksuste haldusintegratsioon jaguneb põhimõtteliselt kaheks: koostöö ja ühinemine.

KOKS X peatükk "Omavalitsusüksuste koostöö" § 62 kohaselt vallad ja linnad võivad ühiste huvide väljendamiseks, esindamiseks ja kaitsmiseks ning ühiste ülesannete täitmiseks tegutseda ühiselt. Kohalike omavalitsuste koostöö on põhiolemuselt üksuste ühine ja vähemal või rohkemal tasemel institutsionaliseeritud ja formaliseeritud püsivategevus teatud ülesannete ja/või eesmärkide täitmiseks. Koostöö jaguneb kolmeks põhivormiks: a) lepinguline koostöö, b) ühisametnike ja c) ühisasutuste rakendamine. Erinevaid koostöö vorme saab rakendada samaaegselt ja need ei välista teineteist, samas kui kohalike omavalitsuste ühinemisel langeb ära vajadus teiste koostöölahendite järele.

Lepinguline koostöö tähendab, et üks kohaliku omavalitsuse üksus osutab teenust lisaks ka ühele või mitmele teisele kohalikule omavalitsusele. Kohalik omavalitsus järgib teenuste osutamisel lepingut – võib olla nii kirjalik kui suuline - teiste kohalike omavalitsustega. Sellisel puhul täidab esimene üht või teist kohaliku omavalitsuse ülesannet ning selle teenuse eest tasutakse ühest kohalikust eelarvest teise või on ühel poolel sellised õigustatud ootused. Haldusülesannete täitmiseks volitamist reguleerib halduskoostöö seadus. Seaduse § 5 lõike 1 järgi võib haldusülesande täitmise delegeerida teistele isikutele, juhul kui:

- 1) haldusülesande täitmine juriidilise või füüsilise isiku poolt on majanduslikult põhjendatud, arvestades muu hulgas ülesande riigi või kohaliku omavalitsuse poolt täitmiseks volitamiseks, võimalikuks rahastamiseks ning järelevalveks tehtavaid kulusi;
- 2) haldusülesande täitmiseks volitamine ei halvenda selle täitmise kvaliteeti;
- 3) haldusülesande täitmiseks volitamine ei kahjusta avalikke huve ega nende isikute õigusi, kelle suhtes haldusülesannet täidetakse.

Sama paragrahvi lõige 2 nõuab, et kohaliku omavalitsuse organ või ametiisik koostab kirjaliku analüüsi, mis sisaldab täitmiseks volitamise tingimuste majanduslikke arvestusi ja riigile või kohalikule omavalitsusele kaasnevate kulutuste suurust, haldusülesande täitmise järjepidevuse ja kvaliteedi tagamise abinõusid ning haldusülesande täitmiseks volitamisest tingitud õiguslikku ja faktilist mõju isikutele, kelle suhtes täitmiseks volitatavat haldusülesannet täidetakse. Kohaliku omavalitsuse üksuste omavahelist lepingulist koostööd nimetatakse koordineerimiseks. Koordineerimise halduslepingu sõlmimise võimalus kajastub kohaliku omavalitsuse korralduse seaduse § 62 lõikes 2, mille järgi kohalikud omavalitsused võivad näha ette koostööd vastavalt sõlmitud lepingutele. Kohaliku omavalitsuse haldusülesande täitmiseks volitamise otsustab volikogu, kes volitab halduslepingut sõlmima valla- või linnavalitsuse.

Uuringute tulemused näitavad, et halduslepingute sõlmimine KOV-üksuste vahel ei ole väga levinud. Paljudel juhtudel toimib lepinguline koostöö ilma seaduse alusel koostatud kirjaliku halduslepinguta. Kohustuslike kohalike omavalitsuslike ülesannete täitmise delegeerimise kokkulepped on valdavalt seotud teenuste eest teenuse mahu pealt tagantjärele tasumise tagamiseks. Selliste haldusülesannete delegeerimine teistele üksustele toimub osaliselt,

vastavalt üksuse elanike käitumisele ja tarbitud teenustele, ning mitte valla- või linnavalitsuste eelnevale kokkuleppele delegeerida mingi kohaliku omavalitsuse ülesanne täielikult või osaliselt teisele kohaliku omavalitsuse üksusele.

Lepingulist koostööd on ekspertide hinnangul otstarbekas korraldada üldiselt kolmes valdkonnas – vaba aeg, haridus ja sotsiaalvaldkond. Samas toimub reaalelus just ka nimetatud valdkondades lepinguline koostöö valdavalt ilma seaduse alusel koostatud kirjaliku halduslepinguta.

Võimalus **ühisametnike** palkamises sisaldub KOKS-i §-s 62. Avaliku teenistuse seaduse § 73 lõige 1 ütleb, ametnik võib teise tööandja juures töötada vahetu ülemuse poolt lubatud koormusega ja ajal, kui niisugune töötamine ei kahjusta teenistuskoha mainet. Ühisametnik saab töötada igas linna- või vallavalitsuses vaid osalise koormusega.

Ühisametnike rakendamine kahe või enama kohaliku omavalitsuse teenistusse ei ole Eestis väga levinud, aga on teedrajavad positiivsed näited. Näiteks Paide linna ja Paide valla ehitusjärelvalve insener, arst; Lääne Viru Omavalitsuste Liidu õigusnõunik, arhitekt. Üldlevinud praktika väikesekoosseisulistest linna- ja vallavalitsustes on see, et üks ametnik tegeleb korraga mitme tegevusvaldkonnaga samas kohalikus omavalitsuses.

Kohalike omavalitsuste võimekust palgata kvalifitseeritud ja kogemustega ametnikke piiravad põhiliselt järgmised asjaolu: rahalised vahendid, töökoormus ja ametialane väljakutse. Eelnimetatud piiravate asjaolude ilmnedes on mõistlik rakendada ühisametnikke ja pigem piirkondlikult (nt. ühe ametniku täistöökoormus koguneb mitme kohaliku omavalitsuse üksuse peale) kui ühe kohaliku omavalitsuse keskselt. Reaalelus on ühisametniku tööle võtmist korraldatud kolmel moel:

- 1) Üks kohalik omavalitsus palkab spetsialisti enda teenistusse ning teised kohalikud omavalitsused kompenseerivad kulud vastavalt spetsialisti tööajajaotusele kohalike omavalitsuste lõikes.
- 2) Ühine ametnik rakendatakse tööle läbi ühise katusorganisatsiooni, nt. Kohalike omavalitsuste liidu, makstes tema töökulud kinni lisapanusega organisatsiooni ülalpidamiseks.
- 3) Ühine ametnik rakendatakse tööle läbi mitme osaajaga töölepingu kahes või enamas kohalikus omavalitsuses.

Teatud juhtudel on kohalike omavalitsuste ülesannete edukaks täitmiseks esimese tasandi haldusüksustel mõistlik luua konkreetse eesmärgiga või konkreetset funktsiooni täitev ja eraldiseisev **ühisinstitutsioon**. KOKS-i § 35 lõikes 1 sätestab seejuures järgmist:

- 1) Vald või linn võib teenuste osutamiseks asutada valla või linna ametiasutuse hallatavaid asutusi, mis ei ole juriidilised isikud, olla osanikuks või aktsionäriks valla või linna arengu seisukohast olulises äriühingus, samuti asutada sihtasutusi ja olla mittetulundusühingu liikmeks.

Vastavalt äriseadustikule ei tohi kohaliku omavalitsuse üksus olla täisühingu osanik (äriseadustiku § 80 lõige 2). Omavalitsusüksuste ühisasutusi kui omavalitsusliku koostöö vormi tunnistab ka Põhiseaduse § 159. Oluliseks küsimuseks ühisinstitutsioonide loomisel on finantseerimise ja varade omandi küsimus. Seadus ütleb, et vallale ja linnale kui kohaliku omavalitsuse üksusele kuuluv vara on munitsipaalomand (KOKS § 34). Juriidilise isikuna tegutsevad linnad ja vallad võivad vara tavapärase omanikuna kasutada seda oma ülesannete täitmisel, anda kasutada teistele isikutele või võõrandada see. Kui ühisinstitutsiooni loomisel

varad võõrandatakse ja osakute või aktsiate jaotuses üksuste vahel võetakse seda arvesse, siis “ühisasutus ei ole juriidiline isik ning selle moodustamine eeldab asjaomaste kohaliku omavalitsuse üksuste volikogude sellekohaseid otsuseid, samuti poolte vahel sõlmitavat halduslepingut, kus tuleb lahendada ühisasutuse juhtimise, finantseerimise jm küsimused” (Ets, 2003). Seega sisaldab ühisasutuse loomine ka lepingulise koostöö elemente.

Ühisinstitutsiooni moodustamisel on otstarbekas lähtuda eelkõige maakondlikust tasemest ning kaasata asutuse tegevusalasse võimalikult lai kohalike omavalitsuste ring. Sellega võimaldatakse saavutada valdkonna teenuste pakkumisel mastaabisääst - suurema teenuse tarbijate arvu juures madalam ühikuhind lõpptarbijale. Samuti võimaldab ühisasutuste loomine koondada vastava tegevusala kompetentsi ja sellega tagada teenuse pakkumise professionaalsus. Põhjala riikide kogemus on positiivne omavalitsuste üleste funktsioonide delegeerimisel ühiselt hallatavale organisatsioonile. Eestis on KOV-üksuste piirkondlikke ühisasutusi ja -ettevõtteid kohustuslike omavalitsuslike ülesannete täitmiseks loodud seni väga vähe. Enamus ühisasutusi on loodud maakonnapõhiselt sihtasutuste või mittetulundusühingutena ja/või vabatahtlike ülesannete täitmiseks ning seda ka vaadeldavas piirkonnas.

1.2.2 Ühinemisstsenaariumid

Ühinemisstsenaariumite puhul vaadeldakse antud töös Võru linna kui kohaliku omavalitsuse üksuse võimalikku ühinemist kahe naaberomavalitsusüksusega Võru valla ja Sõmerpalu vallaga. Võimalikud muutused on üldised ja haaravad kogu kohalikku omavalitsemist. Eristatakse kahte võimalikku stsenaariumi:

- 0-stsenaarium, kus kõik uuringus osalevad omavalitsused jätkavad iseseisvalt;
- Ühinemisstsenaarium, kus ühinevad Võru linn, Võru vald ja Sõmerpalu vald.

1.3 Kohaliku omavalitsuse üksuste ühinemise õiguslik kontekst

Kohalike omavalitsuste ühinemist reguleerivad Eesti Vabariigi põhiseadus, Euroopa kohalike omavalitsuste harta, Eesti territooriumi haldusjaotuse seadus, Kohaliku omavalitsuse korralduse seadus, Kohaliku omavalitsuse volikogu valimise seadus, Kohaliku omavalitsuse üksuste ühinemise soodustamise seadus, Vabariigi Valitsuse 27.oktoobri 2004.a. määrus nr 313 „Kohaliku omavalitsuse üksuste loetelu ühinemispirkondade kaupa” ja Vabariigi Valitsuse 13.detsembri 2004.a. määrus nr 351 „Kohaliku omavalitsuse üksusele ühinemistoetuse eraldamise ning ülekandmise tingimused ja kord”.

Haldusterritoriaalse korralduse muutmise võib alata Vabariigi Valitsus või kohaliku omavalitsuse volikogu. Vastavalt Põhiseadusele ja Euroopa kohaliku omavalitsuse hartale ei tohi kohaliku omavalitsuse üksuste piire muuta asjaomaste kohaliku omavalitsuse üksuste arvamust ära kuulamata ja üldjuhul toimub piiriküsimustes kohalik rahvaküsitlus. Kohaliku omavalitsuse tasandil haldusterritoriaalse korralduse muutmise otsuse teeb Vabariigi Valitsus.

Kui Põhiseadus ja Euroopa kohalike omavalitsuste harta on omavalitsuste ühinemise võimalikkuse või sunniviisilise liitmise ärahoidmise seaduslikud garantiid, siis Eesti territooriumi haldusjaotuse seadus ja Kohaliku omavalitsuse üksuste ühinemise soodustamise seadus panevad täpsemalt paika kohalike omavalitsuste halduskorralduse muutmise protseduuri. Linna- või vallavolikogu poolt algatatud kohaliku omavalitsuse üksuse piiride

muutmise ja nende ühinemise korral on igal asjasse puutuval volikogul õigus algatus tagasi lükata (ETHS § 9 ja §10). Uue Põhiseaduse redaktsiooniga kooskõlla viidud Kohaliku omavalitsuse volikogu valimise seadus annab võimaluse ühineda ka valimistevahelisel perioodil.

Vabatahtliku ühinemise soodustamiseks ja toetamiseks eraldatakse Kohaliku omavalitsuse üksuste ühinemise soodustamise seaduses alusel ühinemistoetust ja nähakse ette ühinemisest tingitud tulude vähenemise kompensatsioonimehhanism; täiendavalt eelistatakse ühinevaid üksusi riiklike investeeringutoetuste eraldamisel.

Ühinemistoetuse eraldamisel on kvalifitseeriv lisatingimus, mille järgi eraldatakse toetust territooriumiosa üleandmisel või samasse ühinemispirkonda kuuluvate kohaliku omavalitsuse üksuste ühinemisel. Vastavalt kehtivale (seisuga 1.sept 2010) Kohaliku omavalitsuse üksuste loetelule ühinemispirkondade kaupa kuuluvad samasse ühinemispirkonda Võru vald, Sõmerpalu vald ja Lasva vald; Võru linn ei kuulu loetelu järgi ühtegi ühinemispirkonda. Asjaomaste kohaliku omavalitsuse üksuste põhjendatud taotluse alusel võib Vabariigi Valitsus regionaalministri ettepanekul teha muudatusi kohaliku omavalitsuse üksuste loetelus ja ühinemispirkondadesse kuuluvuses. Samas ei keela seadus ühinemist väljaspool ühinemispirkonda kuuluvate üksustega.

Ühinemistoetus arvutatakse iga ühinenud omavalitsusüksuse kohta eraldi arvestusega 625 krooni ühinenud kohaliku omavalitsuse üksuse elaniku kohta ning see ei või olla väiksem kui 2 miljonit ja suurem kui 4 miljonit krooni ühineva kohaliku omavalitsuse üksuse kohta. Ühinemise käigus moodustunud kohaliku omavalitsuse üksusele ühinemistoetuse maksmisel summeeritakse iga ühinenud omavalitsusüksuse või üleantud territooriumiosa kohta eraldi arvutatud ühinemistoetus.

Ühinemistoetus kantakse ühinemise käigus moodustunud kohaliku omavalitsuse üksusele üle hiljemalt nimetatud omavalitsusüksuse volikogu valimiste tulemuste väljakuulutamise ehk ühinemise aastale järgneva aasta esimese poolaasta lõpuks. Samas on ühinemistoetuse kasutusotstarve limiteeritud järgmiselt:

- ühinemisega seotud uuringute, analüüside ja konsultatsioonide teostamine;
- valla või linna elanike arvamuse väljaselgitamine;
- omavalitsusüksuse nime ja staatuse muutmise seotud toimingud;
- omavalitsusüksuse ametiasutuste ja ametiasutuste hallatavate asutuste ümberkorraldamine, sealhulgas seadustes ettenähtud hüvitiste maksmine;
- teeninduspunktide rajamine ühinevate üksuste keskustesse;
- arengukavas ettenähtud või ühinemislepingus kokkulepitud investeeringute finantseerimine;
- ühinemislepingus kokkulepitud laenulepingust või muudest kohustuste liikidest tulenevate rahaliste kohustuste tasumine;
- Euroopa Liidu struktuurifondide projektide kaasfinantseerimine.

Juhul, kui ühinemise käigus moodustunud kohaliku omavalitsuse üksuse kohta ühinemise aastale järgneval aastal riigieelarvest eraldatav regulaarne toetus on väiksem, võrreldes toetuste summaga, mida oleksid ühinenud omavalitsusüksused saanud samadel tingimustel eraldiseisvatena, siis ühinemise aastale järgneva nelja aasta jooksul kompenseeritakse riigieelarvest eraldatava toetuse vähenemine täies mahus. Seda tingimusel kui toetuse vähenemine on suurem kui 0,5% ühinemises osalenud kohaliku omavalitsuse üksuste ühinemise aasta eelarvete tulude kogusummast, millest on maha arvatud riigieelarvest tehtavad

sihtotstarbelised eraldised, va iga-aastaselt riigieelarvest eraldatavad hariduskulude vahendid. Hariduskulude vähenemine kompenseeritakse igal juhul.

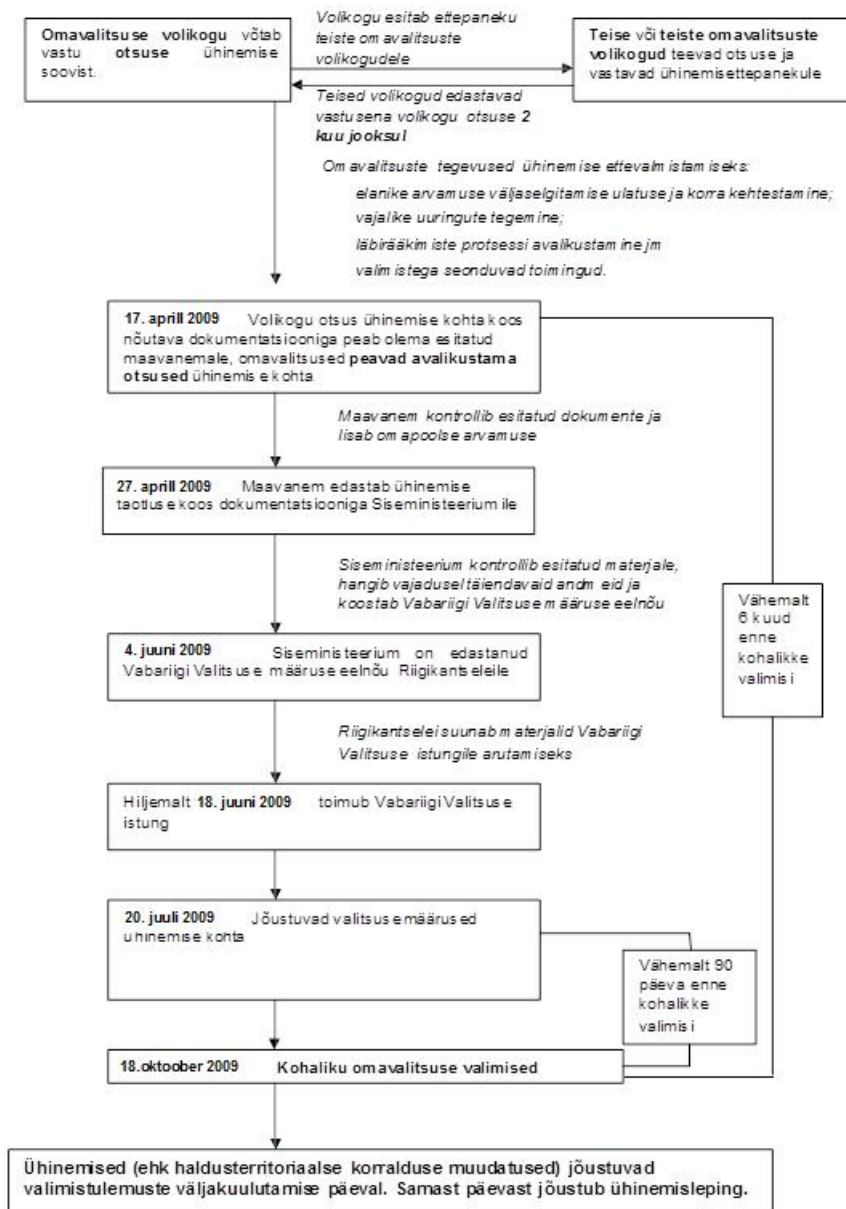
Oluline kohustus, mida kohalikud omavalitsused peavad ühinemisel ja ühinemislepingu sõlmimisel arvesse võtma, on kohaliku omavalitsuse üksuste ühinemise soodustamise seaduse §4 sätestatud avalike teenuste kättesaadavuse tagamise nõue: 1) ühinemise tulemusel moodustunud kohaliku omavalitsuse üksus peab tagama valla või linna elanikele avalike teenuste kättesaadavuse ja kvaliteedi vähemalt samal tasemel, mis oli enne omavalitsusüksuste ühinemist; 2) teeninduspunktid peavad asuma vähemalt kõigis asustusüksustes, kus enne ühinemist paiknesid valla- või linnavalitsused; 3) teeninduspunkt käesoleva seaduse tähenduses on kohaliku omavalitsuse ametiasutuse või tema hallatava ametiasutuse struktuuriüksus või struktuuriüksuse osa, mis tagab kohaliku omavalitsuse üksuse pakutava avaliku teenuse osutamise kohaliku omavalitsuse üksuse territooriumil väljaspool asustusüksust, kus paikneb ühinemisejärgne valla- või linnavalitsus. Eelnimetatud seadusesätte range tõlgenduse korral tuleb ühinevates üksustes säilitada kõik olemasolevad teenused ja toetused samadel tingimustel ning teeninduspunkt rajada Sõmerpallu. Arvestades seejuures elanike võrdse kohtlemise printsiipi, millele on viidanud üksuste ühinemise kontekstis õiguskantsler, tähendab aga seda, et kõik teenused ja eriti toetused tuleb viia parimat teenust, kõrgemaid toetusi pakkuva üksuse tasemele. Teiste sõnadega tuleb arvestada kulude kasvuga, mille suurus on määratud ühinevate üksuste poolt seni tehtud kulutuste vahega. Samas seadus ei sätesta ajalist piiri, mil teenuste kättesaadavuse ja kvaliteedi taset ning teeninduspunkte tuleb ühinenud üksustes säilitada ja kuivõrd see piirab edasisi poliitiliselt, majanduslikult või sotsiaalselt põhjendatud otsuseid. Ühinemissenaariumite lühiajalise mõju hindamisel on otstarbekas lähtuda selle seadusesätte rangest tõlgendusest, pikemaajalise mõju hindamisel aga ilmselt mitte.

Ühinemise menetlusprotsess ja selle ajakava on näitlikult esitatud joonisel 1.

Linna- või vallavolikogu, kes on jõudnud seisukohale, et otstarbekam on seadusega kohalikule omavalitsusele pandud ülesannete täitmiseks ühineda/liituda ühe või mitme naaberomavalitsusüksusega ja soovib algatada haldusterritoriaalse korralduse muutmist, võtab vastu sellekohase otsuse. Volikogu otsusena vormistatud ettepanek edastatakse vastavale kohalikule omavalitsuse üksusele. Ettepaneku saanud volikogu teeb omakorda otsuse ettepanekuga nõustuda või see tagasi lükata ja seda kahe kuu jooksul vastava ettepaneku saamisest. Seejuures tagasilükkamise otsus peab olema motiveeritud. Nii ühinemissettepaneku kui selle vastuvõtmise/tagasilükkamise otsusest saadetakse koopiaid teadmiseks maavanemale ja Siseministeeriumile 10 päeva jooksul arvestades otsuse vastuvõtmisest.

Olles ettepaneku vastu võtnud, alustatakse haldusterritoriaalse korralduse muutmise menetlustoimingutega. Soovitav on moodustada kohaliku omavalitsuse üksuste esindajatest koosnev komisjon või toimikond, kes koordineerib ühinemiseelseid tegevusi kokkulepitud tegevus- ja ajagraafiku alusel. Haldusterritoriaalse korralduse muutmiseks on asjaomasel linna- või linnavalitsusel vaja teostada vajalikud uuringud, selgitamaks välja valla või linnaelanike arvamus eelseisvatest muudatustest ning tagada seejuures kogu menetluse läbipaistvus ja avalikustamine vastavalt linna või valla põhimääruses sätestatud korrale.

Joonis 1. Omavalitsuste ühinemise ettevalmistamise ajakava 2009. aasta näitel (allikas: Siseministeerium)

Milliseid uuringuid, meediakanaleid ja meetodeid elanikkonna arvamuse väljaselgitamiseks kasutada, on asjaomase kohaliku omavalitsusüksuse otsustada vastavalt olemasolevatele ressurssidele ja võimalustele. Pärast laekunud uuringute ja arvamuste kokkuvõtmist teeb asjaomane volikogu otsuse, kas taotleda haldusterritoriaalse korralduse muutmist või lõpetada alustatud toimingud.

Taotledes haldusterritoriaalse korralduse muutmist järgnevad toimingud, mis on seotud uue moodustatava omavalitsusüksuse volikogu valimisega. Seejuures on oluline, et ühinejad lepivad kokku uue moodustatava haldusüksuse volikogu valimiste korraldamises ning kõik asjaomased volikogud võtavad vastu samased otsused, mis puudutavad valimisringkondade ja -jaoskondade, valimiskomisjonide ja jaoskonnakomisjonide moodustamist ning volikogu liikmete arvu. Samuti kui ühinemisotsus on sündinud, vajab uus kohalik omavalitsus uut nime või võetakse ühe kohaliku omavalitsuse üksuse nimi üle. Vabariigi Valitsus kinnitab haldusüksuste nimistu ja teeb selles muutusi 1995.a. määruse “Eesti territooriumi haldusüksuste nimistu kinnitamine” alusel. Kohaliku omavalitsuse nime muutmise

taotlemiseks peab volikogu vastu võtma otsuse, arvesse tuleb võtta valla- või linnaelanike soove.

Maavanemat ja Siseministeeriumi tuleb hoida ühinemis/liitumis ettepanekute, nende vastuvõtmise/tagasilükkamise ja haldusterritoriaalse korralduse muutmise taotlustega seonduvad otsustega operatiivselt kursis, mis tähendab nõuet vastavate ostuste koopiad edastada teadmiseks maavanemale ja Siseministeeriumile 10 päeva jooksul alates otsuse vastuvõtmisest.

Volikogu otsus taotleda haldusterritoriaalse korralduse muutmist avalikustatakse hiljemalt maavanemale esitamise päevast volikogu poolt valitud meediakanalite kaudu valla või linna põhimääruses sätestatud korras. Maavanem esitab haldusterritoriaalse korralduse muutmise taotluse koos nõutava dokumentatsiooniga ja omapoolse arvamusega Siseministeeriumile 10 päeva jooksul nende laekumisest arvates. Siseministeeriumil on õigus nõuda maavanemalt ja asjaomastelt volikogudelt täiendavaid andmeid ettepanekute ja vastuväidete läbivaatamiseks või ekspertiisideks. Arvestada tuleb asjaoluga, et dokumentatsioon peab olema esitatud maavanemale hiljemalt kuus kuud enne korraliste valimiste päeva (oktoobri 3 nädalavahetus), samas tuleb lisada ühinemislepingule ühinevate omavalitsuste eelmise majandusaasta auditeeritud aruanded ja see seab teatud ajalise piiri, millal saab dokumentide lõplik üleandmine toimuda. Maavanemale tuleb esitada kogu haldusterritoriaalse korralduse muutmise menetlemise käigus koostatud dokumentatsioon, milleks on:

- volikogu otsus haldusterritoriaalse korralduse muutmise taotlemise kohta;
- kohaliku omavalitsuse volikogu valimistega seonduvad volikogu poolt tehtud otsused (valmisringkondade, -jaoskondade, -komisjonide, jaoskonnakomisjonide moodustamiseks, volikogu liikmete arvu määramiseks jne);
- volikogu poolt kinnitatud andmed valla- või linnaelanike arvamustest, samuti laekunud arvamused ja vastuväited;
- tehtud uuringute tulemused;
- haldusterritoriaalse korralduse muutmise kohta tehtud ja volikogu poolt kinnitatud uuringute tulemused;
- volikogu otsus ühinemislepingu ja selle lisade kinnitamise kohta;
- piiride muutmise dokumentatsioon, kui haldusterritoriaalse korralduse muutmisega kaasneb mõne haldusüksuse piiride muutmine.

Vastavalt Eesti territooriumi haldusjaotuse seadusele korraldavad ühinemislepingu koostamist ühinevate kohaliku omavalitsuse üksuste volikogud, kes lõpuks kinnitavad ühinemislepingu ja selle lisad vastava otsusega. Pärast ühinemislepingu kinnitamist volikogude poolt avalikustatakse see koos lisadega valla või linna veebilehel. Ühtlasi avaldatakse ühinemislepingu tekst ka Riigi Teatajas.

Ühinemislepingule on seatud teatud nõuded, mille järgi ühinemislepingus sätestatakse:

- omavalitsusüksuse nimi, staatus ja sümboolika kasutamine;
- haldusterritoriaalse korralduse muutmisega kaasnevate põhimääruste ja teiste õigusaktide muutmine;
- õigusaktide kehtivus (kuni uute õigusaktide kehtestamiseni kehtivad senised õigusaktid edasi sellel territooriumil, kus nad olid kehtestatud);
- arengukavade kehtivus;

- ametiasutuste ja nende hallatavate asutuste struktuuride ja töötajatega seotud küsimused;
- haldusterritoriaalse korralduse muutmisega kaasnevate võimalike organisatsiooniliste ning eelarveliste ja muude varalisi kohustusi ja õigusi käsitlevate küsimuste lahendamine;
- ühinemislepingu kehtivuse tähtaeg;
- muud vajalikuks peetavad küsimused.

Ühinemislepingule lisatakse:

- seletuskiri, milles peab olema märgitud haldusterritoriaalse korralduse muutmise vajaduse põhjendus, territooriumi suurus (pindala) ja alaliste elanike arv;
- haldusterritoriaalse korralduse muutmise otsustanud valdade või linnade majandusaasta auditeeritud aruanded;
- ühineva omavalitsusüksuse kaart mõõtkavas 1:50 000, kuhu on märgitud ühinemist taotlevate omavalitsusüksuste senised piirid ja uue ühinenud omavalitsusüksuse piir. Kui omavalitsusüksused ei ühine tervikuna või kaasneb ühinemisega mõne omavalitsusüksuse territooriumiosa ühinemine, siis lisatakse kaardile piirikirjeldus koos piirikoordinaatide äratoomisega selle piirilõigu kohta, mis ei kattu omavalitsusüksuse seniste piiridega.

Lisaks, kui omavalitsusüksus kavatseb kohaliku omavalitsuse ühinemistoetust kasutada investeeringute finantseerimiseks, tuleb ühinemislepingule lisada haldusterritoriaalse korralduse muutmisega kaasnevate investeeringute tegemise vajaduse põhjendus ja eelarve.

Vastavalt seadusele jõustub ühinemisleping uue moodustatud volikogude valimistulemuste väljakuulutamisele järgnevast päevast ja samast hetkest jõustuvad ka kõik ühinemislepingus sisalduvad kokkulepped. Kui omavalitsused soovivad kokku leppida asjades, mis jõustuksid enne valimistulemustele järgnevat päeva, peavad sellised kokkulepped olema fikseeritud volikogude vastavasisuliste otsustena.

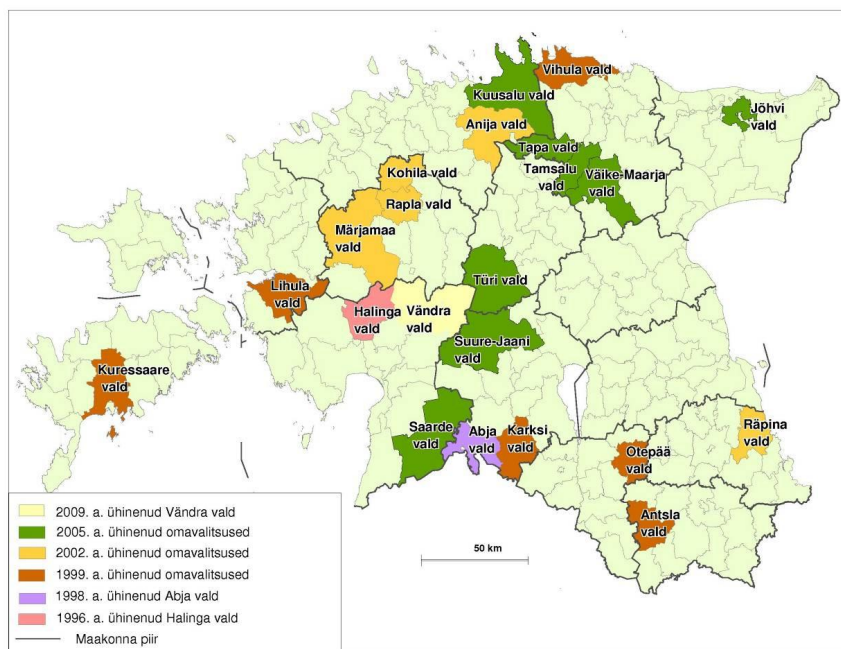
Eesti seadusandluses on sätestatud kõik vajalik selleks, et kohalikud omavalitsused saaksid ühineda vabatahtlikult. Kuid see protsess võtab oma vabatahtlikkusest lähtuvalt märkimisväärselt aega. Ainus kiirem võimalus oleks ühendada kohalikud omavalitsused riiklikult tasandilt ehk nn sunniviisiliselt.

Kohalike omavalitsuste vabatahtliku ühinemise teoks saamine eeldab eelkõige ühinemiseks motiveeritud poliitiliste jõudude olemasolu kohapeal.

1.4 Haldusterritoriaalsete ümberkorralduste poliitiline kontekst

Eesti haldusterritoriaalne reform on olnud ühiskondlikus debatis juba alates taasiseseisvumise taastamisest. Alates 1993-ndast aastast on kohalike omavalitsuste ühinemisega/liitmisega vähenenud kohalike omavalitsuste arv 255-lt 226-ni.

Joonis 2. Ühinenud/liitunud omavalitsused Eestis 1996-2009

Paralleelselt vabatahtliku liitumisega on diskuteeritud haldusterritoriaalse reformi ulatuse ja vajalikkuse üle. Arutletud on ka kohalike omavalitsuste sundliitmist, kuid selleni praeguseks veel jõutud ei ole.

2007. aasta Riigikogu valimiste tulemusena Vabariigi Valitsuse moodustanud erakondade koalitsioonileping “Reformierakonna, Isamaa ja Res Publica Liidu ning Sotsiaaldemokraatliku Erakonna valitsusliidu programm aastateks 2007-2011” haldusterritoriaalsete ümberkorralduste temaatikat ei puuduta. Programmis lubatakse toetada “riigi ja kohalike omavalitsusliitude partnerlust ning omavalitsusliitude tugevnemist. Seadustada väikevaldade ja linnade huvid tasakaalu tagava otsustusmehhanismi omavalitsusliitudes”.

2009. aasta alguses tuli regionaalminister välja initsiatiiviga Haldusterritoriaalse korralduse reformi seaduse eelnõu (nn minister Kiisleri reformikava) näol. Eelnõu eesmärgiks oli tagada omavalitsuse üksuste majanduslik toimetulek ja avalike teenuste ühtlane tase kogu Eesti territooriumil läbi omavalitsuste tugevdamise ja kohaliku demokraatia arendamise, luues sellega eeldused piirkonna tasakaalustatud arenguks. Paraku ei ole antud initsiatiiv leidnud Vabariigi Valitsuse poolt piisavat poliitilist toetust. Samas ühiskonnas tekkis soov nimetatud eelnõu osas kaasa rääkida.

Harjumaa Omavalitsuste Liidu esimees koos Harju Ettevõtlus- ja Arenduskeskuse juhatajaga tegid 2009.a. märtsis Harju maavanemale Värner Lootsmannile ettepaneku kutsuda kokku laiapõhjaline töögrupp haldusterritoriaalse reformi ettevalmistamiseks. Maavanema korraldusega moodustati 24-liikmeline haldusterritoriaalse korralduse reformi komisjon, kes esitas 2009. aasta augustis raporti seisukohtadega haldusterritoriaalse korralduse reformi osas, ettepanekutega avalike teenuste kättesaadavuse ja kohalike omavalitsuste finantseerimise parandamiseks, demokraatia edendamiseks ja juhtimise efektiivsemaks muutmiseks ning riigi ja kohaliku omavalitsuse üksuste omavaheliste suhete ja koostöö parandamiseks. Komisjoni raportit tuleb selle koostajate nägemuse kohaselt käsitleda kui ettepanekut ühiskonnale alustada diskussiooni selleks, et viia Eestis aastaks 2013 läbi vajalikud haldusterritoriaalsed ümberkorraldused.

1.5 Kohalike omavalitsuste ühinemise sotsiaalsed ja poliitilised mõjud

Kohalike omavalitsuste ühinemine eeldab sobiva sotsiaalmajandusliku situatsiooni ja ühinemiseks motiveeritud poliitiliste jõudude olemasolu.

Kohalike omavalitsuste ühinemise sotsiaalseid ja poliitilisi mõjusid on hinnatud Siseministeeriumi tellimusel valminud uuringutes kui süvitsi mindud analüüsiga mitmes magistritöodes. Siseministeeriumi tellimusel on valminud järgmised uuringud.

- Kohalike omavalitsuste 2005. a. ühinemiste ja selle tagajärgede analüüs. Töö teostati Tallinna Ülikooli Riigiteaduste Instituudi poolt 2008.a. ja selles keskendutakse neljale 2005. aastal toimunud ühinemisele - kaardistatakse ühinemisprotsess ja antakse hinnang protsessi erinevatele etappidele.
- Kohalike omavalitsuste ühinemise mõju valla haldussuutlikkusele. Uuring viidi läbi kuue aastatel 1996-1999 ühinenud omavalitsusüksuse kohta, töö teostas Geomedia 2001. a. ja analüüsiti ühinemisprotsessi ning muutusi valdade põhitegevus-valdkondades.

Magistritööd :

- Kohalike omavalitsuste sotsiaalmajandusliku arengu seos haldusterritoriaalse reformiga – aastatel 1999-2005 ühinenud omavalitsusüksuste sotsiaalmajanduslike muutuste analüüs, Teeväli A. , 2009.
- Haldusterritoriaalne reform kohaliku omavalitsuse tasandil Karksi valla näitel: kohaliku omavalitsuste liitmise mõju kultuuri ja haridusteenuste kättesaadavusel, Visor A., 2007.
- Haldusterritoriaalne reform: Vabatahtlik ühinemine Otepää piirkonna näitel, Nigol A., 2003.

Sotsiaalse aspekti all mõistetakse demograafilist situatsiooni ja elanikkonna identiteeditunnetust, mis võivad toetada või vastu töötada muutustele haldusterritoriaalses korralduses ja elanikkonna toimimist sotsiaalse grupina. Demograafiline situatsioon ja elanikkonna toimimine sõltuvad teenuste kättesaadavusest ja kvaliteedist, mis on ka oluline sotsiaalne aspekt.

Poliitilise aspekti all mõistetakse maailmavaatelist huvigruppide esindatust volikogus ja selle muutumist peale ühinemist, eri kogukondade liitumisest tingitud poliitiliste erimeelsuste tekkimise võimalust.

Ühinevate kohalike omavalitsuste võrdlemisel on oluline võrrelda nende demograafilisi näitajaid. Geomedia poolt 2001.a. läbi viidud uurimistöös on peetud oluliseks järgnevaid näitajaid: elanike arv, rahvastiku vanuseline koosseis, rahvastiku asustustihedus, ülalpeetavate määr ja demograafiline tööturusurve indeks. Uurimistöö tulemusena selgus, et peale ühinemist toimus kõigis valdades rahvaarvu vähenemine, kuid kuna vastav tendents on iseloomulik kogu Eesti rahvastikule tervikuna, ei saa seda käsitleda ühinemisest tuleneva näitajana. Teise järeldusena tuuakse välja, et ühinemise tulemusel toimus siiski mõningane demograafiliste näitajate ühtlustumine võrreldes Eesti keskmistega.

Asko Teeväli kasutab magistritöö uuringus järgmisi sotsiaalseid näitajaid: elanike arv, asustustihedus, ülalpeetavate määr, loomulik iive, demograafiline tööturusurve indeks ja

toimetulekutoetust saanud perekondade osakaal kõikidest peredest. Uuringust jäeldub, et sotsiaalne olukord muutus kõikides kohalikes omavalitsustes üldiselt halvemaks. Ühinenud kohalike omavalitsuste suurem rahvaarv ei kiirendanud sotsiaalse olukorra paranemist, kuna sotsiaalset olukorda mõjutab vähemalt 15 aasta pikkune negatiivse iibe periood Eestis.

Kohalik omavalitsusüksus on sotsiaalne kooslus ja kohalike omavalitsuste ühinemisel on oluline säilitada elanikkonna ühtekuuluvustunne. Toimunud ühinemistest lähtuvalt võib väita, et ühesuguse identiteediga kohalikud omavalitsused ühinevad meelsamini. Nii 1938. aasta vallareformi puhul, kui 1990. aastate algul - külanõukogude valdadeks tegemisel - püüti arvestada sellega, et ümberkorralduste käigus ei kaoks elanike ühtekuuluvustunne. 1949-1980 hävitas kogukondlikku identiteeti pidev haldusterritoriaalse jaotuse ja -korralduse muutmine. Ka 1990. aastate alguse energiakriis ja hinnatõus maapiirkondades süvendas asulatevahelisi erinevusi - ei suurenenud elanike ühtekuuluvus, vaid erisus. Et taastada elanike solidaarsustunnet on üle Eesti hakatud kaardistama kante ja neid arvestama kohaliku elu korraldamisel. Kant on ajalooliselt kujunenud sotsiaalne ja kultuuriline algkooslus, mille seob tervikuks tugev identiteet, meie-tunne.

Kogemus näitab, et rõngasvaldade ja keskuse ühinemise puhul ei ole tegemist kohaliku identiteedi langusega, vaid ühinemisjärgselt on hakanud toimima piirkonna iseregulatsioon, mis soodustab kohalike kogukondade organiseerituse tõusu ja kohaliku identiteedi kasvu.

Eluvaldkondade areng, avalike teenuste kättesaadavus ja kvaliteet ei tohi ühinemisel halveneda, see on sätestatud nõudena seaduses (Kohaliku omavalitsuse üksuste ühinemise soodustamise seadus, §4). Samas, Tallinna Ülikooli poolt tehtud uuringust, kus käsitletakse ka teenuste kättesaadavuse ja kvaliteedi muutumist ühinenud omavalitsustes, selgub, et kodanike kindlustunne teenuste kvaliteedi säilimisele on mõnevõrra tugevam kui teenuse kättesaadavuse osas; ja kättesaadavuse probleemid on teravamad just suuremates ühisvaldades, kus domineerib linn. Geomedia poolt läbiviidud uuringus tõid vallajuhtid ühinemise peamiste positiivsete mõjudena vallaelanikule ja avaliku teenuse kättesaadavusele välja asjaajamise lihtsustumise nii elaniku, eeskätt maakorraldusküsimustes ning neil, kes elasid või tegutsesid keskuse ja tagamaa piiri läheduses, kui ettevõtete, eriti kauplemislubade taotlemisel juhul kui ettevõtjad tegutsesid kogu piirkonna ulatuses, jaoks. Ka lasteaia- ja koolikoha saamine eelistatud asutusse lihtsustus elaniku jaoks. Negatiivsete muutustena toodi esile valla keskusest väljapoole jäävate alade ja eriti äärealade probleemide varjujäämise – keskuse probleemid tõusetuvad selgemini esile ning on olulised suuremale hulgale elanikest – ning vallajuhtide ja -ametnike suhtluse vähenemist ja sidet elanikega. Suuremas üksuses ametnike töökoormus kasvas ning võimalust ja aega üksikisiku probleemidele pühendumiseks on vähem.

Ühinemise mõju valla haldusstruktuurile on kogemuslikult olnud positiivne – korrastati haldusaparaat, tekkinud valikuvõimalus ametnikkonna osas tõstis haldusaparaadi kvaliteeti ning vallaametniku prestiiži. Ametnike spetsialiseeritus ja ka töökoormus kasvasid, kuna kadusid ära ükskeist piirkonnas dubleerivad ametikohad, aga samas ametnike olmetingimused tööl paranesid.

Ühiskondlikult tunnetatud ühinemisevajadus on oluline, aga ei ole piisav tegur ühinemise reaalseks teostamiseks, kriitilised edutegurid on siinjuures kohaliku omavalitsuse volikogudes valitsev üldine meelsus ja huvitatud mõjukate persoonide olemasolu. Seni toimunud ühinemiste puhul on olnud olemas selgelt aktiivsem pool, kes ühinemismõtte algatas ja ühinemisprotsessi käigus hoidis, samas ei ole selget poliitiliste jõudude kombinatsiooni, mis toetaks või takistaks kohalike omavalitsuste ühinemist (vaata järgnev tabel).

Tabel 1. Ühinenud kohalikes omavalitsustes kohalike volikogude valimistel enim hääli saanud erakonnad

	1999	2002	2005	2009
1999. a. ühinenud kohalikud omavalitsused				
Antsla vald	VL Ühisjõud	VL Ühisjõud	VL Ühisjõud	IRL
Kaarma vald	VL Kaarma on ühtne	VL Kaarma on	VL Kaarma on	Reformierakond
Karksi vald	VL Koostöö	VL Koduvald	VL Koostöö	VL Koostöö
Lihula vald	VL Leal	Rahvaliit	Rahvaliit	Reformierakond
Otepää vald	VL Ühtne Otepää	VL Maa ja Linna	Reformierakond	Reformierakond
Vihula vald	VL Kodukant	VL Koduvald	Reformierakond	Reformierakond
2002. a. ühinenud kohalikud omavalitsused				
Anija vald	VL Ühisel Jõul	Keskerakond	Keskerakond	Keskerakond
Kohila vald	VL Kodukant	Res Publica	Res Publica	IRL
Märjamaa vald	VL Külamees	Keskerakond	VL Märjamaa	VL Märjamaa
Rapla vald	VL Kodukandi	Res Publica	Reformierakond	Reformierakond
Räpina vald	VL Vallarahva eduks	Reformierakond	Reformierakond	Reformierakond
2005. a. ühinenud kohalikud omavalitsused				
Jõhvi vald	VL Kodukant	VL Koduvald	VL Jõhvi Kodanik	VL Jõhvi heaks
Kuusalu vald	VL Kogemus ja	Isamaaliit	VL Ühiselt edasi	VL Ühiselt edasi
Saarde vald	VL Saarde	VL Saarde	VL Saarde	VL Koduvald
Suure-Jaani vald	VL Kodukant	VL Koduvald	VL Koduvald	IRL
Tamsalu vald	VL Koduküla-	VL Tamsalu	VL Tamsalu	VL Tamsalu
Tapa linn/vald	Möödukad	Möödukad	Sotsiaaldemokraatlik	VL Valgejõgi
Türi vald	VL Realistid	Res Publica	Rahvaliit	IRL
Väike-Maarja vald	VL Koostöö	Rahvaliit	Keskerakond	Keskerakond

Allikas: Vabariigi Valimiskomisjoni kodulehekül

1999. aastal ühinenud kohalikes omavalitsustes olid kõikides volikogudes võimul valimisliidud, 2002. aastal samas mitte ühtegi valimisliitu ja 2005. aastal on märgatav (60%) Valimisliitude osakaal. Kuna poliitilised jõud on kombineerunud ja moodustatud valimisliidud, on raske ette näha ühinemisega kaasnevat poliitilise tasakaalu nihkumise stsenaariumeid. Kaheksal juhul 19-st on volikogus nii enne kui pärast ühinemist enamuse säilitanud sama poliitiline jõud, üle poolte juhtudel on ühinemine kaasa toonud uue partei võimuletuleku. Seega ei ole olnud kohaliku omavalitsuse ühinemiseni viivaks teguriks konkreetse poliitilise partei olemasolu, vaid pigem volikogus valitsevad hoiakud.

Peale ühinemist suureneb volikogude roll valla igapäeva elu planeerimisel ja korraldamisel. Selle üheks põhjuseks on volikogu esimehe rolli tähtsustumine. Geomedia uuringus täheldatakse, et ühinemise järgselt toimub senisest suurem killustumine volikogudes ja selgem koalitsiooni-opositsiooni suhte tekkimine. Ühinemiseelsete võrreldes suuremas volikogus suureneb huvigruppide arv, kuid huvigruppide tekkimist võib seletada mitte poliitiliste parteide mõju suurenemisega, vaid kohalikus keskkonnas olulist mõjuvõimu omavate isikute esindatusega volikogus. Tallinna Ülikooli uuringus konstateeritakse, et ühendvaldades on volikogu muutunud strateegilisemaks, üksikküsimuste taga nähakse enam tervikpilti, teadvustatakse otsuste mõju ja tagajärgi.

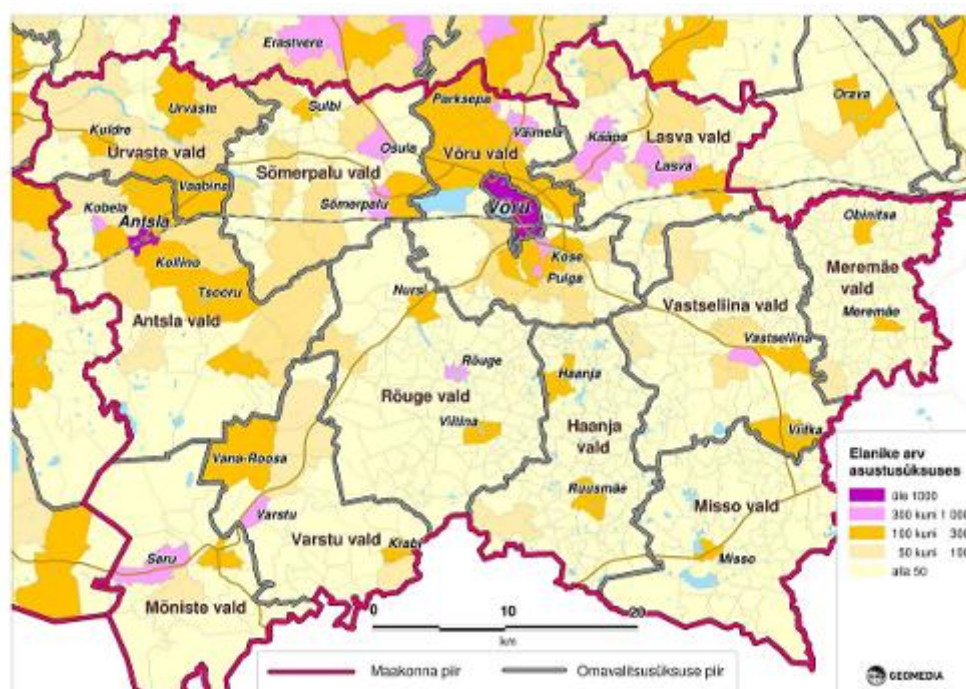
Kokkuvõtteks võib öelda, et ühinenud kohalike omavalitsuste elanikkonna rahulolu ühinemisega sõltub sellest, kui võrd on protsessis arvestatud sotsiaalsete aspektidega: nt. demograafilise hetkesituatsiooniga, elanikkonna identiteeditunnetusega ja avalike teenuste kvaliteedi ning kättesaadavusega. Seniste ühinemiskogemuste põhjal saab järeldada, ühinemine võib kaasa tuua võimu vahetuse, kuid vastuolusid ühinemiseelsete kohalike omavalitsuste territooriumilt valitud volikogu liikmete vahel reeglina ei esine.

2 Olukorra ülevaade ja haldusintegratsiooniga vahetult kaasnevad üldised muutused

2.1 Elanikkond, territoorium ja asustusstruktuur

Võru maakonnas elab seisuga 01.01.2010 rahvastikuregistri andmetel 37 786 inimest. Elanike tihedus on 16 in/km², mis on kaks korda väiksem Eesti keskmisest 31 in/km². Maakonnas on 13 omavalitsusüksust sh Võru linn ja 12 valda, 1 vallasisene linn (Antsla), 10 alevikku ja 566 küla. Elanikkond on koondunud Võru linna ja selle ümbrusesse, maakonna kagu- ja lõunaosas on rahvastik hõredam. Võru linnale (13 967 elanikku) järgneb elanike arvult Antsla linn pisut alla 1500 elanikuga ning Vastseliina alevik ja Parksepa alevik 700 elanikuga. Keskmine elanike arv külates on 33 inimest (vaata joonis 3)

Joonis 3. Elanike arv Võrumaa asustusüksustes (allikas: rahvastikuregister)

Võrumaa elanikkond on perioodil 2004-2010 kahanenud 6,5% - põhjuseks madal sündivus ja väljaränne. Omavalitsuste lõikes vähenes kõige rohkem elanike arv Meremäe, Urveste ja Antsla valdades (ligi 13%). Võrreldavates omavalitsustes vähenes rahvastik vähem kui maakonnas keskmiselt - Võru linnas ja Sõmerpalu vallas võrselt 5,5% ning Võru vallas 1,8%. Võru linnas on elanikkonna vähenemine 2004-2009 tingitud nii negatiivsest loomulikust iibest kui ka negatiivsest rändesaldost. Sõmerpalu valla rahvastiku vähenemisel on suurema osatähtsusega negatiivne loomulik iive. Võru valla rahvastiku vähenemist reguleerib loomulik iive, valla rändesaldo on tasakaalus ja elanike arvu sisuliselt ei mõjuta.

Analüüsitavatest üksustest on Võru linna elanike arv teistest oluliselt suurem, ületades Võru valda ca 3 korda ja Sõmerpalu valda ca 7 korda. Seisuga 01.01.2010 on Võru linnas 13 967 elanikku so 37% maakonna rahvastikust, Võru vallas 4968 elanikku so 13% maakonna rahvastikust ja Sõmerpalu vallas 1968 elanikku so 5% maakonna rahvastikust. Ühinemisel elanike arvud summeeruvad – kokku 20 903 elanikku – ning ühendamavalitsuse elanike arv moodustaks kogu maakonna rahvastikust 55% ja territoorium 17% maakonna pindalast. Ühinemisel moodustuv kohaliku omavalitsuse üksus oleks elanike arvult võrreldaval tasemel Viljandi linnaga ja valdadest elanike arvu poolest suurim. Seisuga 01.01.2010 oli Eesti

valdadest kõige rohkem elanikke Viimsi vallas, kus elas Rahvastikuregistri andmetel 16 207 inimest, ning Viljandi linnas 19 307 elanikku.

Tõsiasi, et Võru linna elanikkond ületab arvukuselt hetkel ja ka lähimas tulevikus teisi analüüsitavaid üksusi kordades, tähendab, et Võru linna, Võru valla ja Sõmerpalu valla ühinemise tulemusel moodustuva üksuse paljud olulised omadused on kõige enam mõjutatud just Võru linna vastavate karakteristikute kvantiteedist ja kvaliteedist.

Tabel 2. Elanike arv ja vanusstruktuur

elanike vanusgrupid	struktuur 2010, %				elanike arv 2010				arvu muutus võrreldes 2004.a, %			
	Võru linn	Võru vald	Sõmerpalu vald	Kokku	Võru linn	Võru vald	Sõmerpalu vald	Kokku	Võru linn	Võru vald	Sõmerpalu vald	Kokku
65 +	19,6	16,8	16,4	18,6	2731	836	322	3889	6,1	9,9	-6,1	5,7
55 - 64	11,4	12	10	11,4	1599	596	197	2392	-2,1	0,0	-2,0	-1,6
26 - 54	37,7	39	39,2	38,1	5261	1938	772	7971	-8,7	-1,9	-3,0	-6,6
19 - 25	11,1	11,4	12,5	11,3	1550	567	246	2363	14,6	14,3	27,5	15,7
16 - 18	4,1	4,4	5,2	4,3	567	219	103	889	-14,6	-2,2	3,0	-10,0
7-15	9	9,9	10,5	9,4	1261	492	206	1959	-31,1	-26,0	-30,9	-29,8
0 - 6	7,1	6,5	6,2	6,9	998	320	122	1440	4,1	-6,2	-19,7	-0,8
Kokku	100	100	100	100,0	13967	4968	1968	20903	-5,5	-1,8	-5,5	-4,6

Võru linnas on ülalpeetavate määr – mittetöealiste (0-14-aastased ja üle 65-aastased) elanike arv 100 tööealise (15-64-aastased) elaniku kohta – mõnevõrra kõrgem kui võrreldavates valdades ning peamiselt on põhjuseks pensioniealiste elanike oluliselt kõrgem osakaal elanikkonnas. Tööturuseindeksi – näitab tööjõu taastootmispotentsiaali – näitajad on võrreldavates omavalitsustes pidevas langustrendis. Kõige parem indeksi näitaja on Sõmerpalu vallas. 2010. aasta rahvastiku andmetel on tööturuse indeksi Sõmerpalu vallas 1,07, Võru linnas 0,92 ja Võru vallas 0,86. Teisisõnu, eelseisval kümnendil on tööturule sisenevaid noori (5-14 aastased) Sõmerpalu vallas mõnevõrra rohkem kui sealt vanuse tõttu väljalangevaid inimesi (55-64 aastased). Võru linnas ning Võru vallas on vastupidi – tööturult väljujaid on mõnevõrra enam kui sisenejaid. Rahvastiku taastootmispotentsiaal – 15-49 aastaste naiste arv jagatuna elanike üldarvu – on püsinud perioodil 2004-2010 samal tasemel. Näitaja on Võru linnas mõnevõrra kõrgem kui Võru vallas ja Sõmerpalu vallas. Üldtrend piirkonnas on elanikkonna vähenemisele ja vananemisele.

Tabel 3. Tööturuseindeks, ülalpeetavate määr ja rahvastiku taastootmispotentsiaal

	Tööturuseindeks				Ülalpeetavate määr				Taastootmispotentsiaal			
	Võru linn	Võru vald	Sõmerpalu vald	Kokku	Võru linn	Võru vald	Sõmerpalu vald	Kokku	Võru linn	Võru vald	Sõmerpalu vald	Kokku
2004	1,23	1,14	1,55	1,23	53	49,4	57	52,1	0,25	0,23	0,21	0,25
2005	1,16	1,07	1,51	1,17	52,8	47,8	56,1	51,5	0,25	0,23	0,22	0,25
2006	1,11	1,00	1,46	1,11	51,7	47,2	52,8	50,3	0,25	0,24	0,22	0,24
2007	1,06	0,96	1,41	1,06	51,3	47,1	51,2	49,8	0,25	0,23	0,22	0,24
2008	1,01	0,95	1,27	1,02	52	47,7	49,1	50,2	0,25	0,23	0,22	0,24
2009	0,95	0,92	1,15	0,96	52,1	46,9	48,4	50,0	0,25	0,23	0,22	0,24
2010	0,92	0,86	1,07	0,92	52,1	46,5	46,4	49,7	0,25	0,23	0,22	0,24

Võru linna pindala on teistest väiksem ning asustustihedus suurusjärgu võrra suurem võrreldes Võru valla ja Sõmerpalu vallaga.

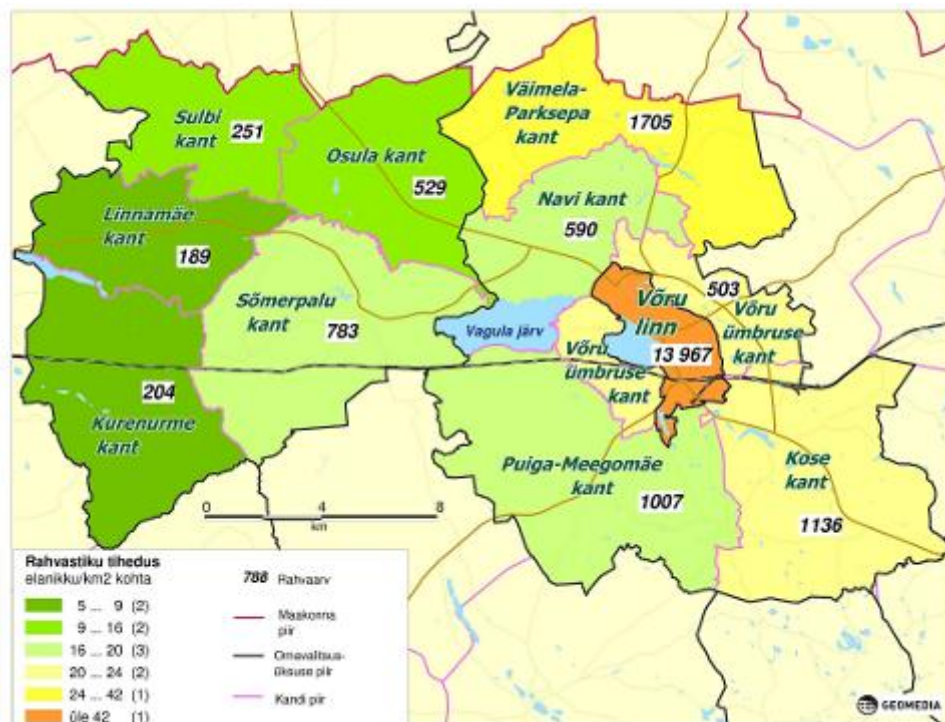
Tabel 4. Asustustihedus võrreldavates omavalitsustes

KOV-üksus	Elanike arv seisuga 01.01.2010	Pindala, km ²	Asustustihedus, el/km ²
Võru linn	13 967	13,2	1058
Võru vald	4 968	202,5	25
Sõmerpalu vald	1 968	181,6	11
Summaarne	20 903	397	53

Võru valla asustusstruktuur on tüüpiline rõngasvalla omale – suure pindala, madala asustustihedusega ja ümbritseb ebakorrapärase rõngana piirkonna tõmbekeskuseks olevat teist omavalitsusüksust ehk Võru linna. Seejuures on Võru vald elanike arvult suurim (4968 inimest) ja rahvastiku tiheduse (25 in/km²) poolest kõrgeima näitajaga maaomavalitsus Võru maakonnas. Võru vald koosneb erinevatest kantidest, millel on kindel identiteet ja määratletav territoriaalne suurus ning mida asustab konkreetne kogukond. Võru vallas on 5 kanti: Väimela-Parksepa, Navi, Puiga-Meegomäe, Kose ning Võru ümbruse kant. Elanike arv ja tihedus (41 in/km²) on suurim kahe alevikuga Väimela-Parksepa kandis, järgnevad Kose ja Võru ümbruse kandid, kus elanike tihedus on ca ½ võrra madalam. Kehtib loogiline seos, et Võru linnast kaugenedes rahvastiku tihedus väheneb.

Sõmerpalu valla asustusstruktuur on tüüpiline ääremaalisele vallale – ilma tõmbekeskuseta, suure pindala ja madala asustustihedusega. Sõmerpalu vallas on rahvaarv (1968 elanikku) ja rahvastiku tihedus (11 in/km²) üle 2 korra väiksem kui Võru vallas. Sõmerpalu vallas on samuti 5 erinevat kanti: Sõmerpalu, Osula, Sulbi, Kurenurme, Linnamäe. Asustustihedus on suurem valla idaosas, kus paikneb Sõmerpalu alevik ja Osula küla (15-17 in/km²) ning hõredam lääneosas, Kurenurme ja Linnamäe kantides, kus laiuvad soo- ja metsamassiivid ning asustustihedus on alla 9 in/km². Kurenurme, Linnamäe, Sulbi kante võib nimetada ka ääremaalisteks kantideks, kuna asustustihedus on väga madal ja puuduvad sotsiaalse infrastruktuuri objektid. Samal ajal ei ole ääremaastumine Sõmerpalu vallas tänase päeva seisuga süvenev protsess, kuna noorte (vanus 0-14) osakaal neis ääremaalistes kantides on 15-17%, mis on võrdlemisi hea näitaja. Võru valla ja Sõmerpalu valla kantideks jaotumine on esitatud joonisel 4.

Joonis 4. Võru valla ja Sõmerpalu valla rahvastiku tihedus kantides (seisuga 01.01.2010)

Vanuseliselt struktuurilt on Võru ja Sõmerpalu valdade kandid sarnased: keskmine noorte osakaal on 15%, tööealiste osakaal 68% ja üle 65-aastast elanike osakaal 17%. Noorte (vanuses 0-14) osakaal Võru ja Sõmerpalu küldes esitatakse joonisel 5. Mõlema valla külad on elujõulised: pooltes küldes on kuni 14-aastaste noorte osakaal üle 14%, kusjuures suur noorte

0-14-aastaste elanike osakaal, %

0	(8)
1% kuni 14%	(29)
14% kuni 16%	(5)
16% kuni 18%	(6)
üle 18%	(21)

Maakonna piir
Omaavalitsusüksuse piir
Kandi piir

GEOMEDIA

Keskus-tagamaa suhet ja põimumist ilmestab ka tõsiasi, et Võru linna ametnikest on suur osa Võru valla elanikud ja ka vastupidi. Kuivõrd Võru linn on maakonna keskus ja asub rõngasvalla keskel, siis linnal teisi vahetuid naabreid kohalike omavalitsuste mõttes peale Võru

1 Antud uuringu raames viidi läbi elanike küsitlus Võru linnas, Võru vallas ja Sõmerpalu vallas. Küsitluse eesmärk oli välja selgitada elanike hoiakud ühinemise suhtes. Elanike küsitluse aruanne koos küsitlusankeedidega on esitatud raportil lisas. Küsitluse üldkogumi moodustasid Võru linna, Võru valla ning Sõmerpalu valla elanikud. Valimi koostamise aluseks olid Rahvastikuregistri andmed. Valimisse kvalifitseerumise vanusepiir oli 19 – 74 aastat. Kokku vastas küsimustikule 700 isikut kolmes piirkonnas, mis teeb valimi esindatuseks 5% olemasolevast elanikkonnast. Ankeet koosnes kokku 24 küsimusest. Küsitlusega sooviti saada elanikelt tagasisidet Võru linna, Võru valla ja Sõmerpalu valla ühinemise kohta ning ühinemise kohta abstraktsemalt. Täiendavalt koguti tagasisidet omavalitsuse toimimisele ja info kohta, mis kajastab linnas/vallas toimuvat ning infot elanike erinevate igapäevaste toimingute asukoha kohta linna/valla täpsusega. Ankeedis küsitleti asukoha põhiselt järgmiste toimingute kohta: tööl käimine, lapse lasteaias käimine, lapse põhikoolis käimine, lapse gümnaasiumis/keskkoolis käimine, perearsti juures käimine, apteegis käimine, seltsi/rahvamajas käimine, postiteenuse tarbimine, sportimine, igapäevaste ostude tegemine.

valla pole. On loomulik, et piirkonna kogukonna keskuseks on Võru linn nii äriteenuste kui avalike teenuste osas. Samuti on Võru linn tõmbekeskuseks Sõmerpalu valla elanikele. Seosed on sarnased, aga mõnevõrra nõrgemad kui Võru linna-Võru valla puhul.

Asustussüsteemis on tõmbekeskuste mõjupiirkondade vahel hierarhia:

- a) Esmatasandi ehk kohalik keskus on teatud maa-asulate grupi keskus, kus asuvad näiteks kauplus ja postipunkt.
- b) Teiste tasandi keskus on suurem asula, mis on tõmbekeskuseks mitme esmatasandi keskuse tagamaa elanikele, kus asuvad kool, kauplus(ed), apteek, postkontor. Teise tasandi mõjupiirkonna keskmine elanike arv Eestis on ca 8000.
- c) Kolmanda tasandi ehk piirkonna keskus on tõmbekeskuseks mitmele teise tasandi kandile.
- d) Neljanda tasandi keskus on maakonna asustussüsteemi keskus.
- e) Viienda tasandi keskused – Tallinn ja Tartu – on kogu Eesti asustussüsteemi keskused.

Kohalikud keskused on võrreldavates valdades Kirumpää küla, Navi küla, Meegomäe küla (Võru vald) ja Sulbi küla (Sõmerpalu vald). Teise tasandi keskused on Võru vallas Parksepa alevik, Kose alevik ja Puiga küla. Sõmerpalu vallas Osula küla ja Sõmerpalu alevik. Teise tasandi keskused on tõmbekeskused esmatasandi keskuse elanikele ning peaksid nii edasi arenema ka tulevikus. Kolmanda taseme keskuseks on Võru vallas tõusmas Väimela alevik, kus asub Võrumaa Kutsehariduskeskus, lasteaed, postkontor ja Väimela Tervisekeskus. Kolmanda taseme keskused on Võrumaal vallakeskused Antsla linn, Vastseliina alevik, Rõuge alevik. Kolmanda tasandi keskused Sõmerpalu vallas puuduvad. Lähim Võru maakonnas kolmanda tasandi keskusena toimiv Antsla linn on tõmbekeskuseks Sõmerpalu valla läänepoolsetele küladele. Siiski on Sõmerpalu valla elanikele peamine keskus maakonnakeskus Võru linn. Viienda tasandi keskusest on kõigi kolme võrreldava omavalitsuse elanikele olulisem regionaalkeskus Tartu linn.

Ühinemisel tekkiva ulatusliku territooriumiga haldusüksusega on seotud uued võimalused, aga ka ulatuslikud kohustused. Ühtlustub linna-valla sidusus planeerimistegevuses. Võru linna ja Võru valla territoriaalne seotus on tinginud juba praegu kahe omavalitsuse tiheda koostöö erinevates – eelkõige keskkonna, jäätmemajanduse, ettevõtluse arendamise, hariduse ja vaba aja – valdkondades. Ka koostöö Sõmerpalu vallaga toimib mitmes valdkonnas, kuid seda pigem maakondliku koostöö raames. Võru valla ja Võru linna sidusus on suhteliselt tugev, Sõmerpalu valla sidusus Võru linnaga on samaväärne teiste Võrumaa kohalike omavalitsustega.

Võru linna, Võru valla ja Sõmerpalu valla ühinemisel saab halduskeskuseks Võru linn, Sõmerpalu alevikku luuakse teeninduspunkt ja säilib osa omavalitsuslikke funktsioone. Põhimõtteliselt asulate, va Sõmerpalu alevik, funktsioonid ei muutu. Seega Võru linna ümbritseva Võru valla asustussüsteemile ühinemisega seoses muudatusi ei kaasne; Sõmerpalu valla läänepoolsed külad jäävad aga uuest vallakeskusest tunduvalt kaugemale võrreldes praeguse halduskeskuse Sõmerpalu alevikuga ning tõmbekeskusena toimiva kolmanda taseme keskuse Antsla linnaga. Seega on omavalitsuste ühinemisel olemas oht Sõmerpalu valla kaugemate külade ääremaastumiseks. Ääremaastumise protsessil on kolm aspekti: a) füüsiline – kaugus omavalitsusüksuse keskusest, b) halduslik – keskuste vajaduste ja huvide domineerimine; c) sotsiaalne – omavalitsuse horisontaalse sidususe ja ühtekuuluvustunde vähenemine.

Kaugusest tingitud ääremaastumise vältimiseks on vajalik efektiivset kommunikatsioonivõrgustikku ja ühistransporti. Haldusaspektist tingitud ääremaastumine on

Pikemas perspektiivis mõjutavad kolme omavalitsuse ühinemisel kujuneva ühendamavalitsuse asustussüsteemi sisemist sidusust ja terviklikkust kõige rohkem põhimõttelised otsused sotsiaalse infrastruktuuri säilimise osas, mis initsieerivad keskuste tasemete võimalikke muutusi. Sotsiaalse infrastruktuuri esmatasandi teenused on haridus, perearst, apteek, kogukonnakeskus (seltsi-, rahva-, kultuurimaja), esmatarbekaupade kauplus, postiteenus ja ühistransport. Lisaks esmatasandi teenustele kuuluvad sotsiaalse infrastruktuuri teenuste alla panga, päevakeskuse, hooldekodu, rahvamaja ja raamatukogu teenused, spordiväljakud, staadionid ja spordisaalid ning kohaliku omavalitsuse poolt pakutavad teenused, sealhulgas avaliku interneti ja sotsiaalkorterite võimalused.

Asulate funktsioonide muutumine ja madalama taseme keskuste nõrgenemine võib kaasa tuua elanikkonna koondumise Võru linna. Mida rohkem on ühendvallas tugevaid kante, seda väiksem on ääremaastumise oht ja suuremad piirkondlikud integreerumise võimalused. Kui teise tasandi keskustesse jäävad alles esmased teenused ning on tagatud heatasemeline ühistranspordi ühendus (haldus)keskus(t)ega, siis märkimisväärset elanike siirdumist Võru linna ühinemisega ei kaasne ja ääremaastumise protsess tõenäoliselt ei süvene. Seega on

oluline, et ühinemise järel toetatakse väljakujunenud piirkondlike keskuste arengut ja parandatakse ühistranspordi kättesaadavust ja kvaliteeti.

2.2 Kohalik esindusdemokraatia ja poliitiline tasakaal

2009. aastal toimunud kohalike volikogude valimiste valimisnimekirjadesse kantud isikute arv suhtarvuna rahvaarvu on Võru linnas ja Võru vallas sisuliselt sama – vastavalt 79,8% ja 79,6% - ja protsendipunkti võrra väiksem on vastav näitaja Sõmerpalu vallas – 78,5%. Valimisaktiivsus on seevastu ühtviisi lähedane Eesti keskmisele näitajale 60,6% Võru linnas ja Sõmerpalu vallas – vastavalt 61,5% ja 60,9% ja oluliselt madalam Võru vallas – 54%. Varasemalt ühinenud kohalike omavalitsuste valimisaktiivsuse võrdlemine enne ja pärast ühinemist ei näita valimisaktiivsuse tõusu seoses ühinemisega. Seega ühinemistsenaariumi korral jääb ka kõrge kohapealsest valimisaktiivsusest Sõmerpalu vallal väheks, et oma esindajaid ainult tänaste valla valijatega tagada, ja tõenäoliselt jääb ka Võru valla valijate aktiivsus madalamaks kui teistes võrreldavates piirkondades, mis tähendab, et olulisele kohale tõstatub tänaste omavalitsuste piiride ülene valimiskampaania. Küsimus on ennekõike kuivõrd ja kuidas koonduvad väiksemate piirkondade valijate eelistused, kas ja kuidas toimub valimisringkondade moodustamine.

Tabel 5. Valimisaktiivsus 2009. aasta kohaliku omavalitsuste volikogude valimistel

	elanikud seisuga 01.01.2009	Valijaid nimekirjades		Volikogu valimistel hääletanud		valimisnimekirja kantud isikud
		arv	% elanikkonnast	arv	% valijatest	
Võru linn	14099	11247	79,8	6921	61,5	159
Võru vald	4984	3967	79,6	2142	54,0	62
Sõmerpalu vald	1986	1560	78,5	950	60,9	31
Summaarne	21069	16774	79,6	10013	59,7	252

Ühinemise mõjude hindamisel on oluline aspekt poliitiline tasakaal ja selle muutus piirkonnas.

2009. aasta kohalike omavalitsuste volikogude valimistega toimusid muutused poliitilistes jõujoontes Võru linnas ja Sõmerpalu vallas, Võru vallas mitte.

Võru vallas on kolmes viimases volikogus olnud absoluutne enamus valimisliidul „Ühendus Valla Eest“, kuhu kuuluvad enamasti valla aktiivsed kodanikud, kes pole ennast erakondadega sidunud. Kuid selles ühenduses osalevad ka mõned Isamaa ja Res Publica Liidu ning Sotsiaaldemokraatlikku erakonna esindajad. Sõmerpalu vallas jagunevad viimase kahe perioodi volikogu liikmed sisuliselt kahe poliitilise jõu, Reformierakonna ja valimisliidu „Koduvalla heaks“ vahel. 2009. aasta valimistel sisuliselt vahetati rollid ehk enamuse sai varasem opositsioonijõud Reformierakond ning valimisliit „Koduvalla heaks“ jäi vähemusse. Seejuures „Koduvalla heaks“ nimekirja moodustasid valdavalt erakondadesse mittekuuluvad kohalikud aktiivsed kodanikud.

Tabel 6. Mandaatide jaotus Võru linna, Võru valla ja Sõmerpalu valla volikogudes 1999-2009 (allikas: Vabariigi Valimiskomisjon)

	1999		2002		2005		2009	
Võru linn	KVL Kodulinn	7	VL Valimisliit Kodulinn	9	Reformierakond	8	Reformierakond	8
	KVL XXI sajand	8	Reformierakond	4	Rahvaliit	5	IRL	5
	Keskerakond	3	Keskerakond	3	Keskerakond	3	SDE	4
	KVL Kodutee	3	Rahvaliit	3	Isamaaliit	3	Keskerakond	3
			Res Publica	2	Res Publica	1	Rahvaliit	1
					SDE	1		
	Kokku	21	Kokku	21	Kokku	21		21
Võru vald	KVL Maaelu	8	VL ÜHENDUS VALLA EEST	10	VL VALLA EEST	12	VL VALLA EEST	9
	KVL Koduvald	5	Rahvaliit	5	Rahvaliit	3	Reformierakond	4
	KVL Terve vald	4	VL KINDEL KODU	1	Reformierakond	1	Ühine kodu	2
			Isamaaliit	1	Isamaaliit	1		
	Kokku	17	Kokku	17	Kokku	17	Kokku	15
Sõmerpalu vald	KVL KODUVALD	9	Rahvaliit	6	VL "Koduvald"	8	Reformierakond	7
	KVL KODUKANDI	4	Koduvalla heaks	5	Reformierakond	5	Koduvalla heaks	6
			Res Publica	2				
	Kokku	13	Kokku	13	Kokku	13	Kokku	13

Võru linnas on kahtedel viimastel valimistel enim toetust valijatelt saanud Reformierakond, kuid kokkuvõttes mitte piisavalt, et absoluutset enamust saada. Võru linnas pole ükski poliitiline jõud omanud volikogus absoluutset enamust. Seega on erinevad poliitilised jõud olnud sunnitud tegema koostööd ja moodustanud koalitsioone. 2009. aasta kohaliku omavalitsuste volikogu valimiste järgselt tuli Võru linnas võimule laiapõhjaline koalitsioon, kuhu kuulusid Isamaa ja Res Publica Liit, Sotsiaaldemokraatlik Erakond, Keskerakond ja Rahvaliit ning seega jäi opositsiooni valimistel enim hääli ja volikogus mandaate saanud Reformierakond. Peagi senine laiapõhjaline koalitsioon Võru linnas lagunes ning võimule tuli aprillis 2010 Reformierakonna ja Isamaa ja Res Publica Liidu koalitsioon. Võru linnas on võimuvahetus ja selle ebastabiilsus kohalike elanike arusaamisel negatiivsed (vt täpsemalt elanike küsitlustulemused).

Tabel 7. Volikogude valimisnimekirja kantud isikute ja saadud häälte arv Võru linnas, Võru vallas ja Sõmerpalu vallas 2009. aasta valimistel (allikas: Vabariigi Valimiskomisjon)

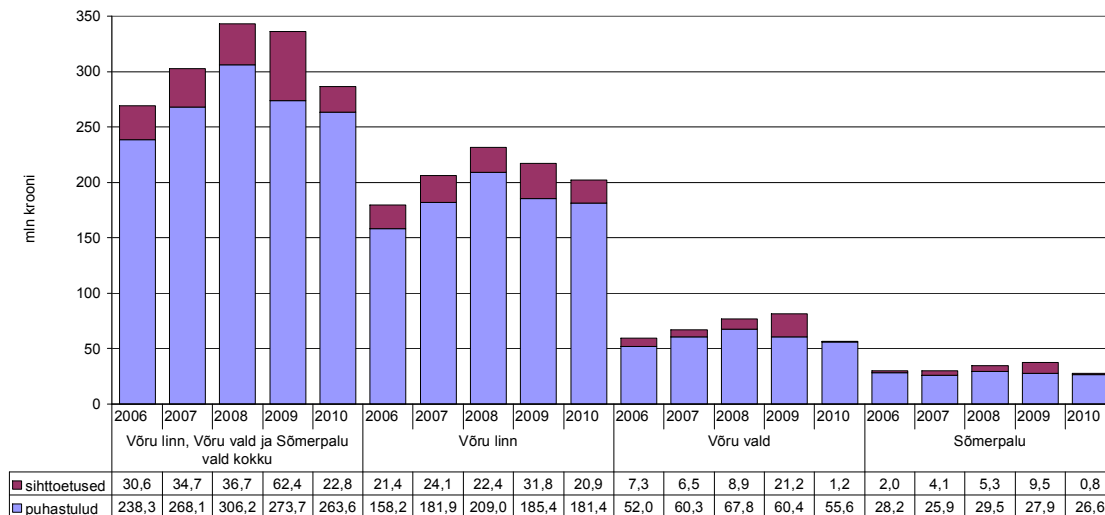
	nimekirja kantud isikute arv	saadud häälte arv	mandaatide arv	häälte arv kandidaadi kohta	nimekirja kantud isikute arv mandaadi suhtes
Võru linn					
Reformierakond	37	2385	8	64,5	4,6
Erakond Isamaa ja Res Publica Liit	40	1537	5	38,4	8,0
Sotsiaaldemokraatlik Erakond	22	1155	4	52,5	5,5
Eesti Keskerakond	28	906	3	32,4	9,3
Eestimaa Rahvaliit	23	505	1	22,0	23,0
Erakond Eesti Kristlikud Demokraadid	8	150	0	18,8	
Üksikkandidaat	1	241	0	241,0	
Kokku	159	6879	21	43,3	7,6
Võru vald					
VALLA EEST	26	1198	9	46,1	2,9
Eesti Reformierakond	14	535	4	38,2	3,5
ÜHINE KODU	16	322	2	20,1	8,0
Eesti Keskerakond	6	74	0	12,3	
Kokku	62	2129	15	34,3	4,1
Sõmerpalu vald					
Eesti Reformierakond	14	464	7	33,1	2,0
KODUVALLA HEAKS	13	378	6	29,1	2,2
Eesti Keskerakond	2	45	0	22,5	
Üksikkandidaat	2	58	0	29,0	
Kokku	31	945	13	30,5	2,4

Seega on ühinemisel vägagi tõenäoline, ühe erakonna ülekaalukas ja „puhas“ võit kohaliku omavalitsuste volikogu valimistel muutub senisest veelgi vähemtõenäolisemaks. Olulised märksõnad on koostöö, usaldus ja stabiilne koalitsioon.

2.3 Kohaliku eelarve tulubaas ja tulud

Võru linna, Võru valla ja Sõmerpalu valla eelarvete tulud kasvasid sarnaselt teiste Eesti omavalitsustega jõudsalt aastatel 2006-2008. Aastal 2009, tulenevalt majanduslangusest ja tulusid vähendavatest seadusemuudatustest, vähenesid kohalike omavalitsuste tulud märgatavalt ja langus jätkub 2010. aastal.

Joonis 7. Tulude maht

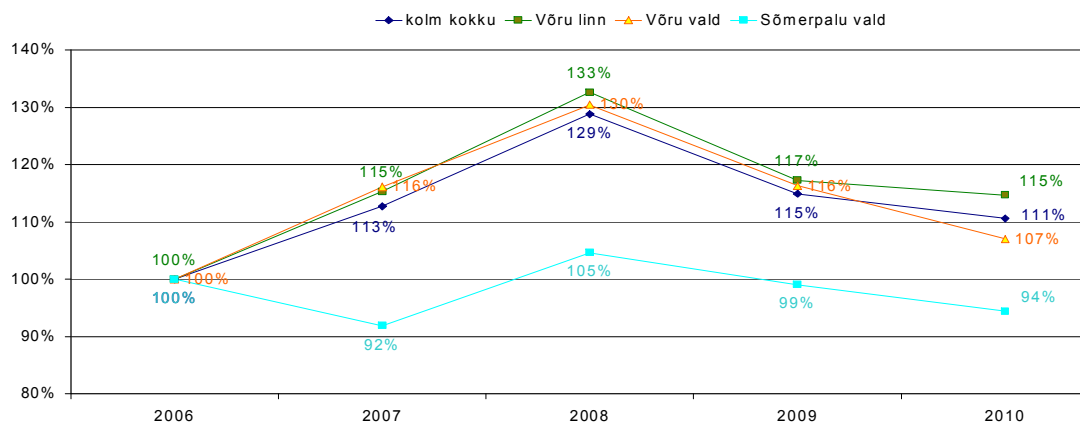

Omavalitsuse tulubaasi kasvu ja majanduskriisi järgset taastumist pärsib elanike ja maksumaksjate arvu vähenemine. Kuivõrd Võru linnas ja Sõmerpalu vallas on elanike arvu vähenemine suurem kui Võru vallas ning maksumaksjate arvu vähenemine on omakorda Võru linnas suurem probleem kui võrreldavates valdades, siis eelduslikult on tulubaasi taastumisel ja suurenemisel kõige paremad väljavaated Võru vallal ja kehvemad Võru linnal.

Kui 2010. aasta eelarves on puhastulude – tulud ilma sihtvahenditeta – laekumist kokku kavandanud Võru linn 181,4 mln krooni ehk 2007. aasta tasemel, siis Võru vald 55,6 mln krooni ja Sõmerpalu vald 26,6 mln krooni ehk 2006-2007. aastate tasemetel vahel.

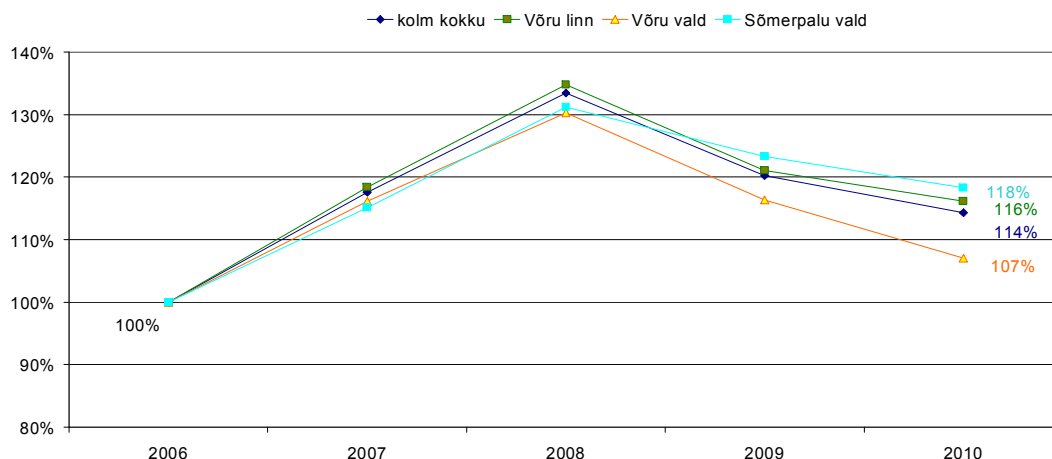
Seejuures tuleb arvestada asjaolu, et Sõmerpalu valla 2006. aasta puhastulude taset tõstab oluliselt ühekordne tulu varade müügist 5,7 mln krooni eest so 1/5 vastava aasta puhastuludest.

Joonis 8. Puhastulude dünaamika (2006. aasta=100%)

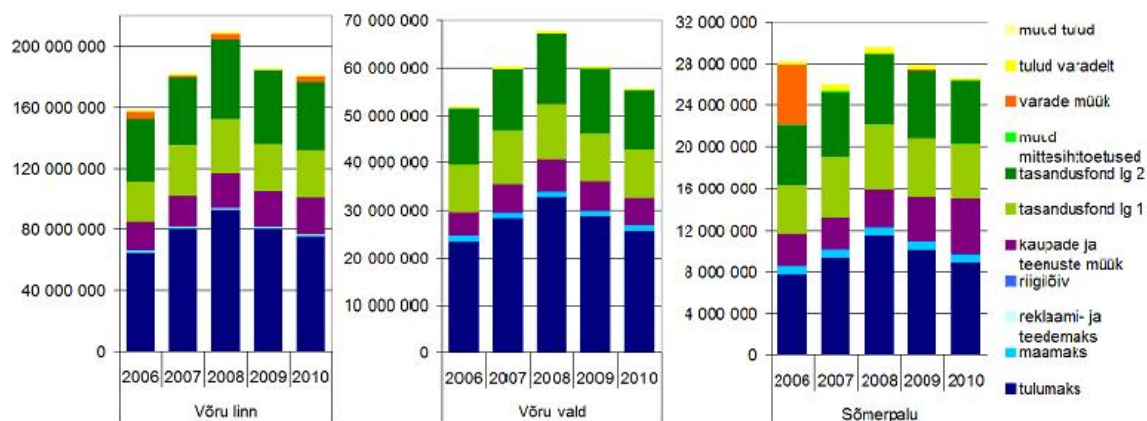
Võrreldes puhastulusid, millest on välja jäetud tulud varade müügist (Joonis 9), saab teha kaks järeldust: näitajate dünaamika aastatel 2006-2009 kõigis võrreldavates omavalitsustes väga sarnane ning 2010. aasta tulused on eelarves kõige konservatiivsemalt hinnanud Võru vald.

Joonis 9. Puhastulud ilma varade müügita dünaamika (2006. aasta=100%)

Puhastulude mahu langus on tingitud peamiselt tulumaksulaekumise vähenemisest.

Joonis 10. Puhastulude maht liikide lõikes

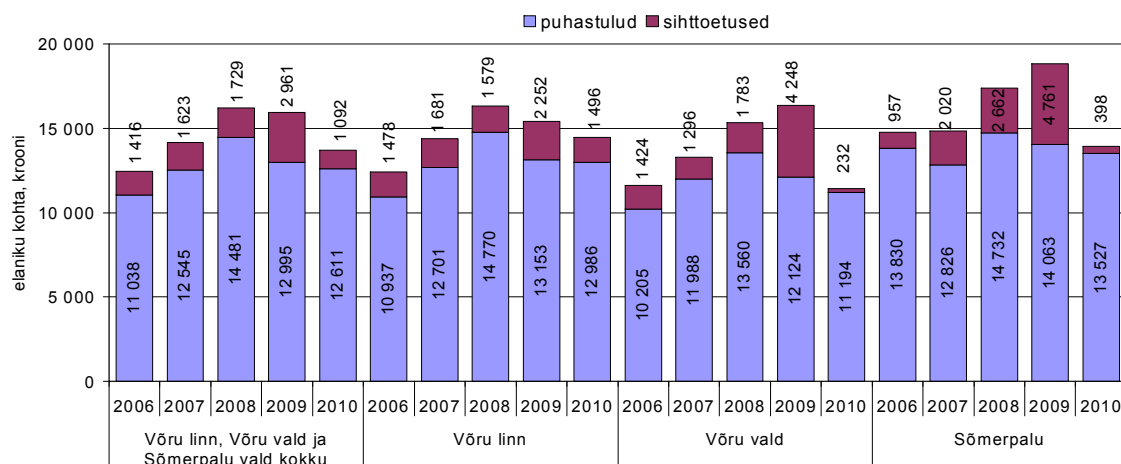
Elanike arv analüüsitavates omavalitsustes varieerub suures ulatuses ja kuivõrd elanike arv ja tulude maht on tugevas korrelatsioonis, siis on sisulise võrdluspildi saamiseks järgnevalt võrreldud näitajaid nii absoluutmahus kui elaniku kohta.

Puhastulude absoluutmahu alusel on Võru linna, Võru valla ja Sõmerpalu valla proportsionaalne suhe ligikaudu 6:2:1.

Suhteline puhastulude maht elaniku kohta on võrreldavates omavalitsustes seaduspärana kõrgeim Sõmerpalu vallas ja madalaim Võru vallas.

2009. aasta eelarve täitmise alusel olid puhastulud elaniku kohta Võru linnas 13 153 krooni, Võru vallas 12 124 krooni ja Sõmerpalu vallas 14 063 krooni ehk ligikaudne proportsionaalne suhe on 13:12:14. 2010. aasta eelarvete alusel on puhastulud elaniku kohta Võru linnas 12 986 krooni, Võru vallas 11 194 krooni ja Sõmerpalu vallas 13 527 krooni.

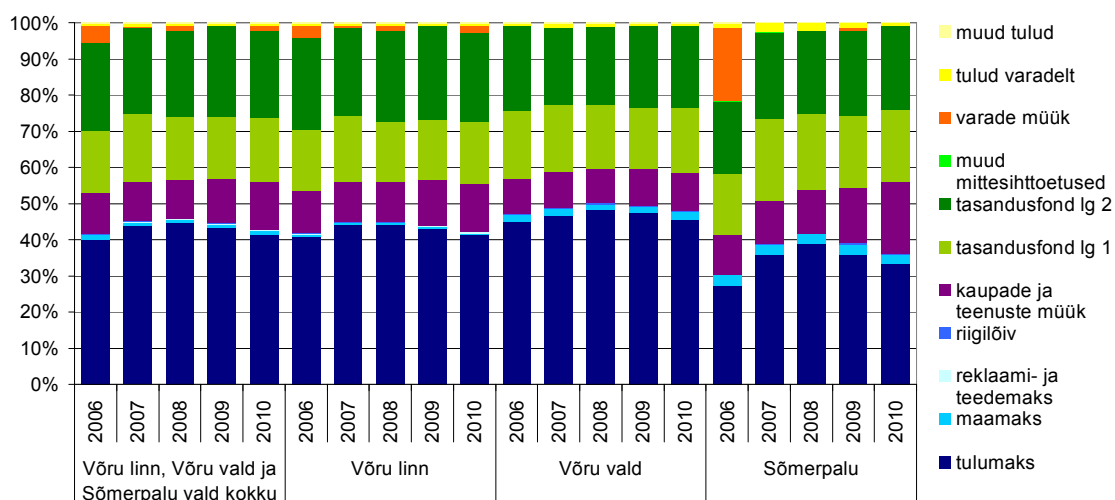
Joonis 11. Tulud elaniku kohta

Peamine tuluallikas on kõigil võrreldavatel omavalitsustel tulumaksulaekumine, järgnevad eraldised toetusfondist ehk tasandusfond lg 2 alusel ja tasandusfondist k-valemi ehk tasandusfond lg 1 alusel, kuid tululiikide tähtsus osakaaluna puhastuludes on mõneti erinev.

Tulumaksu laekumine moodustab perioodil 2006-2010 Võru linna puhastuludest 41-44%, Võru vallal 45-48% ja Sõmerpalu vallal 27-39%. Tasandusfondi eraldis k-valemi alusel moodustab Võru linna puhastuludest 17-18%, Võru vallal 17-19% ja Sõmerpalu vallal 17-23%. Toetusfondi eraldis moodustab Võru linna puhastuludest 24-26%, Võru vallal 21-23% ja Sõmerpalu vallal 20-24%. Seega tulumaksulaekumine on Võru vallale veidi olulisem tuluallikas kui naabritele, seevastu omavalitsuste tulusid tasandav eraldis k-valemi alusel on Sõmerpalu vallale mõnevõrra tähtsam kui naabritele ning haridusasutuste võrgust tulenevalt on toetusfondi eraldise, mis põhiosas on eraldis hariduskulude katteks, osakaal Võru linna puhastuludes naabritest kõrgem.

Joonis 12. Puhastulude struktuur

Kõigil võrreldavatel omavalitsustel on tulud kaupade ja teenuste müügist kasvanud absoluutmahus võrreldes 2006. aastaga. Võru vallal on seejuures kaupade ja teenuste müügitulu kasvutempo olnud samas proportsioonis puhastulude üldise kasvuga ning tululiigi

osakaal puhastuludes on stabiilselt tasemel – 10% - kui Võru linnal ja Sõmerpalu vallal on kaupade ja teenuste müügitulude osakaal puhastuludes tõusnud vastavalt 13% ja 20% tasemele.

Tulenevalt omavalitsuste pindalast – Võru linn 13 km², Võru vald 202 km² ja Sõmerpalu vald 182 km² – ja selle maksustamishinnast on maamaks suhteliselt olulisem tuluallikas valdadele kui Võru linnale. Pindalade ligikaudne proportsionaalne suhe on 1:15:14.

Varade müük aastatel 2006-2009 on toonud Võru linna eelarvesse tulu kokku 9,5 mln krooni so keskmiselt 166 krooni elaniku kohta aastas, Võru valla vastavad näitajad on 107 tuhat krooni ja 5 krooni elaniku kohta ning Sõmerpalu valla näitajad on 6 mln krooni ja 733 krooni elaniku kohta. 2010. aasta eelarvetes tulused varade müügist pole kavandatud.

Sihtotstarbeliste eraldistena investeeringuteks on perioodil 2006-2009 Võru linn saanud kokku 73,4 mln krooni so keskmiselt 1285 krooni elaniku kohta aastas, Võru vald 38,7 mln krooni so keskmiselt 1925 krooni elaniku kohta aastas ja Sõmerpalu vald 17,2 mln krooni so keskmiselt 2137 krooni elaniku kohta aastas.

Seega on aastatel 2006-2009 sihtvahendeid investeeringuteks absoluutmahus Võru linn saanud 1,9 korda rohkem kui Võru vald ja 4,3 korda rohkem kui Sõmerpalu vald, kuid suhteliste näitajate alusel on proportsioonid valdade kasuks. Sihttoetusi investeeringuteks elaniku kohta on Sõmerpalu vald saanud 1,1 korda enam kui Võru vald ja 1,7 korda enam kui Võru linn.

2.3.1 Tulumaksu laekumine

Füüsilise isiku tulumaksu laekumine omavalitsustele kasvas jõudsalt majandusbuumi aastatel 2006-2008 ja on koos üldise majanduslangusega langustrendis alates 2009. aastast.

Tulumaksulaekumise kasv ja langus tulenesid peaaesjalikult maksumaksjate arvu ja nende tulude dünaamikast, kuid muutusi forsseerisid ka kohalike omavalitsustele füüsiliste isikute tulumaksust eraldatava määra muutused. Majandusbuumi aastatel 2006-2008 määra järkjärgult tõsteti kuni tasemeni 11,93% ning masu ajal 2009. aastal langetati määr tagasi esialgsele tasemele 11,4%.

Suhteliste näitajate alusel on tulumaks tuluallikana väga oluline nii Võru linna kui Võru valla jaoks, mõnevõrra vähemoluline Sõmerpalu vallale. Tulumaksu laekumine moodustab perioodil 2006-2010 Võru linna puhastuludest 41-44%, Võru vallal 45-48% ja Sõmerpalu vallal 27-39%.

Aastatel 2006-2009 on tulumaksu laekumine elaniku kohta Võru linnas ja Võru vallas olnud väga sarnane, kuigi Võru valla näitajad on napilt kõrgemad; Sõmerpalu vallas sõltuvalt aastast Võru linna ja valla näitajatest 12-18% väiksem ja vahe on vähenenud.

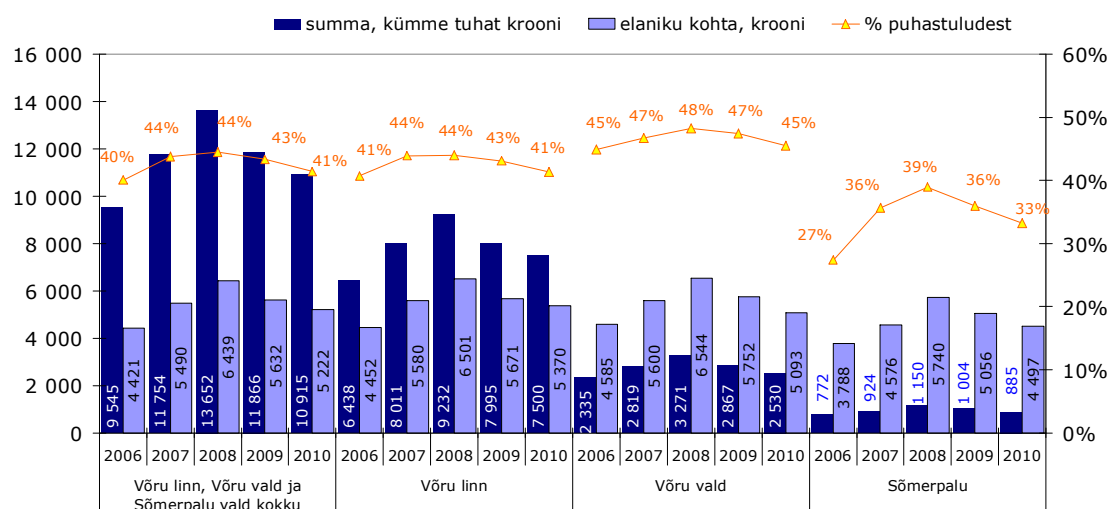
2009. aastal oli eelarve täitmise aruande alusel tulumaksu laekumine Võru linnale 80 mln krooni so elaniku kohta 5671 krooni, Võru vallale 28,7 mln krooni so elaniku kohta 5752 krooni ja Sõmerpalu vallale 10 mln krooni so elaniku kohta 5056 krooni. Seega ligikaudne proportsionaalne suhe absoluutmahu alusel on 8:3:1 ja suhtelisel skaalal on Sõmerpalu näitaja ca 13% madalam kui Võru linnal ja Võru vallal.

2010. aastaks on kavandatud tulumaksu laekumine elaniku kohta Võru linnas 5370 krooni, Võru vallas 5093 krooni ja Sõmerpalu vallas 4497 krooni. Absoluutmahus on vastavad näitajad Võru linn 75 mln krooni, Võru vald 25,3 mln krooni ja Sõmerpalu vald 8,85 mln krooni ehk proportsionaalne ligikaudne suhe on 8,5:3:1.

Ühinemisel tulumaksulaekumised summeeruvad - 2009. aasta eelarve täitmise andmetel 118,7 mln krooni ja 2010. eelarve andmetel 109,2 mln krooni - ning suhtelised elaniku kohta

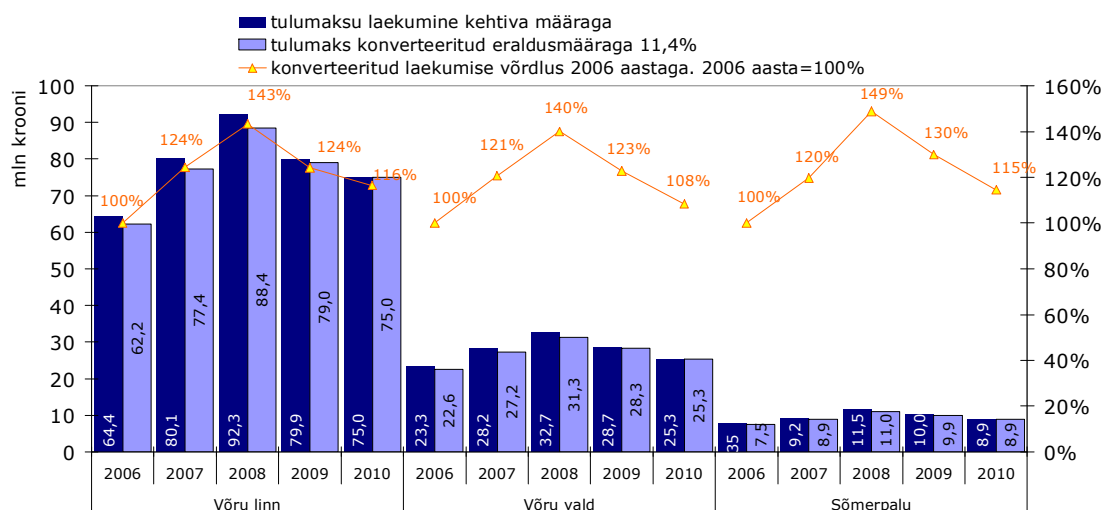
laekumised tasanduvad ja on pisut madalamad Võru linna kui iseseisva kohaliku omavalitsusüksuse näitajad.

Joonis 13. Tulumaksu laekumine

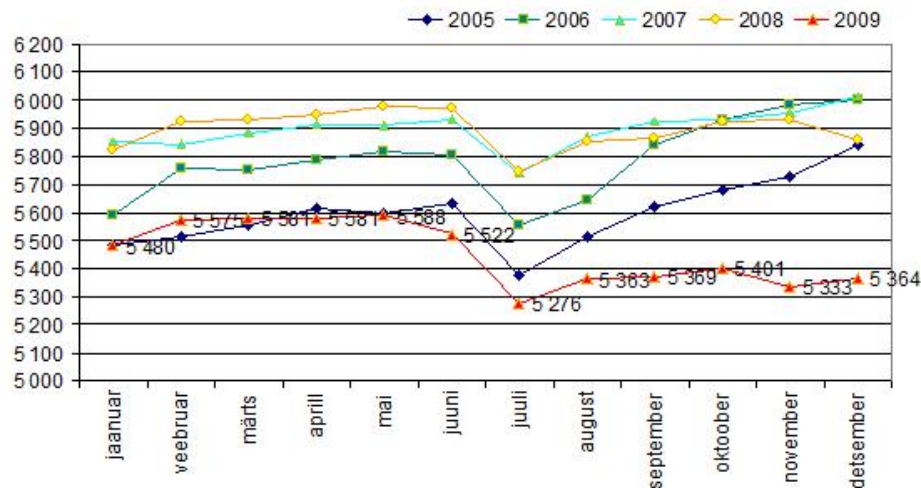
Elimineerides eraldusprotsendi muutused tulumaksu laekumistest on 2010. aasta eelarves kavandanud tulumaksu laekumist võrreldes 2009. aastaga Võru linnas vähendatud 5% kui Võru vald ja Sõmerpalu vald on arvestanud tagasilangusega 11% ulatuses. 2009. aasta laekumised tulumaksust langesid Võru linnal ja Võru vallal 2007. aasta tasemele kui Sõmerpalu vallas vastav näitaja ületas 2007. aasta taset märkimisväärselt. Seega on masuaegne tulumaksu laekumise tagasilangus Võru linnas ja Võru vallas olnud sügavam kui Sõmerpalu vallas, kuid 2010. aasta prognooside osas on linn optimistlikum kui laekumist võrdlemisi konservatiivselt hinnanud vallad.

Joonis 14. Tulumaksu konverteeritud laekumine

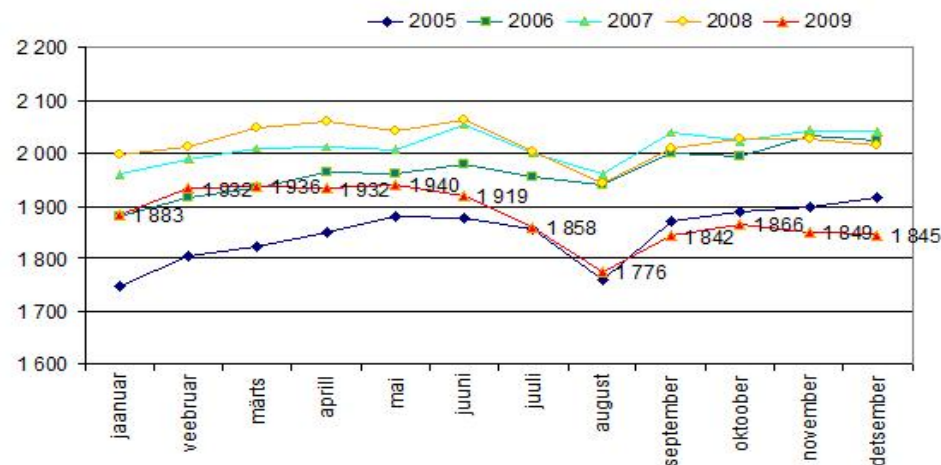

Kõigis kolmes võrreldavas omavalitsuses suurenes maksumaksjate arv pidevalt majanduskasvu aastatel ja on majanduskriisi ajal langenud alla 2005. aasta taset, kuid Võru linna näitaja tagasilangus on olnud sügavam kui Võru ja Sõmerpalu valdadel.

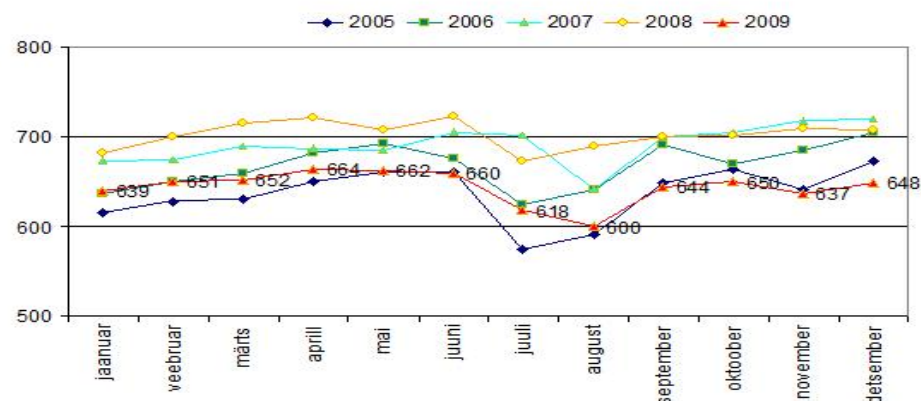
Joonis 15. Maksumaksjate arv Võru linnas

Joonis 16. Maksumaksjate arv Võru vallas

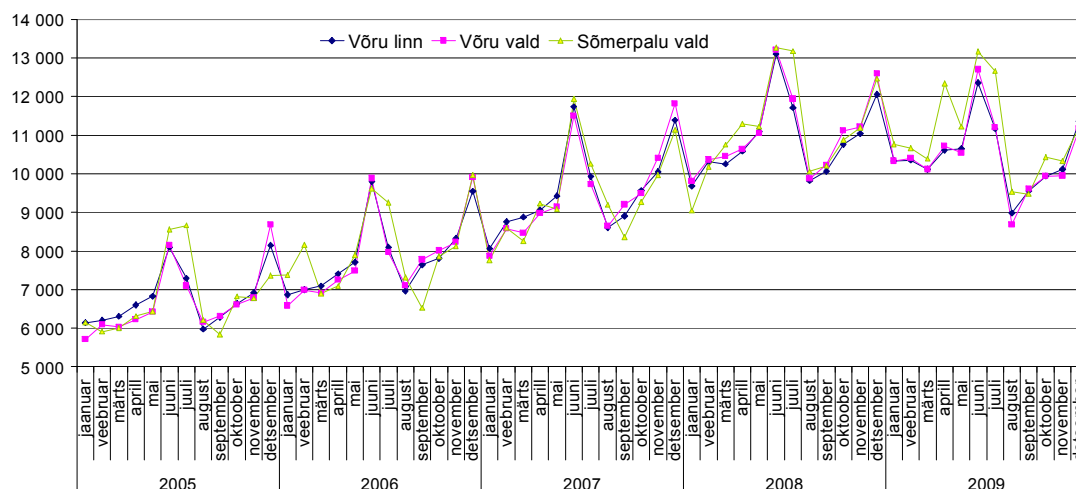

Joonis 17. Maksumaksjate arv Sõmerpalu vallas

Keskmise väljamakse dünaamika maksumaksja kohta on Võru linnas ja Võru vallas väga ühetaoline, veidi eristuvad Sõmerpalu näitajad. Üldplaanis on keskmine väljamakse maksumaksja kohta koos masuga 2009. aasta lõpu seisuga tagasi langenud 2007. aasta tasemele.

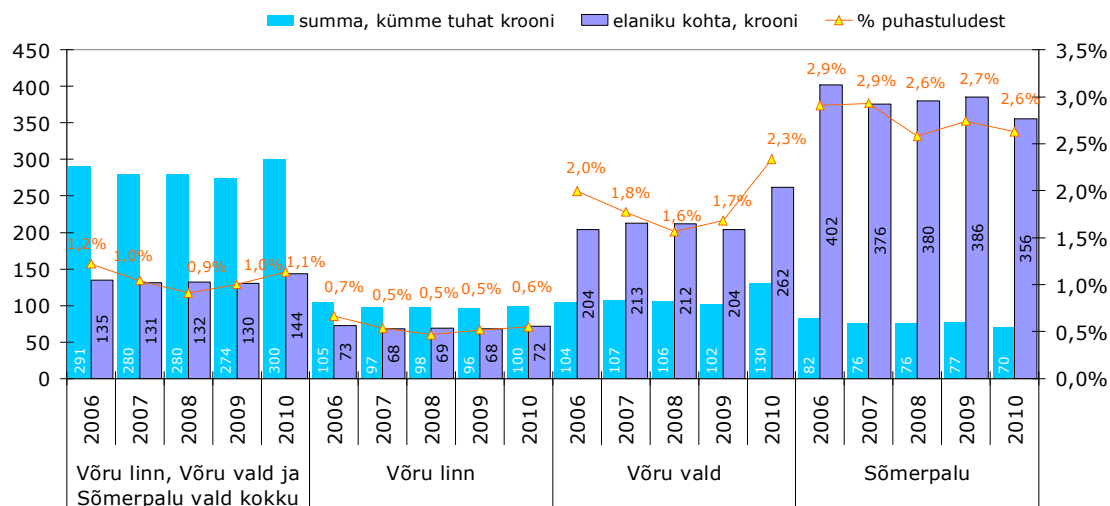
Joonis 18. Keskmise väljamakse maksumaksja kohta

2.3.2 Maamaks

Maamaks on võrreldavatest omavalitsustest tuluallikana kõige olulisem Sõmerpalu vallale moodustades puhastuludest kuni 2,9% kui Võru vallal moodustab maamaks kuni 2,3% ning Võru linnal kuni 0,7% puhastuludest.

Joonis 19. Maamaksu laekumine

Maamaksu laekumine kohaliku omavalitsuse eelarvesse on sõltuv peamiselt kahest tegurist:

1. maksustatava maa pindalast ja hinnast,
2. kohalike volikogude poolt kehtestatud maamaksumäärade.

Maa maksustamishinna summaarne väärtus Võru linnas on 73,3 mln krooni, Võru vallas on vastav näitaja 80,3 mln krooni ja Sõmerpalu vallas 56,6 mln krooni ehk maa maksustamishindade ligikaudne proportsionaalne suhe on vastavalt 9:10:7.

Tabel 8. Maa maksustamishind kroonides 2009. aasta seisuga (Rahandusministeerium)

	Maa maksustamishind			
	Ühtse määraga maa	Põllumajanduslik maa	topelt	KOKKU
Võru linn	75 013 800 kr	--	3 367 300 kr	73 330 150 kr
Võru vald	68 098 800 kr	14 440 000 kr	4 580 800 kr	80 248 400 kr
Sõmerpalu vald	43 768 300 kr	12 872 700 kr	0 kr	56 641 000 kr
KOKKU	186 880 900 kr	27 312 700 kr	7 948 100 kr	210 219 550 kr

Ka teine maamaksu laekumist mõjutav põhitegur – kehtestatud maamaksumäär – erineb analüüsitavates üksustes. Seisuga 2010. aasta kehtib Võru linnas maamaksumäär 1,4% kõigile maadele (põllumajanduslikku maad pole), Võru vallas on kehtiv maamaksumäär põllumaal ja looduslikul rohumaal 1% ning muudel maadel 1,7% maamaksustamishinnast ja Sõmerpalu vallas on kehtiv maamaksumäär põllumaal ja looduslikul rohumaal 1% ning muudel maadel 1,5%.

Tabel 9. Maamaksumäärad, maksuvabastuse saajad ja piirmäärad

	Üldine maksumäär		Haritava maa ja loodusliku rohumaa maksumäär		Maksuvabastuse saaja		Maksuvabastuse piir
	2006-2009	2010	2006-2009	2010	2006	2007-2010	
Võru linn	1,4%		--		Pensionär		Kuni 1000m2 elamumaalt
					Represseeritu		Elamumaalt
Võru vald	1,4%	1,7%	0,7%	1%			
Sõmerpalu vald	1,5%		1%		Riikliku pensioni saaja	Pensionär, represseeritu	Kuni 200 krooni aastas

Võru linn ja Võru vald annavad mõlemad maamaksu osas vabastust riikliku pensionikindlustuse seaduse alusel pensioni saajatele ning represseeritud ja represseerituga võrdsustatud isikutele okupatsioonirežiimide poolt represseeritud isiku mõistes nende kasutuses olevalt elamumaalt, kuid soodustuse piirmäärad/tingimused varieeruvad mõneti.

Maamaksuvabastus on käsitletav saamata jäänud tuluna, kuid nende maht on väike ja seega mõju eelarve tuludele on tagasihoidlik. 2009. aasta andmetel oli maamaksusoodustuste maht Võru linnas 31,4 tuhat krooni so maamaksulaekumisest 3%, Võru vallas vastavalt 2 tuhat krooni so 0,2% laekumisest ja Sõmerpalu vallas vastavalt 24,4 tuhat krooni so 3% laekumisest.

Tabel 10. Arvestuslik ja tegelik maamaksu laekumine

	Arvestuslik maamaksu laekumine 2009. aastal					Tegelik laekumine 2009	Eelarve 2010
	Ühtse määraga maa	Põllu-majanduslik maa	sh topelt	Maamaksu-soodustused	KOKKU		
Võru linn	1 050 193 kr	0 kr	47 142 kr	31 426 kr	995 196 kr	960 871 kr	1 000 000 kr
Võru vald	952 799 kr	101 080 kr	56 872 kr	2 005 kr	1 023 439 kr	1 017 196 kr	1 300 000 kr
Sõmerpalu vald	656 525 kr	128 727 kr	0 kr	24 400 kr	760 852 kr	765 776 kr	700 000 kr
KOKKU	2 659 517 kr	229 807 kr	104 014 kr	57 831 kr	2 779 486 kr	2 743 843 kr	3 000 000 kr

Maa pindala ja maksustamishinna, maksumäärade ja vabastuste alusel oli Rahandusministeeriumi andmetel arvestuslik maamaks 2009. aastal Võru linnas 995 tuhat krooni, Võru vallas 1,023 mln krooni ja Sõmerpalu vallas 760 tuhat krooni, tegelikud laekumised eelarve täitmise aruannete alusel olid vastavalt 961 tuhat krooni, 1,017 mln krooni ja 765 tuhat krooni so absoluutmahu järgi Võru linnas ja Võru vallas samas suurusjärgus ja Sõmerpalu vallal ca ¼ võrra väiksem ehk kuivõrd kehtestatud maamaksumäärad on sarnased, siis on laekumine ka samas proportsioonis maamaksustamishindadega.

Maamaksu laekumine elaniku kohta on 2009. aastal Võru linnas 68 krooni, Võru vallas 204 krooni ja Sõmerpalu vallas 368 krooni, mis on ligikaudses suhtes vastavalt 1:3:5,5.

2010. aastal kehtivad Võru vallas võrreldes varasemaga veidi kõrgemad maamaksumäärad, sellest tulenevalt on nende maamaksu laekumise prognoos 1,3 mln krooni so 28% võrra kõrgem kui 2009. aasta laekumine. Võru linnas on 2010. aasta maamaksu laekumine kavandatud 2009. aasta arvestusliku laekumise tasemel ning Sõmerpalu vallas on laekumiseks arvestatud 700 tuhat krooni ehk maamaksutulu vähenemisega 9% võrreldes 2009. aastaga.

Seoses üleminekuga Euroopa ühisraha eurole alates 1. jaanuar 2011 muutub maamaksu määramisel piirmäär, millest väiksema maksumussumma puhul maamaksu ei määrata ja maksuteadet maa omanikule ei väljastata. Kuni 31.12.2010 kehtiv piirmäär on 50 krooni ja alates 1.01.2011 kehtiv piirmäär on 5 eurot ehk konverteerituna 78 krooni ja 23 senti. Vastava piirmäära muutus mõjutab maamaksu laekumist Võru linnas suurusjärgus 30 tuhat krooni so 3% laekumisest ehk vähendab 1 mln kroonist laekumist ca 30 tuhande krooni võrra; Võru vallas ca 35 tuhat krooni aastas ja Sõmerpalu vallas kuni ca 35 tuhat krooni aastas.

Kõigi võrreldavate omavalitsuste kehtivad maamaksu määrad on kõrgemad kui Rahandusministeeriumi poolt tasandusfondi arvutamise k-valemissse kaasatud arvestuslik maamaksu laekumine määrade keskväärtuste puhul ning seega ebasoodsat mõju tasandusfondi laekumistele k-valemi järgi ei oma.

Ühinemisel maamaksumäärad, soodustatud isikute ring ja soodustuste piirmäärad ühtlustatakse kuivõrd kõiki maaomanikke tuleb kohelda võrdselt. On olemas pretsedendid Eestis, kus õiguskantsleri ettekirjutuse peale kohelda kõiki omavalitsusüksuse maaomanikke ja soodustatud isikuid võrdselt, on ühinenud üksuses ühtlustatud ka maamaksumäärad ja soodustuste tingimused. Seega on eelarve tulude seisukohast küsimus, millisele tasemele maamaksumäär ühtlustatakse ning kellele maamaksu osas soodustusi tehakse ja millises ulatuses.

Juhul, kui ühtlustatakse:

- a) kõrgeima kehtiva määra tasemele, siis on selleks Võru valla 1,7% üldise maksumäärana; põllumajandusmaa osas kehtib Võru vallas ja Sõmerpalu vallas ühtne määr 1%. Maamaksuvabastust pensionäridele ja represseeritutele ühendomavalitsuses pole ettenähtud nagu pole kehtestatud vastavaid soodustusi ka Võru vallas. Vastavalt ühendomavalitsuses maamaksutulude laekumine suureks ca 0,4 mln krooni, arvestades eurole üleminekuga kaasneva piirmäära muutusega, siis tasemele 3,3 mln krooni aastas.
- b) madalaima kehtiva määra tasemele, siis on selleks Võru linna 1,4% üldise maksumäärana; põllumajandusmaa osas kehtib Võru vallas ja Sõmerpalu vallas ühtne määr 1%. Maamaksuvabastust pensionäridele ja represseeritutele ühendomavalitsuses pole ettenähtud nagu pole kehtestatud vastavaid soodustusi ka Võru vallas. Vastavalt ühendomavalitsuses maamaksutulude laekumine väheneks ca 0,3 mln krooni ja arvestades eurole üleminekuga kaasneva piirmäära muutusega, siis tasemele 2,6 mln krooni aastas.

Tabel 11. Maamaksumäärad, maksuvabastuse saajad ja piirmäärad ühendomavalitsuses

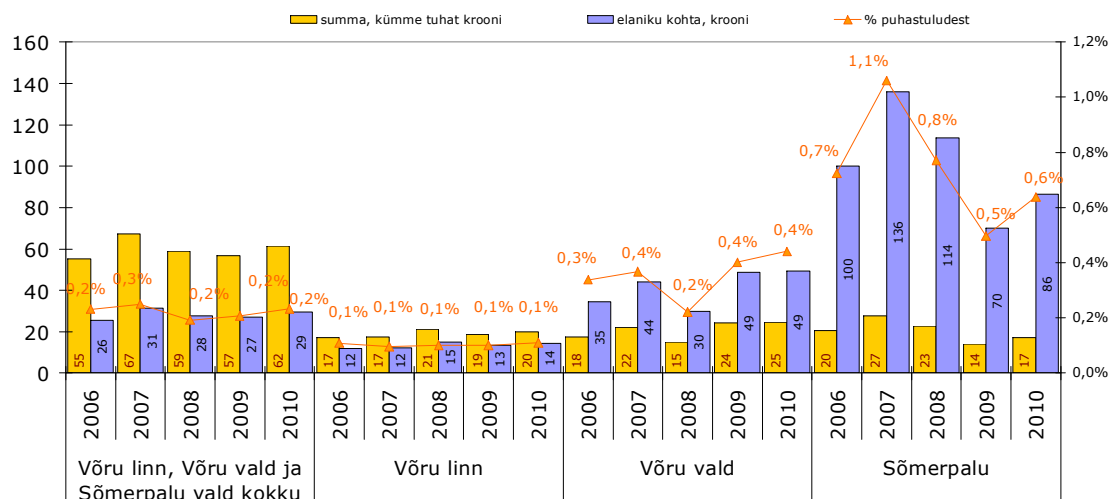
	Üldine maksu-määr	Haritava maa ja loodusliku rohumaa maksumäär	Maksu-vabastuse saaja	Maamaks (maamaksu ei määrata alla 50 kr), Tuhat krooni	laekumise muutus võrreldes 2010 eelarvetes kavandatud summadega, Tuhat krooni	Maamaks (maamaksu ei määrata alla 78,23 kr), Tuhat krooni	laekumise muutus võrreldes 2010 eelarvetes kavandatud summaga, Tuhat krooni
ühtlustamine kehtivale max tasemele	1,7%	1%	--	3 420	+420	3 315	+315
ühtlustamine kehtivale min tasemele	1,4%	1%		2 735	-265	2 630	-370

2.3.3 Ressursimaksud

Tulud ressursimaksudest on suhteliselt tagasihoidlikud – moodustades puhastuludest Võru linnas 0,1%, Võru vallas 0,2-0,4% ja Sõmerpalu vallas 0,5-1,1%.

Vee-erikasutuse tasudest saavad tulu kõik kolm võrreldavat omavalitsust. Sõmerpalu vallale laekub iga aasta ka tasusid kohaliku tähtsusega maardlate kaevandamisõiguste eest, mis moodustavad valla ressursimaksude laekumisest valdava osa. Võru valla territooriumil on kaevandusi/karjääre, kuid need on eraomanduses ning vald tulu nende tegevusest ei saa.

Joonis 20. Laekumised ressursimaksudest

Ühinemisel tulud ressursimaksudest summeeruvad - 2009. aasta eelarve täitmise andmetel 0,57 mln krooni ja 2010. eelarve andmetel 0,62 mln krooni - ning suhtelised elaniku kohta laekumised jäävad alla 30 krooni elaniku kohta, mis on ca 2 korda kõrgem kui vastav näitaja Võru linnal, samas märkimisväärselt vähem kui Võru vallas ja Sõmerpalu vallas.

2.3.4 Põhilised omavabatulud

Põhiliste omavabatulude - tulumaks, maamaks ja ressursimaks – suurus elaniku kohta näitab omavalitsusüksuse võimekust ilma toetusteta hakkama saada; põhilised omavabatulud on aluseks võetud ka tasandusfondi k-valemi eraldise arvutamisel. Põhilisi omavabatulusid on Rahandusministeeriumi analüütilistes materjalides nimetatud ka arvestuslikeks tuludeks.

Perioodil 2006-2009 on põhiliste omavabatulude tase elaniku kohta võrreldavatest omavalitsustest kõrgeim Võru vallas, keskmine Võru linnas ja madalaim Sõmerpalu vallas.

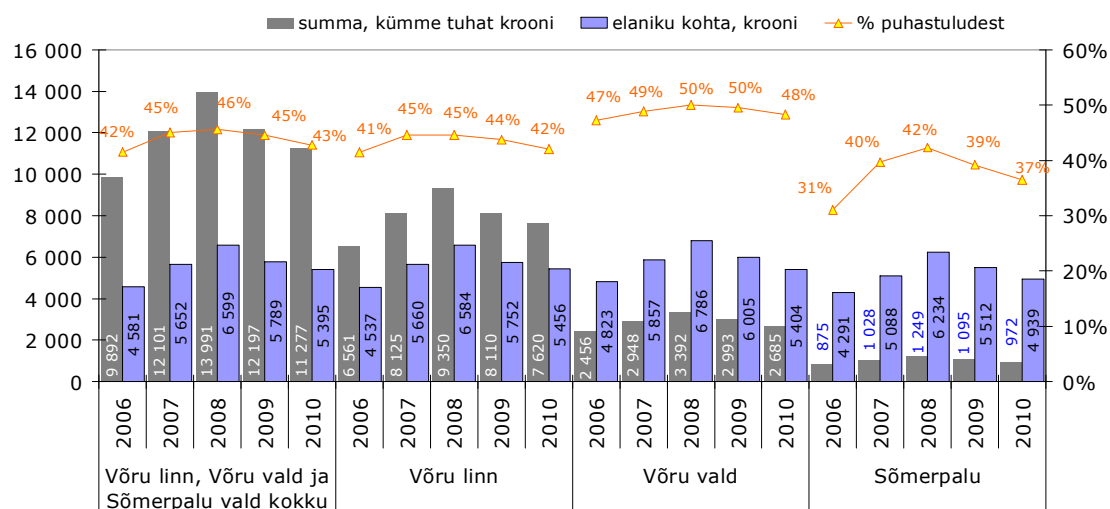
Võru linna näitaja moodustab Võru valla näitajast sõltuvalt aastast 94-97% ja Sõmerpalu valla näitaja vastavalt 89-92%.

2009. aasta eelarve täitmise aruande alusel on põhilised omavabatulud elaniku kohta Võru linnal 5752 krooni, Võru vallal 6005 krooni ja Sõmerpalu vallal 5512 krooni ehk suhteline ligikaudne proportsionaalne suhe on 23:24:22. Absoluutmahtude alusel on põhilised omavabatulud Võru linnal 81,1 mln krooni, Võru vallal 29,95 mln krooni ja Sõmerpalu vallal 10,95 mln krooni ehk ligikaudne proportsionaalne suhe on 8:3:1.

Seega põhiliste omavabatulude suhteline tase näitab Sõmerpalu valla teistest suuremat vajadust riikliku toetuse järele ja vastavalt on tasandusfondi k-valemi eraldis elaniku kohta neil ka kõige suurem.

Ühinemisel põhilised omavabatulud sisuliselt summeeruvad kuivõrd peamine komponent - tulumaksu laekumine – summeerub ning ka ressursimaksud summeeruvad; teatud muutused kaasnevad maamaksu osas. Maamaksumääradega ja soodustustega seotud otsused omavalitsuste ühinemisel muudavad põhilisi omavabatulusid absoluutmahus vahemikus +420 tuhat krooni ja -265 tuhat krooni, mis moodustab põhiliste omavabatulude summast alla 0,5% ja seega omab vähest mõju põhiliste omavabatulude summaarsetele mahtudele.

Joonis 21. Põhilised omavabatulud

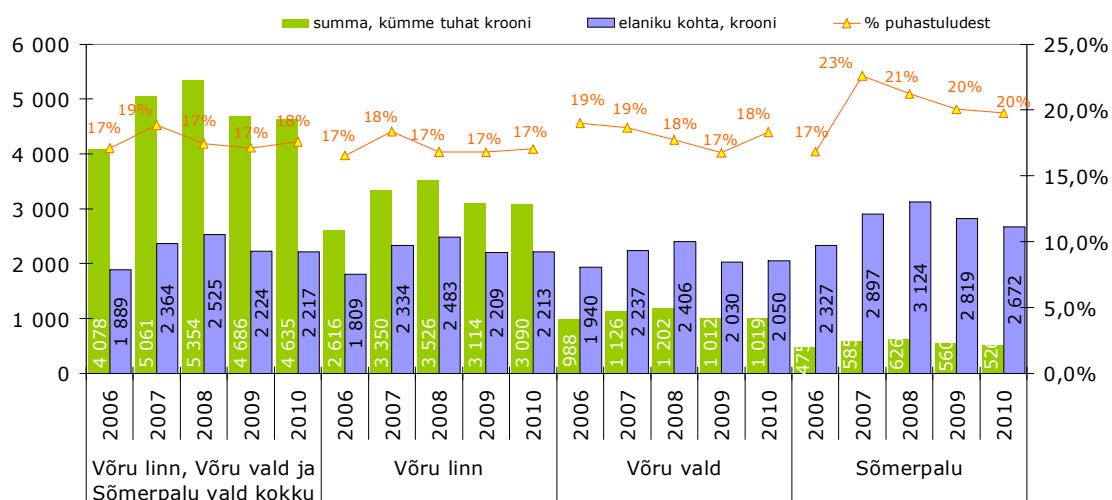
2.3.5 Tasandusfondi lg 1

Tasandusfondist saavad k-valemi (tasandusfond lg 1) alusel toetust nii Võru linn, Võru vald kui Sõmerpalu vald ja kõigi nende omavalitsuste jaoks on eraldis väga oluline tuluallikas eelarves moodustades puhastuludest Sõmerpalu vallas 1/5, Võru linnas ja Võru vallas ca 1/6.

2009. aastal oli eraldis k-valemi alusel Võru linnale 31,14 mln krooni, Võru vallale 10,12 mln krooni ja Sõmerpalu vallale 5,6 mln krooni. 2010. aastal on hinnanguline eraldis k-valemi alusel mõnevõrra väiksem kui 2009. aastal tulenevalt riigieelarve kärbetest: Võru linnale 30,9 mln krooni, Võru vallale 10,2 mln krooni ja Sõmerpalu vallale 5,3 mln krooni. Eraldised k-valemi alusel on absoluutmahu järgi ligikaudses proportsionaalses suhtes vastavalt 6:2:1.

Sõmerpalu valla tulud põhilistest omavabatuludest on elaniku kohta kolmest võrreldavast naaberomavalitsusest madalaimad ning kõrgeimad Võru vallal, vastavalt on eraldis k-valemi alusel suhtelisel skaalal Sõmerpalu vallal kõige suurem ning väikseim Võru vallal.

Joonis 22. Tasandusfondi eraldis k-valemi alusel

Perioodil 2006-2009 moodustas Võru linna eraldis k-valemi alusel elaniku kohta Sõmerpalu vastavast näitajast sõltuvalt aastast 78-81% ning Võru valla näitaja 72-83%. Eraldis k-valemi alusel elaniku kohta on 2010. aastal Sõmerpalu vallal 2672 krooni, Võru linnal 2213 krooni ja Võru vallal 2050 krooni ehk Võru linna näitaja moodustab Sõmerpalu vastavast näitajast 84% ja Võru valla näitaja 77% ehk ligikaudne proportsionaalne suhe on 11:10:14.

Ühinemisel laekumised tasandusfondist k-valemi alusel summeeruvad kuivõrd ühelt poolt kulukomponendid (elanikud, teed-tänavad) summeeruvad ning teiselt poolt tulukomponendid – tulumaksu, ressursimaksud ja maamaks – summeeruvad, sest k-valemis arvestatakse maamaksu osas mitte tegelikku laekumist, vaid arvestuslikku laekumist maamaksuäärade keskvaartuste puhul. Seega tasandusfondi laekumine k-valemi alusel ühendamavalitsusel 2009. aasta andmetel oleks 46,86 mln krooni ning elaniku kohta 2224 krooni, mis on väga lähedane tase Võru linna näitajatele.

2.3.6 Põhivabatulud

Põhivabatulud - tulumaks, maamaks, ressursimaks ja tasandusfondi laekumised k-valemi alusel – on peamised tulud, mis on võrdlemisi stabiilse laekumisega ning kuludega otseselt sidumata.

Põhivabatulud elaniku kohta näitavad omavalitsuse baasilist võimekust tasandatud tulubaasiga talle pandud ülesandeid täita ja elanikele teenuseid pakkuda.

Põhivabatulud elaniku kohta on perioodil 2006-2009 Võru linnas, Võru vallas ja Sõmerpalu vallas suhteliselt sarnased, kuid saab välja tuua järgmised tähelepanekud:

- 2006. aastal on kõrgeim näitaja Võru vallal ja madalaim Võru linnal,
- 2007. aastal on näitajad sisuliselt võrdsed – Võru linn 7994 krooni, Võru vald 8094 krooni ja Sõmerpalu vald 7985 krooni.
- 2008-2009 on Sõmerpalu valla näitajad 2-4 % kõrgemad kui Võru vallal ja Võru linnal ehk suhteline baasiline võimekus on Sõmerpalu vallas viimastel aastatel parem kui naabritel tulenevalt riiklikust ümberjaotatismehhanismist ja tulude tasandamisest k-valemi alusel, mis arvestab tulusid niiõelda viitajaga.

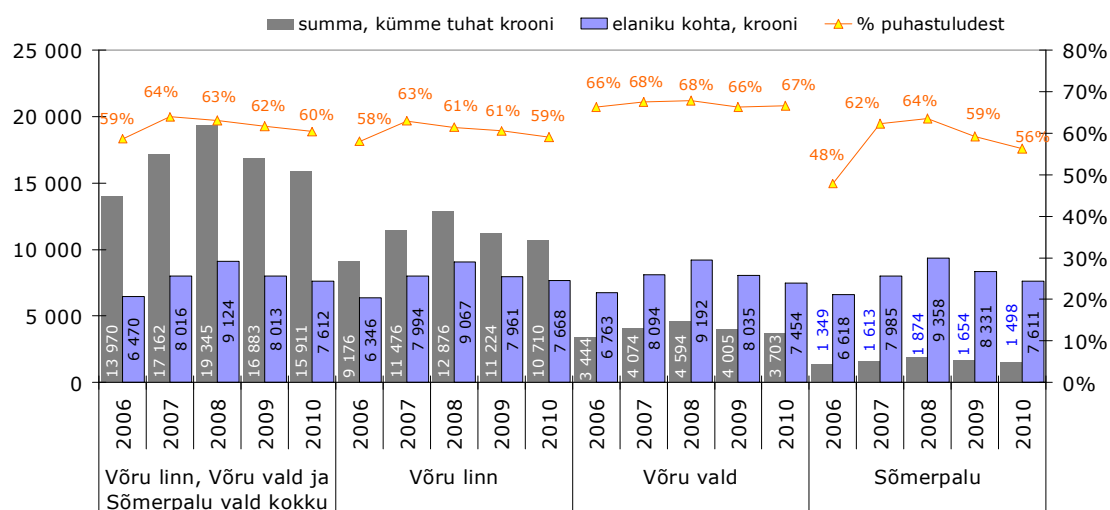
2009. aasta eelarve täitmiste alusel olid põhivabatulud elaniku kohta Võru linnas 7961 krooni, Võru vallas 8035 krooni ja Sõmerpalu vallas 8331 krooni. 2010. aasta eelarvete alusel on

põhivabatulud elaniku kohta Võru linnas 7668 krooni, Võru vallas 7454 krooni ja Sõmerpalu vallas 7611 krooni. Suhteline ligikaudne proportsionaalne suhe on 1:1:1 ehk võrreldavate omavalitsuste baasiline võimekus elanikele teenuseid pakkuda on samane.

Põhivabatulude osakaal puhastuludes on aastatel 2006-2010 kõrgeim Võru vallal – 66-68%; keskmine Võru linnal – 58-63%; ning madalaim Sõmerpalu vallal 48-64% ehk eeltoodud tululiikidele täiendavalt saab tulusid juurde enim Sõmerpalu vald ja vähem Võru vald.

Ühinemisel põhilised omavabatulud sisuliselt summeeruvad kuivõrd peamine komponent – tulumaksu laekumine – summeerub, nagu ka ressursimaksud ja tasandusfondi eraldis k-valemi alusel; teatud muutused kaasnevad maamaksu osas. Maamaksumääradega ja soodustustega seotud otsused omavalitsuste ühinemisel muudavad põhivabatulusid absoluutmahus vahemikus +420 tuhat krooni ja -265 tuhat krooni, mis moodustab põhiliste omavabatulude summast alla 0,3% ja seega omab vähest mõju põhiliste omavabatulude summaarsetele mahtudele, mis 2009. aasta andmetel on 168,83 mln krooni ning 2010. aasta eelarvete alusel 159,11 mln krooni.

Joonis 23. Põhivabatulud

2.3.7 Tasandusfondi lg 2

Toetusfondi eraldiste maht kasvas majanduskasvu aastatel jõudsalt ja masuga paralleelselt on vähenenud tulenevalt peaaesjalikult otsustest riigi tasandil, riigieelarve ja sealhulgas riigi poolt kehtestatud õpetajate palkade miinimum määrade dünaamikast. 2010. aasta toetusfondi eraldis on langenud tagasi 2006-2007. aasta tasemele.

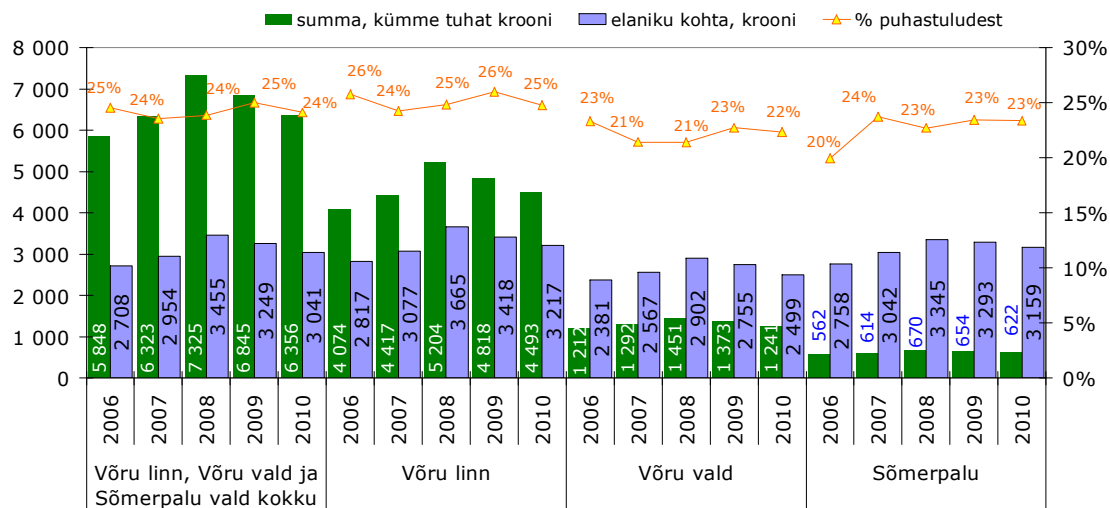
2009. aasta toetusfondi eraldis Võru linnale oli 48,18 mln krooni, Võru vallale 13,73 mln krooni ja Sõmerpalu vallale 6,54 mln krooni kui 2010. aasta on eraldis Võru linnale esialgsel andmetel 44,93 mln krooni, Võru vallale 12,41 mln krooni ja Sõmerpalu vallale 6,22 mln krooni ehk absoluutmahu alusel on ligikaudne proportsionaalne suhe vastavalt 7:2:1.

Seaduspärana on toetusfondi eraldis elaniku kohta on kõrgeim Võru linnas, veidi on väiksem vastav näitaja Sõmerpalu vallal ning kõige madalam võrreldavatest omavalitsustest Võru vallal. Toetusfondi eraldis Sõmerpalu vallale elaniku kohta moodustab perioodil 2006-2010 Võru linna vastavast näitajast 91-99% kui Võru valla näitajad jäävad vahemikku 78-85%. 2010. aastal on toetusfondi eraldis elaniku kohta Võru linnas 3217 krooni, Võru vallas 2499

krooni ja Sõmerpalu vallas 3159 krooni ehk ligikaudne proportsionaalne suhe on vastavalt 4:3:4.

Toetusfondi eraldise osakaal omavalitsuse puhastuludes on Sõmerpalu ja Võru valdadel suhteliselt sarnane – keskmiselt 23%, Võru linnal on see näitaja pisut kõrgem varieerudes vahemikus 24-26%.

Joonis 24. Toetusfondi eraldis

Laekumised tasandusfondi lg 2 alusel ehk toetusfondi eraldised on valdavas osas seotud haridusega, kuid lisaks on ka väiksemad eraldised riiklikuks toimetulekutoetusteks, sotsiaaltoetusteks ja -teenuste arendamiseks. Toetusfondi eraldiste võrdlemisel erinevate aastate lõikes tuleb arvestada mitmete asjaoludega.

- Hariduse rahastamise mudelit reformiti ning uus süsteem hakkas kehtima alates 2008. aastast.
- Tulenevalt poliitilistest otsustest on erinevatel aastatel antud nõ ühe-aastase projektina täiendavaid eraldisi nagu haridus-ja kultuuritöötajate palkade ühtlustamiseks, lasteadeade renoveerimiseks ja palgavahenditeks.
- Alates 2009. aastast on sotsiaaltoetuste ja -teenuste arendamise eraldise mahtu suurendatud seoses puudega lapse hooldajatoetuse maksmise funktsiooni üleandmisega riigilt omavalitsustele.

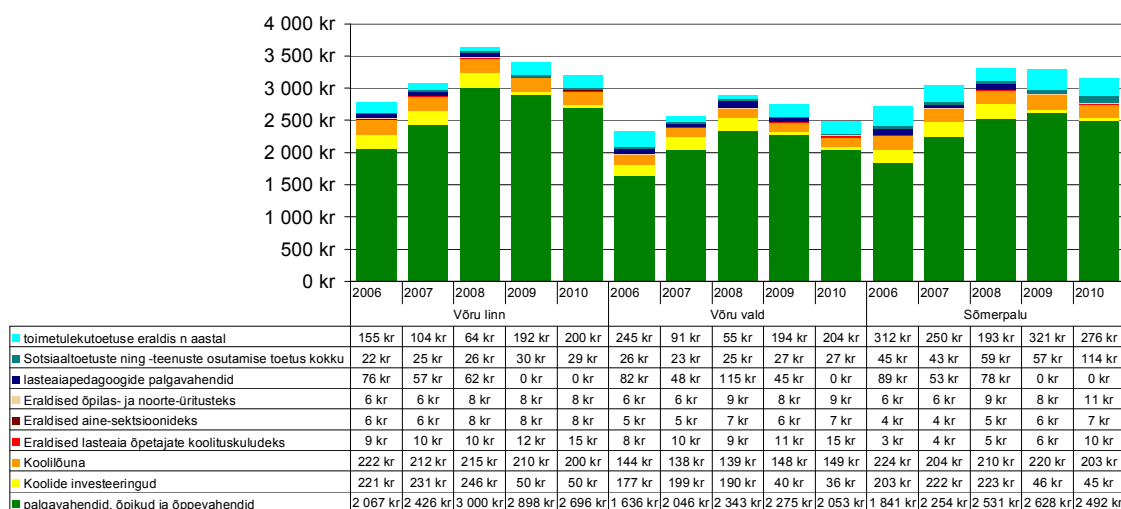
Tabel 12. Toetusfondi eraldis, tuhat krooni

		Palgavahendid	Õpikud	Õppevahendid	Koolide investeringud	Koolilõuna	Lasteaia õpetajate koolituskuludeks	Eraldised aine-sektsioonideks	Õpilase- ja noorte-	Erinevad ühekordsed toetused	Hariduskulud kokku	Sotsiaaltoetuste ning -teenuste osutamise toetus	Toimetulekutoetuse eraldis	Toetusfond kokku
Võru linn	2006	29 890			3 189	3 206	128	90	83	1 099	37 685	320	2 236	40 241
	2007	33 345	697	781	3 320	3 050	145	91	85	0	41 514	356	1 487	43 357
	2008	41 187	663	753	3 496	3 060	148	120	117	885	50 430	363	910	51 703
	2009	39 521	635	702	706	2 954	166	118	108	0	44 909	425	2 710	48 044
	2010	36 406	600	649	703	2 787	208	115	112	0	41 579	412	2 800	44 791
Võru vald	2006	8 330			903	733	40	24	32	417	10 479	134	1 248	11 861
	2007	9 917	201	178	1 002	696	52	26	32	0	12 104	114	459	12 677
	2008	11 356	187	168	948	696	46	33	43	573	14 050	125	277	14 452
	2009	10 997	174	168	198	737	56	32	39	223	12 625	135	969	13 728
	2010	9 875	157	165	179	740	73	33	45	0	11 267	134	1 013	12 414
Sõmerpalu	2006	3 753			413	457	6	9	13	181	4 833	91	636	5 560
	2007	4 379	67	109	449	412	8	9	13	0	5 445	86	506	6 037
	2008	4 907	62	101	447	421	10	11	18	156	6 133	119	387	6 639
	2009	5 057	62	100	92	437	13	11	17	0	5 789	114	637	6 539
	2010	4 756	57	92	88	399	21	14	22	0	5 448	224	544	6 217
Summaarne	2006	41 973			4 505	4 396	174	123	128	1 697	52 997	545	4 120	57 662
	2007	47 641	965	1 068	4 771	4 158	205	126	130	0	59 063	556	2 452	62 071
	2008	57 450	912	1 022	4 891	4 177	204	164	178	1 614	70 613	607	1 574	72 794
	2009	55 575	871	970	996	4 128	235	161	164	223	63 323	674	4 316	68 311
	2010	51 037	814	906	970	3 926	302	162	179	0	58 294	770	4 357	63 422

Toetusfondi hariduseraldise absoluutsummad peegeldavad hästi võrreldavate omavalitsuse suurust, kuid suhteline näitaja elaniku kohta ei peegelda koolivõrgu eripärasid nii selgelt – põhjuseks põhikooli õpilaste arvust omavalitsuses kokku lähtuv lisarahastamise kriteerium hariduse rahastamismudelil.

Hariduseraldis kokku on elaniku kohta kõige suurem Võru linnas, Sõmerpalu näitaja moodustab sellest sõltuvalt aastast 86-93% ja Võru valla näitaja 76-83%.

Joonis 25. Toetusfondi eraldis elaniku kohta

Sotsiaaltoetuste ja –teenuste arendamise toetus elaniku kohta on Sõmerpalu vallas aastatel 2006-2009 ca 2 korda suurem kui Võru linnas ja Võru vallas ning 2010. aastal suureneb vahe veelgi - Sõmerpalu valla näitaja on ca 4 korda naabritest suurem.

Sarnaselt sotsiaaltoetuste ja –teenuste arendamise eraldisega on toimetulekutoetuse eraldis *per capita* kõrgeim Sõmerpalu vallas, Võru linna näitaja moodustab sellest perioodil 2006-2010 sõltuvalt aastast 33-73% ja Võru valla näitaja 29-79%.

Ühinemisel toetusfondi komponentidest:

- summeeruvad sotsiaaltoetuste ja –teenuste arendamise toetus, kuivõrd selle arvutamise aluseks olevad hooldatavate ja puudega laste hooldajate arvud summeeruvad;
- suurenevad eraldised riikliku toimetulekutoetuse maksmiseks kuivõrd toimetulekutoetuse maksmisel aluseks olevad piirmäärad ühtlustatakse, ja eeldatavalt elanikule soodsamas suunas;
- vastavalt kehtivale haridusmodelile eraldis hariduskuludeks väheneb tulenevalt lisarahastamise kriteeriumist nõ tavakoolide kohta, mis arvestab õpilaste arvu põhikooliastmetes kõigis omavalitsuse koolides kokku vastava õppekeele (eesti/vene) osas; samas kohalike omavalitsuste üksuste ühinemise soodustamise seaduse alusel vastav vähenemine kompenseeritakse ühinemisele järgneva nelja aasta jooksul. Seega ühinemisel hariduseraldis ühinemisele järgneva nelja aasta jooksul sisuliselt summeerub, kuid ühinemiskompensatsiooni kadudes väheneb mõnevõrra - ca 1,5 mln krooni aastas.

Eraldis sotsiaaltoetuste ja –teenuste arendamiseks

Omavalitsuste ühinemisel sotsiaaltoetuste ja –teenuste arendamise toetuste eraldised summeeruvad, kuivõrd nende arvutamise aluseks olevad hooldatavate ja puudega laste hooldajate arvud summeeruvad. Summaarne eraldis on 2009. aasta andmetel 0,67 mln krooni ja 2010. aasta eelarve andmetel 0,77 mln krooni.

Eraldis riiklikuks toimetulekutoetuseks

Võttes ühendamavalitsuse riikliku toimetuleku eraldise arvutamisel aluseks Sõmerpalu valla näitaja elaniku kohta kui kõige kõrgema ja elanikule soodsama, on see 2009. aastal andmetel 321 krooni elaniku kohta ja absoluutmahus 6,76 mln krooni so 2,44 mln krooni suurem kui kohalike omavalitsuste summaarne näitaja 4,32 mln krooni; 2010. aasta andmetel on 276 krooni elaniku kohta, absoluutmahus 5,78 mln krooni so 1,42 mln krooni suurem kui kohalike omavalitsuste summaarne näitaja 4,36 mln krooni.

Eraldis hariduskuludeks

Haridusmodelis 2010. aastal kehtiv lisarahastamise kriteeriumi piirväärtus on 1000 õpilast - kui omavalitsuse koolides on põhikooliastmetes vastav õpilaste arv summaarselt alla 1000 (so 999 ja vähem õpilast), saavad vastava omavalitsuse nõ tavakoolid lisarahastust.

Tabel 13. Eesti õppekeelega õpilaste arv põhikooliastmes kokku omavalitsuses (Rahandusministeerium)

	Õpilaste arv 2010. haridusmodelis
Võru linn	1384
Võru Vald	361
Sõmerpalu vald	201
Summaarne	1946

Lisarahastust kõnealuse kriteeriumi järgi saavad 2010. aasta seisuga Võru valla ja Sõmerpalu valla koolid, kuid ühinemisel on vastav õpilaste arv üle piirmäära ja haridusmodeli alusel lisaraha enam ei saaks; saab ka Võru Vene põhikool, mis suletakse 2009/2010 õppeaasta lõpus, teised Võru linna koolid nimetatud kriteeriumi alusel lisarahastust ei saa. Lisarahastust saab ka Võru linna Järve Kool kui HEV-kool, ühinemine seda asjaolu ei muuda.

2010. aastal moodustab riigilt laekuv hariduseraldis kolmele iseseisvale omavalitsusele kokku 58,7 mln krooni, mis ilma lisarahastusega Võru ja Sõmerpalu valla koolidele oleks muude tingimuste samaks jäädes 57 mln krooni so 3% ehk 1,6 mln krooni võrra väiksem. Seejuures lisarahastus moodustab Osula Põhikooli arvestuslikust eraldisest 0,33 mln krooni so 11%, Sõmerpalu Põhikooli eraldisest 0,64 mln krooni so 26%, Parksepa Keskkooli eraldisest 0,25 mln krooni so 3% ning Puiga Põhikooli eraldisest 10%. Arvutusteks on kasutatud Rahandusministeeriumi hariduse rahastamise mudelit ja õpilaste arvu seisuga 01.10.2009.

Tabel 14. Hariduseraldis (koos juhtimiskuludega) koolide lõikes 2010. andmetel

	eraldis 2010, kr	eraldis 2010 ilma lisarahastusega, kr	vahe, kr	vahe, %
Osula Põhikool	2 939 275	2 604 704	-334 571	-11%
Sõmerpalu Põhikool	2 490 805	1 845 972	-644 833	-26%
Võru I Põhikool	6 711 773	6 711 773	0	0%
Võru Järve Kool	2 917 309	2 917 309	0	0%
Võru Kesklinna Gümnaasium	10 909 598	10 909 598	0	0%
Võru Kreutzwaldi Gümnaasium	16 810 273	16 810 273	0	0%
Võru Täiskasvanute Gümnaasium	3 211 955	3 211 955	0	0%
Võru Vene Põhikool	1 264 421	1 264 421	0	0%
Parksepa Keskkool	7 483 148	7 232 640	-250 508	-3%
Puiga Põhikool	3 927 952	3 529 065	-398 887	-10%
Summaarselt	58 666 509	57 037 710	-1 628 799	-3%

Haridusmudeli järgi arvestuslik eraldis Võru valla ja Sõmerpalu valla koolidele väheneb omavalitsuste ühinemisel, kuid ühinemise soodustamiseks on hariduseraldise vähenemise hüvitamiseks ette nähtud Kohaliku omavalitsuse üksuste ühinemise soodustamise seaduse alusel hariduseraldise vähenemise kompensatsioon 100% ulatuses ühinemisele järgneva nelja aasta jooksul.

Samas õpilaste arvu vähenemine on jätkuv trend ja sellest johtuvalt teiste tingimuste samaks jäädes väheneb hariduseraldis järgnevatel aastatel.

Järgnevalt on toodud suunda näitavad hinnangulised hariduseraldise kalkulatsioonid aastaks 2015 koos lisarahastusega (kohalikud omavalitsused jätkavad iseseisvate üksustena) ja lisarahastusega (ühinemine) ning muutus võrdluses 2010 baasilise näitajaga niiöelda tavakoolide kohta. Hinnangus on arvestatud õpilaste arvu prognoosi ning asjaolu, et Võru Kesklinna Gümnaasium on aastal 2015 põhikool, teiste koolide kooliastmed ei muutu.

Tabel 15. Riigipoolne arvestuslik hariduseraldis aastal 2015 võrdluses 2010. aasta baasiga

		Osula Põhikool	Sõmerpalu Põhikool	Võru I Põhikool	Võru Kesklinna Gümnaasium	Võru Kreutzwaldi Gümnaasium	Parksepa Keskkool	Puiga Põhikool
arvestuslik eraldis koos juhtimiskuludega, kr								
2010	jah	2 939 275	2 490 805				7 483 148	3 927 952
2010	ei	2 604 704	1 845 972	6 711 773	10 909 598	16 810 273	7 232 640	3 529 065
2015	jah	2 656 942	2 047 036				5 829 064	3 621 009
2015	ei	2 176 526	1 679 714	5 333 988	8 894 028	14 977 341	5 529 941	3 255 545
muutus 2010 algaasi suhtes, kr								
2010	ei	-334 571	-644 833	0	0	0	-250 508	-398 887
2015	jah	-282 333	-443 769				-1 654 084	-306 943
2015	ei	-762 749	-811 091	-1 377 785	-2 015 570	-1 832 932	-1 953 207	-672 407
muutus 2010 algaasi suhtes, %								
2010	ei	-11%	-26%	0%	0%	0%	-3%	-10%
2015	jah	-10%	-18%				-22%	-8%
2015	ei	-26%	-33%	-21%	-18%	-11%	-26%	-17%

Seega õpilaste arvu vähenemine ja plaanilised muudatused koolide komplekteerimisel vähendavad arvestuslikku hariduseraldist 2015. aastal võrreldes 2010. aasta baasilise näitajaga

nimetatud koolide puhul suurusjärgus 8% (Puiga Põhikool) kuni 22% (Parksepa Keskkool) ja kui arvestada ühinemisest tingitud lisarahastuse kadumist on vähenemine suurem, vahemikus 17% (Puiga Põhikool) kuni 33% (Sõmerpalu Põhikool).

Kokkuvõttes oleks 2015. aastal kolme võrreldava omavalitsuse iseseisvate üksustena jätkates summaarne hariduseraldise vähenemine tingituna õpilaste arvu vähenemisest nõ tavakoolides suurusjärgus 8 mln krooni ja ühinedes (eelduslikult on 2015. aastal ühinemise seaduse alusel makstava hariduseraldise vähenemise kompensatsiooni 4-aastane periood lõppenud) on vähenemine ca 9,5 mln krooni ehk ca 1,5 mln krooni võrra suurem kui iseseisvate omavalitsusteksustena jätkates.

Samas on asjaomastel instantsidel kavas hariduse rahastamisemudelit optimeerida ning antud kontekstis on oluline diskussioon, mis käib lisarahastamise kriteeriumite üle. Nimelt on üks optimeerimisettepanekutest teisendada lisarahastuse kriteeriumi, mis arvestab õpilaste arvu omavalitsuse koolides põhikooliastmetes kokku vastava õppekeele (eesti/vene) osas, ümber koolide kaugust arvestavaks kriteeriumiks. Kõnealune muudatus puututaks kindlasti Sõmerpalu valla koolide rahastust, aga sõltuvalt kriteeriumi piirväärtusest võib puudutada ka Võru valla koolidele arvestuslikult eraldavat hariduseraldist.

2.3.8 Kohalikud maksud

Kohalike maksude osakaal Võru linna eelarve puhastuludes on tagasihoidlik – alla 0,3% –, Võru vallas ja Sõmerpalu vallas pole kohalikke makse kehtestatud.

Võru linnas on kehtestatud kaks kohalikku maksu:

- reklaamimaks;
- teede ja tänavate sulgemise maks.

Reklaamimaksu objektiks on paigaldusloa alusel avalikustatud igasugune reklaam välja arvatud:

- riigi-, omavalitsusasutuste ja Euroopa Liidu Institutsioonide reklaam,
- erakondade, valimisliitude ja üksikkandidaatide valimiskampaania reklaam;
- teatrite, kinode, muuseumide, näituste, kultuuri-, hariduse- ja spordiürituste ning heategevusürituste reklaam;
- ürituse toimumise kohas ja vahetus läheduses ametlikul ürituse kestvuse ajaks paigaldatud sponsorreklaamid.

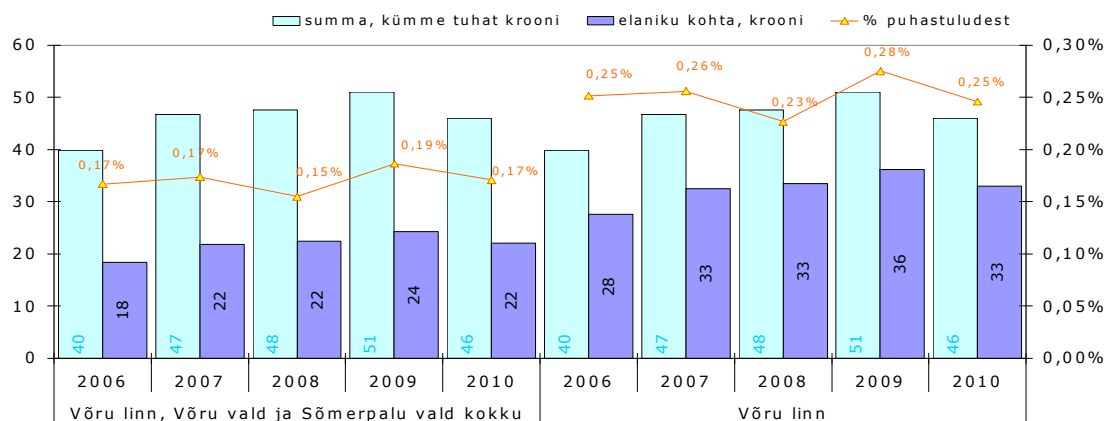
Maksumäär sõltub reklaamipinna suurusest, asukohast ning valgustatusest. Baasmaksumäär on 50 kr/1m² kuus.

Tulud reklaamimaksust Võru linnale olid 2009. aastal 496 tuhat krooni so 35 krooni elaniku kohta ja 0,28% puhastuludest ja 2010. aastaks on kavandatud 450 tuhat krooni so 32 krooni elaniku kohta ja 0,25% puhastuludest.

Teede ja tänavate sulgemise maksuga (Võru Linnavolikogu 04.05.95 määrus nr 2) on maksustatud linna üldkasutatava tee, tänav, väljaku, pargi, puhkeala või selle osa sulgemine ehitus- või remonditööde, demonstratsioonide, kultuuri-, spordi- ja muude ürituste läbiviimiseks Võru linnas. Maksu maksavad füüsilised ja juriidilised isikud, kes on huvitatud eelnimetatud objektide sulgemisest. Maksumäärad on erinevad ning sõltuvad teede ja tänavate kategooriast, sulgemise kestvusest ja ulatusest ning omavolilisest sulgemisest tulenevatest tagajärgedest.

Tulud teede ja tänavate sulgemise maksust Võru linnale on marginaalsed, 2009. aasta eelarvesse laekus 14 tuhat krooni so elaniku kohta alla 1 krooni ja 2010. aasta eelarvesse on kavandatud laekumine 10 tuhat krooni, kuid oma olemuselt distsiplineeriv ja seetõttu vajalik.

Joonis 26. Reklaami- ja teede ning tänavate maks

Ühinemisel on mõistlik Võru linnas kehtivaid kohalikke makse ja vastavaid regulatsioone laiendada ka valdade territooriumile ja seda just nende distsiplineeriva olemuse tõttu; tulud seejuures mahuliselt tõenäoliselt ei suurene.

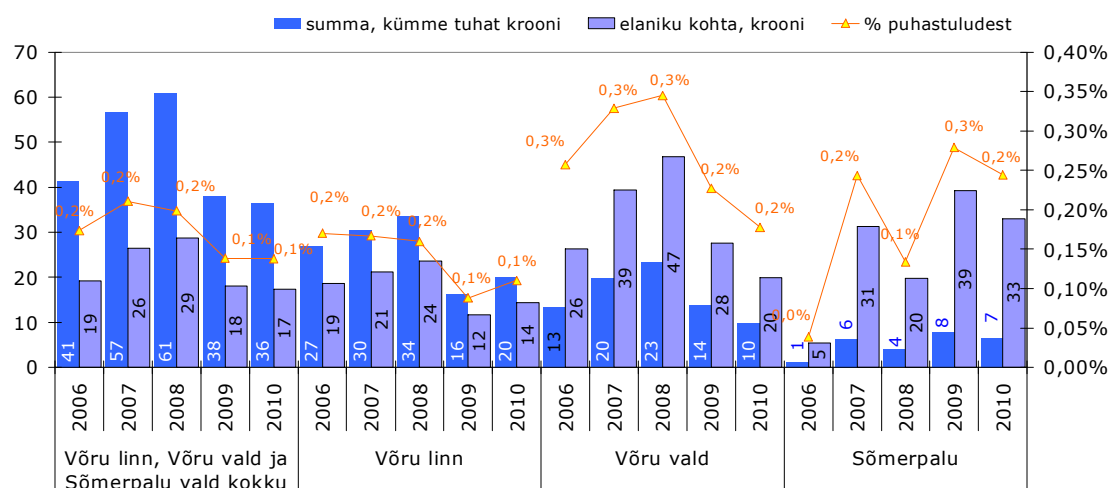
2.3.9 Riigilõivud

Riigilõivud on suhteliselt väheoluline tuluallikas kõigis omavalitsustes – võrreldavates omavalitsustes moodustavad puhastuludest kuni 0,3%.

Riigilõivude maht on üldiselt seotud ehitus- ja planeeringutoimingutega.

2009. aastal laekus eelarvesse riigilõivudest Võru linnal 164 tuhat krooni so 12 krooni elaniku kohta, Võru vallal 137 tuhat krooni so 28 krooni elaniku kohta ja Sõmerpalu vallal 78 tuhat krooni so 39 krooni elaniku kohta. Riigilõivude laekumine on 2009. aasta eelarvete alusel ligikaudses proportsionaalses suhtes absoluutlaekumise järgi Võru linna kasuks 8:7:4 ja suhtelise elaniku kohta laekumise alusel Sõmerpalu valla kasuks 3:7:10.

Joonis 27. Riigilõivud

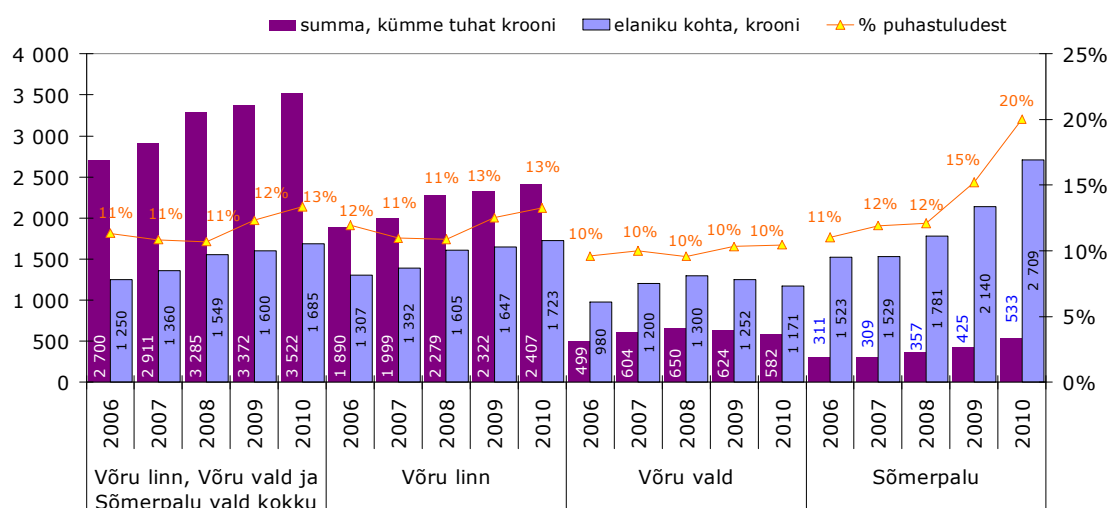
2.3.10 Kaupade ja teenuste müük

Kaupade ja teenuste müük on üks neljast olulisemast tulude allikast nii Võru linnas, Võru vallas kui Sõmerpalu vallas.

Perioodil 2006-2010 moodustab kaupade ja teenuste müük eelarve puhastuludest Võru linnas 11-13%, vallas stabiilselt 10% ja Sõmerpalu vallas 11-20%. Seejuures tõus Sõmerpalu vallal kaupade ja teenuste müügituludes on seotud hooldekodu renoveerimisjärgse tegevuse käimasaamise / laiendamisega.

Võru linnas ja Sõmerpalu vallas on perioodil 2006-2010 nii laekumiste absoluutmaht pidevalt kasvanud kui ka näitajad elaniku kohta ja osakaal puhastuludes tõusnud. Võru vallas on laekumiste absoluutmaht ja suhteline maht elaniku kohta samuti pisut suurenenud aastatel 2006-2008, kuid 2009-2010 tagasi langenud 2007. aasta tasemele.

Joonis 28. Kaupade ja teenuste müük

Kaupade ja teenuste müügist kokku laekus 2009. aastal Võru linnale 23,2 mln krooni so 1647 krooni elaniku kohta, Võru vallale 6,24 mln krooni so 1252 krooni elaniku kohta ja Sõmerpalu vallale 4,25 mln krooni so 2140 krooni elaniku kohta. Seega 2009. aasta andmetel on kaupade ja teenuste müügitulu proportsionaalne ligikaudne suhe absoluutmahu alusel Võru linna kasuks 12:3:2, aga suhteliste mahu alusel Sõmerpalu valla kasuks 7:5:9.

2010. aasta eelarvetes on kaupade ja teenuste müügi tulused kavandatud kokku järgmiselt - Võru linn 24,07 mln krooni so 1723 krooni elaniku kohta, Võru vald 5,82 mln krooni so 1171 krooni elaniku kohta ja Sõmerpalu vald 5,33 mln krooni so 2709 krooni elaniku kohta. Seega 2010. eelarve kavade kohaselt on kaupade ja teenuste müügitulu absoluutmahu alusel proportsionaalne ligikaudne suhe Võru linna kasuks 9:2:2, aga suhteliste mahu alusel Sõmerpalu valla kasuks 2:1:3.

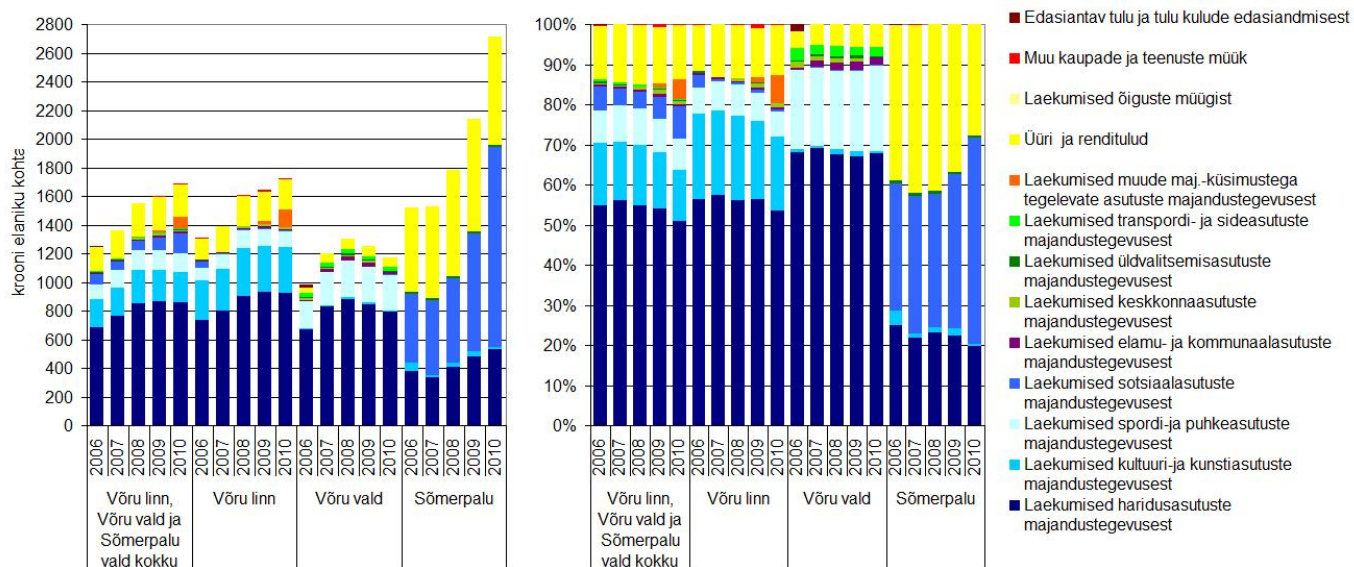
Üks põhilisi tuluallikad kaupade ja teenuste müügi all on kõigil kolmel võrreldaval omavalitsusel haridusteenused, muus osas on Võru linna, Võru valla ja Sõmerpalu valla laekumiste struktuur kaupade ja teenuste müügi artikli all väga erinev tulenevalt allasutuste võrgustikust.

Tabel 16. Allasutused

Alam-valdkond	Võru linn	Võru vald	Sõmerpalu vald
üldharidus	Võru Lasteaed "Okasroosike" Võru Lasteaed "Sõleke" Võru Lasteaed "Punamütsike" Võru Lasteaed "Päkapikk" Võru Järve Kool (HEV kool) Võru I Põhikool Võru Täiskasvanute Gümnaasium Võru Vene Põhikool (suleti juuni 2010) Võru Kesklinna Gümnaasium Võru Kreutzwaldi Gümnaasium	Väimela Lasteaed "Rukkilill" Parksepa Lasteaed Puiga Lasteaed "Siilike" Puiga Põhikool Parksepa Keskikool	Sõmerpalu Lasteaed Lepatriinu Sõmerpalu Põhikool Osula Põhikool
huviharidus	Võru Muusikakool Võru Kunstikool		
kultuur	Kultuurimaja Kannel; Võrumaa Keskraamatukogu	Parksepa Rahvamaja Puiga Rahvamaja Parksepa Raamatukogu Puiga Raamatukogu Kirepi Raamatukogu	Osula Raamatukogu; Sõmerpalu Raamatukogu
sport	Võru Spordikool	Väimela Tervisekeskus	
sotsiaal	Nõõrimaa Tugikodu		Sõmerpalu Hooldekodu

Põhilised tuluallikad tähtsuse järjekorras kaupade ja teenuste müügi all on Võru linnas haridusteenused, kultuuri- ja kunstiasutuste teenused, üüri- ja renditulud ning spordi- ja puhkeasutuste teenused; Võru vallas vastavalt haridusteenused ja spordi- ja puhkeasutuste teenused; Sõmerpalu vallas sotsiaalasutuste teenused, üüri- ja rendi tulud ning haridusteenused. Kaupade ja teenuste müügist moodustab olulise osa võrreldavate omavalitsuste omavaheline arvlemine ehk teenuste sisseost.

Joonis 29. Kaupade ja teenuste müügitulude struktuur

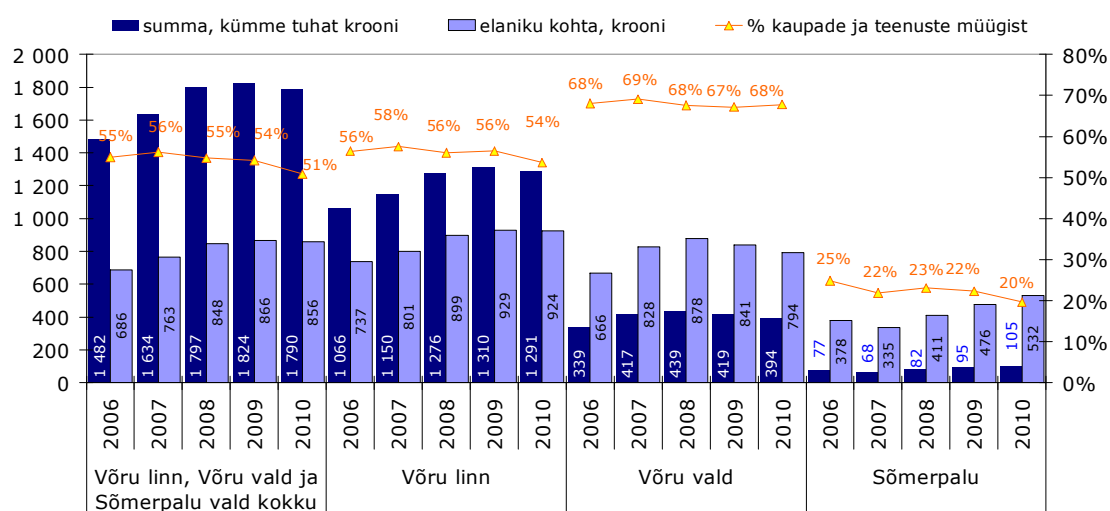
2.3.10.1 Laekumised haridusasutuste majandustegevusest

Haridusasutuste tuludes majandustegevusest on näidatud lastevanemate poolt makstavad tasud õppetegevuse, -vahendite, toitlustamis- ja muude kulude katteks ning kohamaksumused teistelt omavalitsustelt. Võru vald ja Sõmerpalu vald näitavad haridusasutuste poolt saadavat üüri- ja

rendi tulu ka selles alajaotuses (eelarve klassifikaator 3220) kui Võru linn kajastab neid üldistes üüri- ja rendituludes (klassifikaator 3233).

Tulud haridusasutuste majandustegevusest absoluutsummas on Võru linnas ja Võru vallas vähenenud 2009. aastal võrreldes 2008. aastaga ning 2010. aastal vähenevad veelgi tulenevalt teistest omavalitsustest pärit õpilaste arvu mõningasest vähenemisest; Sõmerpalu vallal vastavad tulud suurenevad aasta aastalt alates 2008. aastast kuivõrd Rahvastikuregistri andmetel teistest omavalitsustest pärit õpilaste arv on kasvanud. Haridusasutuste tuludest majandustegevusest moodustavad valdava osa laekumised teistelt omavalitsustelt kohatasudena ehk siis sõltuvad suures osas teistest omavalitsustest pärit laste/õpilaste arvust.

Joonis 30. Laekumised haridusasutuste majandustegevusest

Võru vallal moodustab haridusasutuste laekumistest valdava osa – ca $\frac{3}{4}$ - just kohatasu teistelt omavalitsustelt kui Võru linnal ja Sõmerpalu vallal on arvlemiste osakaal haridusasutuste tuludes madalam – vastavalt veidi alla $\frac{1}{2}$ ning omakorda veidi alla $\frac{2}{5}$.

Tabel 17. Laekumised haridusasutuste majandustegevusest, krooni

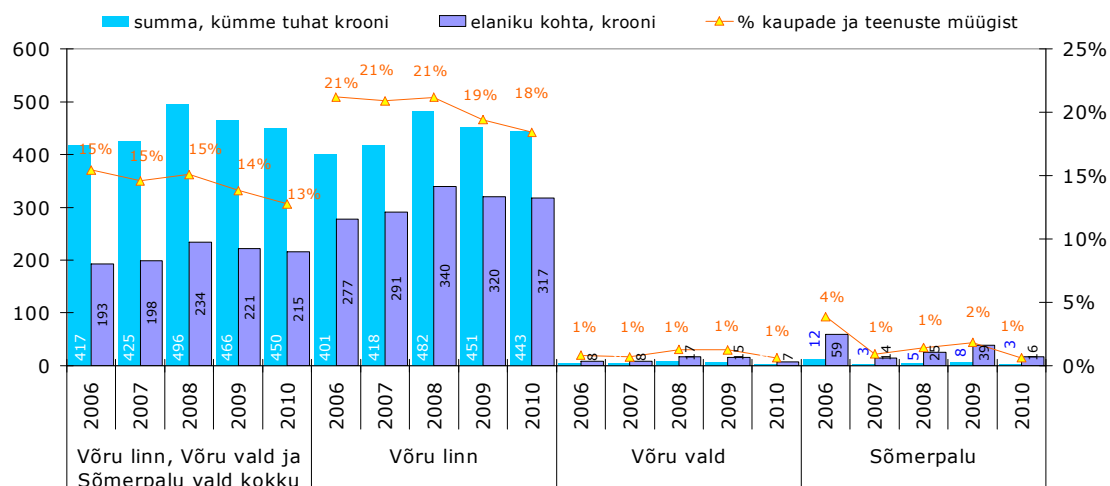
	Võru linn		Võru vald		Sõmerpalu vald	
	2009	2010	2009	2010	2009	2010
haridusasutuste tulud (3220)	13 103 580	12 909 995	4 189 619	3 943 360	946 281	1 046 140
sh kohatasud teistelt OV-lt	6 162 744	6 000 000	3 049 952	2 860 000	371 123	361 400
Osakaal	47%	46%	73%	73%	39%	35%
sh Võru linnalt			1 899 756	1 800 000	137 416	139 400
sh Võru vallalt	2 448 833	2 385 000			66 008	52 000
sh Sõmerpalu vallalt	688 721	670 000	109 836	50 000		
sh ülejäänud omavalitsustelt	3 025 190	2 945 000	1 040 359	1 010 000	167 699	170 000
sh üüri- ja rendi tulud			102 145	75 959	0	0
üüri- ja rendi tulud haridusasutustelt (3233)	216 610	297 370				
Kokku	13 320 191	13 207 365	4 189 619	3 943 360	946 281	1 046 140

Võru linn arvleb lasteaia, üldharidus-, huvi- ja spordikooli kohamaksumuse osas vaid Võru maakonna omavalitsustega ja vaikumisi vastastikuste kokkulepete alusel ei arveldata näiteks Tallinna ja Kuressaarega tulenevalt nõ terve mõistuse lähenemisest, et laps/õpilane on Rahvastikuregistri andmetel Tallinna/Kuressaare elanik, kuid koolis käib Võrus ja seega tegelikult elab tõenäoliselt Võru linnas või vastupidi.

2.3.10.2 Laekumised kultuuri- ja kunstiasutuste majandustegevusest

Kultuuri- ja kunstiasutuste majandustegevusest laekuvate tulude mahud ja sisemine struktuur on tulenevalt allasutuste võrgust võrreldavates omavalitsustes väga erinevad. Võru valla ja Sõmerpalu valla vastavad tulud on marginaalsed.

Joonis 31. Laekumised kultuuri- ja kunstiasutuste majandustegevusest

Võru linna kultuuri- ja kunstiasutuste tuludest moodustab suure osa laekumine teistelt omavalitsustelt Muusikakooli ja Kunstikooli kohamaksumuste eest – 2009. aastal 2,26 mln krooni so laekumistest kokku 50%.

Tabel 18. Laekumised kultuuri- ja kunstiasutuste majandustegevusest, krooni

	Võru linn		Võru vald		Sõmerpalu vald	
	2009	2010	2009	2010	2009	2010
kultuuri- ja kunstiasutuste tulud (3221)	4 508 026	4 432 860	76 962	35 000	76 865	32 000
sh raamatukogud	74 600	80 000				
sh kultuurimaja/rahvamajad	794 943	1 000 000	61 561	22 000		
sh huvikoolid (muusikakool, kunstikool)	699 853	1 052 860				
sh arvemine teiste OV-ga	2 257 497	2 300 000				
osakaal	50%	52%				
sh Võru vallalt	1 145 352	1 167 000				
sh Sõmerpalu vallalt	193 491	197 000				
sh ülejäänud omavalitsustelt	918 654	936 000				
sh ajalehe müügitulu			14 576	12 000		
sh üüri- ja rendi tulud			825	1 000		
üüri- ja rendi tuludes näidatud kultuuri- ja kunstiasutuste vastavad tulud (3233)	390 544	608 000				
kokku	4 898 571	5 040 860	76 962	35 000	76 865	32 000

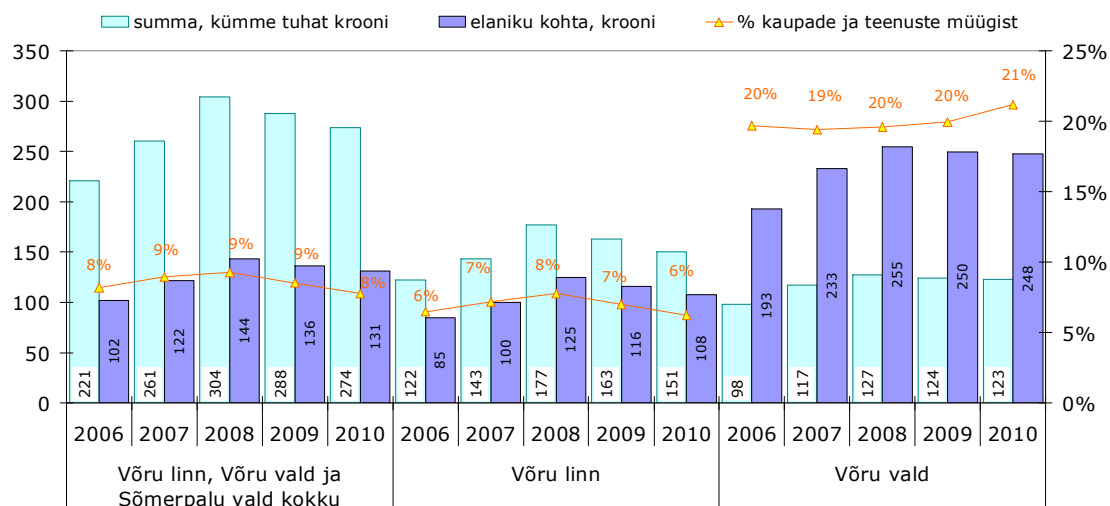
Laekumised teistelt omavalitsustelt huvikoolide kohatasude eest Võru linnale on vähenenud 2010. aastal võrreldes varasemate aastatega ja tulevikus vähenevad veelgi tulenevalt teistest omavalitsustest pärit laste vastuvõtu piiramisest nii Võru linna enda kui ka teiste omavalitsuste poolt ja laste arvu ehk soovijate üldisest vähenemisest.

2.3.10.3 Laekumised spordi- ja puhkeasutuste majandustegevusest

Võru linna tulud spordikoolilt on absoluutmahus ca 1/5 kuni 1/3 võrra suuremad kui Võru valla tulud Väimela Terviskeskuselt, suhtelise elaniku kohta näitaja alusel on valla vastavad tulud 2 kuni 2,5 korda suuremad kui linnal.

Seejuures laekumistest Võru linna spordiasutuste majandustegevusest moodustavad valdava osa teiste omavalitsuste kohatasud kui tuludest Võru vallale Väimela Tervisekeskuse majandustegevusest moodustab arvlemine teiste omavalitsustega marginaalse osa.

Joonis 32. Laekumine spordi- ja puhkeasutuste majandustegevusest

Tabel 19. Laekumised spordi- ja puhkeasutuste majandustegevusest, krooni

	Võru linn		Võru vald	
	2009	2010	2009	2010
spordiasutuste tulud	1 631 136	1 505 000	1 244 550	1 231 400
sh ujula			937 324	910 400
sh muud tervisekeskuse teenused			217 325	321 000
sh spordikool	273 446	405 000		
sh kohatasud teistelt OV-lt kokku	1 190 149	1 100 000	43 960	80 000
Osakaal	73%	73%	4%	6%
sh Võru linn			22 865	40 000
sh Võru vald	795 091	735 000		
sh Sõmerpalu vald	200 980	185 000	2 365	5 000
sh ülejäänud omavalitsustelt	194 078	180 000	18 730	35 000
sh üüri- ja rendi tulud			45 941	40 000
üüri- ja rendi tulud spordiasutustelt	292 773	300 000		
Kokku	1 923 909	1 805 000	1 244 550	1 231 400

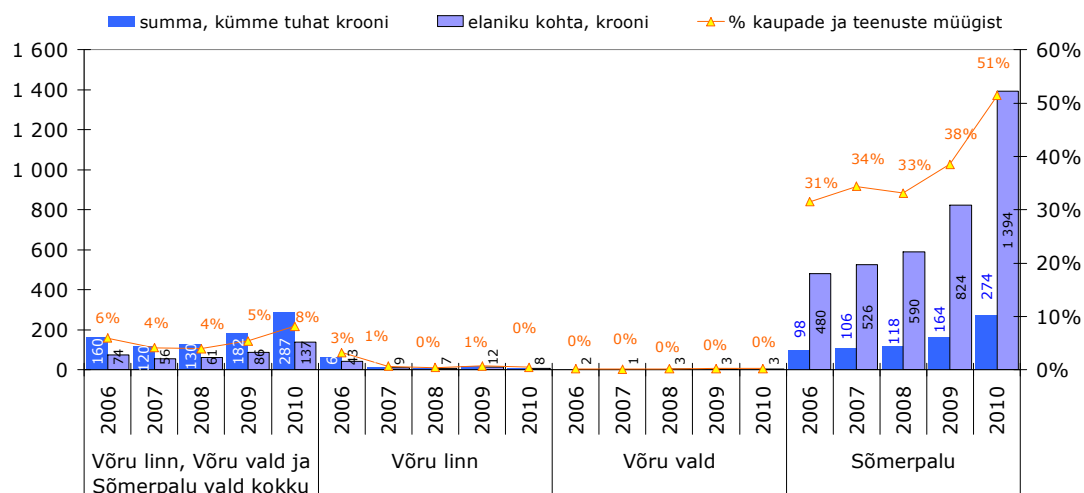
2.3.10.4 Laekumised sotsiaalasutuste majandustegevusest

Sotsiaalasutuste majandustegevusest saab arvestatavat tulu võrreldavatest omavalitsustest vaid Sõmerpalu vald.

Sõmerpalu hooldekodu on üldhoolekande asutus, mis pakub peaaesjalikult ööpäevaringset hooldusteenust. Suur osa hooldekodu asukatest on pärit väljastpoolt Sõmerpalu valda, kuid teenuste müük teistele omavalitsustele on võrdlemisi tagasihoidliku mahuga ja enamasti tasuvad teenuse eest eraisikud.

Võru linna tulud Nõõrimaa Tugikodult, mis pakub laia ulatusega sotsiaalhoolekandeteenuseid, kuid mitte sarnaseid hooldekodule, on suhteliselt tagasihoidlikud. Seejuures Nõõrimaa tugikodult ostavad naaberomavalitsused vastavalt vajadusele teatuid sotsiaalteenuseid sisse (võlanõustamine, turvakodu), aga nende rahalised mahud on väiksed ja 2009. aasta osas pole laekumisi teistelt omavalitsustelt näidatud.

Joonis 33. Laekumine sotsiaalasutuste majandustegevusest

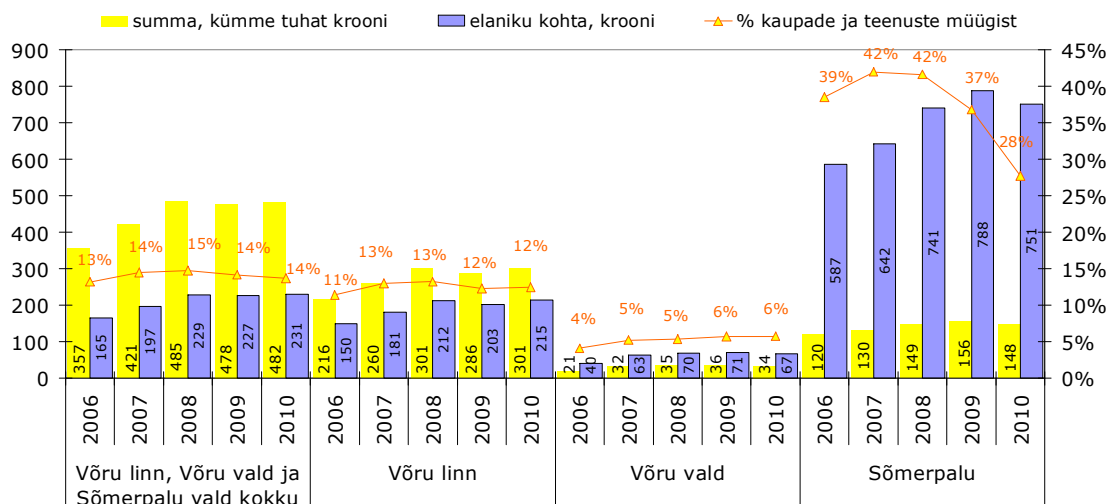
Tabel 20. Laekumine sotsiaalasutuste majandustegevusest, krooni

	Võru linn		Võru vald		Sõmerpalu vald	
	2009	2010	2009	2010	2009	2010
sotsiaalasutuste tulud (3224)	169 903	113 957	12 731	14 000	1 636 000	2 742 500
sh arvlemine OV-ga	0	0			137 336	300 000
Osakaal	0%	0%			8%	11%
sh Võru linnalt	0	0			4 000	150 000
sh Võru vallalt	0	0			45 860	85 000
sh ülejäänud omavalitsustelt	0	0			87 476	65 000
üüri- ja rendi tulud sotsiaalasutustelt (3233)	64 624	0				
Kokku	234 527	113 957	12 731	14 000	1 636 000	2 742 500

2.3.10.5 Üüri- ja renditulud

Üüri- ja renditulud on eelarve mahu mõttes arvestatavas suurusjärgus Võru linnal ja Sõmerpalu vallal, Võru vallal võrdlemisi vähem olulised. 2009. aastal laekus üüri- ja rendi tulu Võru linnale 2,86 mln krooni, Võru vallale 356 tuhat krooni ja Sõmerpalu vallale 1,56 mln krooni. 2010. aastaks on eelarves kavandatud summad enam-vähem samas suurusjärgus.

Joonis 34. Üüri- ja renditulu

Absoluutmahus on üüri- ja renditulude proportsionaalne ligikaudne suhe Võru linna kasuks 10:1:5, suhtelise elaniku kohta näitaja alusel on proportsionaalne ligikaudne suhe Sõmerpalu valla kasuks 3:1:11.

Tabel 21. Üüri- ja renditulu, krooni

	Võru linn		Võru vald		Sõmerpalu vald	
	2009	2010	2009	2010	2009	2010
üüri- ja renditulud (3233)	2 859 274	3 005 370	356 355	335 000	1 564 058	1 477 950
sh eelpool toodud allasutuste üüri- ja rendi tulud	964 552	1 205 370				
sh muud üüri- ja renditulud	1 894 722	1 800 000	356 355	335 000	1 564 058	1 477 950
osakaal	66%	60%	100%	100%	100%	100%

Võru linna üüri ja rendi tulud tulevad erinevate allasutuste ruumide ja linnale kuuluva kinnisvara rentimisest, seejuures allasutustelt (koolid, spordirajatised jne) tuleb ca 1/3 vastavatest tuludest. Sõmerpalu valla üüri- ja rendi tulud on valdavalt seotud korterelamute haldamisega ehk vald toimib sisuliselt majavalitsusena, vahendades elanike kommunaalmakseid, ja vastavad tulud-kulud on eelarves enam-vähem tasakaalus. Majavalitsuse rollist tulenevad tulud välja jättes on Sõmerpalu valla üüri- ja rendi tulud olematud.

2.3.10.6 Arvlemine teiste omavalitsustega

Kokkuvõttes moodustab kaupade ja teenuste müügituludest olulise osa teenuste müümine teistele omavalitsustele nii Võru linnal kui Võru vallal. 2009. aastal on Võru linnal kaupade ja teenuste müügitulud kokku 23,2 mln krooni ja sellest moodustab 43% ehk 10 mln krooni arvlemine teiste omavalitsustega ja 2010. aasta eelarve järgi on vastavad arvud 24 mln krooni, 39% ja 9,4 mln krooni; Võru vallal on vastavalt kaupade ja teenuste müügitulud kokku 2009. aastal 6,2 mln krooni, sellest arvlemine omavalitsustega 50% ehk 3,1 mln krooni ja 2010. aastal vastavad arvud 5,8 mln krooni, 51% ja 2,9 mln krooni. Sõmerpalu valla kaupade ja teenuste müügist moodustab arvlemine teiste omavalitsustega vaid ca 12% ehk 2009. aastal 0,5 mln krooni ja 2010. aastal 0,7 mln krooni kui müügitulude absoluutmaht on vastavalt 4,3 mln krooni ja 5,3 mln krooni. Seejuures laekumistest teistelt omavalitsustelt kokku moodustab võrreldavate omavalitsuste osa 1/2 kuni 2/3 ehk Võru linn, Võru vald ja Sõmerpalu vald on omavahel peamised arvlemiste partnerid.

Tabel 22. Kaupade ja teenuste müügitulud ja arvlemine omavalitsustega, krooni

		Võru linn		Võru vald		Sõmerpalu vald	
		2009	2010	2009	2010	2009	2010
kaupade ja teenuste müük kokku	Kokku	23 224 593	24 069 935	6 240 600	5 816 760	4 249 966	5 331 590
	elaniku kohta	1 647	1 723	1 252	1 171	2 140	2 709
sh kohatasud ja muude teenuste müük teistele	Kokku	10 001 416	9 400 000	3 093 912	2 940 000	508 459	661 400
	elaniku kohta	709	673	621	592	256	336
OV-tele	osakaal, %	43%	39%	50%	51%	12%	12%
sh Võru linn	Kokku			1 922 621	1 840 000	141 416	289 400
sh Võru vald	kokku	4 632 043	4 300 000			111 868	137 000
sh Sõmerpalu vald	kokku	1 107 325	1 050 000	112 201	55 000		
sh ülejäänud omavalitsused	kokku	4 262 049	4 060 000	1 059 089	1 045 000	255 175	235 000

Võrreldavate omavalitsuste omavahelises arvlemises on Võru linn saaja rollis ca 3,2 kuni 3,7 mln krooniga aastas ja vallad on linnale doonorid. Võru linna ja Võru valla omavahelistes arvlemistes on Võru vald doonor Võru linnale ligi 2,4 kuni 2,75 mln krooniga aastas. Võru linna ja Sõmerpalu valla omavahelistes arvlemistes on Sõmerpalu doonor Võru linnale,

peamiselt tulenevalt arvlemistest gümnaasiumiastme koolikohtade osas, ligi 750 tuhande kuni 1 mln krooniga aastas.

Võru valla ja Sõmerpalu valla omavaheliste arvlemiste saldo on 2009. aastal enam-vähem tasakaalus, kuid 2010. aastal on tänu haridusteenuste osas arvlemise vähenemise ning hooldekodu teenuste mahu suurenemise tõttu Võru vald Sõmerpalu vallale doonor – hinnanguliselt Võru vald saab Sõmerpalu vallalt 55 tuhat krooni ning maksab Sõmerpalu vallale ca 140 tuhat krooni.

Ühinemisel

- Väheneb kaupade ja teenuste müük ühinevate omavalitsuste omavahelise arvlemise võrra ja samas vähenevad ka vastavad kulud, kuid väiksemad puhastulud (VLES) või põhitegevustulud (KOFs), millede hulka kaupade ja teenuste müük arvatakse, mõjutab omavalitsuste laenuvõimet – vähenedes negatiivses ja suurenedes positiivses suunas. Võru linna, Võru valla ja Sõmerpalu valla ühinedes on kaupade ja teenuste müügitulude maht, välja jättes nende omavahelise arvlemise, kokku 2009. aasta andmetel 25,7 mln krooni ja 2010. aasta eelarvetes kavandatu alusel 27,5 mln krooni, mis on kolme omavalitsuse summaarsest näitajast ca 8 mln krooni võrra väiksem. Vähenemine suurusjärgus 8 mln krooni aastas moodustab summaarsest puhastulude mahtust veidi alla 3%.

Tabel 23. Kaupade ja teenuste müügitulud ja arvlemine omavalitsustega ühinemisel, krooni

		summaarne		Ühinemisel kokku omavahelise arvlemiseta		vahe	
		2009	2010	2009	2010	2009	2010
kaupade ja teenuste müük kokku	kokku	33 715 159	35 218 285	25 687 685	27 546 885	8 027 473	7 671 400
	elaniku kohta	1 600	1 685	1 219	1 318	381	367
sh kohatasud ja muude teenuste müük teistele	kokku	13 603 787	13 001 400	5 576 314	5 330 000	8 027 473	7 671 400
	elaniku kohta	646	622	265	255	381	367
OV-tele	osakaal, %	40%	37%	22%	19%	19%	18%
sh Võru linn	kokku	2 064 037	2 129 400			2 064 037	2 129 400
sh Võru vald	kokku	4 743 911	4 437 000			4 743 911	4 437 000
sh Sõmerpalu vald	kokku	1 219 526	1 105 000			1 219 526	1 105 000
sh ülejäänud OV-d	kokku	5 576 313	5 340 000	5 576 313	5 340 000	0%	0%

- Tõuseb päevakorda vanemate poolt makstava lasteaegade osalustasu (õppekulude katteks) ühtlustamine, kus on otsuste alternatiiviks:
 - kehtestada üleüldiselt:
 - Võru linnas kehtiv kõrgeim määr 7% miinimumpalgast so 305 krooni kuus;
 - Võru vallas kehtiv madalaim määr 60 krooni kuus;
 - Kokkuleppeline määr kehtivate min ja max määrade vahel.
 - praegu omavalitsuste lõikes kehtivad vanemate osalustasu määrad kehtestada asutuste lõikes.

Kehtestades praegu omavalitsuste lõikes kehtivad vanemate osalustasu määrad asutuste lõikes, ei muudaks seesugune otsus omavalitsuse tulude osas sisuliselt midagi ja vastad tulud absoluutmahus summeeruvad omavalitsuste ühinemisel. Juhul, kui kehtestatakse üleüldiselt ühtsed määrad lasteaia kohatasule vanematele, siis sõltuvalt kehtestatavast määrast on arvestuslikud muutused järgmised:

- määr on 7% miinimumpalgast so 305 krooni kuus, arvestuslikult laekumine suureneks ca 0,8 mln krooni aastas.
- määr on 200 krooni kuus, arvestuslikult laekumine väheneks ca 0,5 mln krooni aastas.
- määr on 150 krooni kuus, arvestuslikult laekumine väheneks ca 1,1 mln krooni aastas.

- määr on 60 krooni kuus, arvestuslikult laekumine väheneks ca 2,3 mln krooni aastas.

Tabel 24. Lasteaia kohatasud vanematele ja tulud omavalitsusele

	Kohatasu vanemale, krooni	Laste arv lasteaias	kokku, tuhat krooni
Võru linn	305	759	2 778
Võru vald	60	214	154
Sõmerpalu vald	100	69	83
Summaarne		1 042	3 015
Ühinemisel			
max määr	305	1 042	3 814
kokkuleppeline	200	1 042	2 501
kokkuleppeline keskmine	150	1 042	1 876
min määr	60	1 042	750
Vahe			
max määr	305	0	799
kokkuleppeline	200	0	-514
kokkuleppeline keskmine	150	0	-1 139
min määr	60	0	-2 265

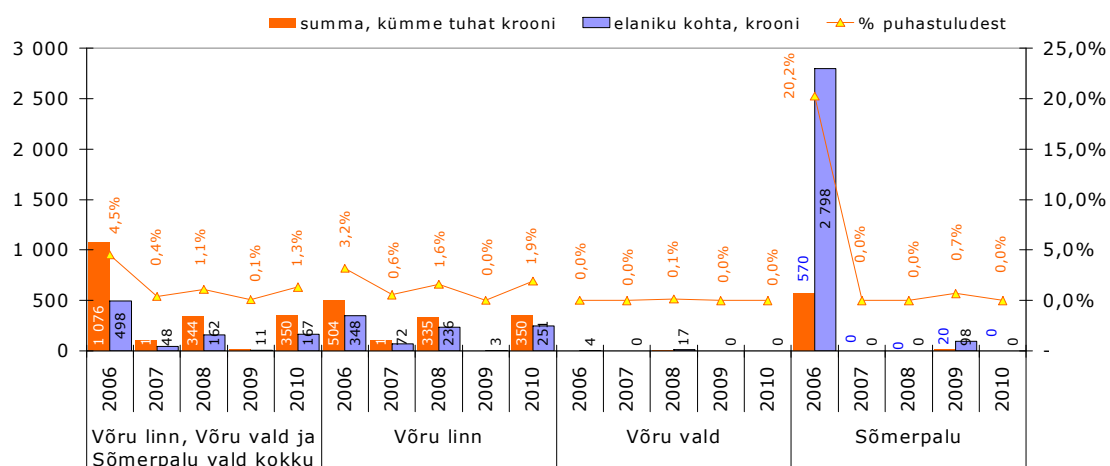
Teiste alalõigus kaupade ja teenuste müük kajastatavad artiklite – üürid, rendid, huviringide tasud jne - osas ühinemine asjaolusid ei mõjuta ja tulud absoluutmahus summeeruvad.

2.3.11 Tulud varade müügist

Aastatel 2006-2009 on varade müük andnud Võru linna eelarvesse ühekordseid laekumisi kokku summas 9,45 mln krooni, Võru vallale 107 tuhat krooni ja Sõmerpalu vallale 5,9 mln krooni so perioodi puhastuludest kokku vastavalt 1,3%, 0% ja 5,3%.

2010. aastal pole Sõmerpalu ega Võru vallal varade müügiplaan, seevastu Võru linn on kavandanud varade müügist tulusid 3,5 mln krooni ulatuses. Saldoandmike infosüsteemi andmetel seisuga 31. september 2010 on Võru linnal müügiototel põhivara 4,5 mln krooni väärtuses; Võru vallal ja Sõmerpalu vallal on vastav näitaja 0.

Joonis 35. Tulud varade müügist.

Ühinemisel tulud varade müügist absoluutmahus summeeruvad. Kuid vastavad tulud on olemustelt otsustuspõhised ja ühekordsed, seejuures vakantseid ja potentsiaalselt turul likviidseid varasid on võrreldavatel valdadel minimaalselt.

Ühinemisel tõusetub haldushoone(te) teema. Juhul, kui ühendumavalitsuse esindushooneks jääb Võru Linnavalitsuse või Võru Vallavalitsuse praegune hoone, siis on päevakorras emma-

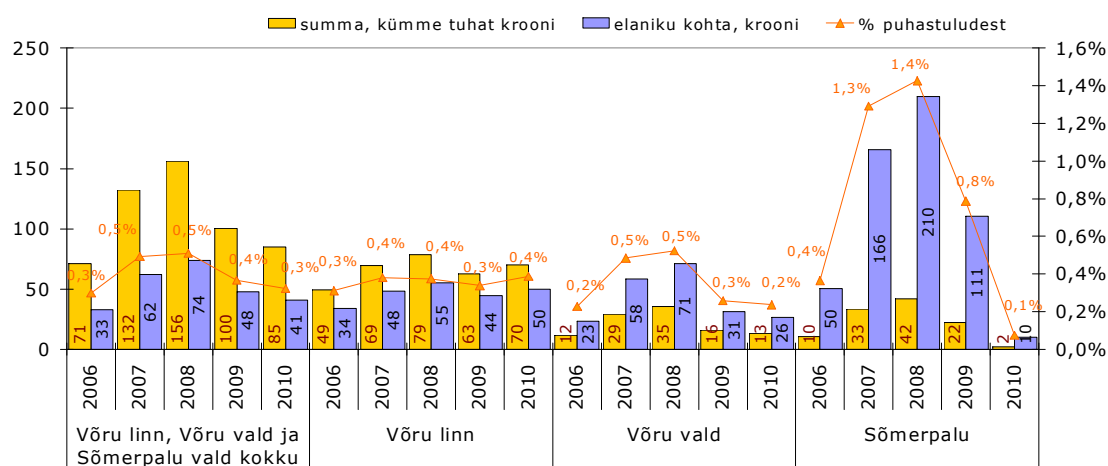
kumma haldushoone müümine, väljarentimine või muuks otstarbeks kasutamine. Kui otsustatakse uue esindushoone rajamise kasuks, siis on teemaks mõlema eelnimetatud hoone müümine või muuks otstarbeks kasutamine. Sõmerpalu Vallavalitsus asub Sõmerpalu Põhikooliga ühes hoonetekompleksis ja ühinemisel avatakse teeninduspunkt, mistõttu müügi teema pole aktuaalne selles kontekstis, pigem ruumide kasutusotstarbe alternatiivide kaalumise.

2.3.12 Tulud varadelt

Siinkohal on tuludena varadelt käsitletud intressi- ja viivisetulusid hoiustelt ja muudelt finantsvaradelt ning omanikutulusid.

Kõik võrreldavad omavalitsused saavad teatavat tulu hoiustelt, Võru linn täiendavalt muudelt finantsvaradelt intressidena ning Võru vald omanikutulu.

Joonis 36. Tulud varadelt

Tulud varadelt on osakaaluna puhastuludest võrdlemisi vähem tähtsad, moodustades Võru linna puhastuludest kuni 0,4%, Võru vallas kuni 0,5% ja Sõmerpalu vallas kuni 1,4%.

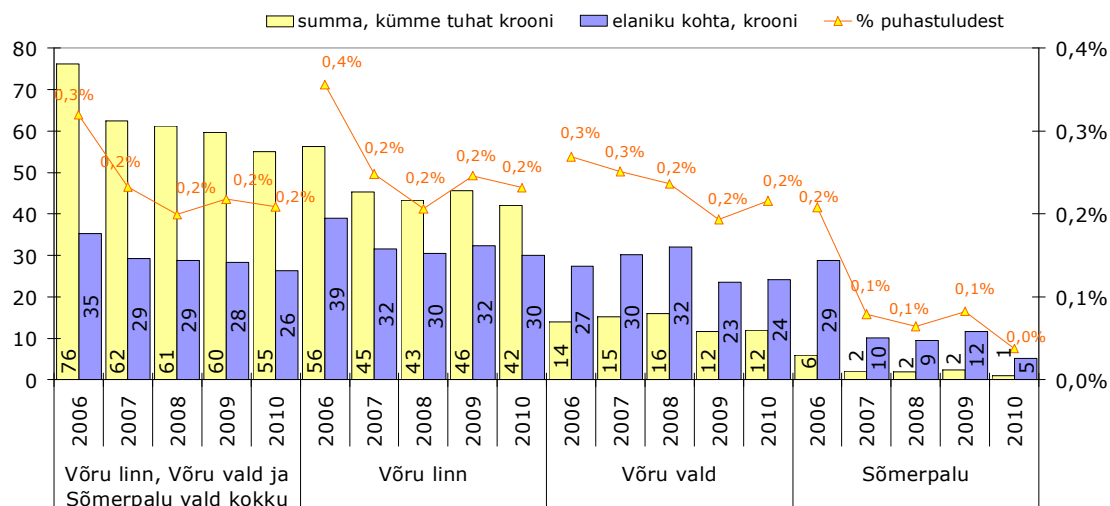
Ühinemisel tulud varadelt absoluutmahus summeeruvad.

2.3.13 Muud puhastulud

Muud puhastulud, sealhulgas laekumine saastetasust, on võrreldavate omavalitsuste eelarvetes üldjuhul väga väikse osakaaluga – moodustades puhastuludest Võru linnas kuni 0,4%, Võru vallas kuni 0,3% ja Sõmerpalu vallas kuni 0,2%.

Ühinemisel muud puhastulud absoluutmahus summeeruvad.

Joonis 37. Muud tulud

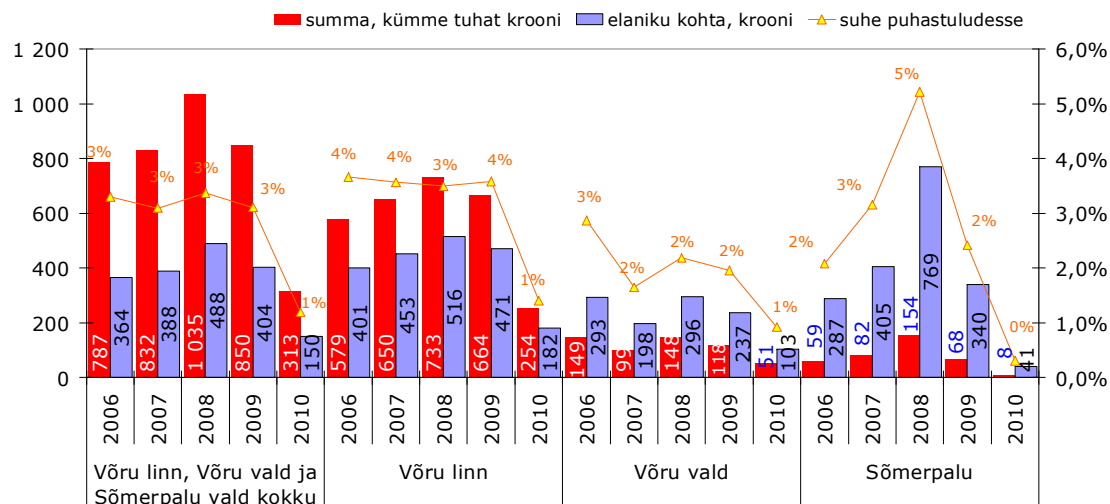

2.3.14 Sihttoetused jooksvateks kuludeks

Sihttoetused jooksvateks kuludeks on valdavas osas erinevate ministeeriumite eraldised riiklike ülesannete ja riigi poolt võetud kohustuste täitmiseks.

Ühinemisel sihttoetused jooksvateks kuludeks absoluutmahus summeeruvad.

Joonis 38. Sihttoetused jooksvateks kuludeks

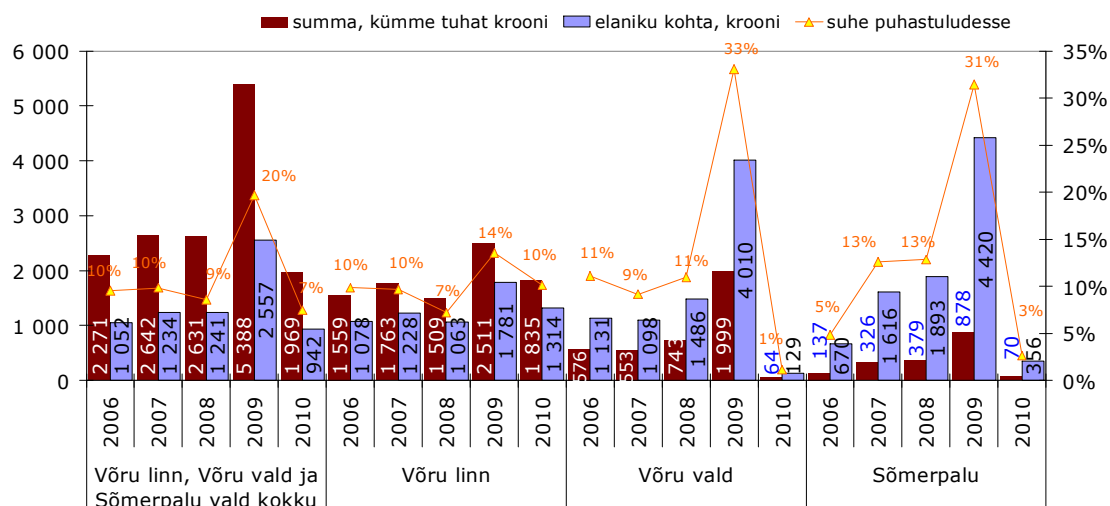
2.3.15 Sihttoetused investeeringuteks

Sihttoetusteliste eraldistena investeeringuteks on perioodil 2006-2009 Võru linn saanud kokku 73,4 mln krooni so keskmiselt 1285 krooni elaniku kohta aastas, Võru vald 38,7 mln krooni so keskmiselt 1925 krooni elaniku kohta aastas ja Sõmerpalu vald 17,2 mln krooni so keskmiselt 2137 krooni elaniku kohta aastas.

Seega sihtvahendeid investeeringuteks absoluutmahus on Võru linn saanud 1,9 korda rohkem kui Võru vald ja 4,3 korda rohkem kui Sõmerpalu vald, kuid suhteliste näitajate alusel on proportsioonid valdade kasuks. Sihttoetusi investeeringuteks elaniku kohta on Sõmerpalu vald saanud 1,1 korda enam kui Võru vald ja 1,7 korda enam kui Võru linn.

Ühinemisel sihttoetused jooksvateks kuludeks absoluutmahus ideeliselt summeeruvad, kuid taotlemisvõimalused teataval määral ahenevad kuivõrd varasema kolme taotleja asemel on üks taotleja kohaliku omavalitsuse üksus. Iseseisvate omavalitsustena on võimalik olla taotleja ja saada rahastust enamatele projektidele kui ühendomavalitsusena st kehtib põhimõte 1 + 1 + 1 versus 1.

Joonis 39. Sihttoetused investeeringuteks

2.3.16 Ühinemistoetus

Vabatahtliku ühinemise soodustamiseks ja toetamiseks eraldatakse Kohaliku omavalitsuse üksuste ühinemise soodustamise seaduse alusel ühinemistoetust. Seda arvutatakse iga ühinenud omavalitsusüksuse kohta eraldi arvestusega 625 krooni ühinenud kohaliku omavalitsuse üksuse elaniku kohta ning see ei või olla väiksem kui 2 miljonit ja suurem kui 4 miljonit krooni ühineva kohaliku omavalitsuse üksuse kohta. Ühinemise käigus moodustunud kohaliku omavalitsuse üksusele ühinemistoetuse maksmisel summeeritakse iga ühinenud omavalitsusüksuse või üleantud territooriumiosa kohta eraldi arvutatud ühinemistoetus.

Kuid ühinemistoetuse eraldamisel on kvalifitseeriv lisatingimus, mille järgi eraldatakse toetust territooriumiosa üleandmisel või samasse ühinemiskiirkonda kuuluvate kohaliku omavalitsuse üksuste ühinemisel. Vastavalt kehtivale Kohaliku omavalitsuse üksuste loetelule ühinemiskiirkondade kaupa kuuluvad samasse ühinemiskiirkonda Võru vald, Sõmerpalu vald ja Lasva vald; Võru linn ei kuulu loetelu järgi ühtegi ühinemiskiirkonda.

Seega praeguses kontekstis oleks Võru linna, Võru valla ja Sõmerpalu valla ühekordne ühinemistoetus summaarselt ca 5,1 mln krooni sh Võru valla kohta ca 3,1 mln krooni (4968 elanikku x 625 kr) ja Sõmerpalu valla kohta 2 mln krooni (1968 elanikku x 625 kr = 1,23 mln kr < min toetussumma 2 mln kr).

2.3.17 Kokkuvõttes praegusest olukorrast kolmes omavalitsuses võrdlevalt

Võrreldavate omavalitsuste peamised tulud on langenud tagasi 2006-2007 aasta tasemele ja seejuures 2010. aasta tulusid on kõige konservatiivsemalt hinnanud Võru vald ja optimistlikumalt planeerinud Võru linn. 2009. aasta eelarve täitmise andmetele olid puhastulud Võru linnal 185,4 mln krooni, Võru vallal 60,4 mln krooni ja Sõmerpalu vallal 27,9 mln krooni

kui 2010. aasta eelarvetes on kavandatud puhastulusid – tulud ilma sihtvahenditeta – Võru linnal 181,4 mln krooni, Võru vallal 55,6 mln krooni ja Sõmerpalu vallal 26,6 mln krooni.

Puhastulude absoluutmahu alusel on Võru linna, Võru valla ja Sõmerpalu valla proportsionaalne suhe ligikaudu 6:2:1. Suhteline puhastulude maht elaniku kohta on võrreldavates omavalitsustes seaduspärana (2006-2010) mõnevõrra kõrgeim Sõmerpalu vallas ja madalaim Võru vallas. 2009. aasta eelarve täitmise alusel olid puhastulud elaniku kohta Võru linnas 13 153 krooni, Võru vallas 12 124 krooni ja Sõmerpalu vallas 14 063 krooni ehk ligikaudne proportsionaalne suhe on 13:12:14 so võrdlemisi ühetaolised.

Tabel 25. Tulud elaniku kohta 2009.aastal

	Võru linn	Võru vald	Sõmerpalu vald	Summaarne
Kokku tulud	15 405	16 372	18 788	15 953
Kokku puhastulud	13 153	12 124	14 063	12 992
Kokku sihtvahendid	2 252	4 248	4 761	2 961
Tulumaks	5 671	5 752	5 056	5 632
Maamaks	68	204	386	130
reklaami- ja teedemaks	36	0	0	24
riigilõiv	12	28	39	18
kaupade ja teenuste müük	1 647	1 252	2 140	1 600
tasandusfond lg 1	2 209	2 030	2 819	2 224
tasandusfond lg 2	3 418	2 755	3 293	3 249
muud mittesihthoetused	0	0	4	0
varade müük	3	0	98	11
tulud varadelt	58	80	181	75
muud tulud	32	23	12	28
sihttoetus jooksvateks kuludeks	471	237	340	404
sihttoetus investeeringuteks	1 781	4 010	4 420	2 557

Tähtsaim tuluallikas on tulumaks. Tulumaksu laekumine moodustab perioodil 2006-2010 Võru linna puhastuludest 41-44%, Võru vallal 45-48% ja Sõmerpalu vallal 27-39%. Tasandusfondi eraldis k-valemi alusel moodustab Võru linna puhastuludest 17-18%, Võru vallal 17-19% ja Sõmerpalu vallal 17-23%. Toetusfondi eraldis moodustab Võru linna puhastuludest 24-26%, Võru vallal 21-23% ja Sõmerpalu vallal 20-24%. Seega tulumaksulaekumine on Võru vallale veidi olulisem tuluallikas kui naabritele, seevastu omavalitsuste tulusid tasandav eraldis k-valemi alusel on Sõmerpalu vallale mõnevõrra tähtsam kui naabritele ning haridusasutuste võrgust tulenevalt on toetusfondi eraldise, mis põhiosas on eraldis hariduskulude katteks, osakaal Võru linna puhastuludes naabritest kõrgem.

Põhiliste omavabatulude tase elaniku kohta ehk omavalitsuse baasiline võimekus elanikele teenuseid pakkuda enne tulude tasandamist tasandusfondi k-valemi eraldisega on võrreldavatest omavalitsustest madalaim Sõmerpalu vallas – suhteline ligikaudne proportsionaalne suhe on 11:11:10. Põhiliste vabatulude tase elaniku kohta ehk omavalitsuse baasiline võimekus elanikele teenuseid pakkuda pärast tulude tasandamist tasandusfondi k-valemi eraldisega on võrreldavatel omavalitsustel samane – suhteline ligikaudne proportsionaalne suhe on 1:1:1. 2009. aasta eelarve täitmise alusel olid põhivabatulud elaniku kohta Võru linnas 7961 krooni, Võru vallas 8035 krooni ja Sõmerpalu vallas 8331 krooni; 2010. aasta eelarvete alusel on põhivabatulud elaniku kohta Võru linnas 7668 krooni, Võru vallas 7454 krooni ja Sõmerpalu vallas 7611 krooni ehk erisused on kuni 4 protsendipunkti piires.

Toetusfondi eraldis – põhiliselt hariduskulud - elaniku kohta on kõrgeim Võru linnas, veidi on väiksem vastav näitaja Sõmerpalu vallal ning madalaim Võru vallal. Toetusfondi eraldis Sõmerpalu vallale elaniku kohta moodustab perioodil 2006-2010 Võru linna vastavast näitajast 91-99% kui Võru valla näitajad jäävad vahemikku 78-85%. 2010. aastal on toetusfondi eraldis

elaniku kohta Võru linnas 3217 krooni, Võru vallas 2499 krooni ja Sõmerpalu vallas 3159 krooni ehk ligikaudne proportsionaalne suhe on vastavalt 4:3:4.

Kaupade ja teenuste müük moodustab eelarve puhastuludest perioodil 2006-2010 Võru linnas 11-13%, vallas stabiilselt 10% ja Sõmerpalu vallas 11-20%. Seejuures tõus Sõmerpalu vallal kaupade ja teenuste müügituludes on seotud hooldekodu renoveerimisjärgse (2009. aastal) tegevuse käimasaamise / laiendamisega. 2010. eelarve kavade kohaselt on kaupade ja teenuste müügitulu absoluutmahu alusel proportsionaalne ligikaudne suhe Võru linna kasuks 9:2:2, aga suhtelise mahu alusel Sõmerpalu valla kasuks 2:1:3.

Kaupade ja teenuste müügituludest moodustab olulise osa teenuste müümine teistele omavalitsustele nii Võru linnal – ca 2/5 so 10 mln krooni - kui Võru vallal – ca 1/2 so 3 mln krooni. Sõmerpalu valla kaupade ja teenuste müügist moodustab arvlemine teiste omavalitsustega vaid ca 1/8 so 0,5 mln krooni. Seejuures laekumistest teistelt omavalitsustelt kokku moodustab võrreldavate omavalitsuste osa 1/2 kuni 2/3 ehk ollakse omavahel peamised arvlemiste partnerid. Võrreldavate omavalitsuste omavahelises arvlemises on Võru linn saaja rollis ja vallad on linnale doonorid kokku ca 3,2 kuni 3,7 mln krooniga aastas. Võru linna ja Võru valla omavahelistes arvlemistes on Võru vald doonor Võru linnale ligi 2,4 kuni 2,75 mln krooniga aastas. Võru linna ja Sõmerpalu valla omavahelistes arvlemistes on Sõmerpalu doonor Võru linnale ligi 750 tuhande kuni 1 mln krooniga aastas. Võru valla ja Sõmerpalu valla omavahelise arvlemise mahud väikesed, kuid tulenevalt hooldekodu teenuste pakkumise laienemisest on tõenäoliselt Võru vald doonor Sõmerpalu vallale ca 0,1 mln krooniga aastas.

2.3.18 Kokkuvõttes ühinemisel toimuvatest hinnangulistest muutustest

Põhimõttelisel laekumised füüsiliste residendist isikute tulumaksust, kohalikest maksudest (reklaamimaks, teedemaks), riigilõivudest, varade müügist ja eraldatavad toetused (va tasandusfondi lg 2 alusel ehk toetusfondi eraldis), tulud varadelt ja muud tulud absoluutmahus summeeruvad ja elaniku kohta näitajad tasanduvad.

Maamaksu osas tuleb maamaksu määrad ühtlustada ning vastavalt otsusele laekumine võib nii suurenedagi kui väheneda, samas näidatud muutused on absoluutmahus marginaalsed arvestades eelarve tulude üldmahtusid.

Kaupade ja teenuste müügitulude osas toimub vähenemine Võru linna, Võru valla ja Sõmerpalu valla omavahelise arvlemise ärajäämise tõttu.

Toetusfondi komponentidest a) summeeruvad sotsiaaltoetuste ja -teenuste arendamise toetus, kuivõrd selle arvutamise aluseks olevad hooldatavate ja puudega laste hooldajate arvud summeeruvad; b) suurenevad eraldised riikliku toimetulekutoetuse maksmiseks kuivõrd toimetulekutoetuse maksmisel aluseks olevad piirmäärad ühtlustatakse, ja eeldatavalt elanikule soodsamas suunas; c) vastavalt kehtivale haridusmudelile eraldis hariduskuludeks väheneb tulenevalt lisarahastamise kriteeriumist nõ tavakoolide kohta, mis arvestab õpilaste arvu põhikooliastmetes omavalitsuse kõigis koolides kokku vastava õppekeele (eesti/vene) osas; samas kohalike omavalitsuste üksuste ühinemise soodustamise seaduse alusel vastav vähenemine kompenseeritakse ühinemisele järgneva nelja aasta jooksul. Seega ühinemisel hariduseraldis ühinemisele järgneva nelja aasta jooksul sisuliselt summeerub, kuid ühinemiskompensatsiooni kadudes väheneb mõnevõrra - 1,6 mln krooni aastas.

Järgnevas tabelis on väljatoodud analüüsitavate üksuste tulud summaarselt ja ühinemisest tingitud muutuste suund ja rahaline maht.

Tabel 26. Tulude muutused ühinemisel põhiliikide lõikes

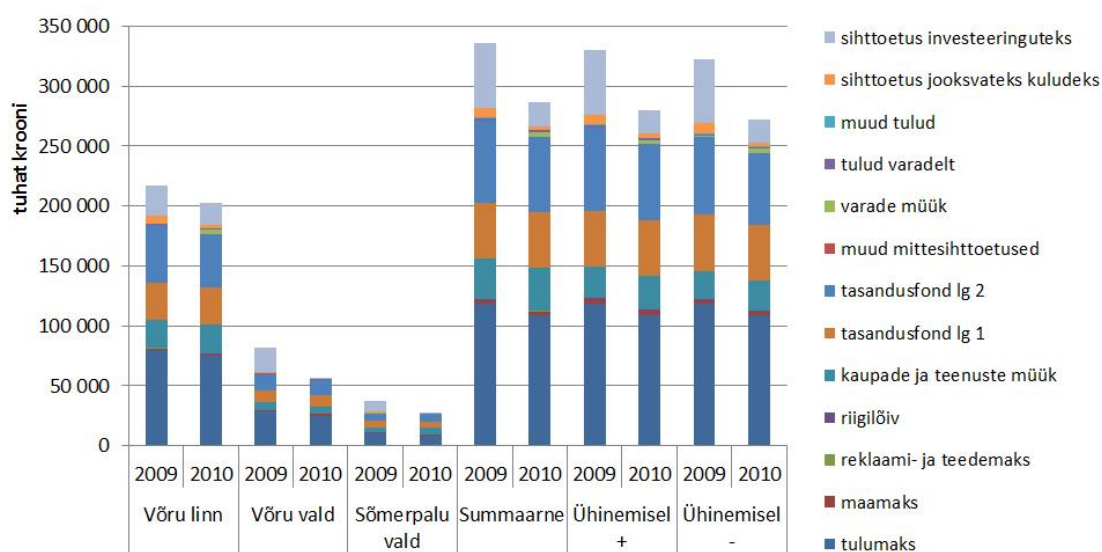
	Summaarne, tuhat kr		Ühinemist tingitud muutuse suund ja rahaline maht
	2009	2010	
Tulumaks	118 661	109 150	sum abs maht
Maamaks	2 744	3 000	Suureneb 0,3 mln kr / väheneb 0,4 mln kr
reklaami- ja teedemaks	510	460	sum abs maht
Riigilõiv	379	364	sum abs maht
kaupade ja teenuste müük	33 715	35 218	Väheneb 7,3 mln kuni 10,3 mln kr
tasandusfond lg 1 (k-valem)	46 859	46 345	sum abs maht
tasandusfond lg 2 (toetusfond, sh hariduseraldis)	68 451	63 556	Väheneb 1,6 mln kr*
muud mittesihthoetused	8	0	sum abs maht
sihttoetused jooksvateks kuludeks	8 502	3 133	sum abs maht
sihttoetused investeeringuteks	53 878	19 692	sum abs maht
varade müük	232	3 500	sum abs maht
tulud varadelt	1 570	1 466	sum abs maht
muud tulud	596	550	sum abs maht
kokku	273 726	263 610	Väheneb 8,6 kuni 12,3 mln kr

* Kompenseeritakse ühinemisele järgneva 4 aasta jooksul

Tulude absoluutmaht ühinemisel kokkuvõttes väheneb ca 8 mln kuni 12 mln krooni, tulenevalt peaaesjalikult Võru linna, Võru valla ja Sõmerpalu valla omavahelise arvlemise ära jäämisest, mis ühelt poolt toob kaasa ka samas mahus kulude vähenemise, kuid teisalt mõjutab ühendomavalitsuse maksimaalselt lubatud võlakohustuste absoluutmahtu negatiivselt suunas.

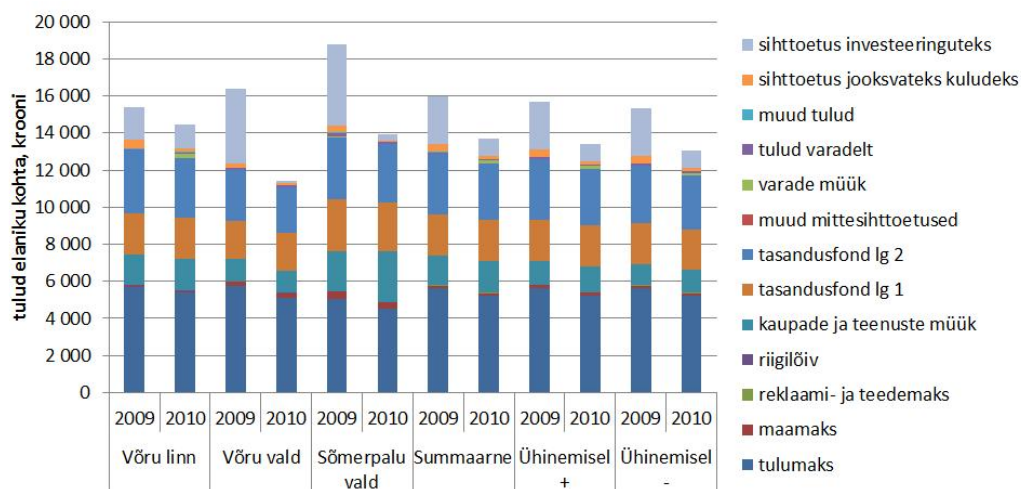
Tulude absoluutmahu vähenemise ulatus sõltub tehtavatest otsustest. Järgnevatel joonisel on näidatud eeltoodud andmetel minimaalset vähenemist kajastav stsenaarium „Ühinemisel +“ ja maksimaalset vähenemist kajastav stsenaarium „Ühinemisel -“.

Joonis 40. Tulud ühinemisel absoluutmahus

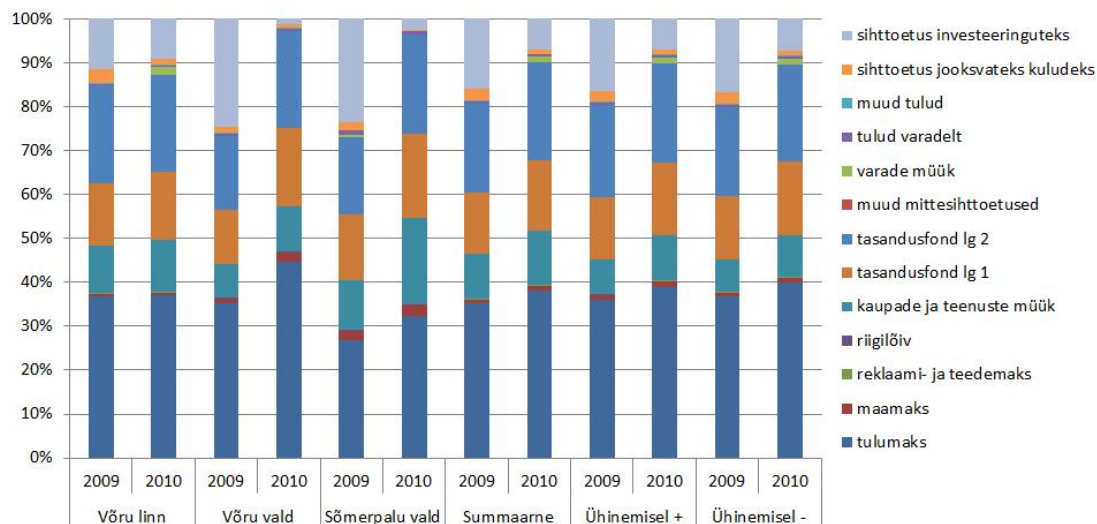
Ühinemisel tulud elaniku kohta tasanduvad sisuliselt Võru linna tasemel ehk toimub mõningane ümberjaotamine Sõmerpalu vallalt Võru vallale.

Joonis 41. Tulud ühinemisel elaniku kohta

Kuivõrd Võru linn on teistest võimalikest ühinevatest omavalitsustest mastaapidelt niivõrd palju suurem, oleks ühendomavalitsuse tulude struktuur väga sarnane Võru linna tulude struktuurile.

Joonis 42. Tulude struktuur ühinemisel

Lisaks on piirkonna omavalitsuste ühinemisel saada ühinemistoetust ca 5,1 mln krooni, kuid seda pole lisatud olukorda ja ühinemisega kaasnevaid muutusi kirjeldavatesse tulude koondtabelitesse ega joonistele kuivõrd toetus on ühekordne ja pole seotud eelarveaastaga. Ühinemistoetus kantakse ühinemise käigus moodustunud kohaliku omavalitsuse üksusele üle hiljemalt nimetatud omavalitsusüksuse volikogu valimiste tulemuste väljakuulutamise ehk ühinemise aastale järgneva aasta esimese poolaasta lõpuks.

2.4 Võlakohustused ja finantsvarad

Võlakoormus on Võru linnal kõrge, Sõmerpalu vallal keskmine, Võru vallal väga madal. 2009. aasta lõpu seisuga oli võlakohustusi Võru linnal 88,4 mln krooni so 48% puhastuludest, Võru

vallal 3,2 mln krooni so 5% puhastuludest ja Sõmerpalu vallal 10,8 mln krooni so 39% puhastuludest. Summaarselt võttes on võlakohustused 102,5 mln krooni ning puhastuludest moodustavad ca 40%. Maksimaalselt on lubatud võlakohustuste maht VLES järgi 60% puhastuludest.

Seejuures Võru linna ja Võru valla võlakohustused on sisuliselt nõ klassikalised laenukohustused, siis Sõmerpalu võlakohustustest moodustab ca 90% kapitalirent. Võlakirju pole emiteerinud ükski võrreldav omavalitsus. Aktiivset faktooringut pole samuti üleval ühelgi nimetatud omavalitsusel. Täpsema omavalitsuse täiendava laenuvõimekuse hindamiseks tuleb vaadata konsolideerimisgrupi vastavaid näitajaid.

Võru linna konsolideerimisgrupi võlakohustused 2009. aasta lõpu seisuga – 195,7 mln krooni. Võru valla konsolideerimisgrupi võlakohustused 2009. aasta lõpu seisuga olid 7,7 mln krooni. Summaarselt on konsolideerimisgruppide võlakoormus 214,2 mln krooni.

Võrreldavate omavalitsuste võlakoormused võimaldavad teatud mahus suuremate projektide rahastamiseks täiendavaid finantsressursse kaasata, kuid näitavad sarnaselt eelarve defitsiidiga kulutamist tulevaste perioodide arvelt arvestatavas ulatuses Võru linna ja Sõmerpalu valla poolt.

Võru linnal ja konsolideerimisgrupil on Rahandusministeeriumi saldoandmiku andmetel 2009. aasta lõpu seisuga märkimisväärses mahus bilansiväliseid kohustusi ja nõudeid kui Sõmerpalu vallal on need näitajad väikse mahulised ja Võru vallal sisuliselt olematud (vt Tabel 27).

Tabel 27. Laenukohustused, bilansivälised kohustused ja nõuded, tuhat krooni

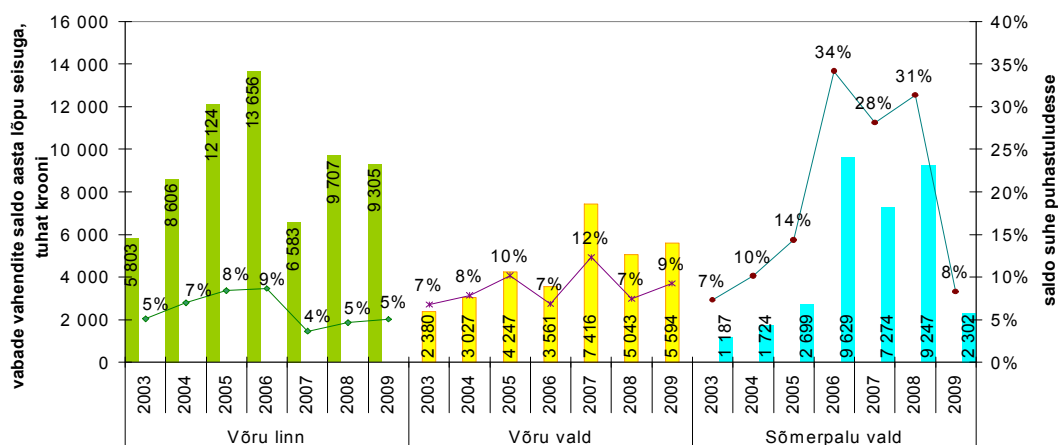
	Võru linn		Võru vald		Sõmerpalu vald	Summaarne	
	LV	Konsol. grupp	VV	Konsol. grupp	VV	VV	Konsol. grupp
Võetud pikaajalised laenukohustused	88 384	195 689	3 249	7 700	10 819	102 452	214 207
sh Laenud	88 348	192 509	3 249	7 700	1 006	92 603	201 215
sh Kapitalirent	35	526	0	0	9 381	9 416	9 907
Likviidsed varad, mln kr	9 305	22 107	6 428	6 738	2 302	18 036	31 146
Netovõlakohustused, mln kr	79 079	173 582	-3 180	962	8 517	84 416	183 061
Bilansivälised kohustused	20 400	186 620	18	18	709	21 127	187 347
sh Muud sõlmitud hankepingud	19 475	89 803	0	0	0	19 475	89 803
sh Võetud rendikohustused	925	1 460	18	18	709	1 652	2 187
sh Panditud põhivara	0	49 857	0	0	0	0	49 857
sh Panditud käibevara	0	45 500	0	0	0	0	45 500
Bilansivälised nõuded	10 996	73 138	0	0	154	11 150	73 291
sh Toetuse saamise nõuded	4 760	66 901	0	0	0	4 760	66 901
sh Nõuded rendile antud varadelt	6 236	6 236	0	0	154	6 390	6 390
Kapitalirendi tingimustel rendile võetud varad (soetusmaksumus-kulum)	137	2 022	0	0	10 321	10 458	12 343
Kasutusrendile antud varad (soetusmaksumus-kulum)	10 252	10 252	0	0	1 178	11 430	11 430
Panditud varad (soetusmaksumus-kulum)	0	97 726	0	0	0	0	97 726

Võru linna bilansivälistest kohustustest 20 mln moodustavad valdava osa - 95% - sõlmitud hankepingud. Seejuures Võru linna konsolideerimisgrupi bilansivälistest kohustustest - 187 mln krooni - moodustab pisut üle ½ varade pantimine – 90 mln krooni. Bilansivälised nõuded katavad kohustusest vastavalt Võru linna puhul 54% ja konsolideerimisgrupil 40%.

Masule eelnenud keskpika perioodi vältel ehk aastate 2003-2008 keskmisena oli võrreldavate valdade eelarved mõõdukas ülejäägis ehk tulud ületasid kulusid – Võru vald 2% ja Sõmerpalu vald 8% puhastuludest. Mõõdukat eelarve ülejääki keskpikas perioodis tõlgendab

Rahandusministeerium kui hea finantsdistsipliiniga omavalitsusüksuse tunnust. Rahandusministeeriumi hinnangul on perioodil 2003-2009 võrreldavate omavalitsuste likviidsus hea. Võru linnal moodustasid likviidsed vahendid keskmiselt 6%, Võru vallal 8% ja Sõmerpalu vallal 20% perioodi puhastuludest ning selline likviidsus andis nimetatud omavalitsustele võime teenindada olemasolevaid kohustusi probleemideta ja võimaluse teenida arvestatavat finantstulu.

Joonis 43. Vabad finantsvahendid aasta lõpu seisuga ja suhe puhastuludesse

Omafinantseerimisvõimekuse koefitsient iseloomustab omavalitsuse võimet teha investeeringuid, kanda kapitalikulud ja/või finantseerida uusi tegevusi/projekte. Koefitsiendi arvutamisel võetakse ühelt poolt omavalitsuse põhitegevuse tulud ehk tulud, millest arvatakse maha sihtotstarbelised eraldised investeeringuteks, finantstulud ja tulud varade müügist; teiselt poolt võetakse põhitegevuse kulud ehk kulud, millest on maha arvestatud makstud intressid, tehtud investeeringud ning omavalitsuse sihtotstarbelised eraldised põhivara soetuseks.

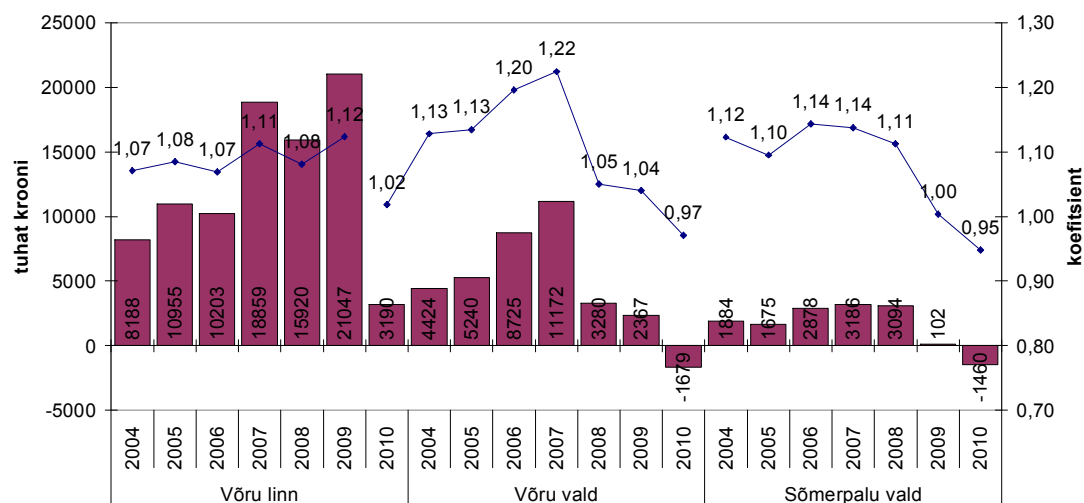
Kui näitaja on võrdne ühega, siis omavalitsusel puudub võimalus võtta endale uusi kohustusi või teha investeeringuid jätkusuutlikult. Kui näitaja on alla ühe, siis omavalitsus on suuteline jätkama olemasolevaid kulutusi piirates, kogutud ressursse kasutusele võttes või müües omavalitsuse vara. Vastavalt seadusele omavalitsus laenu jooksvate kulude katteks võtta ei saa.

Heas olukorras oleva omavalitsuse omafinantseerimisvõimekuse koefitsient on vähemalt 1,1 - see näitab, et omavalitsuse vabatulud katavad puhastatud kulusid 110% ja omavalitsus on võimeline suunama vahendeid uutesse tegevustesse ja/või tegema investeeringuid 10% ulatuses puhastatud kuludest.

Rahandusministeeriumi hinnangul oli omafinantseerimisvõimekus võrreldavatel omavalitsustel majandustõusu aastatel keskpika perioodi vältel mõõdukalt hea ning suudeti jooksvate kulude kõrvalt tagada oma varade säilimine ning panustada osaliselt ka arengusse. 2004-2008 keskmisena oli omafinantseerimisvõimekuse koefitsient Võru linnal 1,08, Võru vallal 1,14 ja Sõmerpalu vallal 1,12. Seejuures koefitsient aastate lõikes suurenes, mis tähendas, et jooksvad kulud küll suurenesid jõudsalt, aga aeglasemalt kui tulud kasvasid.

Majandussurutise ajal on omafinantseerimisvõimekus drastiliselt langenud, sest jooksvaid kulusid on küll vähendatud, aga mitte proportsioonis jooksvate tulude vähenemisega. 2010. aasta eelarvete alusel arvatud hinnangulised omafinantseerimisvõime koefitsiendid näitavad vajadust kulubaasi revideerimiseks ja põhimõtteliste otsuste langetamiseks kõigis võrreldavates omavalitsustes. Tulud kuluvad jooksvate kulude katmiseks ega jätku vahendeid piirkonna arengusse panustamiseks ja põhivara taastootmiseks.

Joonis 44. Omafinantseerimisvõimekus

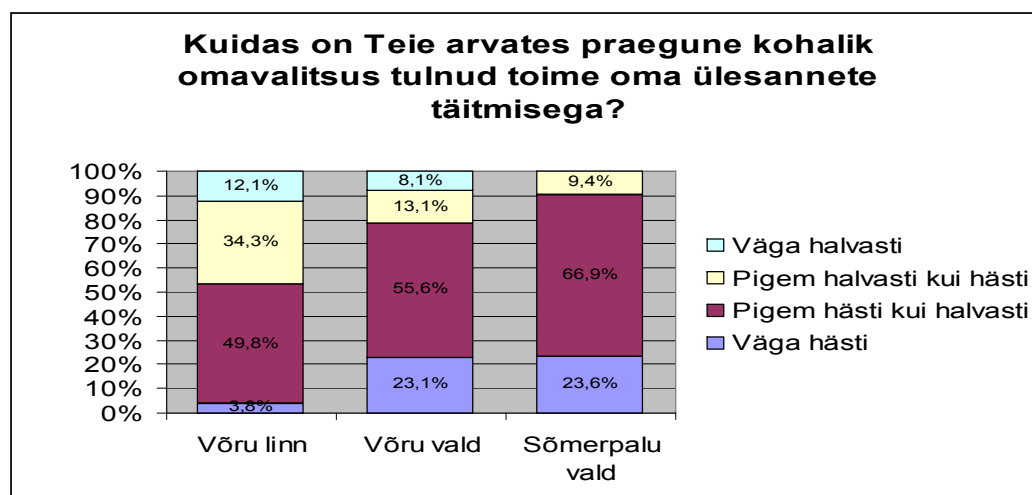

2.5 Omavalitsuslike ülesannete täitmine ja sellega seotud kulud

2.5.1 Elanike hinnang kohaliku omavalitsuse toimimisele

Elanike arvamusküsitlus näitas, et võrreldavatest kohaliku omavalitsuse üksustest on kõige paremini oma ülesannetega toime tulnud praegustest üksustest väikseim - Sõmerpalu vald. Võru valla elanike arvamus on kokkuvõttes võrdlemisi positiivne, küll pisut kriitilisem kui Sõmerpalu vallal ja Võru linna elanike hinnang on märkimisväärselt kriitilisem.

Joonis 45. Elanike hinnang omavalitsuse toimimisele

Elanike arvult suuremas kohaliku omavalitsuse üksuses on suuremad erinevused elanikkonna eelistustes ja struktuuris (erinevad rahvused, erinev vanuseline struktuur, sissetuleku tase jne), mistõttu on keerulisem pakkuda avalikke teenuseid sellise taseme ja struktuuriga, millega oleksid kõik ühiskonnagrupid rahul. Hääle maksimeerimiseks valimistel ja mandaadi saamiseks volikogus tullakse vastu mediaanhääletaja soovidele. Seega, mida suurem on elanikkond, seda suurem on erisuste ulatus elanikkonna eelistustes ja struktuuris, mistõttu kaasneb mediaanhääletaja eelistustele vastav avalike teenuste taseme ja struktuuriga oht, et ressursside jaotus erinevate avalike teenuste vahel ei ole optimaalses tasakaalus arvestades

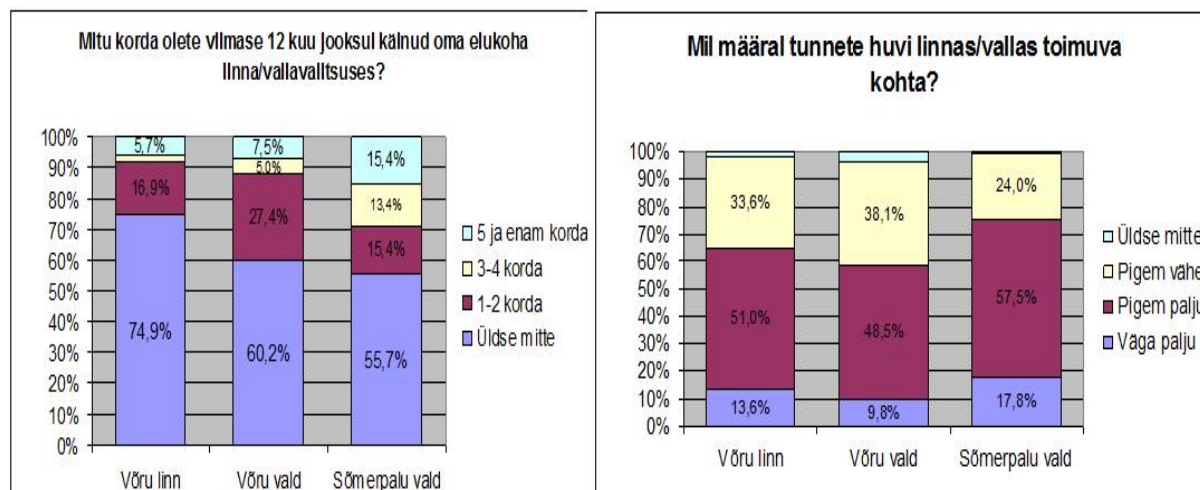
elanikkonna erinevaid sihtgruppe ja nende eelistusi. Kokkuvõttes on suuremas omavalitsuses oluliselt keerulisem elanike rahulolu tagada.

Sõmerpalu vald on elanike arvult keskmise suurusega vald², sisemiselt väga sidus, esindusdemokraatia toimib tõhusalt, ametnikkond on niiöelda näoga elaniku poole suunatud ja teenuste osutamine on väga elaniku keskne. Võrreldavatest kohaliku omavalitsuse üksustest Sõmerpalu valla elanikud külastavad kõige sagedamini vallamaja – vähemalt korra viimase aasta jooksul on vallamaja külastanud 44% elanikest – ja seejuures on sagedaste külastajate osakaal tõenäoliselt seoses sotsiaaltoetustega väga kõrge – 15%; on kohaliku elu-oluga kursis ja tunnevad selle vastu tihedat huvi, saavad seejuures peamiselt infot kohalikust valla lehest ja interneti koduleheküljelt ning lõövad aktiivselt kaasa valla elus; on tugevalt paigsed elanikud ei plaani elukohamuutust.

Võru vald on elanike arvult suur vald, vallamaja asub Võru linna servas ja elanikud külastavad vallavalitsust mõnevõrra vähem kui Sõmerpalus – vähemalt korra viimase aasta jooksul on vallamaja külastanud 40% elanikest – ja seejuures pigem 1-2 korda kui sagedamini. Võru vallas toimuva vastu tunnevad selle omavalitsuse elanikud niiöelda kõige leigemalt huvi võrreldes teiste piirkonna omavalitsustega; eelistatuim infoallikas on valla ajaleht, kuid selle populaarsus on oluliselt madalam võrreldes Sõmerpalu valla lehega. Tähtsuselt järgmine infoallikas on valla interneti koduleht.

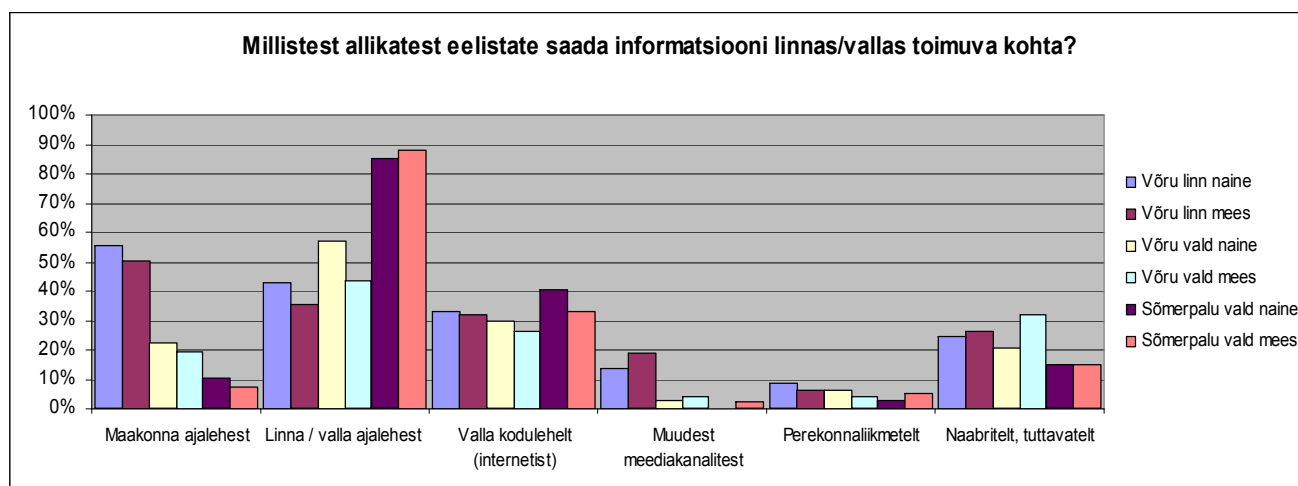
Võru linna elanikud on selgelt kõige rahulolematumad omavalitsuse toimimisega piirkonna omavalitsustest. Elanikud külastavad ka linnavalitsust oluliselt vähem kui valdade elanikud, kuigi huvi omavalitsuses toimimise vastu tunnevad linn elanikud mõnevõrra enam kui Võru valla elanikud. Peamine infoallikas on Võru linna elanikele maakonna ajaleht, seejärel linna ajaleht ning linna kodulehekülg internetis.

Joonis 46. Elanike kontakt omavalitsusega ja huvi omavalitsuses toimuva vastu

² Rahandusministeeriumi käsitluse kohaselt jagunevad elanike arvu järgi vallad: väike vald - elanike arv alla 1500, keskmine vald – elanikke 1 500 kuni 3 000, suur vald – üle 3 000 elaniku; linnad vastavalt: väike linn – alla 10 000 elaniku ja suur linn – üle 10 000 elaniku.

Joonis 47. Elanike peamised infoallikad

2.5.2 Elanike hinnangul peamised probleemid ja rõõmistanud muutused viimase kolme aasta jooksul kohalikus omavalitsuses

Kõige sagedamini nimetati probleeme Võru linna elanike ja kõige vähem Sõmerpalu valla elanike poolt. Võru linnas tõid 77% küsitletutest välja vähemalt ühe olulise probleemi, 23% vastanutest veel teisegi olulise probleemi ning 9% vastanutest ka kolmanda probleemi. Võru vallas oskas vähemalt ühe probleemi välja tuua kokkuvõttes 46% vastanutest, teisegi nimetas 5% vastanutest ning kolmanda oskas nimetada vaid 2% vastanutest. Sõmerpalu vallas nimetas probleeme – vähemalt ühe - 23% elanikest, teise probleemi tõid välja vaid 2 elanikku ja kolmanda 1 elanik ehk 1% vastanutest. Seejuures nii Võru vallas kui Võru linnas olid linna/vallavalitsust külastanud elanike hulgas mõnevõrra enam neid, kes oskasid probleeme nimetada kui linna/vallavalitsust viimase 12 kuu jooksul mittekülastanud elanikud. Sõmerpalu vallas oli probleemide nimetamissagedus vallavalitsust külastanud ja mittekülastanud elanike hulgas sarnane.

2.5.2.1 Peamised probleemvaldkonnad Sõmerpalu vallas

Sõmerpalu vallas on elanikele peamised probleemid kokku võetavad märksõnadega: esiteks noorte vaba aja veetmise võimalused ja teiseks teed ja nende korrashoid.

Sõmerpalu valla elanike poolt välja toodud probleemvaldkonnad märksõnadega (vabad vastused kodeeritud sisu alusel märksõnaks) vastavalt esinemissagedusele on näidatud järgmisel skeemil. Märksõna tähemärgi suurus on korrelatsioonis selle esinemissagedusega. Seega, mida enam mainitud probleem, seda suuremalt on näha vastavat märksõna skeemil.

Joonis 48. Peamised probleemvaldkonnad Sõmerpalu vallas

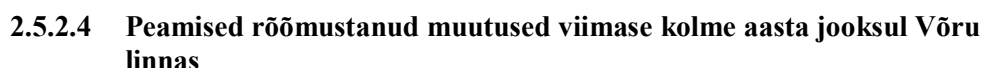

Võru vallas on ära märgitud probleemide ring oluliselt laiem ja samas peamiste probleemvaldkondade välja joonistumine oluliselt selgem kui Sõmerpalu vallas. Võru valla elanike jaoks on kõige probleemsem valdkond teedega (remont, hooldus) seonduv, järgnevad bussiliiklus-ühistransport ja sotsiaalküsimused seoses vanurite ja puudustkannatavate isikutega; elanikele teeb olulisel määral meelehärmi ka valla valitsemine sh ametnike tõrksus.

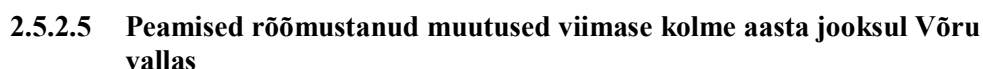

Võru linna elanike poolt välja toodud probleemide ring on veelgi laiem ja nüansirikkam kui Võru vallas ja samas oluliselt jõulisemalt tõuseb esile teede-tänavate korrashoid kui võrreldavates valdades (joonisel märksõna teed). Teine väga selgelt esile tõusev probleemide ring on seotud valitsemise ja võimuvõitlusega, seejuures korruptsioon on eraldi teema (joonisel vastavalt märksõnad valitsemine ja korruptsioon).

Joonis 52. Peamised elanikke Võru linnas röömustanud muudatused viimase 3 aasta jooksul

70

Joonis 53. Peamised elanikke Võru vallas rõõmustanud muudatused viimase 3 aasta jooksul

2.5.2.6 Peamised rõõmustanud muutused viimase kolme aasta jooksul Sõmerpalu vallas

Sõmerpalu valla elanikele on enim rõõmu valmistanud koolimaja remont, järgnevad hooldekodu renoveerimine ja lumekoristus.

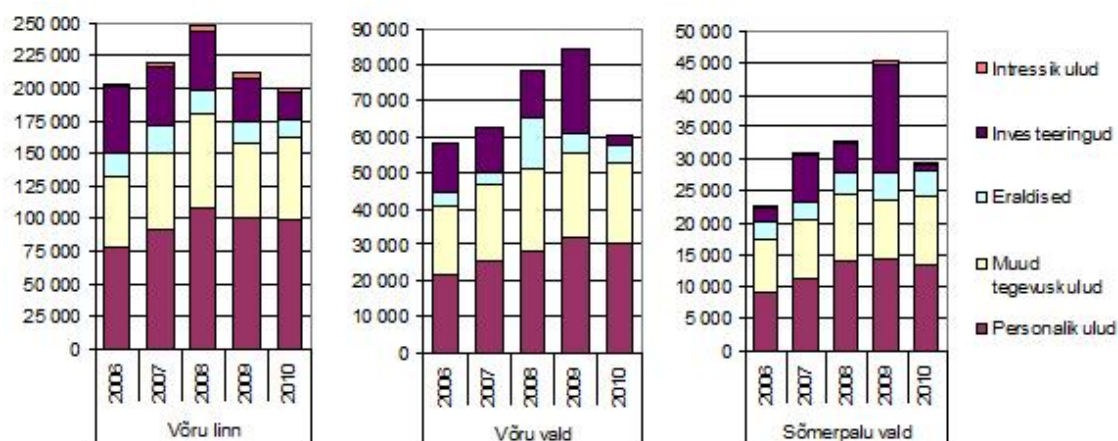
Joonis 54. Peamised elanikke Sõmerpalu vallas rõõmustanud muudatused viimase 3 aasta jooksul

2.5.3 Omavalitsuslike ülesannete täitmisega seotud kulud

Sarnaselt tuludele kasvasid võrreldavate omavalitsuste eelarve kulud majanduskasvu aastatel 2006-2008 jõudsalt ja on majandussurutise tingimustes 2009-2010 vähenenud, kuid jooksvate kulude vähenemine pole proportsioonis tulude vähenemisega.

Joonis 55. Kulud majandusliku sisu järgi

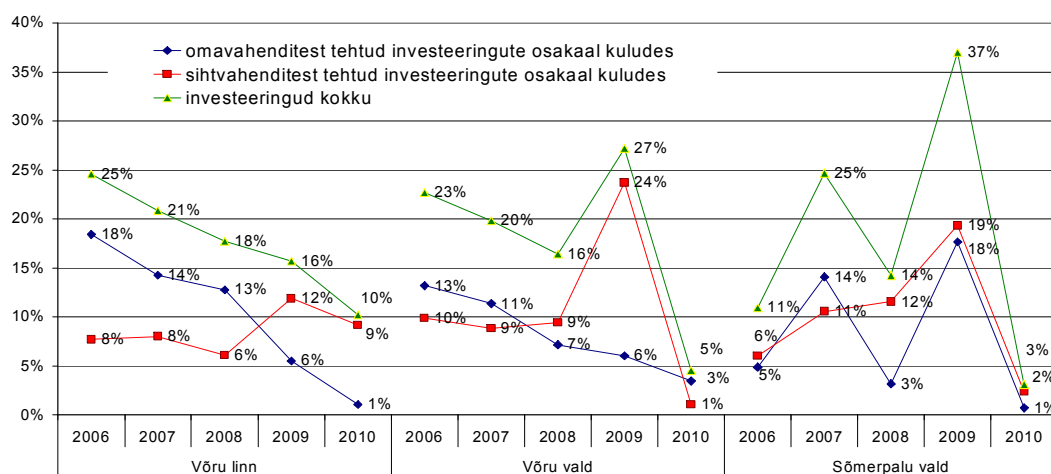

Perioodil 2006-2008 kasvasid kulud kiiremini kui tulud nii Võru vallas kui Sõmerpalu vallas, samas kui Võru linnas jääb kulude kasvu tempo veidike alla tulude kasvule. Seejuures sama seos kehtib ka põhitegevustulude – puhastulud ilma varade müügi ja finantstuluta - ja põhitegevuskulude – kulud ilma investeeringute ja finantskuluta – osas.

Masu tulemusel on kulusid kärbitud kõigis omavalitsustes. 2010. aasta kulude maht kokku on Võru linnal ja Võru vallal planeeritud eelarves sarnaselt tuludele 2006-2007. aasta tasemel, kuid kulude mahu kärped tulevad eelkõige investeeringute arvelt ja põhitegevuse kulude kärped jäävad märkimisväärselt alla põhitegevuse tulude vähenemisele. Sõmerpalu valla kulud investeeringuteta on 2010. aastal sisuliselt 2008. aasta tasemel.

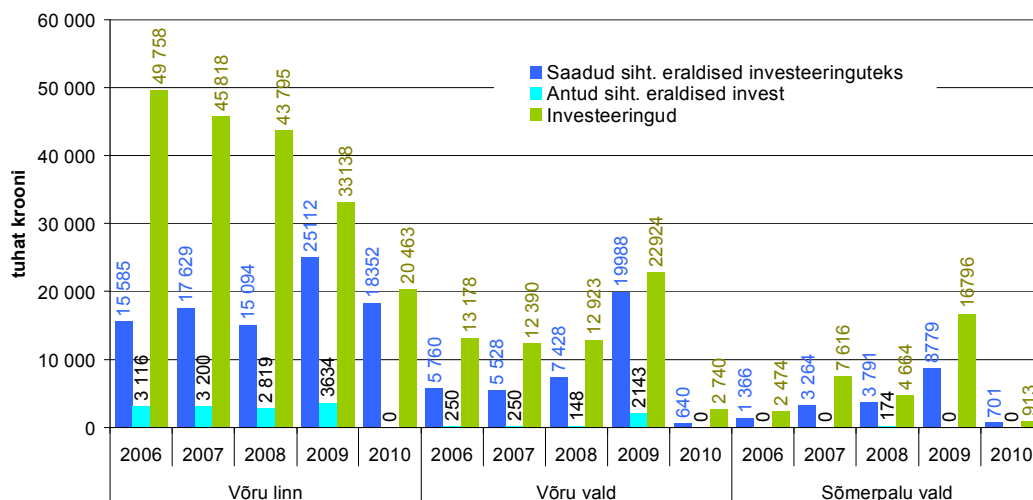
Aastatel 2006-2009 on investeeringute osakaal kuludes kõigil võrreldavatel omavalitsustel kõrge, perioodi keskmisena on näitaja Võru linnal 20%, Võru vallal 22% ja Sõmerpalu vallal 24%.

Joonis 56. Investeeringute osakaal kuludes

Investeeringute suur osakaal kuludest on üks karakteristikuid, mis iseloomustab arengusse panustavaid omavalitsusi. Seejuures suur osa investeeringutest on tehtud sihtvahendite arvelt. Perioodi 2006-2009 investeeringutest kokku on tehtud omavahenditest³ Võru linnas 57%, Võru vallas 37% ja Sõmerpalu vallas 45%.

³ Omavalitsusüksuse poolt tehtud sihtotstarbelised eraldised põhivara soetamiseks on siinkohal loetud omavalitsusüksuse investeeringuteks ning omavahendite hulka kuuluvad ka finantseerimistehingutega kaetud investeeringud.

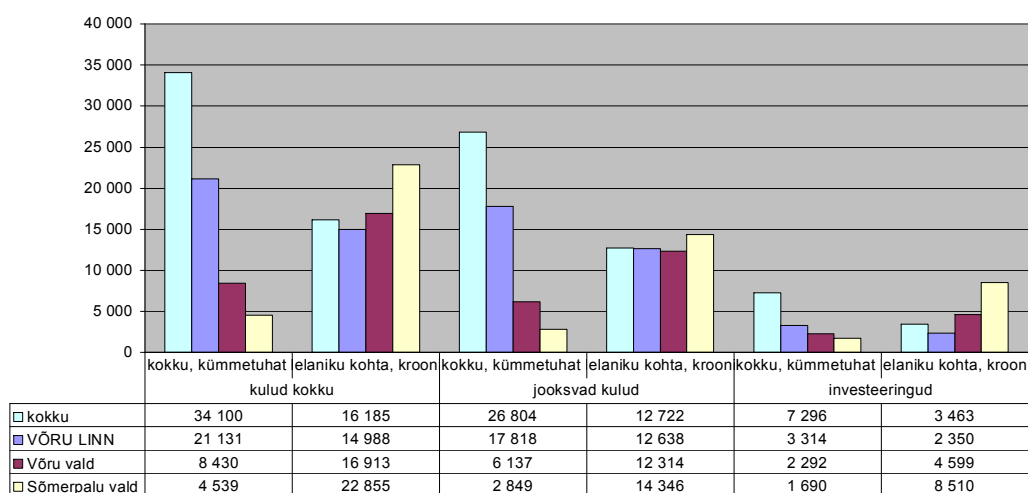

Joonis 57. Tehtud investeeringud, saadud sihttoetus ja antud toetus investeeringuteks

Detailsem võrdlus omavalitsuslike ülesannete täitmise ja nendega seotud kulude kohta on tehtud 2009. aasta eelarve täitmise andmete alusel.

Kohaliku omavalitsuse eelarve kulude kogumaht oli 2009. aastal Võru linnas Võru vallast 2,5 korda ja Sõmerpalu vallast 4,7 korda suurem - vastavalt 211,3 mln, 84,3 mln ja 45,4 mln krooni. Elaniku kohta näitajate alusel kulutas Sõmerpalu vald – 22,8 tuhat krooni - võrreldavatest omavalitsustest ligikaudu 1,5 korda rohkem – vastavalt Võru linn 15 tuhat ja Võru vald 16,9 tuhat krooni.

Joonis 58. Kulud kokku 2009. aasta eelarves

Kulusid kokku mõjutavad olulisel määral investeeringud, mis absoluutmahus olid suurimad küll Võru linnal, kuid elaniku kohta võttes oluliselt madalamad kui võrreldavatel valdadel.

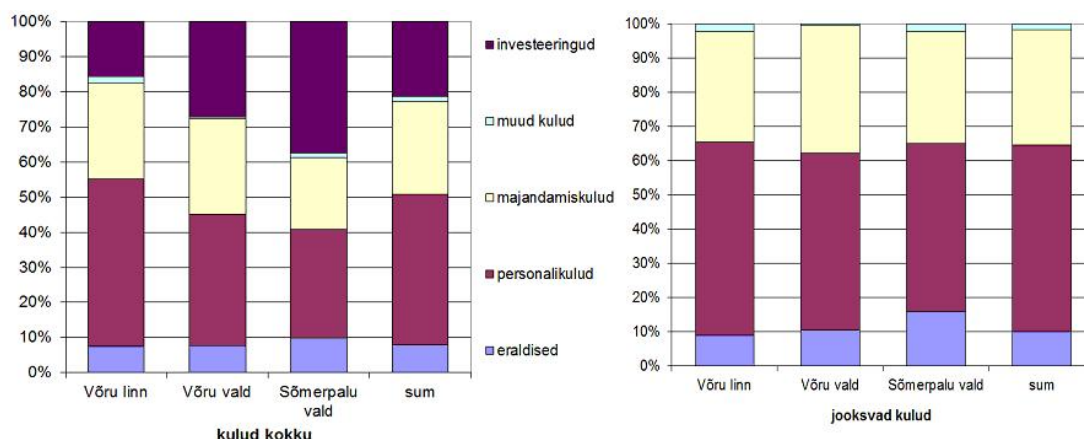
Investeeringuid tegi 2009. aastal Sõmerpalu vald 16,8 mln krooni eest so elaniku kohta 8,5 tuhat krooni kui Võru linna vastavad näitajad on 33,1 mln krooni so elaniku kohta 2,4 tuhat krooni ja Võru valla näitajad on 22,9 mln krooni so 4,6 tuhat krooni elaniku kohta. Investeeringud moodustasid kuludest kokku Võru linnal 16%, Võru valla 27% ja Sõmerpalu vallal 37%.

Jooksvate kulude (kulud ilma investeeringuteta) absoluutmahu alusel – Võru linn 178,2 mln, Võru vald 61,4 mln ja Sõmerpalu vald 28,5 mln krooni – on suhteline ligikaudne

proportsionaalne suhe Võru linna kasuks 6:2:1 (siin ja edaspidi järjekorras Võru linn : Võru vald : Sõmerpalu vald), mis on sarnane tulude vastava suhtega. Elaniku kohta võttes on jooksvad kulud kõige suuremad Sõmerpalu vallal – 14,3 tuhat krooni – ning see on kõrgem Võru linna vastavast näitajast 14% (12,6 tuhat krooni) ja Võru valla näitajast 17% (12,3 tuhat krooni) ehk ligikaudne proportsionaalne suhe on 6:6:7.

Jooksvate kulude struktuur majandusliku sisu järgi on võrreldavatel omavalitsustel võrdlemisi sarnased. Personalikulud moodustavad jooksvatest kuludest ca ½ ja majandamiskulud ca 1/3 kõigil omavalitsustel. Sõmerpalu vallal on eraldiste osakaal jooksvates kuludes mõnevõrra kõrgem kui teistel võrreldavatel kohalikel omavalitsustel - Võru linnal 9%, Võru vallal 10% ja Sõmerpalu vallal 16%.

Joonis 59. Kulude struktuur majandusliku sisu järgi

Eraldiste maht on suhtelise elaniku kohta näitaja alusel Sõmerpalu vallal ca 2 korda suurem kui võrreldavatel naaberomavalitsustel – Võru linnal 1136 krooni ja Võru vallal 1286 krooni tulenevalt peamiselt elanikele antavate sotsiaaltoetuste erinevatest suhtelistest mahtudest.

Majandamiskulud koos muude kuludega kokku on suhtelisel skaalal Võru linnal - 4368 krooni - mõnevõrra madalamad kui võrreldavatel valdadel – Võru 4669 krooni ja Sõmerpalu 5008 krooni. Personalikulud on elaniku kohta võttes madalaimad Võru vallas. Võru valla näitaja – 6358 krooni - on ca 1/10 võrra madalam kui Võru linnal – 7134 krooni - ja Sõmerpalu vallal – 7018 krooni.

Tabel 28. Kulud majandusliku sisu järgi

	Kokku, tuhat krooni			elaniku kohta, krooni		
	Võru linn	Võru vald	Sõmerpalu vald	Võru linn	Võru vald	Sõmerpalu vald
Eraldised	16 015	6 410	4 146	1 136	1 286	2 260
Personalikulud	100 583	31 691	14 173	7 134	6 358	7 018
Majandamiskulud	57 369	22 956	9 481	4 069	4 606	4 686
Muud kulud	4 209	315	639	299	63	322
Investeeringud	33 138	22 924	16 796	2 350	4 599	8 510
Kokku	211 315	84 295	45 392	14 988	16 913	22 855

Seejuures keskmine brutotöötasu Võru Vallavalitsuses – 13 880 krooni - on oluliselt kõrgem kui võrreldavates kohalikes omavalitsuste üksustes – vastavalt Sõmerpalu Vallavalitsuses 12 378 krooni so 12% madalam ja Võru Linnavalitsuses 10 704 krooni so 30% madalam kui Võru vallas. Samas tuleb siinkohal ka arvestada asjaolu, et Võru linna tegevjuhtkonna -

linnavalitsuse liikmed – töötasud on oluliselt kõrgemad kui vallavalitsuse liikmete palgad Võru vallas ja Sõmerpalu vallas ehk ametnike keskmise palga vahed on veelgi suuremad.

Ka hallatavate asutuste osas on Võru valla töötasud keskmiselt suuremad kui võrreldavatel naabritel, aga erinevused on mõnevõrra väiksemad kui linna/vallavalitsuste osas. Keskmine brutotöötasu on Võru valla hallatavates asutustes 7854 krooni kui Sõmerpalu vallas on vastav näitaja 7192 krooni so 9% madalam ja Võru linnas 6 597 krooni so 19% madalam kui Võru vallas.

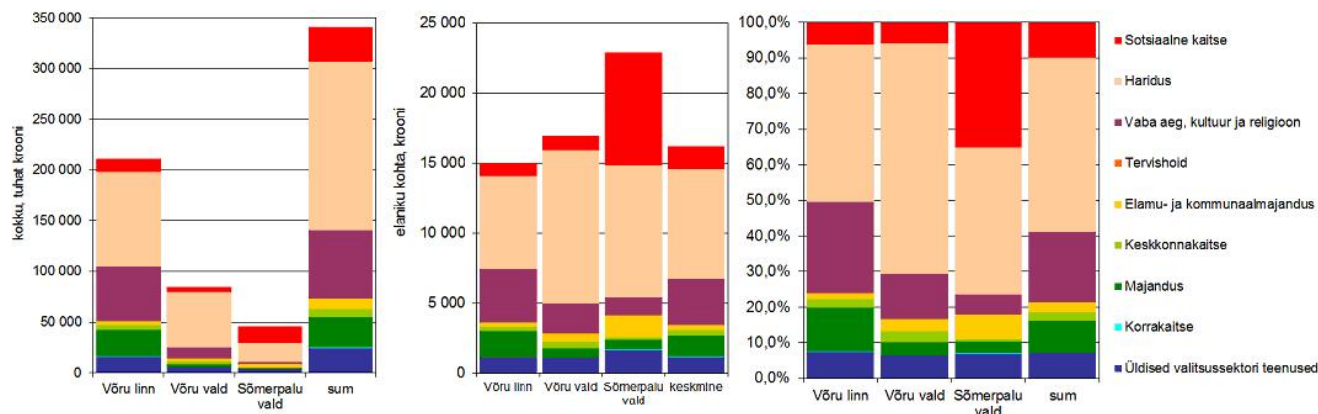
Tabel 29. Kulud töötasudele üksuste gruppide lõikes 2009. aastal

	Üksuse nimetus	Töötajate keskmine arv	Töötasude kogusumma (tuhat krooni)	Keskmine brutotöötasu kuus (krooni)
Võru linn	linnavalitsus kokku	65,89	11 375	10 704
	hallatavad asutused kokku	585,13	62 257	6 597
	linnavalitsus ja hallatavad asutused kokku	651,02	73632	7 013
	linna/valla valitseva mõju all olevad üksused kokku	75,26	10 656	8 779
	kõik kokku	726,28	85 982	7 340
Võru vald	vallavalitsus kokku	20	4 477	13 880
	hallatavad asutused kokku	150,58	19 074	7 854
	vallavalitsus ja hallatavad asutused kokku	170,58	23551	8 561
	linna/valla valitseva mõju all olevad üksused kokku	2,4	166	4 289
	kõik kokku	172,98	23717	8 501
Sõmerpalu vald	vallavalitsus kokku	16,51	3 296	12 378
	hallatavad asutused kokku	66,04	7 660	7 192
	vallavalitsus ja hallatavad asutused kokku	82,55	10 956	8 229

2.5.4 Kulud valdkondade lõikes

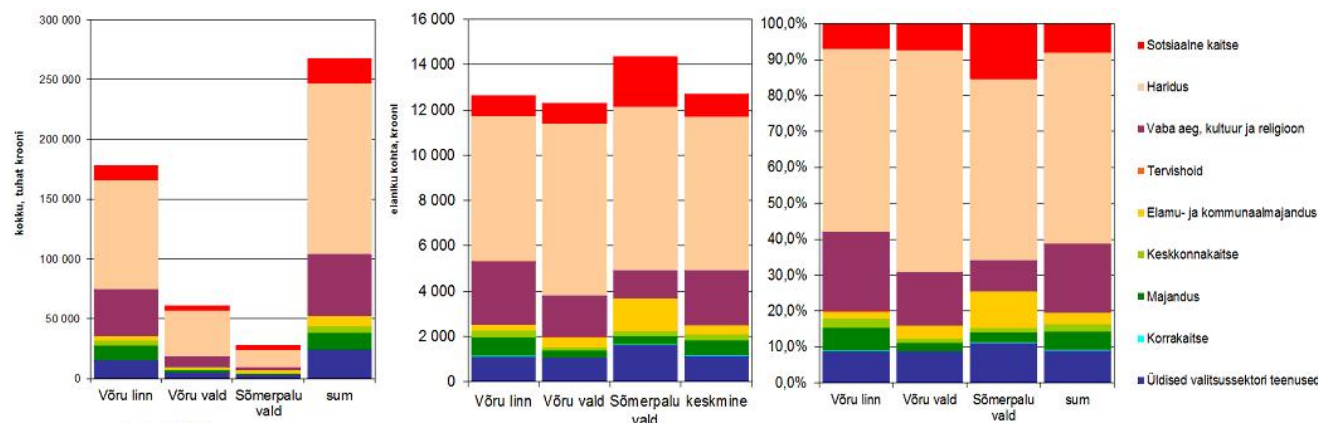
Kõigil võrreldavatel omavalitsustel on ühtviisi suurim kuluvaldkond haridus. Erisused suhteliste näitajate alusel – võrreldavatest kohalikest omavalitsustest kulutab Võru linn teistest selgelt enam vaba aja ja kultuuri valdkonnale kui Sõmerpalu panustab sotsiaalvaldkonda ja Võru vald haridusse.

Joonis 60. Kulud valdkondade lõikes 2009. aastal

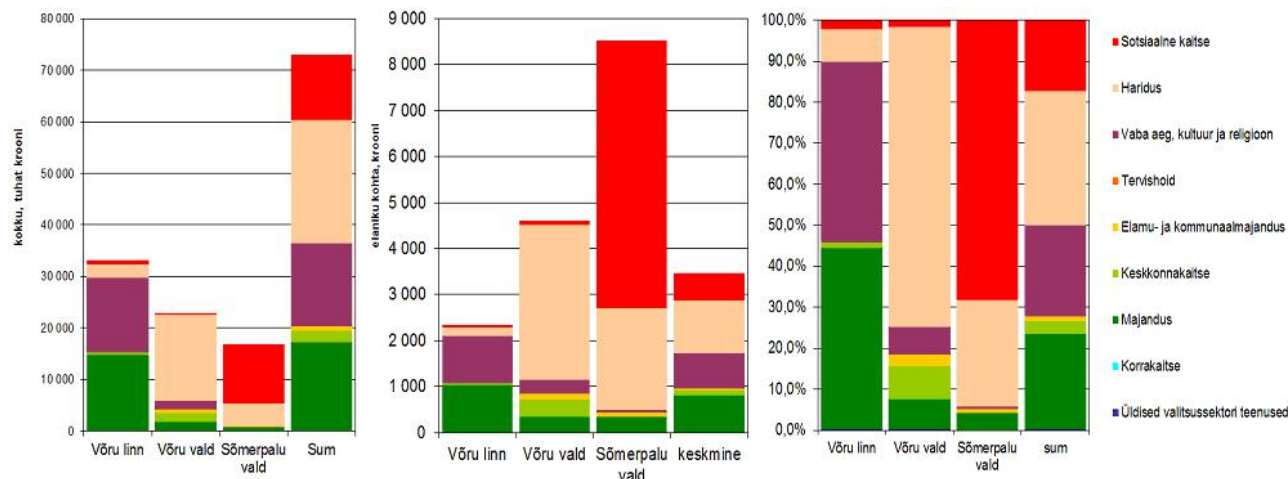
Jooksvate kulude võrdluses on samuti suurim kuluvaldkond kõigil võrreldavatel omavalitsustel haridus moodustades jooksvatest kuludest Võru linnas 51%, Võru vallas 62% ning Sõmerpalu vallas 50%. Võru linn panustab oluliselt enam vaba aja ja kultuuri valdkonda kui võrreldavad naabrid – osakaal jooksvates kuludes vastavalt Võru linnal 22%, Võru vallal 15% ning Sõmerpalu vallal 9%; Sõmerpalu vald sotsiaalvaldkonda – osakaal jooksvates kuludes vastavalt Võru linnal 7%, Võru vallal 8% ning Sõmerpalu vallal 16%

Joonis 61. Jooksvad kulud valdkondade lõikes 2009. aastal

Ka 2009. aasta investeeringute osas on panustamine vastav niioelda eelisvaldkondadele – Võru linn investeeris peamiselt kahte - majanduse ja vaba aja - valdkonda, Võru vald haridusse ning Sõmerpalu vald sotsiaalvaldkonda.

Joonis 62. Investeeringud valdkondade lõikes 2009. aastal

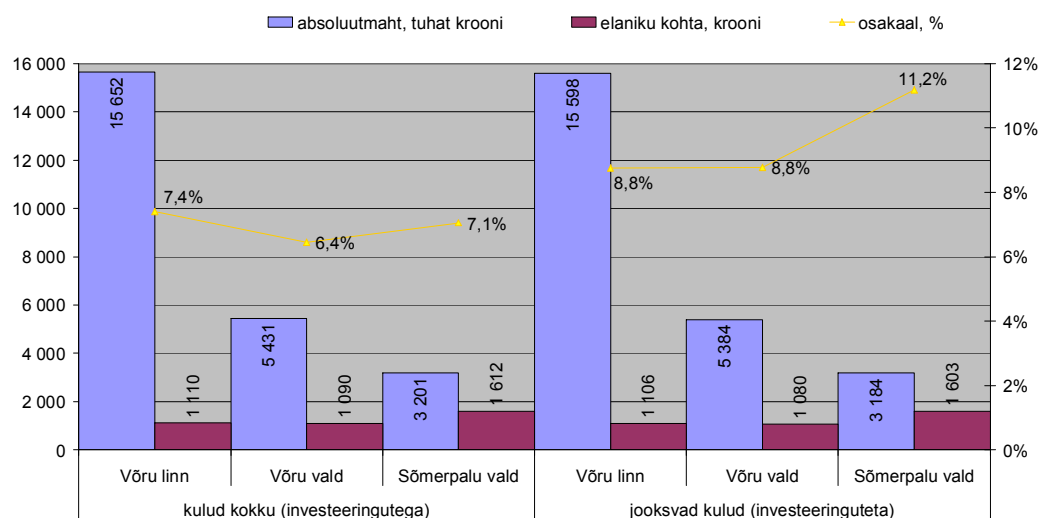

2.5.4.1 Üldvalitsemiskulud

Üldvalitsemiskulud on absoluutmahus Võru linnal 15,6 mln krooni, Võru vallal 5,4 mln krooni ja Sõmerpalu vallal 3,2 mln krooni ehk ligikaudne proportsionaalne suhe on 9:3:2.

Suhtelisel skaalal on Võru linna ja Võru valla üldvalitsemiskulud väga sarnased kui Sõmerpalu valla näitajad on eelnimetatutest oluliselt kõrgemad. Elaniku kohta on jooksvad üldvalitsemiskulud Sõmerpalu vallas 1603 krooni kui Võru linna ja Võru valla vastavad näitajad on 1106 krooni ja 1080 krooni ehk ca 45% madalamad; osakaal jooksvates kuludes on Sõmerpalu vallas samuti kõrgem kui võrreldavatel naabritel – Sõmerpalul 11%, Võru linnal ja vallal 9%. Samas üldvalitsemiskulude sisemine jaotumine erinevate kulualaliikide – kulud volikogule, valitsusele, muud valitsuse teenused ja võla teenindamine – osas ehk struktuur on sisuliselt samane.

Joonis 63. Üldvalitsemiskulud

2.5.4.1.1 Kohalikud volikogud

Kohaliku volikogu kulud on peamiselt personalikulud, täpsemalt kulud valitavate ametnike töötasule ja sellega kaasnevatel sotsiaalmaksudele.

Kulud volikogule kokku on Võru linnal pisut üle 1 mln krooni, Võru valla ja Sõmerpalu valla vastavad kogukulud on 3 ja 4 korda väiksemad ehk ligikaudne proportsionaalne suhe on 8:3:2.

Samas suhteliste näitajate alusel kulutab volikogule võrreldes teistega selgelt enam Sõmerpalu vald. Elaniku kohta võttes on kulud volikogule Sõmerpalu vallas 125 krooni, mis on ca 80% kõrgem kui Võru linnas - 71 krooni - või Võru vallas - 69 krooni ehk ligikaudne proportsionaalne suhe on 1:1:2. Osakaal jooksvates kuludes on Sõmerpalu vallal 0,9% kui Võru linnal ja Võru vallal võrdselt 0,6%.

Tabel 30. Kulud volikogule 2009. a andmetele

	Võru linn	Võru vald	Sõmerpalu vald	Võru linn	Võru vald	Sõmerpalu vald	Võru linn	Võru vald	Sõmerpalu vald
	Kokku, tuhat krooni			elaniku kohta, krooni			voliniku kohta, krooni		
Kulud kokku	1 005	345	249	71	69	125	47 840	22 968	19 154
personalikulud	922	337	234	65	68	118	43 919	22 475	18 000
majandamiskulud	82	7	15	6	1	8	3 921	493	1 154
	<i>kuludes kokku</i>			<i>jooksvates kuludes</i>					
<i>osakaal</i>	<i>0,5%</i>	<i>0,4%</i>	<i>0,5%</i>	<i>0,6%</i>	<i>0,6%</i>	<i>0,9%</i>			

Volikogu liikmete arv on suhtes elanikkonna arvuga kõige suurem Sõmerpalu vallal - 13 liiget so 1 liige iga 150 elaniku kohta - ja madalaim Võru linnal – 21 liiget so 1 liige iga 670 elaniku kohta. Võru vallal on volikogul 15 liiget so 1 liige iga 333 elaniku kohta. Seega võib väita, et Sõmerpalu vallas on esindusdemokraatia kõige tugevam võrreldavatest omavalitsustest. Samas on Võru linnas konkurents volikogu liikme kohale tihedam ja seega on eeldused paremate kompetentside kaasamiseks.

Võru linnas on volikogu juures tegutsevaid komisjone oluliselt rohkem kui võrreldavatel valdadel ja linnas on komisjonide töö enam teemaspetsiifiliselt korraldatud. Seejuures 2010. kevadisi komisjonide liikmeskondi arvestades on ühe isiku osalemine erinevate komisjonide töös pigem erand kui reegel ja esinemissagedus võrreldavate kohalike omavalitsuste puhul sama.

Tabel 31. Volikogu liikmete, komisjonide ja nende liikmete arv

	Volikogu liikmete arv	Komisjonide arv kokku	Komisjonid ja liikmete arv	Komisjoni liikmed kokku
Võru linn	21	8	Rahanduskomisjon (4) Hariduskomisjon (7) Sotsiaalkomisjon (8) Kultuurikomisjon (10) Majanduskomisjon (9) Keskkonnakomisjon (7) Korralduskomisjon (9) Revisjonikomisjon (2)	56
Võru vald	15	4	Kultuuri- ja hariduskomisjon (7) Sotsiaal- ja tervishoiukomisjon (7) Majanduskomisjon (4) Revisjonikomisjon (3)	21
Sõmerpalu vald	13	5	Eelarve- ja majanduskomisjon (3) Haridus-, kultuuri- ja spordikomisjon (7) Sotsiaalkomisjon (5) Korralduskomisjon (5) Revisjonikomisjon (3)	23

Ühinemisel

Optimaalse valiku korral, milles järgitakse sarnase elanike arvuga volikogude liikmeskonna suurust teistes Eesti KOV-üksustes, on ühinemisel tekkiva omavalitsuse volikogu liikmete arv 27. Optimaalne valik on kolme iseseisva omavalitsuse volikoguliikmete summaarsest arvust 22 võrra väiksem ehk väheneb esindusdemokraatiat teostavate isikute arv piirkonnas ning seega tõuseb ka ühe voliniku kohta tulev keskmine elanike arv - 1 volikogu liige 774 elaniku kohta. Teisalt suureneb konkurents volikogu liikme kohale ning seega luuakse eeldused volikogu ja selle komisjonide liikmete kompetentsi kasvuks ja luuakse võimalused juhtimiskulude kokkuhoiduks.

Tabel 32. Volikogu liikmete ja komisjonide arv summaarselt ja optimaalne valik ühinemisel

	Volikogu liikmete arv	Komisjonide arv kokku	Komisjonide liikmete kumulatiivne arv
Summaarne	49	17	100
Optimaalne	27	9	63
Vahe	-22	-8	-37

Volikogude liikmete ja komisjonide liikmete tasustamise süsteemid üksustes on erinevad ning tegelikud kulud volikogude ülalpidamisele sõltuvad ühinemiste eel tehtavatest otsustest.

Arvestuslike ühendomavalitsuse volikogu kulude suurendamisel proportsionaalselt volikogu liikmete kasvuga vähenevad hinnanguliselt kulud kõigi alternatiivide puhul. Võttes aluseks keskmise kulu volikogu liikme kohta Võru linnas - 47 840 krooni – on ühendomavalitsuse volikogu kogukulud 1,3 mln krooni so 0,3 mln krooni võrra vähem kui Võru linna, Võru valla ja Sõmerpalu valla volikogude kulud summaarselt 1,6 mln krooni; suurim kulude kokkuhoid saavutatakse kui ühendomavalitsuse volikogu liikmete tasustamisel võetakse aluseks Sõmerpalu valla vastavad regulatsioonid ning keskmine kulukus volikogu liikme kohta on tasemel 19 154 krooni – ühendomavalitsuse kulud volikogule on 0,5 mln krooni so 1,1 mln krooni võrra vähem kui Võru linna, Võru valla ja Sõmerpalu valla volikogude kulud summaarselt 1,6 mln krooni.

Tabel 33. Kulud volikogudele summaarselt ja optimaalselt ühinemisel

	absoluutmaht, tuhat krooni	VO liikme kohta, krooni	elaniku kohta, krooni
Summaarsed kulud volikogudele	1598	32615	76
arvestuslikud kulud kõrgeima tasemega	1292	47840	61
<i>Lisaressurss(+)/kokkuhoid(-)</i>	-306	15224	-15
arvestuslikud kulud keskmise tasemega	620	22968	29
<i>Lisaressurss(+)/kokkuhoid(-)</i>	-978	-9647	-46
arvestuslikud kulud madalaima tasemega	517	19154	25
<i>Lisaressurss(+)/kokkuhoid(-)</i>	-1081	-13 462	-51

2.5.4.1.2 Linna- ja vallavalitsus

Kulud linna/vallavalitsusele (sh tegevjuhtkonnale ja üldvalitsemisala ametnikele) on absoluutmahu järgi suurimad Võru linnas - 10 mln krooni ja sellest 2 mln krooni so 1/5 on arendusosakonna kulud. Võru valla ja Sõmerpalu valla vastavad kulud on 4,6 mln ja 2,2 mln krooni. Linna/vallavalitsuse kulude proportsionaalne ligikaudne suhe on absoluutmahu alusel 4:2:1.

Elaniku kohta kulutab linna/vallavalitsuse ülalpidamiseks kõige rohkem Sõmerpalu vald – 1121 krooni, Võru valla ja Võru linna näitajad on sellest madalamad vastavalt 1/5 ja 2/5 võrra. Linna/vallavalitsuse kulude ligikaudne proportsionaalne suhe elaniku kohta näitajate alusel on Võru linna kasuks 7:9:11.

Ka jooksvates kuludes on Võrul linnavalitsuse kulude osakaal madalam – 5,6% – kui võrreldavatel valdadel vallavalitsuse kulud – Võru vallal on näitaja 7,5% ja Sõmerpalu vallal 7,8%.

Tabel 34. Kulud linna/vallavalitsusele (sh arendustegevus)

	Võru linn	Võru vald	Sõmerpalu vald	Võru linn	Võru vald	Sõmerpalu vald
	Kokku, tuhat krooni			elaniku kohta, krooni		
Linna/vallavalitsus	8 001	4 579	2 227	567	919	1 121
Investeeringud	0	48	17	0	10	9
Eraldised	0	0	3	0	0	2
Personalikulud	6 841	3 579	1 665	485	718	838
Majandamiskulud	1 158	950	541	82	191	272
Muud kulud	1	3	1	0	1	1
Üldine teadus- ja arendustegevus	1973			140		
Investeeringud	54			4		
Personalikulud	1063			75		
Majandamiskulud	856			61		
Muud kulud	0			0		
Kokku	9 974	4 579	2 227	707	919	1 121
Investeeringud	54	48	17	4	10	9
Eraldised	0	0	3	0	0	2
Personalikulud	7 904	3 579	1 665	561	718	838
Majandamiskulud	2 014	950	541	143	191	272
Muud kulud	1	3	1	0	1	1

Kuludest linna/vallavalitsusele moodustavad valdava osa personalikulud ja seda üle võrreldavate omavalitsuste sarnasel tasemel – 75%-79%. Personalikuludest omakorda moodustavad põhiosa avaliku teenistuse ametnike töötasud.

Kohaliku omavalitsuse ametnikkonna kulude üldisema ja samas täpsema ülevaate pakub alljärgnev tabel. On näha, et avaliku teenistuse ametnikkonna ülalpidamiseks kulutab teistest üksustest selgelt enam nii absoluut- kui suhtelistes mahtudes Võru linn.

Tabel 35. Kulud kohaliku omavalitsuse ametnikkonnale

	absoluutmaht, tuhat krooni			elaniku kohta, krooni		
	linna/valla-valitsuse töötasufond	valitavate ametnike töötasud	avaliku teenistuse ametnike töötasu	linna/valla-valitsuse töötasufond	valitavate ametnike töötasud	avaliku teenistuse ametnike töötasu
Võru linn	15 288	990	9 914	1084	70	703
Võru vald	6 017	597	3 048	1207	120	612
Sõmerpalu vald	4 430	461	1 294	2231	232	652

Ühinemisel ametnikkond mehaaniliselt ei summeeru, vaid ametnikkonna koosseisu optimeeritakse. Järgnevates arvestuslike kulude analüüsidest vaadeldakse, millist mõju ja võimalikku kulude kokkuvõidu annaks ühinemisel optimeeritud ametnikkonna ülalpidamine võrreldes kolme omavalitsuse summaarsete kuludega. Arvutuste aluseks on võetud summaarse

näitaja leidmisel põhipalgakulud omavalitsuste lõikes ning optimaalse valiku puhul Võru linnas kehtivad vastavate ametnike kehtivad palgamäärad. Lihtsuse mõttes on lisatasud arvutustest välja jäetud.

2.5.4.1.3 Linna- ja vallavalitsuse liikmed

Võru linnavalitsuse liikmete arv on 5 – linnapea ja 4 abilinnapead. Teistes analüüsitavates üksuses on vallavalitsuse liikmete arv väiksem, Võru vallas kokku 4 – vallavanem, abivallavanem ja 2 nõunikku – ja Sõmerpalu vallas kokku 3 – vallavanem ja volikogu poolt kinnitatud 2 liiget.

Vastavalt 2009. aasta majandusaasta aruannetele on omavalitsuse tegevjuhtide keskmine töötasu linna/vallavalitsuses kõrgeim Võru linnas – keskmine töötasu kuus on 33,6 tuhat krooni linnavalitsuse liikme kohta. Võru vallas on vastav näitaja 21,9 tuhat krooni so 1/3 võrra madalam ja Sõmerpalu vallas on vastav näitaja 17,1 tuhat krooni so 1/2 võrra madalam kui Võru linnas. Samas elaniku kohta võttes on vallavalitsuse tegevjuhtkonna töötasude kulukus koos maksudega Sõmerpalu vallas 417 krooni elaniku kohta ja see on ca 1/2 võrra kõrgem kui Võru vallas – 283 krooni - ja üle 2 korra kõrgem kui Võru linnas – 192 krooni - ehk ligikaudne proportsionaalne suhe on 4:6:9.

Tabel 36. Linna- ja vallavalitsuste liikmed ja töötasud kokku 2009. aastal

	Valla/linna-valitsuse liikmete arv	töötasud kokku, tuhat krooni	keskmine töötasu valitsuse liikme kohta kuus, krooni	töötasufond koos maksudega, tuhat krooni	kulu elaniku kohta, krooni
Võru linn	5	2 018	33 633	2 712	192
Võru vald	4	1 050	21 875	1 411	283
Sõmerpalu vald	3	616	17 111	828	417

Ühinemisel

Võrreldes ühinemise tulemusena tekkiva omavalitsusüksuse suurust sarnaste üksustega Eestis on optimaalne vallavalitsuse liikmete arv 4 – vallavanem ja 3 abivallavanemat (haridusala, sotsiaala ja infrastruktuurid). Seega valitsuse liikmete koguarv ühinemisel optimaalse valiku korral kahaneb 8 võrra, mis annab võimaluse märkimisväärselt juhtimiskulude kokkuhoiuks.

Tabel 37. Linna- ja vallavalitsuste liikmete töötasudelt võimalik kokkuhoid

	Valla/linna-valitsuse liikmete arv	töötasud kokku, tuhat krooni	keskmine töötasu valitsuse liikme kohta kuus, krooni	töötasufond koos maksudega, tuhat krooni	kulu elaniku kohta, krooni
Summaarne	12	3 684	25 583	4 951	235
Optimaalne	4	1 614	33 633	2 170	103
Vahe	-8	-2 070	8 050	-2 782	-132

Eeldusel, et ühendamavalitsus võtab üle Võru linna senise tasustamissüsteemi ja palgakorralduse, on valitsusliikmete vähenemise arvelt aastane juhtide personalikulude (koos maksudega) kokkuhoid ca 2,8 mln krooni.

2.5.4.1.4 Linna- ja vallavalitsuse ametnikud

Linna- või vallavalitsuse ametnike koosseisud on võrreldavates omavalitsustes tulenevalt omavalitsuse mastaapidest ja omapärast väga erinevad struktuuri ja ametnike arvu poolest.

Omavalitsuste ühinemine

Optimaalse ühendomavalitsuse ametnikkonna koosseisu määratlemisel on lähtutud ühelt poolt teiste sarnase suurusega omavalitsusüksuste haldusaparaadi suurusest, koosseisust ja optimeerimiskogemustest ning teisalt kohalikest ametnikest ja omavalitsusjuhtidest koosneva ekspertgrupi vastava seminari arutlustulemustest.

Järgnevas tabelis on toodud haldusstruktuuride koosseisud Võru linnas, Võru vallas, Sõmerpalu vallas ning optimaalse valiku korral ühinemisel lähtudes teenistuja põhiliikudest, seejuures linna/vallavalitsuse liikmed on välja jäetud ja neid käsitleti eelnevas alalõigus.

Tabel 38. Ametnikkonna koosseis ja arvestuslikud palgakulud

	osak juhataja	nõunikud	ametnikud	abitöölised+lepingulised	kokku	arvestuslik palgakulu	palgafond koos maksudega
	ametikohtade arv					tuhat krooni	
Võru linn	9,00	0,00	41,00	5,25	55,25	7 893	10 529
Võru vald	1,00	3,00	11,00	0,00	15,00	2 416	3 223
Sõmerpalu vald	1,00	0,00	6,00	6,95	13,95	1 559	2 080
Summaarselt	11,00	3,00	58,00	12,20	84,20	11 868	15 832
optimaalne	8,00	0,00	52,00	6,50	66,50	9 336	12 454
<i>vahe</i>	<i>-3,00</i>	<i>-3,00</i>	<i>-6,00</i>	<i>-5,70</i>	<i>-17,70</i>	2 717	3 624

Optimaalse ühendomavalitsuse haldusaparaadi koosseisu ja vastavate arvestuslike palgakulude juures on arvestatud teeninduspunkti avamisega Sõmerpalus ning asjaoluga, et korrigeeritakse mõnel juhul staatust ja alluvussuhet. Avahooldustöötajad/spetsialistid koondatakse ühinemisel kõik Võru linna Nõõrimaa Tugikodu koosseisu kui erinevalt teistest omavalitsustest on Võru vallas olemasolevas haldusstruktuuris avahoolduse spetsialist koosseisuline vanemametnik. Tulenevalt ühinemisega kaasneva baasilise klientuuri ja seega teenuse mahu suurenemisest võetakse täiendavalt juurde ka üks pereabiline Nõõrimaa Tugikodusse. Seega sotsiaalvaldkonnas on optimaalse valiku korral ametnike/allasutuste töötajate arv kokkuvõttes suurem summaarsest omavalitsuste näitajast – suurenemine koormusega 0,5. Teiste osakondade lõikes ametnik/töötajaskond ühendomavalitsuses optimaalse valiku korral üldiselt väheneb võrreldes summaarsete näitajatega (va juriidiline osakond – jääb samaks – ning haridus – suureneb 0,5 ametniku võrra). Need asjaolud on arvesse võetud ametnikkonna optimaalsete ning summaarsete palgakulude vahe arvutamisel.

Seega eeldusel, et ühendomavalitsus võtab üle Võru linna senise tasustamissüsteemi ja palgakorralduse, on ühinemisel lisaks omavalitsuse juhtide koosseisu optimeerimisele võimalik täiendavalt ametnikkonna optimeerimisel kokku hoida suurusjärgus 3,6 mln krooni aastas.

Detailsemalt on ametnikkonna koosseise võrreldavates kohalike omavalitsuste üksustes ja optimaalset valiku ühinemisel kirjeldatud alljärgnevates vastavates teemalõikudes.

Teeninduspunkt

Edasises analüüsis on lähtutud eeldusest, et ühinemisel luuakse teeninduspunkt Sõmerpallu, kus lähtudes töögruppide arutelude tulemustest on esialgu otstarbekas ette näha järgmised ametikohad: sotsiaaltöötaja (toetused ja lastekaitse), kommunaaltöötaja (Sõmerpalus on vallavalitsus majavalitsuse rollis), valdades teede ja muude spetsiifilisemate majandusküsimuste eest vastutav majandusspetsialist ja noorsootöö korraldaja. Teeninduspunkti kohapealne ametnik/töötaja on otsealluvuses vastava valdkonna kõrgemal seisva üldhaldusaparaadi ametnikule ja eraldiseisvat teeninduspunkti juhatajat pole.

Täiendavalt on otstarbekas ette näha teatud spetsialistidel – maakorraldaja ja ehitusspetsialist - regulaarsed vastuvõtuajad vähemalt ühinemisele järgneval kohalike volikogude valimisperioodil. Edaspidise teeninduspunkti ja spetsialistide kohapealsete vastuvõtuaegade vajalikkuse üle otsustatakse teeninduspunkti tegevustulemuste ja elanike tagasiside põhjal.

Ühisametnike rakendamine

Võru linna haldusstruktuur ja ametnikkonna koosseis on piirkonna üksustest kõige suurem, hierarhilisem ja ametnikkond spetsialiseerunud. Ametnike täiendava erialase ja valdkondliku spetsialiseerumise vajadusest lähtuv surve puudub, pigem on nõudlus hierarhilise spetsialiseerumise järele. Hierarhiline tööjaotus toimib tõhusamalt aga ühe asutuse raames, mitte asutuste vahel. Ideeliselt on valdkondliku spetsialiseerumise vajadus olemas väiksemate üksuste haldusaparaadis, eelkõige Sõmerpalu vallas, kuid spetsialiseerumist piirab omavalitsuse siseselt konkreetsete tööülesannete maht ja ametnikule piisava töökoormuse tagamine; ametnike tööülesannete valdkondlik killustatus on osalt taganud elanikukesksema lähenemise, eelkõige sotsiaalvaldkonnas. Ühisametnike rakendamist Võru linna, Võru valla ja Sõmerpalu valla koostöös ei soosi ka haldusaparaadis toimivate võimu-, juhtimis- ja bürokraatia toimimise suhete eripärad. Ühisametnike rakendamine eraldi toimivate haldusaparaatide tingimustes oleks otstarbekas üksikutele juhtumitele: a) olemasoleva Võru linna ametnikkonna baasil peaarhitekt, geodeet, ettevõtluse arendamise spetsialist ja avaliku teabe spetsialist ning b) laiahaardeliste insenertehniliste kompetentsidega ametniku rakendamise osas luues selleks ühiselt uue ametikoha.

2.5.4.1.5 Üldjuhtimine ja kantselei töö

Järgnev tabel kirjeldab üldjuhtimise, kantseleitöö ja arendustegevuse haldusstruktuuri ja ametnikkonda võrreldavates omavalitsusüksustes ning ühendamavalitsuses optimaalse valiku korral. Iseseisvate kohalike omavalitsusüksustena jätkates on ettepanek kaaluda ettevõtluse arendamise spetsialisti osas.

Tabel 39. Üldjuhtimise, kantseleitöö ja arendustegevuse haldusstruktuur

	Struktuur	Ametnike loend	Töötajate loend
Võru linn	Linnapeale alluvad linnasekretär, juriidilise osakonna juhataja, 3 vanemametnikku ja 4 abilinnapead. Linnasekretär juhib linnakantseleid ja talle allub 5 vanemametnikku. Juriidilist osakonda juhib juhataja, talle allub vanemametnik. Abilinnapeale (kommunaalmajandus ja arendus) allub arendusosakonna juhataja, kellele allub 3 vanemametnikku ja projektijuht.	Linnapea, linnasekretär, referent, sekretär-arhivaar, kantselei vanemspetsialist, avaliku teabe spetsialist, registripidaja, juriidilise osakonna juhataja, jurist, sisekontrolör, avalike suhete spetsialist, volikogu referent, abilinnapead (4), arendusosakonna juhataja, infotehnoloogia nõunik, ettevõtluse vanemspetsialist, arendusspetsialist (kokku 20)	projektijuht
Võru vald	Vallavanemale alluvad abivallavanem, vallasekretär ja ametnik. Vallasekretärile allub ametnik.	Vallavanem, abivallavanem, vallasekretär, sekretär-asjaajaja-registripidaja, arendus-ettevõtlusnõunik (kokku 5)	
Sõmerpalu vald	Vallavanemale alluvad vallasekretär ja töölepinguline tööta. Vallasekretärile allub vanemametnik.	Vallavanem, vallasekretär, registripidaja (0,5) (kokku 2,5)	Projektijuht (ametikoht täitmata)
Optimaalne ühinemisel	Vallavanemale alluvad 3 abivallavanemat, 3 vanemametnikku, vallasekretär ja juriidilise osakonna juhataja. Vallasekretär juhib linnakantseleid ja talle allub 6 vanemametnikku.	Vallavanem, abivallavanem (3), sisekontrolör, avalike suhete spetsialist, volikogu referent; vallasekretär, referent, referent-arhivaar, kantselei vanemspetsialist,	

	Juriidilist osakonda juhib juhataja, talle allub vanemametnik. Abivallavanemale (kommunaalmajandus, infra ja arendus) allub arendusosakonna juhataja, kellele allub nõunik, 4 vanemametnikku.	avaliku teabe spetsialist (infosaalitöötaja), registripidaja (elanike register) ja IT-spetsialist; juriidilise osakonna juhataja, jurist; arendusosakonna juhataja, ettevõtluse vanemspetsialist, arendusspetsialist (3) (kokku 21)	
--	--	---	--

2.5.4.1.6 Raamatupidamine ja rahandus

Allolev tabel kirjeldab raamatupidamise ja rahanduse ametnikkonna praegust koosseisu analüüsitavates üksustes ja optimaalset struktuuri ühinemisel arvestades asjaoluga, et raamatupidamine on praegustes üksustes koondatud keskhaldusaparaadi alla st allasutustes eraldi raamatupidamisvaldkonna töotajaid pole (va Võru vallas Parksepa Keskkoolis koormusega 0,8) ning ka ühendamavalitsuse järgitakse sama põhimõtet.

Tabel 40. Raamatupidamise ja rahanduse haldusstruktuur

	Struktuur	Ametnike loend	Raamatupidaja kooli juures
Võru linn	Rahandusosakonna tööd juhib juhataja, kellele allub asetäitja ja 10 vanemametnikku	Rahandusosakonna juhataja, pearaamatupidaja-juhataja asetäitja, pearaamatupidaja asetäitja, vanemraamatupidaja (2), raamatupidaja (6), ökonomist (kokku 12)	
Võru vald	Raamatupidamisüksuse tööd juhib pearaamatupidaja. Pearaamatupidajale allub 2 ametnikku	Pearaamatupidaja, vanemraamatupidaja, raamatupidaja (kokku 3)	Parksepa Keskkooli raamatupidaja
Sõmerpalu vald	Pearaamatupidajale allub vanemametnik	Pearaamatupidaja, raamatupidaja (kokku 2)	
Optimaalne ühinemisel	Rahandusosakonna tööd juhib juhataja, kellele allub 10 vanemametnikku	Rahandusosakonna juhataja, ökonomist, pearaamatupidaja, (vanem)raamatupidaja (7), raamatupidaja-kassapidaja (kokku 11)	

Kuivõrd maaomavalitsustes on inimestel harjumus saada/teha teatud makseid sularahas, siis on ühendamavalitsuses mõistlik Sõmerpalu elanikele teeninduspunktis vähemalt ühinemisele järgneva paari aasta jooksul tagada võimalus saada sotsiaaltoetusi kätte ka sularahas – lokaalsel sotsiaaltöötajal vastavad õigused, raamatupidaja-kassapidaja kohal käimine teatud regulaarsusega.

2.5.4.1.7 Linna- ja vallavalitsuse majandamiskulud

Majandamiskulud linna/vallavalitsuse ülalpidamiseks on suhteliselt kõige suuremad samuti Sõmerpalu vallal: majandamiskulud moodustavad linna/vallavalitsuse kuludest kokku Võru linnal 20%, Võru vallal 21% ning Sõmerpalu vallal 24%; elaniku kohta on vastavad kulumäärad 143 krooni, 191 krooni ja 272 krooni ehk ligikaudne proportsionaalne suhe on 3:4:6. Kõigi võrreldavate omavalitsuste linna/vallavalitsuse majandamiskulud 2009. aastal on summaarselt 3,5 mln krooni.

Ühinemine

Ühinemisel tõusetub haldushoone(te) teema. Juhul, kui ühendamavalitsuse esindushooneks jääb Võru Linnavalitsuse või Võru Vallavalitsuse praegune hoone, siis on päevakorras emma-

kumma haldushoone müümine, väljarentimine või muuks otstarbeks kasutamine. Kui otsustatakse uue esindushoone rajamise kasuks või mõne muu hoone (näiteks Maavalitsuse hoone), siis on teemaks mõlema eelnimetatud hoone müümine või muuks otstarbeks kasutamine. Sõmerpalu Vallavalitsus asub Sõmerpalu Põhikooliga ühes hoonetekompleksis ja ühinemisel avatakse teeninduspunkt, mistõttu müügi teema pole aktuaalne selles kontekstis, pigem ruumide kasutusotstarbe alternatiivide kaalumise.

Allpool toodud arvutustes on aluseks võetud stsenaarium, kus esindushooneks jääb Võru Linnavalitsuse praegune hoone; on arvestatud ühinenud üksustes ametnikkonna kasvuga kaasnevalt suurenevate sõidukite ülalpidamiskulude, IT kulude jms. kasvuga 200 tuhat krooni aastas; Sõmerpalu vallas on teeninduspunkt praegustes vallamaja ruumides osaliselt, kuid hoone üldised ülalpidamiskulud ei vähene kuivõrd jäävad kasutusse, aga modifitseeritud kasutusotstarbel (kool). Arvutused näitavad, et nimetatud eeldustel on võimalik kokkuhoid 0,75 mln krooni aastas.

Tabel 41. Linna/vallavalitsuse majandamiskulud ühinemisel

	abs maht, tuhat krooni	elaniku kohta, krooni
Võru linn	2 014	143
Võru vald	950	191
Sõmerpalu vald	541	272
summaarne	3 505	167
optimaalne	2 760	131
<i>Vahe</i>	<i>-745</i>	<i>-36</i>

2.5.4.1.8 Muud valitussektori teenused ja võla teenindamine

Valitussektori võla teenindamise kulud on elaniku kohta võttes Võru linnas ja Sõmerpalu vallas samas suurusjärgus – vastavalt 296 krooni ja 295 krooni. Võru valla vastavad kulud on märkimisväärselt madalamad – 21 krooni elaniku kohta. Seevastu muud valitussektori teenused on Võru vallas kõige suuremad elaniku kohta – 81 krooni, Sõmerpalu valla näitaja on 1/6 võrra madalam ja Võru linna näitaja on väiksem kui 1/2 Võru valla näitajast.

Kõik võrreldavad omavalitsused on Võrumaa Omavalitsuste Liidu liikmed, Võru linn kuulub ka Linnade Liitu.

Ühinemisel valitussektori võla teenindamisega kaasnevad kulud põhimõtteliselt summeeruvad nagu ka muud eelpool nimetatama valitussektori kulud.

Tabel 42. Muud kulud valitussektori teenustele ja võla teenindamisele

	Võru linn	Võru vald	Sõmerpalu vald	Võru linn	Võru vald	Sõmerpalu vald
	Kokku, tuhat krooni			elaniku kohta, krooni		
muud valitsussektori teenused						
Kokku	505	405	139	36	81	70
Eraldised	165	251	0	12	50	0
Personalikulud	299	129	0	21	26	0
Majandamiskulud	41	25	139	3	5	70
valitsussektori võla teenindamine						
Intress	4 169	102	586	296	21	295
summaarne	4 674	507	725	332	102	365

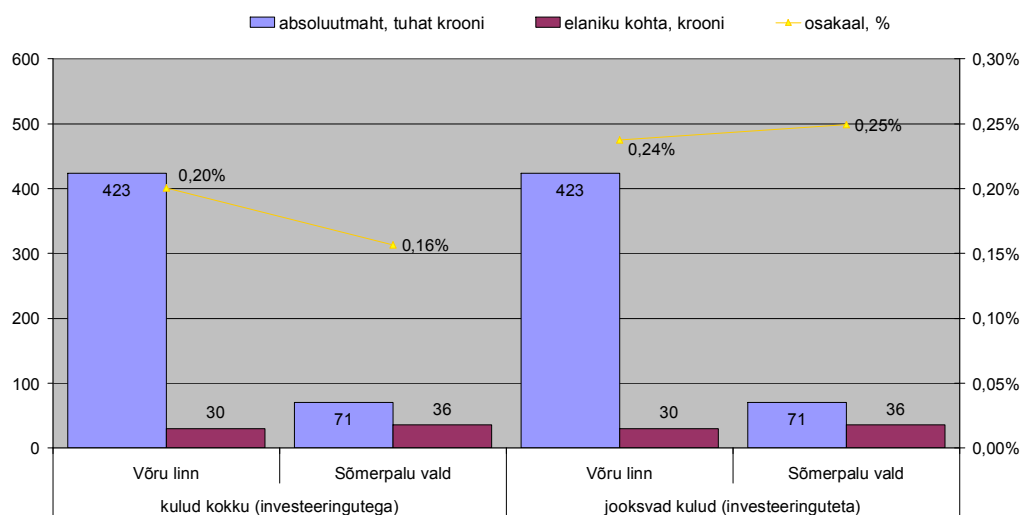
Võrreldavate omavalitsuste ühinemisel oluliselt teiseneb Võrumaa Omavalitsuste Liidu roll maakonnas omavalitsuste huvide tasakaalustajana ja arengu suunajana ning on küsitav

ühendomavalitsuse ja ka teiste omavalitsuste huvi osaleda organisatsiooni tegevuses kuivõrd panustamise-otsustamise suhe on kreenis – analüüsitava omavalitsuste elanikkond kokku moodustab kogu maakonna elanikest ca 55% ning liikmemaksu arvutamise aluseks on omavalitsuse tulumaksulaekumine, liikmemaks on baasiliselt suurusjärgus 1% tulumaksulaekumisest.

2.5.4.2 Korrakaitse

Kulusid korrakaitsele on 2009. aastal teinud vaid Võru linn ja Sõmerpalu vald. Eelarve üldmahtusid arvestades on kulud korrakaitsele marginaalsed; ühinemisel vastavad kulud summeeruvad – suurusjärg 0,5 mln krooni.

Joonis 64. Kulud korrakaitsele

2.5.4.3 Majandus, elamu- ja kommunaalmajandus ning keskkonnakaitse

Kulud majanduse, elamu- ja kommunaalmajanduse ning keskkonnakaitse valdkondades on põhiliselt erinevate objektide majandamiskulud ja investeeringud. Investeeringud on sageli nõrked, ka nimetatud valdkondade vahel mitte üheselt liigitatavad ehk vastavate kulude jaotus valdkondade vahel on tinglik. Seetõttu on neid valdkondi käsitletud siinkohal tervikuna.

Võru linna kulud koos investeeringutega on 2009. aastal vastavatele valdkondadele kokku 34,5 mln krooni kui Võru valla vastavad kulud on 8,6 ja Sõmerpalu vallal 4,9 mln krooni ehk suhteline proportsionaalne suhe on ligikaudu 28:7:4. Samas elaniku kohta võttes on vastavad kulud Võru linnas ja Sõmerpalu vallas samal tasemel – 2444 krooni – kui Võru valla näitaja on 30% madalam – 1721 krooni ehk ligikaudne proportsionaalne suhe on 10:7:10. Samas kogukuludest moodustavad suure osa investeeringud ehk nõrked kulud – Võru linnal 44%, Võru vallal 49% ja Sõmerpalu vallal 17%.

Jooksvate kulude alusel on Võru linna kulud vastavatele valdkondadele kokku 19,3 mln krooni so 1372 krooni elaniku kohta, Võru vallal 4,4 mln krooni so 878 krooni elaniku kohta ja Sõmerpalu vallal 4 mln krooni so 2020 krooni elaniku kohta ehk ligikaudne proportsionaalne suhe absoluutmahu alusel on 9:2:2 ja elaniku kohta näitajate alusel on 3:2:5. Seejuures tuleb arvestada asjaolu, et Sõmerpalu valla näitajaid tõstab mittetavapärane olukord, kus vald toimib kui majavalitsus ja vahendab vastavaid teenuseid – küte, elekter, vesi, kanalisatsioon ja jäätmeäritlus – elanikele. Vastavad elanikelt kogutavad tulud majade haldamise eest on

kajastatud laekumistena üüri- ja rendituludes (klassifikaator 3233) ja on 2009. aastal – 1,56 mln krooni – mõnevõrra suuremad kui vastavad kulud – 1,27 mln krooni. Sotsiaal- ja munitsipaalaluruumide ja –pindade osas arveldavad sarnaselt ka Võru linna ja Võru vald, kuid mahud on oluliselt väiksemad – 120 kuni 130 tuhat krooni aastas – ning vastavad tulud on näidatud elamu- ja kommunaalasutuste majandustegevuse tuludena (klassifikaator 3225). Nende kulude taandamisel on majanduse, keskkonna ja elamu- ja kommunaalmajanduse valdkondade jooksvate kulude kokku proportsionaalne suhe absoluutmahu alusel 14:3:2 ning elaniku kohta võttes 3:2:3.

Tabel 43. Majanduse, elamu- ja kommunaalmajanduse ning keskkonnakaitse kulud 2009. aastal

	Võru linn	Võru vald	Sõmerpalu vald	Võru linn	Võru vald	Sõmerpalu vald
	Kokku, tuhat krooni			elaniku kohta, krooni		
kulud kokku (koos investeeringutega)						
Majandus	25 949	3 170	1 418	1 840	636	714
Keskkond	4 916	2 550	374	349	512	188
elamu- ja kommunaalmajandus	3 598	2 855	3 061	255	573	1 541
summaarselt	34 463	8 576	4 853	2 444	1 721	2 444
osakaal kuludes kokku	16,3%	10,2%	10,7%			
jooksvad kulud						
Majandus	11 297	1 471	744	801	295	375
Keskkond	4 442	717	374	315	144	188
elamu- ja kommunaalmajandus	3 598	2 188	2 893	255	439	1 457
summaarselt	19 337	4 376	4 011	1 372	878	2 020
osakaal jooksvates kuludes kokku	10,9%	7,1%	14,1%			
jooksvad kulud ilma majavalitsemiskuludeta						
summaarselt	19 215	4 243	2 746	1 363	851	1 383

Võttes arvesse majanduse, elamu- ja kommunaalmajanduse ja keskkonna valdkondadega seotud tulusid ja võrreldes jooksvaid puhaskulusid (kulud miinus valdkonnaga seotud tulud) on Võru linna kulud vastavatele valdkondadele kokku 16,96 mln krooni so 1203 krooni elaniku kohta, Võru vallal 3,2 mln krooni so 644 krooni elaniku kohta ja Sõmerpalu vallal 1,8 mln krooni so 761 krooni elaniku kohta. Ligikaudne proportsionaalne jooksvate puhaskulude suhe absoluutmahu alusel on 11:2:1 ja elaniku kohta näitajate alusel on 8:4:5.

Tabel 44. Majanduse, elamu- ja kommunaalmajanduse ning keskkonnakaitse valdkondadega seotud tulud ja puhaskulud 2009. aastal

	Võru linn	Võru vald	Sõmerpalu vald	Võru linn	Võru vald	Sõmerpalu vald
	Kokku, tuhat krooni			elaniku kohta, krooni		
Riigilõivud	116	276	392	8	55	198
allasutuste majandustegevuse tulud	684	321		48	64	
elamu- ja kommunaalmajandus	122	133		9	27	
Keskkond	254	53		18	11	
transport- ja side		135			27	
muud majandusküsimused	308			22		
üür ja rent majavalitsuse tegevusest			1 546			778
vee-erikasutustasu	187	243	46	13	49	23
kaevandamistasu			93			
Saastetasu	438	98	22	31	20	11
sihttoetused jooksvateks kuludeks	950	230	400	67	46	201
sihttoetused investeeringuteks	10447	5454	652	741	1094	328
valdkondadega seotud tulud kokku	12 822	6 621	3 151	909	1 328	808
jooksvad puhaskulud (ilma majavalitsuse rollita)	16 962	3 209	1 793	1 203	644	761
investeeringute puhaskulud	4 679	-1 254	190	332	-252	96

Ühinemine

Tervikuna võttes majanduse, elamu- ja kommunaalmajanduse ja keskkonna valdkondadega seotud jooksvaid puhaskulusid on ühinemisel arvestuslikult kõrgeima suhtelise kulukused taseme säilitamise juures lisaressursi vajadus kokku 4,9 mln krooni, sellest Võru valla tinglik osa 2,8 mln krooni ja Sõmerpalu valla osa 2,1 mln krooni; investeeringute osas on summaarne lisaressursi vajadus kokku 2,1 mln krooni, sellest Võru valla tinglik osa 1,6 mln krooni ja Sõmerpalu valla osa 0,5 mln krooni.

Tabel 45. Arvestuslik lisaressursi vajadus majanduse, elamu- ja kommunaalmajanduse ning keskkonnakaitse valdkondades

	Võru linn	Võru vald	Sõmerpalu vald	Summaarne	Võru linn	Võru vald	Sõmerpalu vald	Keskmine
	Kokku, tuhat krooni				elaniku kohta, krooni			
jooksvad puhaskulud (ilma majavalitsuse rollita) 2009	16 962	3 209	247	20 418	1 203	644	903	969
arvestuslikud kulud kõrgeima suhtelise tasemega	16 962	5 996	2 389	25 347	1203	1203	1203	1203
<i>lisaressursi vajadus</i>	0	2 787	2 142	4 929	0	559	300	234
arvestuslikud kulud keskmise suhtelise tasemega	13 663	4 830	1 925	20 418	969	969	969	969
<i>Ressursside ümberjagamine</i>	-3 299	1 621	1 678	0	-234	325	66	0
invest puhaskulud 2009	4 679	0	190	4 869	332	0	96	231
arvestuslikud kulud kõrgeima suhtelise tasemega	4 679	1 654	659	6 992	332	332	332	332
<i>lisaressursi vajadus</i>	0	1 654	469	2 123	0	332	236	101
arvestuslikud kulud keskmise suhtelise tasemega	3 258	1 152	459	4 869	231	231	231	231
<i>Ressursside ümberjagamine</i>	-1 421	1 152	269	0	-101	231	135	0

2.5.4.3.1 Teed, tänavad ja transport

Teede ja tänavate korrashoiu kulud Võru linnas olid 2009. aastal 19,2 mln krooni so 1364 krooni elaniku kohta, sellest investeeringud 14,7 mln krooni so 1039 krooni elaniku kohta ja hooldustööd 4,6 mln krooni so 323 krooni elaniku kohta. Võru linna kulud valdkonnale elaniku kohta ületavad teisi üksusi nii investeeringute kui ka hooldustööde osas märkimisväärselt – vastavalt Võru valda 3 korda ja Sõmerpalu vald 2 korda. Seejuures Võru linn investeeris teedesse sihttoetuse arvelt 9,8 mln krooni so 67% ja omavalitsuse omavahenditest panustati täiendavalt 4,85 mln krooni ehk 33%; Võru vald investeeris teedesse sihteraldise arvelt 1,2 mln krooni so 72% ja omavahenditest 0,48 mln krooni so 28% ning Sõmerpalu vald investeeris vaid sihttoetuste arvelt.

Tabel 46. Teede ja tänavatega seotud kulud 2009. aastal

	Võru linn	Võru vald	Sõmerpalu vald	Võru linn	Võru vald	Sõmerpalu vald
	Kokku, tuhat krooni			elaniku kohta, krooni		
maanteetransport	19 237	2 481	948	1 364	498	477
Investeeringud	14 653	1 700	643	1 039	341	324
Eraldised	0	0	305	0	0	154
Majandamiskulud	4 556	781	0	323	157	0
Muud kulud	28	0	0	2	0	0
tänavate korrashoid		65			13	
Eraldised		0			0	
Personalikulud		49			10	
Majandamiskulud		16			3	

Arvestades teede/tänavatega seotud kulusid kilomeetri kohta, on Võru linna kulud kümnetes kordades suuremad kui võrreldavatel valdadel, samas tulenevalt kasutusintensiivsusest puudub vajadus valdade teid hooldada samas mahus nagu linna tänavaid.

Tabel 47. Maanteetranspordi kulud kilomeetri kohta 2009. aastal

	Kohalikud maanteed (km)		Kohalikud tänavad (km)		Teed ja tänavad kokku (km)	kulud km kohta, tuhat krooni	
	kattega	katteta	kattega	katteta		invest	jooksvad
Võru linn			44,7	24,2	68,9	213	67
Võru vald	26,9	215,1	7,1	3,8	252,9	7	3
Sõmerpalu vald	0,9	110,1	2,5	6,9	120,4	5	3

Ühinemisel

Teede ja tänavate korrashoiuga seotud jooksvate kulude võrdluse alusel on ühinemisel arvestuslik lisaressursi vajadus kokku 1,1 mln krooni, sellest Võru valla tinglik osa 0,8 mln krooni ja Sõmerpalu valla osa 0,3 mln krooni; investeeringute osas on summaarne lisaressursi vajadus kokku 1,9 mln krooni, sellest Võru valla tinglik osa 1,2 mln krooni ja Sõmerpalu valla osa 0,7 mln krooni.

Tabel 48. Arvestuslik lisaressursi vajadus teede ja tänavate korrashoiu valdkondades

	Võru linn	Võru vald	Sõmerpalu vald	Summaarne	Võru linn	Võru vald	Sõmerpalu vald	Keskmine
	Kokku, tuhat krooni				elaniku kohta, krooni			
jooksvad kulud 2009	4 584	846	305	5 735	325	170	154	272
arvestuslikud kulud kõrgeima suhtelise tasemega	4 584	1 621	646	6 851	325	325	325	325
<i>lisaressursi vajadus</i>	<i>0</i>	<i>775</i>	<i>341</i>	<i>1 115</i>	<i>0</i>	<i>155</i>	<i>172</i>	<i>53</i>
arvestuslikud kulud keskmise suhtelise tasemega	3 838	1 357	541	5 735	272	272	272	272
<i>Ressursside ümberjagamise</i>	<i>-746</i>	<i>511</i>	<i>236</i>	<i>0</i>	<i>-53</i>	<i>102</i>	<i>119</i>	<i>0</i>
invest puhaskulud 2009	4 850	477	0	5 327	344	96	0	253
arvestuslikud kulud kõrgeima suhtelise tasemega	4 850	1 714	683	7 248	344	344	344	344
<i>lisaressursi vajadus</i>	<i>0</i>	<i>1 237</i>	<i>683</i>	<i>1 920</i>	<i>0</i>	<i>248</i>	<i>344</i>	<i>91</i>
arvestuslikud kulud keskmise suhtelise tasemega	3 565	1 260	502	5 327	253	253	253	253
<i>Ressursside ümberjagamise</i>	<i>-1 285</i>	<i>783</i>	<i>502</i>	<i>0</i>	<i>-91</i>	<i>157</i>	<i>253</i>	<i>0</i>

Tänase teede korrashoiu ja võrgu arendamise riikliku rahastamisskeemi ja eraldiste mahtude juures on teedevõrgu korrastamise perspektiiv ca 15-20 aastat. Samas on teede ja tänavate võrdlemisi kehv seisukord ja korrashoid elanike poolt küsitlusuuringus välja toodud kui oluline probleem kõigis võrreldavates omavalitsustes. Ametnike poolt on täiendavalt välja toodud rattateede võrgustiku arendamine, millega on küll tegeldud, kuid praegune olukord pole veel rahuldav. Seega elanikud kõigis kolmes võrreldavas kohalikus omavalitsusüksuses ootavad senisest olulisemalt tõhusamat teede ja tänavate korrastamist ja võrgustiku välja arendamist, mis eeldab ka märkimisväärselt suuremaid ressursse teenuse taseme tõstmiseks üldiselt. Ühishanke korraldamine teede hoolduse, rekonstrueerimise ja/või ehitamise osas on võimalik osaline lahendus teenuse kvaliteedi ühtlustamiseks piirkonnas, kuid kvalitatiivse hüppe saavutamiseks on tarvis eelkõige alamvaldkonda suunatud ressursside mahtu kordades suurendada – osalt on see omavalitsuse poolsete valikute küsimus, kuid teisalt on õigustatud omavalitsuste ootus riigipoolse rahastamise suurendamise osas.

Kulud **tänavavalgustusele** olid 2009. aastal vastavalt Võru linnal 2 mln krooni so 140 krooni elaniku kohta, Võru valla 0,3 mln krooni so 60 krooni elaniku kohta ja Sõmerpalu vallal 0,17 mln krooni so 85 krooni elaniku kohta. Ühinemisel arvestuslik lisaressursi vajadus kokku on 0,5 mln krooni, sellest Võru valla tinglik osa 0,4 mln krooni ja Sõmerpalu valla osa 0,1 mln krooni.

Tabel 49. Arvestuslik lisaressursi vajadus tänavavalgustuse alamvaldkonnas

	Võru linn	Võru vald	Sõmerpalu vald	Summaarne	Võru linn	Võru vald	Sõmerpalu vald	Keskmine
	Kokku, tuhat krooni				elaniku kohta, krooni			
Kulud 2009	1 968	300	168	2 436	140	60	85	116
arvestuslikud kulud kõrgeima suhtelise tasemega	1 968	696	277	2 941	140	140	140	140
<i>lisaressursi vajadus</i>	<i>0</i>	<i>396</i>	<i>109</i>	<i>505</i>	<i>0</i>	<i>79</i>	<i>55</i>	<i>24</i>
arvestuslikud kulud keskmise suhtelise tasemega	1 630	576	230	2 436	116	116	116	116
<i>Ressursside ümberjagamine</i>	<i>-338</i>	<i>276</i>	<i>62</i>	<i>0</i>	<i>-24</i>	<i>55</i>	<i>31</i>	<i>0</i>

Liikluskorraldusele üldisemalt tegi 2009. aastal kulusid võrreldavatest omavalitsustest ainsana Võru linn – 0,22 mln krooni majandamiskuludeks so 16 krooni elaniku kohta. Ühinemisel arvestuslik lisaressursi vajadus kokku teenuse linnaga samal tasemel pakkumiseks on 0,1 mln krooni, sellest Võru valla tinglik osa 0,08 mln krooni ja Sõmerpalu valla osa 0,03 mln krooni.

Tabel 50. Arvestuslik lisaressursi vajadus liikluskorralduse alamvaldkonnas

	Võru linn	Võru vald	Sõmerpalu vald	Summaarne	Võru linn	Võru vald	Sõmerpalu vald	Keskmine
	Kokku, tuhat krooni				elaniku kohta, krooni			
Kulud 2009	219	0	0	219	16	0	0	10
arvestuslikud kulud kõrgeima suhtelise tasemega	219	77	31	327	16	16	16	16
<i>lisaressursi vajadus</i>	<i>0</i>	<i>77</i>	<i>31</i>	<i>108</i>	<i>0</i>	<i>16</i>	<i>16</i>	<i>5</i>
arvestuslikud kulud keskmise suhtelise tasemega	146	52	21	219	10	10	10	10
<i>Ressursside ümberjagamine</i>	<i>-72</i>	<i>52</i>	<i>21</i>	<i>0</i>	<i>-5</i>	<i>10</i>	<i>10</i>	<i>0</i>

Ühistranspordi korraldamine on delegeeritud maakonnatasandile, samas tulenevalt täiendavast vajadusest ostab linn teenust maavalitsuselt juurde, Võru vald erasektorilt marsruuttakso teenust ning Sõmerpalu vald ekspluateerib koolibussi teenuse osutajaid (palgalised bussijuhid koolide juures). Seejuures on Sõmerpalu vald alustatud Võru Maavalitsusega diskussiooni kaalumaks võimalusi ja majanduslikku otstarbekust koolibussi teenuse osutamist korraldada maakondlike liinide baasil ja suuremate vedajate garantiide alusel.

Ühistranspordiühenduse teenuse osas on mõningaid kitsaskohti kuivõrd küsitluses tõid elanikud ühistransporti välja kui probleemi, küll oluliselt väiksema sagedusega kui teede-tänavate teemat nimetati. Esiteks on kitsaskohaks kohaliku ühistranspordi intensiivsus; teiseks bussiliiklusega Võru linnast edasi teistesse keskustesse ja selle ajastamises. Ühistranspordi marsruudid ja ajad oleks vajalik kooskõlastada teiste naaberomavalitsustega, et parandada kohalike elanike liikumisvõimalusi, mis on praegu tugevalt sõltuvuses elanikkonna enda transpordivõimalustest. Samuti piirab eriti õhtuti hõre transpordi ühendus mõnevõrra valdade laste huvikoolis õppimist ja elanikkonna kultuuriürituste kättesaadavust.

Transpordikorraldusele kulutas Võru linn 2009. aastal 0,69 mln krooni ja Võru vald 0,26 mln krooni ehk elaniku kohta võttes sarnasel tasemel – vastavalt 49 krooni ja 52 krooni. Sõmerpalu vallas on koolibussiga seotud kulud näidatud õpilaseriveo liinide all haridusvaldkonnas.

Tabel 51. Transpordikorralduse kulud 2009. aastal

	Võru linn	Võru vald	Võru linn	Võru vald
	Kokku, tuhat krooni		elaniku kohta, krooni	
transpordikorraldus	690	258	49	52
Eraldised	690		49	
Personalikulud		60		12
Majandamiskulud		198		40

Ühinemisel

Ühinemiskontekstis tekib Sõmerpalu valla elanikel õigustatud ootus saada paremat st eelkõige sagedasema sõidugraafikuga ühistransporditeenust ja ühendust Võru linnaga.

Hinnanguline lisaressursi minimaalne vajadus on ca 350 tuhat krooni aastas ja kulud transpordikorraldusele kokku minimaalselt suurusjärgus 1,3 mln krooni. Samas on ühendamavalitsuses eelarveliste vahendite nappusel loogiline ühistransporditeenuse optimeerimine, mis tähendab selgelt enam majanduslikest aspektides lähtumist ning seeläbi võimalikku ohtu väiksemate liinide kaotamisele, mistõttu ühistranspordi kättesaadavus väheneb väiksemate asulate elanikele kuivõrd ühistransport suunatakse ümber nõ suurematele liinidele.

2.5.4.3.2 Veevarustus- ja kanalisatsioon

Veevarustus- ja kanalisatsiooniteenuse osutamine elanikele toimub läbi vee-ettevõtete Võru linnas ja Võru vallas ning Sõmerpalus valla poolt. Võru linnas osutab teenust AS Võru vesi, mis on 90% ulatuses Võru linna omandis. Võru vallas osutab vee- ja kanalisatsiooniteenuseid põhiliselt eraettevõtte OÜ Väimela Soojus, teatud linnalähipiirkonnas vastava halduslepingu alusel AS Võru Vesi ning on loodud ka 100% munitsipaalomandis OÜ Võru valla veevõrk eesmärgiga arendada teenuseid aianduspiirkondades, kuid osaühingu aktiivne majandustegevus on seni tagasihoidlik.

Tabel 52. ÜVK majandamine

	Peamised teenuse pakkujad			Torustike ja seadmete seisund ja omanikud
	ettevõtte	omanik	põhitegevus	
Võru linn	AS Võru Vesi	90 % Võru linn 10% Antsla vald	veevarustus ja kanalisatsioon	
Võru vald	OÜ Võru valla veevõrk	100% Võru vald	veevarustus ja kanalisatsioon	vastava infra omanik vald, lähitulevikus saab
	OÜ Väimela Soojus	100% erakapital	vee müük ettevõtetele ja elanikkonnale ning heitvee kanaliseerimine; elektrienergia ost-müük, soojusenergia tootmine ja müük.	omanikuks OÜ Võru valla veevõrk. Probleemiks on aianduspiirkondade vee- ja kanalisatsioonisüsteemid ja nende puudumine.
Sõmerpalu vald	vald korraldab ise veevarustuse ja heitveekäitluse teenuse pakkumist			Sõmerpalu valla omandis ja hallata on 12 suurkaevu, 12 km veetrasse ja 11 km ühiskanaliseerimise trasse.

Probleemiks on Võru vallas aiandite piirkondade vee- ja kanalisatsioonisüsteemid ja nende puudumine ja sellele lahenduse leidmine on lähiaastate prioriteediks. Esitatud on taotlused mahukate investeeringute kaasfinantseerimiseks erinevatele fondidele. Võimalik lahendus on väljaarendatavate Võru valla trasside liitmine Võru linna trassidega. Sõmerpalu valla torustikke ja seadmeid on järk-järgult uuendatud, kuid suur osa vajab veel uuendamist, samuti on esitatud rahastamistaotlused fondidele.

Elanike seisukohast on oluline vee ja heitvee ärajuhtimise hindade erinevused. AS Väimela Soojuse hinnad vee- ja heitvee osas on käesoleval hetkel oluliselt madalamad kui AS Võru Vesi teeninduspiirkonnas tarbijatele, kuid Võru Vallavalitsusega kooskõlastatud lähiaastate tegevusplaanis on kavandatud hindade järk-järguline tõstmine ning ühtlustamine AS Võru Vesi hindadega ca 5 aastases perspektiivis.

Tabel 53. Vee- ja heitvee hinnad

omavalitsus	teenuse osutaja	vee hind m3	heitvee hind m3
Võru linn	AS Võru Vesi	13,29kr+KM (al okt 2010)	22,38kr+KM (al okt 2010)
	AS Väimela Soojus	11,40 kr sh KM (al mai 2010)	
Võru vald	AS Võru Vesi	13,29kr+KM (al okt 2010)	22,38kr+KM (al okt 2010)
Sõmerpalu vald	vallavalitsus	Eraisikule 14,00 kr sh KM Ettevõttele 14,00 kr + KM	

Kohalike omavalitsuste panus veevarustuse ja kanalisatsiooni arendamiseks on väga erinev nii omavalitsuste kui aastate lõikes. 2009. aastal panustavad vee- ja kanalisatsioonisüsteemidesse võrreldavatest omavalitsustest mõlemad vallad oluliselt rohkem nii otse investeerides kui toetades eraalgatusi vastavate eraldistega kui Võru linn, ja seda nii absoluutmahtudes kui ka suhteliselt elaniku kohta arvestades. See on nõ objektiivne tulemus tulenevalt majandamismudelist – linnas tugev munitsipaalettevõtte ja investeeringud varem ära tehtud. Kulud summeeruvad omavalitsuste ühinedes kui majandamismudelit ei muudeta.

Tabel 54. Veevarustuse ja heitveekäitluse kulud 2009. aastal (Sõmerpalu ilma majavalitsuse rollita)

	Võru linn	Võru vald	Sõmerpalu vald	Võru linn	Võru vald	Sõmerpalu vald
	Kokku, tuhat krooni			elaniku kohta, krooni		
Veevarustus	247	2400	1747	18	482	880
Majandamiskulud	247	620		18	124	
Eraldised		1113	1747		223	880
Investeeringud		667			134	
Heitveekäitus	26	1855		2	372	
Investeeringud		1832			368	
Majandamiskulud	26	23		2	5	
Kokku	273	4 255	1 747	19	854	880

Omavalitsuste ühinemine ja ühisasutuse loomine

Ühinemisel on mõistlik munitsipaalettevõtted ühendada AS Võru Vesi baasil ja vee- ja kanalisatsiooniteenuste osutamine Sõmerpalu vallas vallavalitsuselt üle võtta. AS Võru Vesi on suuteline teenindama senisest rohkem majapidamisi, kuid probleemiks on asjaolu, et valdade torustikud ja süsteemid on oluliselt kehvemas seisus kui Võru linnas, mis tähendab, et ettevõtte nõ vabatahtlik huvi selliseks laienemiseks on minimaalne. Teenuse pakkumine hajaasustuspiirkonnas ja infrastruktuuri kaasajastamisega kaasnevad investeeringud toovad kaasa teenuste olulise kallinemise teeninduspiirkonna kõigile tarbijatele. Seega tähendab vee-

ettevõtete ühendamine, et ühendatud ettevõtte peaks põhitähelepanu pöörama Võru linnast väljaspool asuvate infrastruktuuride arendamisele ja hind tõuseks kõigile tarbijatele.

Põhimõtteliselt võiks nõ vabatahtlikult AS Võru Vesi tunda teatud tingimustel huvi Sõmerpalu ja Osula alevikes vastavate teenuste osutamisele, teistes Sõmerpalu valla piirkondades tõenäoliselt majandamistingimustest tulenevalt mitte, kuid ka sellega kaasneks märkimisväärne teenuste hindade tõus tarbijatele. Tõenäoliselt Võru vallas aianditepiirkonnas tulevikus väljaarendatavad vee- ja kanalisatsioonitrassid liidetakse AS Võru Vesi trassidega.

2.5.4.3.3 Jäätmekäitlus

Võru linnas ja Võru vallas osutab jäätmeveo teenust elanikele Ragn-Sells AS. Sõmerpalu vallas pole korraldatud olmejäätmevedu.

Tabel 55. Jäätmekäitluse korraldus

Korraldatud olmejäätmete veo piirkond	Jäätmevedaja	Lepingu kestvus	jäätmegrupp
Võru linn	Ragn-Sells AS	01.01.2010-31.12.2012	Segaolmejäätmed, paber, papp
Võru vald	Ragn-Sells AS	01.09.2009-01.09.2012	Sega-olmejäätmed

Ühise valdkondliku arengukavaga „Võrumaa omavalitsuste ühine jäätmekava aastateks 2010-2014“ on loodud raamistik Võru linna ja 12 valla ühtse jäätmehoolduse korraldamiseks ja vastavalt dokumendile kaalutakse korraldatud jäätmeveo tarbeks ühishangete korraldamist nende omavalitsuste koostöös, kes selleks soovi avaldavad. Võru linna nägemuse kohaselt on ühishanke korraldajaks MTÜ Võru Jäätmekeskus; Võru vald on võtnud volikogu tasemel esialgse seisukoha (10.03.2010) ühishankega mitte liituda, kui Sõmerpalu on ühishankes osalemise põhimõtteliselt heaks kiitnud (25.03.2010).

Võru linna ja Võru valla poolt on ühiselt loodud MTÜ Võru Jäätmekeskus, mille ülesandeks on jäätmekäitluskeskuse arendamine ja tulevikus piirkonna jäätmemajanduse korraldamine. Lõppjärgus on nüüdisaja nõuetele vastavat segaolmejäätmete vastuvõtu ja ümberlaadimise jaama ehitus Umbsaare kinnistule Võru valda MTÜ eestvedamisel. KIK toetas keskuse rajamise projekti rahaliselt.

Võru valla ja Sõmerpalu valla territooriumil on avalikke prügikonteinereid piisavalt, pigem on Võru vallas probleemiks nende liiga madal tühjendamissagedus. Võru linnas on avalikke prügikonteinereid vajaka individuaalelamute piirkondades. Organiseeritud prügiveo hinnad on tasemel, mis eriti ei motiveeri inimesi prügi sorteerima ehk elanike käitumine pole eriti keskkonnateadlik ja seda säästev. Ka on ebaseaduslikke prügilaid ning sagenenud Võru valla territooriumi prahistamine ehk jäätmete viimine keskkonda selleks mitteettenähtud kohtades, omavoliline prügi mahapanek nõ metsa alla. Viimane probleem tõenäoliselt osaliselt leeveneb Umbsaare jäätmejaama tööle rakendamisega. Jäätmekäitluse teenused võrreldavatest kohalikes omavalitsustes toimivad rahuldaval tasemel, suuremaid kitsaskohti pole.

Jäätmekäitlusele kulutavad 2009. aastal võrreldavatest omavalitsustest Võru linn ja Võru vald. Linna kulud on põhiliselt seotud elanikelt nende liigiti kogutud ohtlike jäätmeid koguva keskkonnajaama haldamisega ja linnas asuvate mobiilkäimlate majandamisega; Võru vald osaleb keskkonnajaama ülalpidamiskuludes. Sõmerpalul on kavas tulevikus rajada valda ohtlike jäätmete kogumispunkt. Võru vallas ja Sõmerpalu vallas on üldiselt organiseeritud jäätmekogumisringe 2 korda aastas (ühe kogumisringi hinnanguline maksumus 10 tuhat krooni).

Tabel 56. Jäätmekäitluse kulud 2009. aastal (Sõmerpalu ilma majavalitsuse rollita)

	Võru linn		Võru vald	
	Kokku, tuhat krooni	elaniku kohta, krooni	Kokku, tuhat krooni	elaniku kohta, krooni
Jäätmekäitus	1 051	75	80	16
Eraldised	416	30	0	0
Personalikulud	107	8	0	0
Majandamiskulud	529	37	80	16

Ühinemisel

Kaalutakse uuesti läbi argumendid ning võetakse seiskoht olmejäätmeteveo maakondlikus ühishankes osalemise kohta, kus võrreldavad omavalitsused on osalemise suhtes erinevatel (esialgsetel) seisukohtadel.

Ühinemisel on jäätmekäitlusega seotud kulude võrdluse alusel suhtelise kõrgeima kulukuse taseme säilitamise juures arvestuslik lisaressursi vajadus kokku 0,44 mln krooni, sellest Võru valla tinglik osa 0,29 mln krooni ja Sõmerpalu valla osa 0,15 mln krooni.

Tabel 57. Arvestuslik lisaressursi vajadus jäätmekäitluse alamvaldkonnas

	Võru linn	Võru vald	Sõmerpalu vald	Summaarne	Võru linn	Võru vald	Sõmerpalu vald	Keskmine
	Kokku, tuhat krooni				elaniku kohta, krooni			
Kulud 2009	1 051	80	0	1 131	75	16	0	54
arvestuslikud kulud kõrgeima suhtelise tasemega	1 051	372	148	1 571	75	75	75	75
<i>lisaressursi vajadus</i>	<i>0</i>	<i>292</i>	<i>148</i>	<i>440</i>	<i>0</i>	<i>59</i>	<i>75</i>	<i>21</i>
arvestuslikud kulud keskmise suhtelise tasemega	757	268	107	1 131	54	54	54	54
<i>Ressursside ümberjagamine</i>	<i>-294</i>	<i>188</i>	<i>107</i>	<i>0</i>	<i>-21</i>	<i>38</i>	<i>54</i>	<i>0</i>

2.5.4.3.4 Elamu- ja soojamajandus

Elamumajanduse kulud kohalikus eelarves on märkimisväärsed üksnes Sõmerpalu vallas ning see on seotud asjaoluga, et vald täidab majavalitsuse funktsiooni. Vastavad Sõmerpalu valla kulud eelarves on kaetud tuludega, mida elanikud teenuse eest tasuvad. 2009. aastal on vastavad tulud (1,5 mln krooni) suuremad kuludest (1,3 mln krooni) ning võlgnevused elanikelt on minimaalsed; vastava asjaajamisega tegelevad lepingulised kommunaaltöötajad.

Kaugkütte hinnad on teeninduspiirkondade ja omavalitsuste lõikes väga erinevad tulenevalt erinevate teenusepakkuja hinnakujundusest ja piirkondade asustustihedusest.

Tabel 58. Kaugkütteteenus

	Teenuse pakkujad		hind	Olukorra kirjeldus
	ettevõtte	omanik	Kr/MWh	
Võru linn	AS Võru Soojus	100 % Võru linn	680,16+KM	AS Võru soojusel on 59 MW installeeritud võimsust, millest maksimaalselt kasutatakse ligi 30 MW. Kaugkütte võrgus on varustada soojaga 201 objekti, mis kõik on varustatud soojusarvestitega ja 99% ka automaatsete soojussõlmedega. Võru Soojusel on 24,8 kilomeetrit soojustrasse, millest 8,3 kilomeetrit on kaasaegsed eelisoleeritud torudest, ülejäänud betoonkünadesse ja maapeale paigaldatud ning need torustikud on suures osas 25-35 aastat vanad.

Võru vald	OÜ Par-Cal; OÜ Vee- Ekspert; OÜ Puiga Soojus	100 % era- sektor	Väimela alevik 954+km Parksepa alevik 902.40+km Puiga küla 818.40+km	Võru vald on kehtestanud kaugküttepiirkonna Väimelas. Omavalitsuse pädevusse kuulub kaugküttehindade kehtestamine. Tehnorajatised kuuluvad eraettevõtetele.
Sõmerpalu vald	Majaühistud, vallavalitsus			Vald tegutseb majavalitsuse ülesannetes. Korter/majaühistud loodud ja toimivad. Kütmisega tegelevad majaühistud (Sõmerpalus 2 maja ja Osulas 4 maja). Tehnorajatised kuuluvad vallale.

Ühinemissenaariumi realiseerumisel tuleb lahendada Sõmerpalu vallas kortermajade kommunaalteenuste vahendamise ja haldamisega seotud küsimus. Tõenäoliselt antakse Sõmerpalu vallas vastavad torusikud üle nõ sunniviisiliselt AS Võru Soojusele ning teenuse vahendamist koordineerivad töötajad integreeritakse ühendamavalitsuse struktuuri. Muus osas ühinemine soojamajandusele olulist mõju ei avalda – piirkondades jäävad kaugkütteenuse pakkujad samaks ning ka hinnad teenusepakkujate lõikes st piirkonniti erinevaks.

2.5.4.3.5 Ettevõtluskeskkonda panustamine

Kõik Võrumaa omavalitsused on Võrumaa Omavalitsuste Liidu kaudu osalised valitsussektoris kuuluva MTÜ Võrumaa Tehnoloogiainkubaatori asutamisel – täpsemalt on asutajad Võrumaa Omavalitsuste Liit, Võrumaa Kutsehariduskeskus, SA Valgamaa Arenguagentuur, SA Põlvamaa Arenduskeskus ja SA Võrumaa Arenguagentuur – ja tegevuse jätkamisel – Võrumaa Omavalitsuste Liit toetab inkubaatori tegevuskulude katmist. MTÜ eesmärgiks on toetada Võru-, Valga- ja Põlvamaa kasvupotentsiaaliga tootmise- ja tehnoloogiavaldkonna, täpsemalt puidu- ja metallitöötlemise tehnoloogiaga seotud, ettevõtjaid läbi erinevate tugiteenuste pakkumise. Inkubatsioonikeskused tegutsevad Väimelas ja ka Põlvas, Rāpinas ning kavas on rajada ka Valga linna ja Võru linna.

Ühinemisel

Ettevõtlusaktiivsuse langus/madal tase ja töökohtade vähesus on probleem piirkonnas tervikuna. Tõsta tuleb kohalike omavalitsuste panust ettevõtlust toetava keskkonna loomisesse ja ühiselt panustada teadlikult suunatud mainekujundusse. Vastavate tegevuste koordineerituse suurenemisele aitab omavalitsuste ühinemine positiivselt kaasa. Hinnanguliselt mõjutaks Võru linna, Võru valla ja Sõmerpalu valla ühinemine inkubaatori avamist Võru linnas pigem protsessi kiirendavalt kui pärssivalt.

Ühinemine oleks Võru linna kui piirkonna keskuse arengu kavandamisele ning piirkonna ühtsele ja terviklikule planeerimisele kasulik. Võru linnal tuleb ettevõtluse suuremahulisemaks arendamiseks nagunii Võru valla läbirääkimisi pidada kuivõrd ettevõtluse arendamiseks sobivat maad linnas napib.

2.5.4.3.6 Muu majandus, keskkonnakaitse, elamu- ja kommunaalmajandusalane tegevus

Muud majanduse, keskkonnakaitse, elamu- ja kommunaalmajanduse alase tegevusega seotud kulud sõltuvad paljuski konkreetsete kommunaalmajandusobjektide olemasolust ja vajadusest teenuse järele kohaliku omavalitsuse üksuse territooriumil, kuid erinevatele keskkonna

probleemidele on aktiivselt lahendusi otsinud ja vastavatesse projektidesse panustanud Võru linn märkimisväärselt enam kui võrreldavad naaberomavalitsused, mistõttu on eesmärgiks võetud naaberomavalitsustega koostöö tihendamine vastavate projektide algatamisel ja elluviimisel. Vajaka jäämisi on nõ piiriülese territoriaalse planeerimise ja ehitusnõustamise süsteemsuse ja koordineerituse osas, kerkinud on Võru valla territooriumile üldisesse miljöösse mittesobivaid hooneid, eelkõige tootmishooneid. Võru linna üldilme on märkimisväärselt paranenud vastava haljastus- ja kujundusspetsialistide koostöös, seda hindavad kõrgelt ka linna elanikud; valdades on vastavate avalike teenuste osutamine mõnevõrra tahaplaanile jäänud, kuid otseselt kohalikud elanikud rahulolematud pole.

2009. aasta vastavatest kuludest on valdav osa püsikulud ja investeeringuid tehti minimaalselt. Kokkuvõttes kulutas 2009. aastal Võru linn vastavatele teenustele 10,9 mln krooni, mis on elaniku kohta 776 krooni ja elaniku kohta näitaja alusel on Võru linna kulud 4 korda suuremad kui Võru vallal ja 3 korda suuremad kui Sõmerpalu vallal (ilma majavalitsuse rollita).

Tabel 59. Muu majanduse, keskkonnakaitse, elamu- ja kommunaalmajanduslase tegevuse kulud 2009. aastal

	Võru linn	Võru vald	Sõmerpalu vald	Võru linn	Võru vald	Sõmerpalu vald
	Kokku, tuhat krooni			elaniku kohta, krooni		
Maakorraldus			265			133
Kaubandus ja laondus			25			13
Turism	75		86	5		43
Üldmajanduslikud arendusprojektid	2940	432		208	87	
Muu majandus (sh majanduse haldus)	1964			139		
üüripinnad	825			59		
Saaste vähendamine	144			10		
Bioloogilise mitmekesisuse ja maastiku kaitse	2799	382		199	77	
Muu keskkonnakaitse (sh keskkonnakaitse haldus)	895	248		63	50	
Elamumajanduse arendamine	210			15		
Kalmistud	667		122	47		61
Hulkuvate loomadega seotud tegevus	401	88	23	28	18	12
Muud elamu- ja kommunaalmajanduse tegevused	106	68	204	8	14	103
Muud kulud kokku	10 943	1 217	725	776	244	365
Majavalitsuse tegevus			1 265			637
Kulud kokku koos majavalitsuse tegevusega	10 943	1 217	1 990	776	244	1 002

Ühinemisel on muude majanduse, keskkonnakaitse, elamu- ja kommunaalmajanduslase tegevuse seotud kulude kokku võrdluse alusel suhtelise kõrgeima kulukuse taseme säilitamise juures arvestuslik lisaressursi vajadus kokku 3,5 mln krooni, sellest Võru valla tinglik osa 2,7 mln krooni ja Sõmerpalu valla osa 0,8 mln krooni.

Tabel 60. Arvestuslik lisaressursi vajadus muu majanduse, keskkonnakaitse, elamu- ja kommunaalmajanduslase tegevuse alamvaldkondades kokku

	Võru linn	Võru vald	Sõmerpalu vald	Summaarne	Võru linn	Võru vald	Sõmerpalu vald	Keskmine
	Kokku, tuhat krooni				elaniku kohta, krooni			
Kulud 2009	10 943	1 217	725	12 885	776	244	365	612
arvestuslikud kulud kõrgeima	10 943	3 868	1 541	16 353	776	776	776	776

Valdkonna olemasolevaid haldusstruktuure ja ametnikkonna koosseise ning optimaalset valikut ühinemisel tutvustab järgmine tabel (Tabel 61).

Valdkonna ametnike suhtlemine omavalitsuste vahel on antud valdkonnas tingituna vajadustest ja ühisorganisatsioonidest võrdlemisi suur. Peamised koostöövaldkonnad on keskkonna, jäätmemajanduse ja planeeringualased küsimused.

Ühinemine

Kohalike omavalitsusüksuste ühinemine ja optimaalse ametnike struktuuri rakendamine toetab territoriaalse planeerimise ja ehitusalase nõustamise osas terviklikku lähenemist piirkonna avaliku ruumi kujundamisele laiemalt, mis läbi tagatakse sobivate arhitektuuriliste lahenduste leidmine ning mittedobivate süsteemne välistamine; ka kaasneb Võru ja Sõmerpalu valdade territooriumitel haljastute kujunduse poole kvalitatiivne tõus ning piirkonna arendustöö ja projektimajandus muutub terviklikumaks. Piirkonda tervikuna hõlmavate arengudokumentide ja planeeringute koostamine annab tõuke territooriumi ühtlasemale ja tasakaalustatumale kasutamisele ning planeerimistegevus suuremate objektide puhul muutub lihtsamaks.

Loodavas teeninduspunktis Sõmerpalus asuvad valdkonna ametnikest tööle valdades teede ja muude spetsiifilisemate majandusküsimuste eest vastutav majandusspetsialist ning kommunaaltöötaja.

Ühisametnike rakendamine

Iseseisvate kohalike omavalitsusüksustena jätkates on ettepanek kaaluda ühisametnike rakendamist kõnealuses valdkonnas esiteks Võru linna olemasoleva ametnikkonna baasil nende praeguste tööülesannete amplituud mõnevõrra vähendades ja kaastöötajate vahel ümber jagades järgmiste ametnike osas: peaarhitekt, geodeet (GIS rakendused) ning teiseks uue ühisametniku koha loomist laiahaardeliste inseneritehniliste kompetentsidega ametniku rakendamiseks.

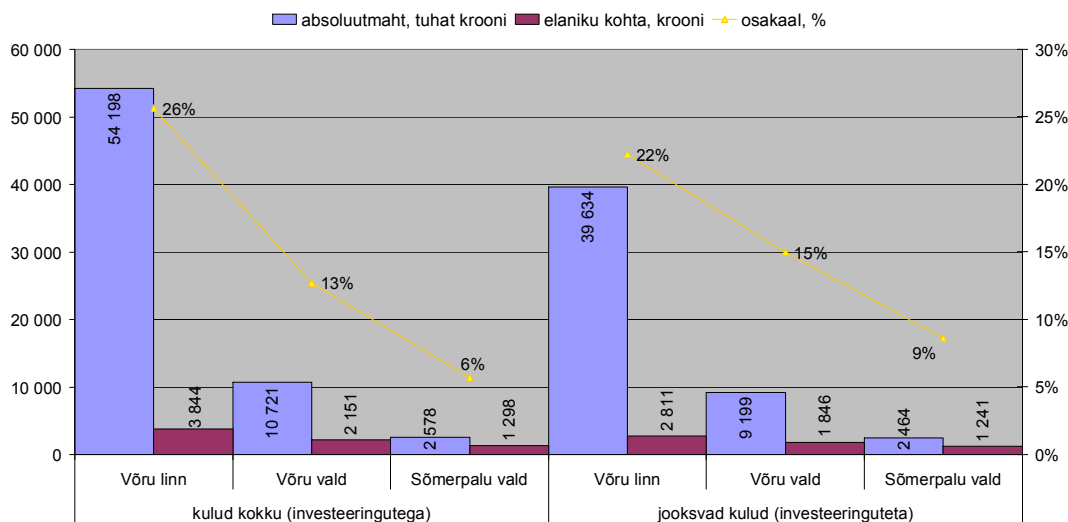
Probleemsed teemad ja omavalitsuste ühised lahendused

- Territoriaalne planeerimine ja ehitusnõustamine vajab süstemaatilist ja koordineeritud koostööd, võimalik lahendus on ühisametniku rakendamine.
- Prügimajanduse korraldus - eesmärgiks on korraldada ühishange.
- Erinevatele keskkonnaprobleemide ja nende lahendamisele on pööranud Võru linn oluliselt enam tähelepanu kui teised kaks võrreldavat omavalitsust. Eesmärgiks on naaberomavalitsustega koostöö tihendamine vastavate projektide algatamisel ja elluviimisel.
- Probleemiks on Võru vallas aiandite piirkondade vee- ja kanalisatsioonisüsteemid ja nende puudumine. Võimalik lahendus on Võru valla vastavate trasside liitmine Võru linna trassidega.
- Teede hoolduse ebaühtlane korraldus – lahendus on korraldada ühishange.
- Rattateede võrgustikku on arendatud, kuid praegune olukord pole veel rahuldav. Lahendus on koostöös naaberomavalitsustega teede ehituse planeerimisel kavandada paralleelselt ka rattateede võrgustikku.
- Ettevõtlusaktiivsuse langus/madal tase ja töökohtade vähesus piirkonnas tervikuna. Tõsta tuleb kohalike omavalitsuste panust ettevõtlusele toetava keskkonna loomisesse ja ühiselt panustada teadlikult suunatud mainekujundusse.

2.5.4.4 Vaba aeg ja kultuur

Vaba aja ja kultuuri valdkonda panustab rahaliselt Võru linn oluliselt enam kui võrreldavad naaberomavalitsused. Vaba aja kulud moodustavad Võru linna kuludest kokku 26% - ja jooksvatest kuludest 22% kui Võru valla vastavad näitajad on 13% ja 15% ning Sõmerpalu 6% ja 9%.

Joonis 65. Kulud vaba aja ja kultuuri valdkonnale 2009. aastal

Proportsionaalne ligikaudne suhe jooksvate kulude absoluutmahtude alusel on 2009. aasta eelarve täitmise andmetel Võru linna kasuks 16:4:1 ja elaniku kohta näitajate alusel 11:7:5.

Tabel 62. Kulud vaba aja ja kultuuri valdkonnale 2009. aastal

	Võru linn	Võru vald	Sõmerpalu vald	Võru linn	Võru vald	Sõmerpalu vald
	Kokku, tuhat krooni			elaniku kohta, krooni		
Vaba aeg, kultuur ja religioon	54 198	10 721	2 578	3844	2151	1298
Investeeringud	14 564	1 522	114	1033	305	57
Eraldised	6 581	2 170	342	467	435	172
Personalikulud	17 775	1 372	733	1261	275	369
Majandamiskulud	15 277	5 446	1 336	1084	1093	673
Muud kulud	0	210	0	0	42	0
Jooksvad kulud kokku	39 634	9 199	2 464	2 811	1 846	1 241

Võttes arvesse vaba aja ja kultuurivaldkonna allasutuste tulusid majandustegevusest (sh laekumisi teistelt omavalitsustelt kohatasudena) on jooksvate puhaskulude ligikaudne proportsionaalne suhe absoluutmahtude alusel 12:3:1 ja elaniku kohta näitajate alusel 6:4:3.

Tabel 63. Vaba aja ja kultuuri valdkonnaga seotud allasutuste tulud ja puhaskulud 2009. aastal

	Võru linn	Võru vald	Sõmerpalu vald	Võru linn	Võru vald	Sõmerpalu vald
	Kokku, tuhat krooni			elaniku kohta, krooni		
allasutuste tulud	6 822	1 322	77	484	265	39
sh spordi- ja puhkeasutused	1 924	1 245	0	136	250	0
sh kultuur- ja kunstiasutused	4 899	77	77	347	15	39

sihttoetused jooksvateks kuludeks	3 004	367	36	213	74	18
sihttoetused investeeringuteks	12 911	1 356	49	916	272	25
valdkonnaga seotud tulud kokku	22 738	3 044	162	1 613	611	81
jooksvad puhaskulud	29 807	7 510	2 298	2 114	1 507	1 157
investeeringute puhaskulud	1 653	167	65	117	33	33
kokku puhaskulud	31 460	7 677	2 363	2 231	1 540	1 190

Vaba aja ja kultuuri valdkonna kulusid teenuste lõikes võrreldes on selgelt näha majandamismudeli erinevused Võru linna ja võrreldavate valdade vahel. Võru linna poolne vaba aja ja kultuuri teenuste pakkumine toimub läbi erinevate asutuste ja finantseeritakse allasutuste süsteemi kui Võru vald ja Sõmerpalu vald rahastavad tegevusi oluliselt enam niiõelda üksikürituste kaudu. Võru linna allasutustega ja valitseva mõju all olevate sihtasutustega seotud kulud moodustavad 2009. aasta vaba aja ja kultuuri valdkonna jooksvatest kuludest 98%, Võru vallal 85% ja Sõmerpalu vallal 49%. Samuti on eelõeldust tingitud ka valdkonna püsikulude sisemine jaotus – Võru linnal on personalikulude osakaal jooksvatest kulude oluliselt suurem - ca 45% kui Võru vallal 15% ning Sõmerpalul 30%.

Valdkonna allasutusi on Võru linnal kokku 5, mis pakuvad teenuseid elanikele spordi, kultuuri, huvihariduse ja raamatukogu niiõelda alamvaldkondades ning 2 linna valitseva mõju all olevat sihtasutust - SA Võru Spordikeskus ja SA Eesti Orelikeskus. Võru linn on katusorganisatsioon ka valitsussektoris kuuluvale sihtasutusele Võru Pensionäride Päevakeskus, mis tegutseb seltsimaja/vabaaja keskuse ülesannetes ja pakub teenuseid, tegevust Võru linna eakatele. Täiendavalt korraldavad ühiselt Võru linn ja Võru vald valitsussektoris kuuluva mittetulundusühingu Võru Noortekeskus tegevust. Noortekeskus pakub noortele vanuses 7-26 aastat kasulikku vaba aja veetmise võimalust tööpäevadel ja päeval ajal. Võru linna allasutused pakuvad kõik oma teenuseid eelkõige linna elanikele, aga ka Võrumaa piirkonna elanikele laiemalt. Võru valla allasutused – kokku 6 – pakuvad teenuseid spordi, kultuuri ja raamatukogu valdkondades, kuid puuduvad huviharidust pakuvad allasutused. Sõmerpalu vallas on 2 piirkonnakeskset raamatukogu.

Tabel 64. Vaba aja ja kultuurivaldkonna allasutused, omavalitsuse mõju all olevad sihtasutused ja mittetulundusühingud

		Võru linn	Võru vald	Sõmerpalu vald
sport	allasutus	Võru Spordikool	Väimela Tervisekeskus	
	sihtasutus	Võru Spordikeskus		
kultuurimaja rahvamaja	allasutus	Võru Kultuurimaja Kannel	Parksepa Rahvamaja Puiga Rahvamaja	
	sihtasutus	Võru Pensionäride Päevakeskus		
muuseum	sihtasutus	Eesti Orelikeskus		
noortekeskus	mittetulundusühing	Võru Noortekeskus		
huviharidus	allasutus	Võru Muusikakool		
		Võru Kunstikool		
raamatukogu	allasutus	Võrumaa Keskraamatukogu	Parksepa Raamatukogu Puiga Raamatukogu Kirepi Raamatukogu	Osula Raamatukogu Sõmerpalu Raamatukogu

Ühinemisel

Kohalike omavalitsuste ühinemine põhimõttelisi muutusi majandamismudeli osas tõenäoliselt kaasa ei too, seega kulud vaba aja ja kultuuri valdkonnale absoluutmahus summeeruvad, kuid kulude statistiline keskmine arvestuslik näitaja sihtrühma liikme kohta Võru linnas mõnevõrra langeb, Võru valla ja Sõmerpalu valla elaniku kohta tõuseb.

Teoreetiliselt kalkuleerides, kui ühendamavalitsuses säilitada suhteline jooksvate kulude tase vaba aja ja kultuuri valdkonnas tervikuna kõrgeimal Võru linna tasemel, on lisaressursivajadus jooksvateks puhaskuludeks 7,2 mln krooni, investeeringute puhaskuludeks 2,5 mln krooni ja kuludeks kokku koos sihtvahenditega 13,5 mln krooni.

Tabel 65. Arvestuslik lisaressursi vajadus vaba aja ja kultuurivaldkonnas 2009. aasta andmetel

	Võru linn	Võru vald	Sõmerpalu vald	Summaarne	Võru linn	Võru vald	Sõmerpalu vald	Keskmine
	Kokku, tuhat krooni				elaniku kohta, krooni			
Jooksvad puhaskulud	34 704	7 585	2 373	44 662	2 461	1 522	1 195	2120
arvestuslikud kulud kõrgeima suhtelise tasemega	34 704	12 268	4 888	51 860	2461	2461	2461	2461
<i>lisaressursi vajadus</i>	<i>0</i>	<i>4 683</i>	<i>2 515</i>	<i>7 198</i>	<i>0</i>	<i>940</i>	<i>1 267</i>	<i>342</i>
arvestuslikud kulud keskmise suhtelise tasemega	29 887	10 565	4 210	44 662	2120	2120	2120	2120
<i>ressursside ümberjagamine</i>	<i>-4 817</i>	<i>2 980</i>	<i>1 837</i>	<i>0</i>	<i>-342</i>	<i>598</i>	<i>925</i>	<i>0</i>
Investeeringute puhaskulud	1 653	167	65	1 885	117	33	33	89
arvestuslikud kulud kõrgeima suhtelise tasemega	1 653	584	233	2 470	117	117	117	117
<i>lisaressursi vajadus</i>	<i>0</i>	<i>418</i>	<i>168</i>	<i>585</i>	<i>0</i>	<i>84</i>	<i>85</i>	<i>28</i>
arvestuslikud kulud keskmise suhtelise tasemega	1 261	446	178	1 885	89	89	89	89
<i>ressursside ümberjagamine</i>	<i>-392</i>	<i>279</i>	<i>113</i>	<i>0</i>	<i>-28</i>	<i>56</i>	<i>57</i>	<i>0</i>
Kulud kokku	54 198	10 721	2 578	67 497	3 844	2 151	1 298	3204
arvestuslikud kulud kõrgeima suhtelise tasemega	54 198	19 159	7 634	80 991	3844	3844	3844	3844
<i>lisaressursi vajadus</i>	<i>0</i>	<i>8 438</i>	<i>5 056</i>	<i>13 494</i>	<i>0</i>	<i>1 693</i>	<i>2 546</i>	<i>640</i>
arvestuslikud kulud keskmise suhtelise tasemega	45 168	15 967	6 362	67 497	3204	3204	3204	3204
<i>ressursside ümberjagamine</i>	<i>-9 030</i>	<i>5 246</i>	<i>3 784</i>	<i>0</i>	<i>-640</i>	<i>1 053</i>	<i>1 906</i>	<i>0</i>

2.5.4.4.1 Ametnikkond

Vaba aja ja kultuuri avalikku teenust osutavad vaba aja, kultuuri- ja spordiasutused ja nende töötajad, Sõmerpalu vallas alluvad vastavad töötajad otse hariduse- ja kultuurispetsialistile. Vaba aja ja kultuuri valdkonna ametnike töö on koordineeritud laadi.

Tabel 66. Vaba aja ja kultuurivaldkonna haldusstruktuur

KOV-üksus	Struktuur	Ametnike loend	Töötajad
Võru linn	Abilinnapeale allub haridus- ja kultuuriosakonna juhataja, kellele allub kultuurispetsialist	Abilinnapea, osakonna juhataja, kultuurispetsialist (kokku 3)	
Võru vald	Vallavanemale allub vanemametnik, kellele alluvad allasutuste juhid	Hariduse- ja kultuuri peaspetsialist (kokku 1)	
Sõmerpalu vald	Vallavanemale allub vanemametnik, kellele alluvad lepingulised töötajad	Hariduse- ja kultuurispetsialist (kokku 1)	Noorsootöö korraldaja (0,5), kunstijuht, ringijuhid
Optimaalne ühinemisel	Abilinnapeale allub haridus- ja kultuuriosakonna juhataja, kellele allub 2 ametnikku	Abilinnapea, osakonna juhataja, kultuuri- ja sporditööspsialist 2, noorsootöö korraldaja (kokku 4)	

Ühinemine ja ühisametnike rakendamine

Kuivõrd vaba aja ametnike arv on minimaalne ja töö on valdavalt koordineeritud laadi, siis olulist ametnikkonna arvulist vähenemist ühinemine endaga kaasa ei too, aga pole endiselt vajadust ka eraldiseisva struktuuriüksuse järele. Ühinemine võimaldab teoorias ametnike

spetsialiseerumist ja seeläbi ka teenuste kvaliteeti tõsta, kuid samas on vastavad teenused ja ametnikud tugevalt seotud kohaliku kogukonna ning valdkondliku aktiivi võrgustikuga. Seega ametnike suurem spetsialiseerumine oleks küll idee poolest teoreetiliselt soovitatav, kuid tegelikkuses tooks kaasa tõenäoliselt kaugenemise kogukonnast. Igal juhul peetakse vajalikuks noorsootöötaja asumist koha peal. Seega kogukondlikust vaatenurgast lähtudes on eelistatum pigem ametniku tööülesannete valdkondlik killustatus ja jätkuvalt lähenemine piirkonnakeskselt. Eeltoodud argumentidele tuginedes pole aktuaalne ka ühisametnike rakendamine.

Kuivõrd elanike poolt on küsitluses välja toodud ühe probleemina ka noorte vaba ajaga seotud probleemid, on ühendumavalitsuse optimaalses struktuuris ettenähtud noorsootööd korraldav ametnik. Allasutuste juhtide ja töötajate ning ametnikele otse alluvate töötajate struktuuri/arvu osas muutusi ei toimu, alluvussuhted korrigeeritakse.

2.5.4.4.2 Raamatukoguteenused

Raamatukoguteenusele kulutab enim Võru linn. 2009. aastal kulutas Võru linn raamatukogule 5,9 mln krooni so 418 krooni elaniku kohta; Võru vald vastavalt 0,8 mln krooni so 156 krooni elaniku kohta ja Sõmerpalu vald 0,5 mln krooni ja 264 krooni elaniku kohta. Kulude proportsionaalne suhe on absoluutmahu alusel 24:3:2 ja elaniku kohta võttes 8:3:5.

Tabel 67. Kulud raamatukogudele 2009. aastal

	Võru linn	Võru vald	Sõmerpalu vald	Võru linn	Võru vald	Sõmerpalu vald
	Kokku, tuhat krooni			elaniku kohta, krooni		
Raamatukogud kokku	5 890	779	524	418	156	264
Personalikulud	3 864	443	302	274	89	152
Majandamiskulud	2 026	200	108	144	40	54
Investeeringud	0	137	114	0	28	57
Jooksvad kulud kokku	5 890	642	410	418	129	206
	<i>kuludes kokku</i>			<i>jooksvates kuludes</i>		
<i>Osakaal</i>	<i>2,8%</i>	<i>0,9%</i>	<i>1,2%</i>	<i>3,3%</i>	<i>1,0%</i>	<i>1,4%</i>

Arvestades raamatukogude tulusid majandustegevusest ja sihttoetusi on jooksvate puhaskulude ligikaudsed proportsionaalsed suhted absoluutmahu alusel 17:3:2 ja elaniku kohta võttes 6:3:4.

Tabel 68. Raamatukogude tulud ja puhaskulud 2009. aastal

	Võru Linn	Võru vald	Sõmerpalu vald	Võru linn	Võru vald	Sõmerpalu vald
	Kokku, tuhat krooni			elaniku kohta, krooni		
raamatukogude tulud kokku	1 643	0	49	117	0	25
majandamistegevusest	75			5		
sihttulud jooksvate kulude katteks	1 568	0	0	111	0	0
sihttulud investeeringuteks	0	0	49	0	0	25
jooksvad puhaskulud	4 247	642	410	301	129	206
investeeringute puhaskulud	0	137	65	0	28	33
kokku puhaskulud	4 247	779	475	301	156	239

Ühinemine ja ühisasutuse loomine

Raamatukogude töötajaskond on väga erineva suurusega, mistõttu ühisasutuste loomine - väiksemate valdades asuvate raamatukogude muutmine Võru linnas asuva raamatukogu haruraamatukogudeks, millel ei pea juhatajat olema, - olulist võitu personalikuludes kaasa ei too, kuivõrd väiksemate raamatukogude juhataja on ühtlasi ka klienditeenindaja. Küll võiks haruraamatukogude moodustamine vabastada nende töötajad juhtimisülesannete täitmisest

ning seega võimaldaks neil rohkem aega pühendada elanike teenindamisele. Raamatukoguteenuse kättesaadavuse säilitamiseks vajalik haruraamatukogude säilitamine tähendab, et ühisasutuste loomine majandamiskuludes kokkuhoidu kaasa ei too.

Seega ühinemisel kulud raamatukogudele tõenäoliselt summeeruvad, kuid teoreetiliselt kalkuleerides säilitamiseks Võru linna kõrgemat arvestuslikku suhtelist kulude taset on lisaressursi vajadus jooksvateks puhaskuludeks 1 mln krooni, investeeringute puhaskuludeks 0,5 mln krooni ja kuludeks kokku 1,6 mln krooni.

Tabel 69. Arvestuslik lisaressursi vajadus raamatukoguteenustele 2009. aasta andmetel

	Võru linn	Võru vald	Sõmerpalu vald	Summaarne	Võru linn	Võru vald	Sõmerpalu vald	Keskmine
	Kokku, tuhat krooni				elaniku kohta, krooni			
Jooksvad puhaskulud	4 246	642	410	5 299	301	129	206	251
arvestuslikud kulud kõrgeima suhtelise tasemega	4 246	1 501	598	6 345	301	301	301	301
<i>lisaressursi vajadus</i>	<i>0</i>	<i>859</i>	<i>188</i>	<i>1 047</i>	<i>0</i>	<i>172</i>	<i>95</i>	<i>50</i>
arvestuslikud kulud keskmise suhtelise tasemega	3 546	1 253	499	5 299	251	251	251	251
<i>ressursside ümberjagamine</i>	<i>-701</i>	<i>611</i>	<i>89</i>	<i>0</i>	<i>-50</i>	<i>123</i>	<i>45</i>	<i>0</i>
Investeeringute puhaskulud	0	137	65	202	0	28	33	10
arvestuslikud kulud kõrgeima suhtelise tasemega	461	163	65	690	33	33	33	33
<i>lisaressursi vajadus</i>	<i>461</i>	<i>26</i>	<i>0</i>	<i>487</i>	<i>33</i>	<i>5</i>	<i>0</i>	<i>23</i>
arvestuslikud kulud keskmise suhtelise tasemega	135	48	19	202	10	10	10	10
<i>ressursside ümberjagamine</i>	<i>135</i>	<i>-89</i>	<i>-46</i>	<i>0</i>	<i>10</i>	<i>-18</i>	<i>-23</i>	<i>0</i>
Kulud kokku	5 890	779	524	7 193	418	156	264	341
arvestuslikud kulud kõrgeima suhtelise tasemega	5 890	2 082	830	8 801	418	418	418	418
<i>lisaressursi vajadus</i>	<i>0</i>	<i>1 303</i>	<i>306</i>	<i>1 608</i>	<i>0</i>	<i>261</i>	<i>154</i>	<i>76</i>
arvestuslikud kulud keskmise suhtelise tasemega	4 814	1 702	678	7 193	341	341	341	341
<i>ressursside ümberjagamine</i>	<i>-1 076</i>	<i>922</i>	<i>154</i>	<i>0</i>	<i>-76</i>	<i>185</i>	<i>78</i>	<i>0</i>

2.5.4.4.3 Spordialased teenused

2009. aastal finantseeris sporditegevust Võru linn (sh Võru spordikooli ja SA Võru spordikeskuse tegevust) kokku 17,3 mln krooni ulatuses so 1229 krooni elaniku kohta kui Võru vald (sh Väimela Tervisekeskus) 3,3 mln krooni ulatuses so 664 krooni elaniku kohta ja Sõmerpalu vald vastavaid teenuseid 0,45 mln krooni ulatuses so 226 krooni elaniku kohta. Kulude proportsionaalne suhe on absoluutmahu alusel 39:7:1 ja elaniku kohta võttes 5:3:1.

Tabel 70. Spordikoolide ja muu sporditegevuse kulud 2009. aastal

	Võru linn	Võru vald	Sõmerpalu vald	Võru linn	Võru vald	Sõmerpalu vald
	Kokku, tuhat krooni			elaniku kohta, krooni		
Spordikooli, -keskuse, tervisekeskuse ja muud spordi kulud kokku	17 327	3 310	449	1229	664	226
Eraldised	4 511	1 711	110	320	343	55
Personalikulud	3 539	0	0	251	0	0
Majandamiskulud	9 277	1 389	339	658	279	171
Muud kulud	0	210	0	0	42	0
	<i>kuludes kokku</i>			<i>jooksvates kuludes</i>		
<i>osakaal</i>	<i>8,2%</i>	<i>3,9%</i>	<i>1,0%</i>	<i>9,7%</i>	<i>5,4%</i>	<i>1,6%</i>

Arvestades spordivaldkonna allasutuste tulusid on kulude proportsionaalne suhe endiselt tugevas disproportsioonis Võru linna kasuks absoluutmahtude alusel 27:2:1 ja elaniku kohta võttes 4:1:1.

Tabel 71. Spordiasutustega seotud tulud ja puhaskulud 2009. aastal

	Võru linn	Võru vald	Sõmerpalu vald	Võru linn	Võru vald	Sõmerpalu vald
	Kokku, tuhat krooni			elaniku kohta, krooni		
spordivaldkonnaga seotud tulud kokku	3 987	2 245		283	450	
spordiga seotud asutuste tulud kokku	1 631	1 245		116	250	
sihttulud jooksvate kulude katteks	146			10		
sihttulud investeringuteks	2 210	1 000		157	201	
kokku puhaskulud	13 340	1 065	449	946	214	226

Ühinemine ja ühisasutuse loomine

Kohalike omavalitsusüksuste, nende elanike huvide ning asutuste arenguvajaduste toetamise seisukohast ühisasutuse loomisel sisulist tähtsust ei ole; juhtimise ühendamine ja seeläbi kulude optimeerimine võib mõningast kokkuhoidu anda, kuid teisalt on oht administreerimise kvaliteedi langusele. Ühisasutuse loomisel võib pigem takistusena välja tuua asutuste erineva tegevusvormi, teenuste suunitluse ja ampluaa. Võru valla perspektiivist tekitab küsimärke SA Võru Spordikeskuse suur võlakoormus – SA-l on laenukohustusi 2009. aasta lõpu seisuga 64,5 mln krooni.

Seega ühinemisel kulud sporditeenustele tõenäoliselt summeeruvad, kuid säilitamaks Võru linna kõrgemat arvestuslikku suhtelist kulude taset on teoreetiliselt kalkuleerides lisaressursi vajadus suurusjärgus 5 mln krooni.

Tabel 72. Arvestuslik lisaressursi vajadus sporditeenustele 2009. aasta andmetel

	Võru linn	Võru vald	Sõmerpalu vald	Summaarne	Võru linn	Võru vald	Sõmerpalu vald	Keskmine
	Kokku, tuhat krooni				elaniku kohta, krooni			
Puhaskulud 2009	13 047	1 065	449	14 561	925	214	226	691
arvestuslikud kulud kõrgeima suhtelise tasemega	13 047	4 612	1 838	19 497	925	925	925	925
<i>lisaressursi vajadus</i>	0	3 547	1 389	4 935	0	712	699	234
arvestuslikud kulud keskmise suhtelise tasemega	9 744	3 445	1 373	14 561	691	691	691	691
<i>ressursside ümberjagamine</i>	-3 303	2 379	924	0	-234	477	465	0
Kulud kokku 2009	17 327	3 310	449	21 085	1 229	664	226	1001
arvestuslikud kulud kõrgeima suhtelise tasemega	17 327	6 125	2 441	25 892	1229	1229	1229	1229
<i>lisaressursi vajadus</i>	0	2 815	1 992	4 807	0	565	1 003	228
arvestuslikud kulud keskmise suhtelise tasemega	14 110	4 988	1 988	21 085	1001	1001	1001	1001
<i>ressursside ümberjagamine</i>	-3 217	1 678	1 539	0	-228	337	775	0

2.5.4.4.4 Huvikoolid ja huviharidusteenused lastele ja noortele

Kitsamaks sihtgrupiks on huvikoolide ja huviharidusteenustel 7 kuni 18 aastased lapsed ja noored. 2009. aasta alguse seisuga on vastava vanusgrupi suurus Rahvastikuregistri andmetel

1939 so 14% elanikkonnast, Võru vallas 759 so 15% elanikkonnast ja Sõmerpalu vallas 343 so 17% elanikkonnast.

Huviharidusele kulutab enim Võru linn. Valdava osa Võru linna kuludest moodustavad Võru Muusikakooli ja Võru Kunstikooli ülalpidamiskulud; Võru vallal ja Sõmerpalu vallal vastavate teenuste osas arvlemine teiste omavalitsustega, eelkõige Võru linnaga.

Kulude proportsionaalne suhe võrreldavate kohalike omavalitsuste lõikes on absoluutmahu alusel 38:10:1, elaniku kohta võttes 5:4:1 ja kitsama sihtgrupi liikme kohta võttes 6:4:1.

Tabel 73. Huvikoolide ja huviharidusteenuste kulud 2009. aastal

	Võru linn	Võru vald	Sõmerpalu vald	Võru linn	Võru vald	Sõmerpalu vald	Võru linn	Võru vald	Sõmerpalu vald
	Kokku, tuhat krooni			elaniku kohta, krooni			7-18 aastase elaniku kohta, krooni		
huvihariduse kulud kokku	8 571	2 287	255	608	459	128	4420	3013	743
Eraldised	1 381	0	0	98	0	0	712	0	0
Personalikulud	6 087	0	0	432	0	0	3139	0	0
Majandamiskulud	1 020	2 287	255	72	459	128	526	3013	743
Investeeringud	83	0	0	6	0	0	43	0	0
Jooksvad kulud kokku	8 488	2 287	255	602	459	128	4 377	3 013	743
	<i>kuludes kokku</i>			<i>jooksvates kuludes</i>			<i>valdkonna jooksvates kuludes</i>		
<i>osakaal</i>	<i>4,1%</i>	<i>2,7%</i>	<i>0,6%</i>	<i>4,8%</i>	<i>3,7%</i>	<i>0,9%</i>	<i>21,4%</i>	<i>24,9%</i>	<i>10,3%</i>

Arvestades vastavate allasutuste tulusid on jooksvate puhaskulude proportsionaalne suhe absoluutmahtude alusel 21:10:1, elaniku kohta võttes 3:4:1 ja kitsama sihtgrupi liikme kohta võttes 5:6:1.

Tabel 74. Huvikoolide ja huviharidusteenustega seotud tulud ja puhaskulud 2009. aastal

	Võru linn	Võru vald	Sõmerpalu vald	Võru linn	Võru vald	Sõmerpalu vald	Võru linn	Võru vald	Sõmerpalu vald
	Kokku, tuhat krooni			elaniku kohta, krooni			7-18 aastase elaniku kohta, krooni		
huviharidusega seotud tulud kokku	3 646	0	34	259	0	17	1880	0	99
tulud lapsevanematelt	700			50			361		
teistelt ov-lt	2 939			208			1516		
üüri- ja renditulud	7			1			4		
sihttulud jooksvate kulude katteks	251	0	34	18	0	17	129	0	99
sihttulud investeeringuteks	34	0	0	2	0	0	17	0	0
jooksvad puhaskulud	4 626	2 287	221	326	459	111	2 368	3 013	645
investeeringute puhaskulud	49	0	0	6	0	0	43	0	0
kokku puhaskulud	4 674	2 287	221	332	459	111	2 411	3 013	645

Ühinemine

Ühinemisel jätkub vastavate teenuste pakkumine elanikele sama mudeli alusel kui see on toimunud iseseisvates üksustes, samas mõnevõrra avarduvad elanike võimalused vastavat teenust saada. Kuivõrd huvihariduse rahastamine on omavalitsuste vabatahtlik teenus, siis tõenäoliselt eelarve kokkuhoiu tingimustes omavalitsused kärbivad huviharidusele eraldatavaid

summasid ning ühelt poolt teenust pakkuv omavalitsus eelistab teenuse kättesadavuse osas pigem nõ oma lapsi, teisalt teenust sisseostev omavalitsus piirab sisseostu mahtusid; ühendomavalitsuses jääb arvlemine ja ühinevate omavalitsuste lapsed on kõik ühtviisi nõ omad.

Kohalike omavalitsusüksuste ühinemisel kulud huvikoolidele ja huviharidusteenustele tõenäoliselt summeeruvad, kuid teoreetiliselt kalkuleerides säilitamaks Võru linna kõrgemat arvestuslikku suhtelist kulude taset on lisaressursi vajadus jooksvateks puhaskuludeks 1,3 mln krooni, investeeringute puhaskuludeks 0,3 mln krooni ja kuludeks kokku 2,3 mln krooni.

Tabel 75. Arvestuslik lisaressursi vajadus huvikoolide ja huviharidusteenuste osas 2009. aasta andmetel

	Võru linn	Võru vald	Sõmerpalu vald	Summaarne	Võru linn	Võru vald	Sõmerpalu vald	Keskmine
	Kokku, tuhat krooni				7-18 aastase elaniku kohta, krooni			
Jooksvad puhaskulud	6 769	2 287	221	9 277	3 491	3 013	645	3051
arvestuslikud kulud kõrgeima suhtelise tasemega	6 769	2 650	1 197	10 617	3491	3491	3491	3491
<i>lisaressursi vajadus</i>	0	363	976	1 339	0	478	2 847	440
arvestuslikud kulud keskmise suhtelise tasemega	5 915	2 316	1 046	9 277	3051	3051	3051	3051
<i>ressursside ümberjagamine</i>	-854	29	825	0	-440	38	2 406	0
Investeeringute puhaskulud	49	0	0	49	25	0	0	16
arvestuslikud kulud kõrgeima suhtelise tasemega	49	19	9	76	25	25	25	25
<i>lisaressursi vajadus</i>	0	19	9	28	0	25	25	9
arvestuslikud kulud keskmise suhtelise tasemega	31	12	6	49	16	16	16	16
<i>ressursside ümberjagamine</i>	-18	12	6	0	-9	16	16	0
Kulud kokku	8 571	2 287	255	11 113	4 420	3 013	743	3654
arvestuslikud kulud kõrgeima suhtelise tasemega	8 571	3 355	1 516	13 442	4420	4420	4420	4420
<i>lisaressursi vajadus</i>	0	1 068	1 261	2 329	0	1 407	3 677	766
arvestuslikud kulud keskmise suhtelise tasemega	7 086	2 774	1 253	11 113	3654	3654	3654	3654
<i>ressursside ümberjagamine</i>	-1 485	487	998	0	-766	641	2 911	0

2.5.4.4.5 Noorsootöö ja noortekeskused

Noorsootöö ja noortekeskuste kitsamaks sihtgrupiks on siinkohal tinglikult võetud sarnaselt huvikoolide ja huviharidusteenustega 7 kuni 18 aastased lapsed ja noored. Võru linna ja Võru valla noorte tegevusi organiseerib omavalitsuste ühiselt loodud MTÜ Võru Noortekeskus, mis pakub noortele kasulikku vaba aja veetmise võimalust tööpäevadel ja päeval ajal, Sõmerpalu vallas ametnikule alluva töötajana noorsootöö korraldaja (osaajaline töökoormus 0,5).

Noorsootööle ja noortekeskustele kulutab enim Võru linn. Kulude proportsionaalne suhe on absoluutmahu alusel 31:4:1, elaniku kohta võttes 8:3:2 ja kitsama sihtgrupi liikme kohta võttes 6:2:1.

Tabel 76. Noorsootöö ja noortekeskuste kulud 2009. aastal

	Võru linn	Võru vald	Sõmerpalu vald	Võru linn	Võru vald	Sõmerpalu vald	Võru linn	Võru vald	Sõmerpalu vald
	Kokku, tuhat krooni			elaniku kohta, krooni			7-18 aastase elaniku kohta, krooni		
noorsootöö kulud kokku	2 913	373	95	207	75	48	1503	491	277
Investeeringud	2 291	0	0	162	0	0	1181	0	0
Eraldised	365	94	0	26	19	0	188	123	0
Majandamiskulud	258	275	29	18	55	15	133	362	85
Personalikulud	0	4	61	0	1	31	0	6	178
Jooksvad kulud kokku	623	373	95	44	75	48	321	491	277
	kuludes kokku			jooksvates kuludes			valdkonna jooksvates kuludes		
osakaal	1,4%	0,4%	0,2%	0,3%	0,6%	0,3%	1,6%	4,1%	3,9%

Arvestades vastavate allasutuste tulusid on jooksvate puhaskulude proportsionaalne suhe absoluutmahtude alusel 5:4:1, elaniku kohta võttes 2:5:3 ja kitsama sihtgrupi liikme kohta võttes 7:14:8.

Tabel 77. Noorsootöö ja noortekeskustega seotud tulud ja puhaskulud 2009. aastal

	Võru linn	Võru vald	Sõmerpalu vald	Võru linn	Võru vald	Sõmerpalu vald	Võru linn	Võru vald	Sõmerpalu vald
	Kokku, tuhat krooni			elaniku kohta, krooni			7-18 aastase elaniku kohta, krooni		
noorsootööga seotud tulud kokku	1 150	0	0	82	0	0	593	0	0
sihttulud jooksvate kulude katteks	163	0	0	12	0	0	84	0	0
sihttulud investeeringuteks	987	0	0	70	0	0	509	0	0
jooksvad puhaskulud	460	373	95	33	75	48	237	491	277
investeeringute puhaskulud	1 303	0	0	92	0	0	672	0	0
kokku puhaskulud	1 763	373	95	125	75	48	909	491	277

Ühinemisel

Vastavalt elanike küsitlusest saadud tagasisidele on probleemina – küll mõnevõrra vähemtähtsa – nimetatud kõigis võrreldavates omavalitsustes noorte vaba aja teemat. Ametnike poolt on välja toodud puudusena asjaolu, et põhikooli- ja gümnaasiumiealistel lastel/noortel puudub koht, kus pärastlõunasel ja õhtusel ajal aega viita ja ühiselt midagi spontaanselt ja vabamas vormis teha. Lahenduseks on luua lokaalsed noorte kooskäimiskohad, kuivõrd teenust/tegevust tuleb noortele pakkuda kohapeal; Võru linna osas on võimalikuks lahenduseks Võru Noortekeskuse tegevuse laiendamine. Ühinemisel on optimaalses struktuuris ettenähtud täiendav noorsootööd koordineeriv ametnik.

Kohalike omavalitsusüksuste ühinemisel kulud noortekeskuste ja noorsootööteenustele tõenäoliselt absoluutmahus summeeruvad, teoreetiliselt kalkuleerides säilitamaks Võru linna kõrgemat arvestuslikku suhtelist kulude taset on lisaressursi vajadus jooksvateks puhaskuludeks 0,6 mln krooni, investeeringute puhaskuludeks 0,7 mln krooni ja kuludeks kokku 1,2 mln krooni.

Tabel 78. Arvestuslik lisaressursi vajadus noortekeskuste ja noorsootöötajate osas 2009. aasta andmetel

	Võru linn	Võru vald	Sõmerpalu vald	Summaarne	Võru linn	Võru vald	Sõmerpalu vald	Keskmine
	Kokku, tuhat krooni				7-18 aastase elaniku kohta, krooni			
Jooksvad puhaskulud	460	373	95	927	237	491	277	305
arvestuslikud kulud kõrgeima suhtelise tasemega	952	373	168	1 493	491	491	491	491
<i>lisaressursi vajadus</i>	<i>492</i>	<i>0</i>	<i>73</i>	<i>565</i>	<i>254</i>	<i>0</i>	<i>214</i>	<i>186</i>
arvestuslikud kulud keskmise suhtelise tasemega	591	231	105	927	305	305	305	305
<i>ressursside ümberjagamine</i>	<i>131</i>	<i>-141</i>	<i>10</i>	<i>0</i>	<i>68</i>	<i>-186</i>	<i>28</i>	<i>0</i>
Investeeringute puhaskulud	1 303	0	0	1 303	672	0	0	429
arvestuslikud kulud kõrgeima suhtelise tasemega	1 303	510	231	2 044	672	672	672	672
<i>lisaressursi vajadus</i>	<i>0</i>	<i>510</i>	<i>231</i>	<i>741</i>	<i>0</i>	<i>672</i>	<i>672</i>	<i>244</i>
arvestuslikud kulud keskmise suhtelise tasemega	831	325	147	1 303	429	429	429	429
<i>ressursside ümberjagamine</i>	<i>-472</i>	<i>325</i>	<i>147</i>	<i>0</i>	<i>-244</i>	<i>429</i>	<i>429</i>	<i>0</i>
Kulud kokku	2 913	373	95	3 381	1 503	491	277	1112
arvestuslikud kulud kõrgeima suhtelise tasemega	2 913	1 140	515	4 569	1503	1503	1503	1503
<i>lisaressursi vajadus</i>	<i>0</i>	<i>768</i>	<i>420</i>	<i>1 188</i>	<i>0</i>	<i>1 012</i>	<i>1 226</i>	<i>391</i>
arvestuslikud kulud keskmise suhtelise tasemega	2 156	844	381	3 381	1112	1112	1112	1112
<i>ressursside ümberjagamine</i>	<i>-758</i>	<i>471</i>	<i>286</i>	<i>0</i>	<i>-391</i>	<i>621</i>	<i>835</i>	<i>0</i>

2.5.4.4.6 Rahva- ja kultuurimajad

Kulud Võru linna kultuurimajale on absoluutmahtu alusel ligikaudu 5 korda suuremad – 6,6 mln krooni – kui Võru vallal kahele rahvamajale – 1,26 mln krooni. Elaniku kohta võttes on kulude ligikaudne suhe 2:1. Sõmerpalul vastavaid kulusid eelarves näidatud pole.

Tabel 79. Rahva- ja kultuurimajade kulud 2009. aastal

	Võru linn	Võru vald	Võru linn	Võru vald
	Kokku, tuhat krooni		elaniku kohta, krooni	
Rahva/kultuurimaja kulud kokku	6 624	1 256	470	252
Investeeringud	0	73	0	15
Personalikulud	4 285	783	304	157
Majandamiskulud	2 338	400	166	80
	<i>kuludes kokku</i>		<i>jooksvates kuludes</i>	
<i>Osakaal</i>	<i>3,1%</i>	<i>1,5%</i>	<i>3,7%</i>	<i>1,9%</i>

Arvestades kultuuri/rahvamajade tulusid on jooksvate puhaskulude ligikaudne proportsionaalne suhe absoluutmahtude alusel 5:1 ja elaniku kohta võttes 3:2.

Tabel 80. Rahva- ja kultuurimajade tulud ja puhaskulud 2009. aastal

	Võru linn	Võru vald	Võru linn	Võru vald
	Kokku, tuhat krooni		elaniku kohta, krooni	
rahva- ja kultuurimajadega seotud tulud kokku	1 869	105	133	21
Majandustegevusest	1 178	62	84	13
sihttulud jooksvate kulude katteks	690	43	49	9
Jooksvad puhaskulud	4 755	1 078	337	216
investeeringute puhaskulud	0	73	0	15
kokku puhaskulud	4 755	1 151	337	231

Ühinemine ja ühisasutuste loomine

Võru linnas ja Võru vallas on olemas tegutsevad munitsipaalasutused, mille ülesandeks on kultuuri- ja seltsielu jaoks elanikele võimaluste pakkumine. Võru Kultuurimaja roll on professionaalse teatri-, kontserdi-, kunstitegevuse ja ürituste vahendamine piirkonnas laiemalt kui Võru vallas asuvate Parksepa ja Puiga Rahvamajade ning Võru linnas tegutseva Võru Pensionäride Päevakeskuse tegevused on suunatud pensionäridele ja pigem lokaalselt. Ringijuhendajatel ei ole ka praegu takistusi erinevates asutustes töötamisel. Kultuurimaja ja rahvamajade/päevakeskuse väga erinev teenuste maht, tegevuse sisu ja sihtgrupi ulatus muudab küsitavaks ühisasutuste loomise otstarbekuse, kuivõrd nõuaks sisuliselt kogu vaba aja asutuste süsteemi ümberkorraldamist. Seega eeldusel, et ühinemisel pakutakse teenuseid elanikele vähemalt samal tasemel kui iseseisvas kohaliku omavalitsuse üksuses, jääb põhimõttelist valdkonna reformi läbiviimata kultuuri- ja seltsielu arendamisega tegelev allasutuste võrk ja töötajaskond samaks elik summeerub, sellega ei kaasne ka võimalusi kulude optimeerimiseks.

Kohalike omavalitsusüksuste ühinemisel kulud kultuuri- ja rahvamajadele tõenäolise stsenaariumi alusel absoluutmahus summeeruvad, kuid teoreetiliselt kalkuleerides säilitamaks kõrgeimat arvestuslikku suhtelist kulude taset on lisaressursi vajadus jooksvateks puhaskuludeks 1,6 mln krooni, investeeringute puhaskuludeks 0,2 mln krooni ja kuludeks kokku koos sihtvahenditega 2 mln krooni.

Tabel 81. Arvestuslik lisaressursi vajadus rahva- ja kultuurimajadele 2009. aasta andmetel

	Võru linn	Võru vald	Sõmerpalu vald	Summaarne	Võru linn	Võru vald	Sõmerpalu vald	Keskmine
	Kokku, tuhat krooni				elaniku kohta, krooni			
Jooksvad puhaskulud	5 475	1 126	0	6 601	388	226	0	313
arvestuslikud kulud kõrgeima suhtelise tasemega	5 475	1 936	771	8 182	388	388	388	388
<i>lisaressursi vajadus</i>	<i>0</i>	<i>810</i>	<i>771</i>	<i>1 581</i>	<i>0</i>	<i>162</i>	<i>388</i>	<i>75</i>
arvestuslikud kulud keskmise suhtelise tasemega	4 417	1 562	622	6 601	313	313	313	313
<i>ressursside ümberjagamine</i>	<i>-1 058</i>	<i>436</i>	<i>622</i>	<i>0</i>	<i>-75</i>	<i>87</i>	<i>313</i>	<i>0</i>
Investeeringute puhaskulud	0	73	0	73	0	15	0	3
arvestuslikud kulud kõrgeima suhtelise tasemega	205	73	29	307	15	15	15	15
<i>lisaressursi vajadus</i>	<i>205</i>	<i>0</i>	<i>29</i>	<i>234</i>	<i>15</i>	<i>0</i>	<i>15</i>	<i>11</i>
arvestuslikud kulud keskmise suhtelise tasemega	49	17	7	73	3	3	3	3
<i>ressursside ümberjagamine</i>	<i>49</i>	<i>-55</i>	<i>7</i>	<i>0</i>	<i>3</i>	<i>-11</i>	<i>3</i>	<i>0</i>

Kulud kokku	6 624	1 256	0	7 880	470	252	0	374
arvestuslikud kulud kõrgeima suhtelise tasemega	6 624	2 342	933	9 898	470	470	470	470
<i>lisaressursi vajadus</i>	<i>0</i>	<i>1 086</i>	<i>933</i>	<i>2 019</i>	<i>0</i>	<i>218</i>	<i>470</i>	<i>96</i>
arvestuslikud kulud keskmise suhtelise tasemega	5 273	1 864	743	7 880	374	374	374	374
<i>ressursside ümberjagamine</i>	<i>-1 351</i>	<i>608</i>	<i>743</i>	<i>0</i>	<i>-96</i>	<i>122</i>	<i>374</i>	<i>0</i>

2.5.4.4.7 Muud vaba aja ja huvitegevuse kulud

Eelpool nimetatata vabaaja tegevustele (va ühekordne investering Tamula promenaadi) kulutavad võrreldavad vallad nii absoluut- kui suhtelistes mahtudes oluliselt enam kui Võru linn. Muud vaba aja ja huvitegevuse jooksvate kulude ligikaudne proportsionaalne suhe absoluutmahu alusel on 3:7:6 ja elaniku kohta võttes 1:6:12.

Tabel 82. Muud vaba aja ja huvitegevuse kulud 2009. aastal

	Võru linn	Võru vald	Sõmerpalu vald	Võru linn	Võru vald	Sõmerpalu vald
	Kokku, tuhat krooni			elaniku kohta, krooni		
puhkepargid – Tamula promenaad	12 246			869		
täiskasvanute huvialaasutused	0	0	21	0	0	11
vaba aja üritused	0	158	0	0	32	0
SA Eesti Orelikeskus	99			7		
Kultuuriüritused	505	356	263	36	72	132
Seltsitegevus	0	220	652	0	44	328
Ajaleht	0	88	48	0	18	24
religiooni- ja muud ühiskonnateenused	24	0	34	2	0	17
muu vaba aeg (sh projektid)	0	1893	191	0	380	96
Kokku	12874	2716	1209	913	545	609
Investeeringud	12191	1313	0	865	263	0
Eraldised	324	366	232	23	73	117
Personalikulud	0	142	370	0	28	186
Majandamiskulud	359	896	605	25	180	305
Muud kulud	0	0	0	0	0	0
Jooksvad kulud kokku	683	1404	1207	48	282	608

Arvestades muude vaba aja ja huvitegevustega seotud tulusid on jooksvate puhaskulude proportsionaalne suhe absoluutmahtude alusel 2:4:5 ja elaniku kohta võttes 1:6:17.

Tabel 83. Muud vaba aja ja huvitegevusega seotud tulud ja puhaskulud 2009. aastal

	Võru linn	Võru vald	Sõmerpalu vald	Võru linn	Võru vald	Sõmerpalu vald
	Kokku, tuhat krooni			elaniku kohta, krooni		
muud vaba ajaga seotud tulud kokku	9 850	680	2	699	136	1
Ajaleht		0			0	
sihttulud jooksvate kulude katteks	170	324	2	12	65	1
sihttulud investeeringuteks	9 680	356	0	687	71	0
jooksvad puhaskulud	513	1 079	1 205	36	217	607
investeeringute puhaskulud	2 511	957	0	178	192	0
kokku puhaskulud	3 024	2 036	1 207	214	409	608

Ametnikkonna poolt välja toodud probleem on täiskasvanute huvialaringide ja –gruppide ebaühtlane ja sisuliselt pidevate tegevuste niioelda ühekordne rahastamine. Lahendus on naaberomavalitsustega läbirääkida ja kokkuleppida vastavad rahastamise põhimõtted.

Ühinemine

Kohalike omavalitsusüksuste ühinemisel kulud muude vaba aja ja kultuuritegevuste osas tõenäolise stsenaariumi alusel absoluutmahus summeeruvad, kuivõrd sissetöötatud süsteemi reformida vajadust pole. Teoreetiliselt kalkuleerides, säilitamaks kõrgeimat arvestuslikku suhtelist kulude taset, on lisaressursi vajadus muude vaba aja ja kultuuritegevuste osas jooksvateks puhaskuludeks 10 mln krooni, investeeringute puhaskuludeks 0,6 mln krooni ja kuludeks kokku koos sihtvahenditega 2,4 mln krooni.

Tabel 84. Arvestuslik lisaressursi vajadus muude vaba aja ja kultuurialaste tegevuste osas 2009. aasta andmetel

	Võru linn	Võru vald	Sõmerpalu vald	Summaarne	Võru linn	Võru vald	Sõmerpalu vald	Keskmine
	Kokku, tuhat krooni				elaniku kohta, krooni			
Jooksvad puhaskulud	513	1 079	1 205	2 797	36	217	607	133
arvestuslikud kulud kõrgeima suhtelise tasemega	8 555	3 024	1 205	12 784	607	607	607	607
<i>lisaressursi vajadus</i>	<i>8 042</i>	<i>1 945</i>	<i>0</i>	<i>9 986</i>	<i>570</i>	<i>390</i>	<i>0</i>	<i>474</i>
arvestuslikud kulud keskmise suhtelise tasemega	1 872	662	264	2 797	133	133	133	133
<i>ressursside ümberjagamine</i>	<i>1 359</i>	<i>-418</i>	<i>-941</i>	<i>0</i>	<i>96</i>	<i>-84</i>	<i>-474</i>	<i>0</i>
Investeeringute puhaskulud	2 511	957	0	3 468	178	192	0	165
arvestuslikud kulud kõrgeima suhtelise tasemega	2 708	957	381	4 046	192	192	192	192
<i>lisaressursi vajadus</i>	<i>197</i>	<i>0</i>	<i>381</i>	<i>578</i>	<i>14</i>	<i>0</i>	<i>192</i>	<i>27</i>
arvestuslikud kulud keskmise suhtelise tasemega	2 321	820	327	3 468	165	165	165	165
<i>ressursside ümberjagamine</i>	<i>-190</i>	<i>-137</i>	<i>327</i>	<i>0</i>	<i>-13</i>	<i>-27</i>	<i>165</i>	<i>0</i>
Kulud kokku	12 874	2 716	1 209	16 799	913	545	609	797
arvestuslikud kulud kõrgeima suhtelise tasemega	12 874	4 551	1 813	19 238	913	913	913	913
<i>lisaressursi vajadus</i>	<i>0</i>	<i>1 835</i>	<i>604</i>	<i>2 439</i>	<i>0</i>	<i>368</i>	<i>304</i>	<i>116</i>
arvestuslikud kulud keskmise suhtelise tasemega	11 242	3 974	1 583	16 799	797	797	797	797
<i>ressursside ümberjagamine</i>	<i>-1 632</i>	<i>1 258</i>	<i>374</i>	<i>0</i>	<i>-116</i>	<i>252</i>	<i>189</i>	<i>0</i>

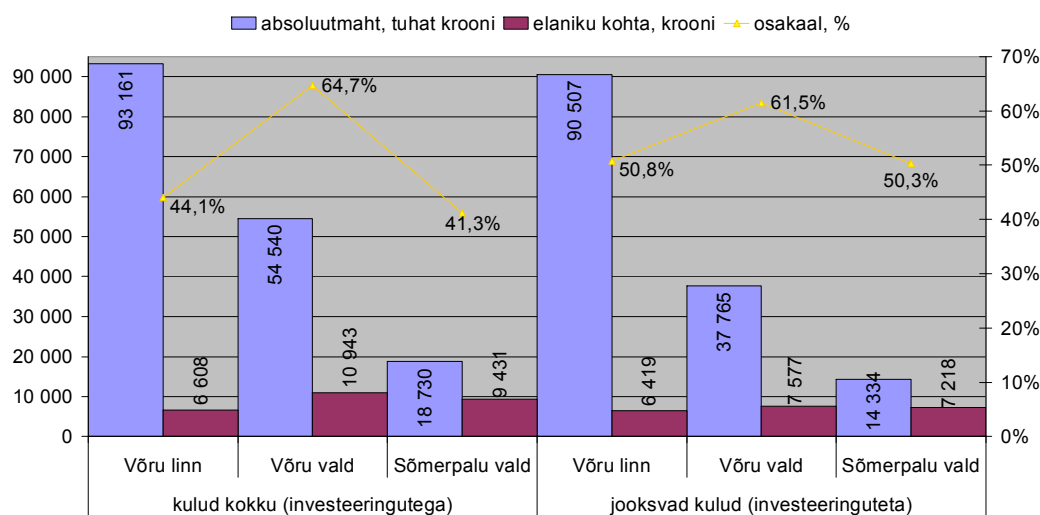
Probleemsed teemad ja omavalitsuste ühised lahendused

- Täiskasvanute huvialaringide ja –gruppide ebaühtlane ja sisuliselt pidevate tegevuste kohati niioelda ühekordne rahastamine. Lahendus on naaberomavalitsustega läbi rääkida ja kokku leppida vastavad rahastamise põhimõtted.
- Põhikooli- ja gümnaasiumiealistel lastel puudub koht, kus pärastlõunasel ja õhtusel ajal aega veeta ja ühiselt midagi spontaanselt ja vabamas vormis teha. Luua igas omavalitsuses lokaalsed/ühised noorte kooskäimise kohad.

2.5.4.5 Haridusvaldkond

Kulud haridusele kohaliku omavalitsuse eelarves on suhteliste näitajate – osakaal kuludes ja elaniku kohta – alusel Võru vallas oluliselt suuremad kui Võru linnal ja Sõmerpalu vallal.

Joonis 66. Kulud haridusvaldkonnale 2009. aastal

Hariduskulud kokku koos investeeringutega on absoluutmahus Võru linnal 93,2 mln krooni, Võru vallal 54,4 mln krooni ja Sõmerpalu vallal 18,7 mln krooni ehk ligikaudne proportsionaalne suhe on 17:10:3. Jooksvad haridusvaldkonna kulud on vastavalt 90,5 mln krooni, 37,8 mln krooni ja 14,3 mln krooni ehk ligikaudne proportsionaalne suhe on 18:8:3.

Elaniku kohta võttes on hariduskulude ligikaudne proportsionaalne suhe koos investeeringutega 13:22:14 ja jooksvate kulude osas 13:15:14.

Kitsam sihtgrupp on haridusvaldkonna teenustel 0 kuni 18 aastased lapsed ja noored. 2009. aasta alguse seisuga on vastavate vanusgruppide suurused Rahvastikuregistri andmetel Võru linnas 2942 so 21% elanikkonnast, Võru vallas 1068 so 21% elanikkonnast ja Sõmerpalu vallas 464 so 23% elanikkonnast.

Jooksvad haridusvaldkonna kulud kitsama sihtgrupi liikme kohta on 2009. aastal Võru linnas 30,8 tuhat krooni, Võru vallas 35,4 tuhat krooni ja Sõmerpalu vallas 30,4 tuhat krooni ehk ligikaudne proportsionaalne suhe on 6:7:6.

Seega jooksvaid kulusid suhtelisel skaalal võrreldes Võru linnas, Võru vallas ja Sõmerpalu vallas on erinevused väiksed, kuid saab kokkuvõttes välja tuua, et mõnevõrra enam kulutab teistest Võru vald.

Tabel 85. Haridusvaldkonna kulud kokku 2009. aastal

	Võru linn	Võru vald	Sõmerpalu vald	Võru linn	Võru vald	Sõmerpalu vald	Võru linn	Võru vald	Sõmerpalu vald
	Kokku, tuhat krooni			Elaniku kohta, krooni			0-18 aastase elaniku kohta, krooni		
Kokku kulud	93 161	54 540	18 730	6 608	10 943	9 408	31 666	51 067	40 366
Investeeringud	2 654	16 775	4 396	188	3366	2213	902	15 707	9 474
Eraldised	628	2 959	3 247	45	594	1635	214	2 771	6 998
Personalikulud	66 636	22 135	6 193	4726	4441	3118	22 650	20 726	13 347
Majandamiskulud	23 240	12 671	4 848	1648	2542	2441	7 899	11 864	10 448
Muud kulud	2	0	0	0	0	0	1	0	0
Jooksvad kulud kokku	90 507	37 765	14 334	6 419	7 577	7 194	30 764	35 360	30 892
	kuludes kokku			jooksvates kuludes			valdkonna jooksvates kuludes		
Osakaal	44,1%	64,7%	31,2%	50,8%	61,5%	49,5%	100%	100%	100%

Arvestades haridusvaldkonnaga seotud tulusid ja võrreldes jooksvaid puhaskulusid suhtelisel skaalal on erisused suuremad kui eelnevalt välja toodud ning kulud valdades on suuremad kui Võru linnas. Ligikaudne jooksvate puhaskulude proportsionaalne suhe elaniku kohta võttes on 5:9:8 ning kitsama sihtrühma kohta võttes 3:5:4.

Tabel 86. Haridusvaldkonnaga seotud tulud ja puhaskulud kokku 2009. aastal

	Võru linn	Võru vald	Sõmerpalu vald	Võru linn	Võru vald	Sõmerpalu vald	Võru linn	Võru vald	Sõmerpalu vald
	Kokku, tuhat krooni			elaniku kohta, krooni			0-18 aastase elaniku kohta, krooni		
haridusvaldkonnaga seotud tulud kokku	61 827	30 256	6 919	4 385	6 071	3 484	21 015	28 330	14 911
Haridusasutuste majandustegevus ja renditulud	13 320	4 190	946	945	841	476	4 528	3 923	2 039
hariduskulud toetusfondis	44 909	12 625	5 789	3 185	2 533	2 915	15 265	11 821	12 476
sihttulud jooksvateks kuludeks	2 340	484	184	166	97	92	796	453	396
sihttulud investeeringuteks	1 257	12 958	0	89	2 600	0	427	12 133	0
jooksvad puhaskulud	29 937	20 466	7 415	2 123	4 106	3 734	10 176	19 163	15 981
Investeeringute puhaskulud	1 397	3 817	4 396	99	766	2 213	475	3 574	9 474
kokku puhaskulud	31 334	24 283	11 811	2 222	4 872	5 947	10 651	22 737	25 455

Kokkuvõttes – võrreldavate omavalitsuste haridusvaldkonna kulude suhteliste näitajate omavaheline suhestumine sõltub arvutamismetoodikast (elaniku kohta või elaniku vanuses 0-18 kohta), aga saab välja tuua järgmise seaduspära: mõnevõrra on hariduse jooksvad kulud kokku teistest suuremad Võru vallal, Sõmerpalu vallal keskmised ning väikseimad Võru linnal. Seega suhteline kulukus on pöördvõrdelises seoses sisuliste teenuste amplituudiga. Diametraalselt erinevad on pakutavate haridusteenuste ulatused võrreldavates omavalitsustes - mõlemad Sõmerpalu valla koolid annavad vaid põhiharidust kui Võru linnas on hariduslike erivajadustega laste kool ja täiskasvanute gümnaasium lisaks niinimetatud tavakoolidele ning kaetud on kõik haridusastmed (vaata järgmine tabel).

Tabel 87. Haridusvaldkonna allasutused

		Lasteaed	Kool
Võru linn	Munitsipaalallatus	Võru Lasteaed "Okasroosike" Võru Lasteaed "Sõleke" Võru Lasteaed "Punamütsike" Võru Lasteaed "Päkapikk"	Võru I Põhikool Võru Vene Põhikool (suleti juuni 2010) Võru Kesklinna Gümnaasium Võru Kreutzwaldi Gümnaasium Võru Täiskasvanute Gümnaasium Võru Järve Kool (HEV kool)
Võru vald	Munitsipaalallatus	Väimela Lasteaed "Rukkilill" Parksepa Lasteaed Puiga Lasteaed "Siilike"	Puiga Põhikool Parksepa Keskkool
	Riigiallatus		Võrumaa Kutsehariduskeskus
Sõmerpalu vald	Munitsipaalallatus	Sõmerpalu Lasteaed Lepatriinu	Sõmerpalu Põhikool Osula Põhikool

2009. aasta eelarve täitmise andmetel on summaarsed kulud haridusteenustele võrreldavates omavalitsustes 166,4 mln krooni ja omavahelise arvlemiseta 161,1 mln krooni; jooksvad kulud vastavalt 142,6 mln krooni ja omavahelise arvlemiseta 137,3 mln krooni.

Tabel 88. Summaarsed kulud haridusteenustele 2009. andmetel

	Võru linn	Võru vald	Sõmerpalu vald	Sum	Võru linn	Võru vald	Sõmerpalu vald	Keskmine	Võru linn	Võru vald	Sõmerpalu vald	Keskmine
	Kokku, tuhat krooni				elaniku kohta, krooni				0-18 aastase elaniku kohta, krooni			
kulud kokku	93 161	54 540	18 730	166 431	6 608	10 943	9 408	7899	31 666	51 067	40 366	37200
kulud omavahelise arvlemiseta	90 061	52 540	18 520	161 121	6 388	10 542	9 325	7647	30 612	49 194	39 914	36013
jooksvad kulud kokku	90 507	37 765	14 334	142 605	6 419	7 577	7 194	6768	30 764	35 360	30 892	31874
jooksvad kulud omavahelise arvlemiseta	87 407	35 765	14 124	137 295	6 200	7 176	7 112	6516	29 710	33 487	30 440	30687

Tinglik lisaressursi vajadus haridusteenuste osas suhteliste kulude alusel kõrgema – Võru valla – standardi ülevõtmisel ühendamavalitsuses on jooksvate puhaskulude võrdluse alusel 27,9 mln krooni, investeeringute puhaskulude osas 32,8 mln krooni ja kuludeks kokku võrdluse alusel 62 mln krooni.

Tabel 89. Arvestuslik lisaressursi vajadus haridusteenuste osas 2009. aasta andmetel

	Võru linn	Võru vald	Sõmerpalu vald	Summaarne	Võru linn	Võru vald	Sõmerpalu vald	Keskmine
	Kokku, tuhat krooni				0-6 aastase elaniku kohta, krooni			
Jooksvad puhaskulud	29 937	20 466	7 415	57 818	10 176	19 163	15 981	12923
arvestuslikud kulud kõrgeima suhtelise tasemega	56 379	20 466	8 892	85 737	19163	19163	19163	19163
<i>lisaressursi vajadus</i>	<i>26 442</i>	<i>0</i>	<i>1 477</i>	<i>27 918</i>	<i>8 988</i>	<i>0</i>	<i>3 182</i>	<i>6240</i>
arvestuslikud kulud keskmise suhtelise tasemega	38 020	13 802	5 996	57 818	12923	12923	12923	12923
<i>ressursside ümberjagamise</i>	<i>8 083</i>	<i>-6 664</i>	<i>-1 419</i>	<i>0</i>	<i>2 748</i>	<i>-6 240</i>	<i>-3 058</i>	<i>0</i>
Investeeringute puhaskulud	1 397	3 817	4 396	9 610	475	3 574	9 474	2148
arvestuslikud kulud kõrgeima suhtelise tasemega	27 873	10 118	4 396	42 387	9474	9474	9474	9474
<i>lisaressursi vajadus</i>	<i>26 475</i>	<i>6 302</i>	<i>0</i>	<i>32 777</i>	<i>8 999</i>	<i>5 900</i>	<i>0</i>	<i>7326</i>
arvestuslikud kulud keskmise suhtelise tasemega	6 319	2 294	997	9 610	2148	2148	2148	2148
<i>ressursside ümberjagamise</i>	<i>4 922</i>	<i>-1 523</i>	<i>-3 399</i>	<i>0</i>	<i>1 673</i>	<i>-1 426</i>	<i>-7 326</i>	<i>0</i>
Kulud kokku	93 161	54 540	18 730	166 431	31 666	51 067	40 366	37200
arvestuslikud kulud kõrgeima suhtelise tasemega	150 239	54 540	23 695	228 474	51067	51067	51067	51067
<i>lisaressursi vajadus</i>	<i>57 078</i>	<i>0</i>	<i>4 965</i>	<i>62 043</i>	<i>19 401</i>	<i>0</i>	<i>10 701</i>	<i>13868</i>
arvestuslikud kulud keskmise suhtelise tasemega	109 441	39 729	17 261	166 431	37200	37200	37200	37200
<i>ressursside ümberjagamise</i>	<i>16 280</i>	<i>-14 811</i>	<i>-1 469</i>	<i>0</i>	<i>5 534</i>	<i>-13 868</i>	<i>-3 167</i>	<i>0</i>

Omavalitsuste ühinemine

Ühinemisel mõjutavad haridusvaldkonna kulude mahtu peamiselt neli asjaolu:

- Omavaheline arvlemine kooli- ja lasteaiakohtade osas kaob ära – suurusjärgus 5 kuni 5,5 mln krooni –, mis tähendab ka vastavalt tulude mahu korrektuuri, kuid sisulisi muutusi see kaasa ei too;
- Toetusfondi eraldis omavalitsuste ühinemisel on mõnevõrra väiksem kui iseseisvate omavalitsuste eraldised summaarselt – suurusjärgus 1,6 mln krooni aastas – tulenevalt

nn tavakoolide lisarahastamise kriteeriumist; samas toetusfondi eraldise maht *ceteris paribus printsiibil* väheneb seoses õpilaste arvu vähenemisega, mis on jätkuv trend (vaata täpsemalt tulude peatükis alalõik toetusfond). Toetusfondi eraldiste vähenemine toob koormuse kasvu vallaeelarvele haridusteenuste osutamiseks senises mahus ja kuludega.

- Allasutuste võrgu optimeerimine. Koolivõrgu reorganiseerimine tulenevalt laste arvu vähenemisest (ja sellega kaasneva toetusfondi eraldise vähenemist tingitud kulude optimeerimise vajadusest) ja lasteaiakohtade juurde loomine tulenevalt suurenenud sündimusest ning vastavate otsuste radikaalsusest. Iseseisvate omavalitsustena jätkates tehakse lasteai- ja koolivõrku puudutavad otsused oluliselt üksuse keskmalt ja konservatiivsemalt kui ühendomavalitsuses piirkonda tervikuna võttes ning juhtimistasandi elanikust distantseerudes nõ julgemalt optimeerides ja/või laiemaid valikuid õppevormide osas pakkudes.
- Allasutuste personalikulude määrade ja tasustamissüsteemide ühtlustamine.

Ühisasutuste loomine haridusvaldkonnas on mõttekas eelkõige olemasolevate omavalitsusüksuste siseselt ja samas asulas asuvate lasteaedade ja koolide puhul. Selliseid variante on kaalunud nii Võru linn kui Võru vald, kuid realiseerunud need pole vähese potentsiaalse majandusliku kasu tõttu. Erinevates asulates paiknevate koolide/lasteaedade juhtimise koondamine ei ole mõttekas kuivõrd personali- ja majandamiskulude kokkuvõtte ühisasutuste loomise läbi ilma, et teenuse kvaliteet ja kättesaadavus elanikule ning personali töötingimused halveneksid, ei ole tõenäoline. Juhtimis- ja administreerimiskulude osakaal lasteaedade ja koolide eelarvetes on tagasihoidlik ning seega potentsiaalne kokkuvõtte minimaalne. Pigem tekib oht, et erinevates asulates paiknevate ühisasutuste korral leiab aset juhtimise dubleerimine keske ja asutuse tasandi vahel. Erinevates asulates paiknevate haridusasutuste ühendamise toetuseks puuduvad mõjusad argumendid.

Lepinguline koostöö

Võru linn on peamine piirkondlik haridusteenuse müüja ning Võru vald ja Sõmerpalu vald vastavate teenuste ostjad linnalt (täpsemalt vaata kaupade ja teenuste müügitulude juures alakõiku omavalitsuste omavaheline arvlemine). Haridusteenuste müük teistele omavalitsustele on oluline eelarve tuluallikas. Võru linna eelarvesse laekus 2009. aastal haridusasutuste teenuste müügist kokku 13,1 mln krooni ja sellest 6,1 mln krooni moodustas arvlemine teiste omavalitsustega sh Võru valla osa 2,4 mln krooni ja Sõmerpalu valla osa 0,7 mln krooni. Võru linna kulud haridusteenuse ostmisele olid 2009. aastal kokku 3,9 mln krooni, sellest Võru vallale 1,9 mln krooni ja Sõmerpalu vallale 0,1 mln krooni. Kohatasude arveldus nii koolide kui lasteaedade osas on viimastel aastatel toiminud võrreldavate omavalitsuste vahel oluliste tõrgeteta ning täiendavat lepingulist reguleerimist ei nõua. Lasteaia suviste ajutiste kohtade – Võru valla lasteaiad on suvel kollektiivpuhkusel, kuid iga aasta paar-kolm vanemat vajavad lasteaiateenust ka kollektiivpuhkuse ajal – kasutamise osas on ka vastavad kokkulepped Võru linna ja Võru valla vahel olemas.

2.5.4.5.1 Ametnikkond

Hariduse valdkonna ametnike töö on koordinaatsioonilist laadi, teenuseid elanikele osutavad peamiselt munitsipaalomandis allasutused.

Tabel 90. Haridusvaldkonna haldusstruktuur

	Struktuur	Ametnike loend
Võru linn	Abilinnapeale allub haridus- ja kultuuriosakonna juhataja, kellele allub vanemametnik	Abilinnapea, osakonna juhataja, haridusspetsialist
Võru vald	Vallavanemale allub vanemametnik, kellele alluvad haridusasutuste juhid	Hariduse- ja kultuuri peaspetsialist
Sõmerpalu vald	Vallavanemale allub vanemametnik	Hariduse- ja kultuuritöö spetsialist
Optimaalne ühinemisel	Abilinnapeale allub haridus- ja kultuuriosakonna juhataja, kellele allub 2 vanemametnikku	Abivallavanem, osakonna juhataja, haridusspetsialist (2)

Ühinemisel vajadus eraldi hariduse struktuuriüksuse ja suure ametnikkonna järele puudub, optimaalne valik on ühendomavalitsuses haridusvaldkonna kureerimisel vastava valdkonna abivallavanem, kelle alluvuses tegutseb haridus- ja kultuuriosakond sh osakonna juhataja, 2 haridusküsimustega tegelevat spetsialisti lisaks kultuuri-, spordi- ja noorsootöövaldkonna ametnikele.

Ühisametnike rakendamine pole haridusvaldkonnas aktuaalne kuivõrd ametnike täiendava spetsialiseerumise vajadus puudub; olemasolev ametnikkond on pigem üle kui alakoormatud ning sarnaselt sotsiaalvaldkonnale on valdade poolt eelistatud praegune piirkondlik tööjaotus.

2.5.4.5.2 Lasteaiateenus

Lasteaiateenus on analüüsitava piirkonnas ühtlaselt arenenud ja heatasemeline. Piirkonnas on kokku 8 munitsipaallasteaeda, eralasteaedu/hoidu pole ja need asuvad kokkuvõttes 5 asulas.

Tabel 91. Lasteaiad omavalitsustes (seisuga 01.03.2010)

	Lasteaiad	Rühmade arv	max laste arv	Laste tegelik arv	sh teistest KOV-dest	Lasteaiaga kaasatuse % omavalitsuse 1-7.a. laste hulgas
Võru linn	LA Punamütsike	11	231	231	20	
	LA Sõleke	11	221	221	22	
	LA Pääpikk	10	206	206	22	
	LA Okasroosike	5	101	101	5	
	KOV KOKKU	37	759	759	69	71%
Võru vald	Parksepa LA	3	75	62		
	Puiga LA Siilike	3	66	66		
	Väimela LA	5	106	88		
	KOV KOKKU	11	241	216	24	68%
Sõmerpalu vald	LA Lepatriinu	4	72	69	1	
	KOV KOKKU	4	72	69	1	59%
Summaarne		52	1072	1044	94	

Lasteaedade teeninduspiirkonnaks on kõigis võrreldavates üksusteks omavalitsusüksus. Väljaspool teeninduspiirkondi ehk teistes omavalitsustes elavaid lapsi võetakse lasteaedadesse kohtade olemasolul. Võru linna lasteaiad on koormatud maksimaalselt seadusega lubatud võimalusi kasutades ning on vajadus täiendavate kohtade järele lähtudes suurenenud sündivusest ja sellega kaasnevast linnaelanike nõudlusest teenuse järele ning osaajalisi kohti kasutavate vanemate soovist kasutada lasteaiakohta täismahus. Lisaks tulenevalt elukorralduslikest eelistustest on ka teatud osal vallaelanikest soov laps panna pigem linnas asuvasse lasteaeda. 2010. aasta seisuga moodustavad lasteaiakoha järjekorra Võru linnas peamiselt Võru vallast pärit lapsed. See on loonud olukorra, kus lasteaiakoha saamiseks linna lasteaias vanemad leiavad võimaluse ennast/laps linnaelanikuks registreerida, kuigi tegelik elukoht on mujal. Võrreldavates valdades on lasteaias kasutamata ressursi ehk vakantseid

kohti va Võru vallas Puiga Lasteaias, kus lasteaiakohtade järele on nõudlus suurem kui praegu on võimalik kohti pakkuda ja seega on samuti tekkinud järjekord.

Lasteaiateenuse kitsam sihtgrupp on 0 kuni 6 aastased lapsed. 2009. aasta alguse seisuga on vastavate vanusgruppide suurused Rahvastikuregistri andmetel Võru linnas 1003 so 7% elanikkonnast, Võru vallas 309 so 6% ja Sõmerpalu vallas 121 so 6%.

Linna/valla jooksvad kulud lasteaiateenuse pakkumisele kokku on elaniku kohta Võru linnal 1,7 tuhat krooni, Võru vallal 2,2 tuhat krooni ja Sõmerpalu vallal 1,3 tuhat krooni ehk ligikaudses suhtelises proportsioonis 4:5:3 ja kitsama sihtrühma (0-6 aastased lapsed) liikme kohta võttes vastavalt 23,9 tuhat krooni, 34,9 tuhat krooni ja 21,4 tuhat krooni ehk ligikaudses suhtelises proportsioonis 7:10:6. Seejuures teistelt omavalitsustelt teenuse sisseostmiskulud moodustavad lasteaiateenuse osutamisega seotud jooksvatest kuludest Võru linnal 4% ja Võru vallal 10%. Omavalitsuse enda lasteadeade jooksvate kulude suhteline proportsionaalne suhe on elaniku kohta võttes ligikaudses suhtelises proportsioonis 11:13:9 ja kitsama sihtrühma liikme kohta võttes 5:7:5. Kokkuvõttes – võrdlemisi kõrgemad on suhtelised kulud Võru vallal võrreldes Sõmerpalu valla ja Võru linnaga.

Tabel 92. Lasteaiateenusega seotud kulud 2009. aastal

	Võru linn	Võru vald	Sõmerpalu vald	Võru linn	Võru vald	Sõmerpalu vald	Võru linn	Võru vald	Sõmerpalu vald
	Kokku, tuhat krooni			elaniku kohta, krooni			0-6 aastase elaniku kohta, krooni		
linna/valla lasteaiad kokku	23 051	10 040	2 586	1 635	2 015	1 302	22 982	32 493	21 372
Investeeringud	55	367	0	4	74	0	55	1 189	0
Eraldised	5	0	0	0	0	0	5	0	0
Personalikulud	17 999	7 484	1 816	1277	1502	914	17 945	24 220	15 008
Majandamiskulud	4 992	2 189	770	354	439	388	4 977	7 084	6 364
Kohatasu teistele OV-dele	936	1 113	0	66	223	0	933	3 603	0
Kokku kulud	23 987	11 154	2 586	1 701	2 238	1 302	23 916	36 096	21 372
Jooksvad kulud kokku	23 932	10 786	2 586	1 697	2 164	1 302	23 860	34 907	21 372
	<i>kuludes kokku</i>			<i>jooksvates kuludes</i>			<i>valdkonna jooksvates kuludes</i>		
<i>Osakaal</i>	<i>11,4%</i>	<i>5,3%</i>	<i>1,2%</i>	<i>13,4%</i>	<i>17,6%</i>	<i>9,1%</i>	<i>26%</i>	<i>29%</i>	<i>18%</i>

Võttes arvesse lasteadeadega seotud tulusid ja sihtlaekumisi on jooksvate puhaskulude ligikaudne proportsionaalne suhe elaniku kohta võttes 7:9:6 ning kitsama sihtgrupi liikme kohta võttes 2:3:2.

Tabel 93. Lasteaiateenusega seotud tulud ja puhaskulud 2009. aastal

	Võru linn	Võru vald	Sõmerpalu vald	Võru linn	Võru vald	Sõmerpalu vald	Võru linn	Võru vald	Sõmerpalu vald
	Kokku, tuhat krooni			elaniku kohta, krooni			0-6 aastase elaniku kohta, krooni		
Kokku	4 403	1 729	146	312	347	74	4 390	5 595	1 209
majandustegevus, renditulud	2 747	1676	146	195	336	74	2 739	5423	1209
sihttulud jooksvateks kuludeks	376	53	0	27	11	0	375	171	0
sihttulud investeeringuteks	47	0	0	3	0	0	47	0	0
jooksvad puhaskulud	19 576	9 058	2 440	1 388	1 817	1 228	19 517	29 312	20 163
investeeringute puhaskulud	8	367	0	1	74	0	8	1 189	0
kokku puhaskulud	19 584	9 425	2 440	1 389	1 891	1 228	19 526	30 501	20 163

Omavalitsuse poolt kehtestatud lasteaiakoha maksumused, mis on aluseks arvlemistel teiste omavalitsustega, on samuti oluliselt madalamad Võru linna lasteaedades kui teiste võrreldavate valdade lasteaedades.

Tabel 94. Lasteaiakoha arvestuslik maksumus lasteaedade lõikes, krooni

	2006	2007	2008	2009	2010	Muutus 2006-2009
Võru LA Punamütsike	1730	1887	2320	2013	2137	+407
Võru LA Sõleke	1832	1992	2460	2233	2137	+305
Võru LA Pääpikk	1728	1930	2459	2151	2137	+409
Võru LA Okasroosike	1765	1988	2727	2438	2137	+372
Parksepa LA	2427	2783	3550	4073	4029	+1602
Puiga LA Siilike	2391	2590	3161	3455	3302	+911
Väimela LA	2492	3020	3665	3496	3627	+1135
Sõmerpalu LA Lepatriinu	1700	1870	2850	3335	2933	+1233

Omavalitsuste ühinemisel

Üksuste liitumisel tuleb kaaluda ja otsus langetada lasteaedade teeninduspiirkondade osas, kus peamisteks alternatiivideks on:

- Teeninduspiirkondade kehtestamine. Näiteks kehtestatakse kolm teeninduspiirkonda, mis vastavad tänastele omavalitsuste haldusterritooriumitele; teenuse kättesaadavuse osas elaniku jaoks ei muutu midagi.
- Teeninduspiirkonnaks saab kogu ühinenud omavalitsusüksus, mis toob kaasa elanike – eriti praeguse Võru valla territooriumil linnalähipiirkondade – poolse nõudluse ja surve täiendavaks lasteaiakohtade pakkumiseks linnas ja vähendab tõenäoliselt nõudlust vallas asuvatele lasteaiakohtadele.

Ühendomavalitsuses võib oletada, et kaalutakse lasteaiakohtade juurdeloomise võimalusi piirkonnas tervikuna ning seega on valikud majanduslikult optimaalsemad kui iseseisvates üksustes. Iseseisvates omavalitsusüksustes on lähiajal kavas teha mitmeid investeeringuid, mis piirkonda laiemalt võttes on oma olemuselt pigem dubleerivad alternatiivid kui täiendavad võimalused.

Lasteaiakohtade suurendamiseks on Võru linnal kavas avada: a) täiendavalt sõimerühm Lasteaias Sõleke, mis annaks juurde kuni 20 sõimerühma kohta ning see rahuldaks linna enda vajadused teenuse pakkumist laiendada lähtudes linnaelanike nõudlusest teenuse järele; b) viie rühmaga uus koolieelne lasteasutus endises Võru I Põhikooli Paju tn. 5a õppehoones, kus on varasemalt ka lasteaed tegutsenud ning selle võimaluse realiseerimine annaks juurde suurusjärgus 100 lasteaiakohta. Uue lasteaia avamine Võru linnas annaks seega võimaluse linnas lasteaiakoha järjekorrad kaotada, sh vastu võtta lapsi ka naaberomavalitsust ning sisuliselt kaoks vajadus võrreldavates omavalitsustes täiendavalt lasteaiakohti luua, kuid kohtade juurde loomine sellises mahus mõjutaks negatiivselt suunas valdade lasteaedade praegust täituvust ehk valdades asuvates lasteaedades tekiks vakantseid kohti veelgi juurde.

Võru vallas algab Puiga lasteaia Siilike renoveerimine ja laiendamine 2011. aastal, ehitustööde lõppedes avatakse täiendavalt üks aiarühm, lisandub 22 lasteaiakohta ning maksimaalne kohtade arv tõuseb 82. Renoveerimis-laiendusprojekt läheb maksma kokku 14 mln krooni, millest valla omaosalus on ca 2,5 mln krooni ja ülejäänud tuleb struktuurifondide finantseeringuna. Puiga lasteaia Siilike laiendus kaotab kohajärjekorra vastavasse lasteaeda ja mõnevõrra vähendab tõenäoliselt täituvust teistes valla lasteaedades tulevikus, mõju on kokkuvõttes lokaalne. Puiga lasteaia laienduse kasuks räägib asjaolu, et üldiselt Puiga lasteaias

Siilike käivad lapsed asuvad hiljem õppima Puiga Põhikooli ehk lasteaed on niiõelda kooli kasvulava.

Samas Puiga lasteaia Siilike renoveerimis-laiendusprojekt läheb realiseerimisse lähitulevikus ja on niiõelda otsustatud tegevus, siis Võru linna plaanid avada täiendav rühm Sõleke lasteaias ja/või uus 5-rühmaline lasteaed on veel plaanide järgus.

Sõmerpalu lasteaia osas vallavalitsusel kaalumisel renoveerimistööd või juurdeehituse rajamine. Renoveerimine on tõenäolisemalt realiseeritav alternatiiv, kuid sellega lasteaiakohtade arv ei suurene. Avamaks lisarühma, on vajalik rajada olemasolevale lasteaiahoonele juurdeehitus, mis eeldab juba suurema projekti koostamist. Lähiaastate sündivusproгноos näitab, et olemasolevad lasteaiakohad on piisavad nõudluse rahuldamiseks.

Tinglik lisaressursi vajadus lasteaiateenuste osas 2009. aasta suhteliste kulude alusel kõrgema – Võru valla – teenustestandardi ülevõtmisel ühendumavalitsuses on jooksvateks puhaskuludeks 10,9 mln krooni, investeeringute puhaskuludeks 1,3 mln krooni ja kuludeks kokku 14 mln krooni.

Tabel 95. Arvestuslik lisaressursi vajadus lasteaiateenuse osas 2009. aasta andmetel

	Võru linn	Võru vald	Sõmerpalu vald	Summaarne	Võru linn	Võru vald	Sõmerpalu vald	Keskmine
	Kokku, tuhat krooni				0-6 aastase elaniku kohta, krooni			
Jooksvad puhaskulud	19 576	9 058	2 440	31 073	19 517	29 312	20 163	21684
arvestuslikud kulud kõrgeima suhtelise tasemega	29 400	9 058	3 547	42 005	29312	29312	29312	29312
<i>lisaressursi vajadus</i>	<i>9 824</i>	<i>0</i>	<i>1 107</i>	<i>10 931</i>	<i>9 795</i>	<i>0</i>	<i>9 149</i>	<i>7628</i>
arvestuslikud kulud keskmise suhtelise tasemega	21 749	6 700	2 624	31 073	21684	21684	21684	21684
<i>ressursside ümberjagamine</i>	<i>2 173</i>	<i>-2 357</i>	<i>184</i>	<i>0</i>	<i>2 167</i>	<i>-7 628</i>	<i>1 521</i>	<i>0</i>
Investeeringute puhaskulud	8	367	0	376	8	1 189	0	262
arvestuslikud kulud kõrgeima suhtelise tasemega	1 193	367	144	1 704	1189	1189	1189	1189
<i>lisaressursi vajadus</i>	<i>1 184</i>	<i>0</i>	<i>144</i>	<i>1 328</i>	<i>1 181</i>	<i>0</i>	<i>1 189</i>	<i>927</i>
arvestuslikud kulud keskmise suhtelise tasemega	263	81	32	376	262	262	262	262
<i>ressursside ümberjagamine</i>	<i>255</i>	<i>-286</i>	<i>32</i>	<i>0</i>	<i>254</i>	<i>-927</i>	<i>262</i>	<i>0</i>
Kulud kokku	23 987	11 154	2 586	37 727	23 916	36 096	21 372	26327
arvestuslikud kulud kõrgeima suhtelise tasemega	36 205	11 154	4 368	51 726	36096	36096	36096	36096
<i>lisaressursi vajadus</i>	<i>12 217</i>	<i>0</i>	<i>1 782</i>	<i>13 999</i>	<i>12 181</i>	<i>0</i>	<i>14 724</i>	<i>9769</i>
arvestuslikud kulud keskmise suhtelise tasemega	26 406	8 135	3 186	37 727	26327	26327	26327	26327
<i>ressursside ümberjagamine</i>	<i>2 419</i>	<i>-3 019</i>	<i>600</i>	<i>0</i>	<i>2 412</i>	<i>-9 769</i>	<i>4 955</i>	<i>0</i>

Seesugune kulude standardi ülevõtt pole aga vajalik, pigem on asjakohane lasteadeade personali palkade ühtlustamine. Lasteadeade personali palgamäärad on võrreldavates üksustes üldpildis kõige madalamad Võru linnas.

Võru linna poolt on kehtestatud lasteasutustes järgmised kuupalga määrad – juhataja 11500-12650 krooni, juhataja asetäitjad (õppe-kasvatustöö alal, majandusjuhataja) 7283-10800 krooni, pedagoogid (sh logopeedid, liikumis-, muusika ja eripedagoogid) sõltuvalt järgust 6000-9160 krooni, õpetaja abid 4800-5020 krooni ning muu abipersonal (sh tervishoiutöötaja, kokk, pesumasinist, triikija, valvur jne) 4350-8800 krooni kuus. Võru vallas on vastavalt juhataja palgamäärad lasteaias 12100 krooni, juhataja asetäitjad õppe-kasvatustööalal 10560 krooni, pedagoogid sõltuvalt järgust 8730-10800 krooni, õpetaja abid 6050 krooni ning muu abipersonal 4950-6380 krooni kuus. Sõmerpalu vallas on vastavalt juhataja palgamäärad lasteaias 11100 krooni, juhataja asetäitjad õppe-kasvatustööalal 10300 krooni, pedagoogid

sõltuvalt järgust 7980-9360 krooni, õpetaja abid 5740 krooni ning muu abipersonal 4950-6080 krooni kuus.

Seega lasteaia juhatajate palgad on võrreldavates omavalitsustes suhteliselt sarnased ning põhimõtteliselt ühtlustamist ei vaja, kuivõrd mõningane palgamäärade diferentseeritus on asjakohane arvestades asutuse suurust – laste arvu lasteaias. Muude juhtide ehk juhataja asetäitjate/majandusjuhatajate osas on erinevused Võru linna siseselt kõige suuremad, võrreldes Võru linna vastavat maksimaalset määra Võru valla ja Sõmerpalu valla vastava näitajaga, on erisused väiksed ning põhimõtteliselt on selline diferentseeritus samuti kooskõlas asutuse suurusega. Optimaalse valiku korral pole tarvidust juhtide palgamäärasid ühinemisel korrigeerida, kuid allpool tabelis on toodud täiendavalt teoreetilised arvutused juhul kui tõsta kõigi juhtide palgad maksimaalsele kehtivale tasemele vastavalt ametikohale ning sel juhul oleks lisaressursi vajadus aastas ca 0,2 mln krooni.

Lasteaedade pedagoogide ja abiõpetajate palgamäärade osas on erisused omavalitsuste lõikes suured – madalaimad Võru linnas ning kõrgeimad Võru vallas. Võttes pedagoogide ja abiõpetajate palgamäärade osas üle kõrgeima Võru valla standardi on ühendumavalitsuses lisaressursi vajadus pedagoogide palgafondi suurendamiseks 2,5 mln krooni ja abiõpetajate osas 0,7 mln krooni aastas.

Muu abipersonali osas on samuti üldiselt palgamäärad madalaimad Võru linnas, sõltuvalt ametikohast on kõrgeimad Võru vallas või Sõmerpalu vallas. Võttes ühendumavalitsuses üle kehtiva kõrgeima standardi muude abipersonali ametikohtade lõikes on lisaressursivajadus summaarselt 0,6 mln krooni aastas.

Kokkuvõttes - ühtlustades ühendumavalitsuses palgamäärad lasteaedades ning võttes aluseks kõrgeima kehtivad palgamäära ametikoha lõikes, on hinnanguline lisaressursivajadus kokku ca 4 mln krooni aastas.

Tabel 96. Arvestuslik lisaressursi vajadus palgamäärade ühtlustamisel lasteaedades

	koormus	min määr	max määr	Palgafond kehtivate määradega	Palgafond ühtlustades palgamäärad max kehtival tasemel	Lisaressursi- vajadus
Võru linn						
juhid	11,75	7 283	12 650	1 931 610	2 043 418	111 807
õpetajad	87,63	6 000	9 160	10 725 490	13 103 839	2 378 349
õpetaja abid	37,25	4 800	5 020	2 937 715	3 634 646	696 931
muu abipersonal	32,75	4 350	8 800	2 883 557	3 381 638	498 081
kokku	169,38			18 478 372	22 163 541	3 685 169
Võru vald						
juhid	6,00	10 560	12 100	1 096 381	1 134 605	38 223
õpetajad	27,00	8 730	10 800	4 211 069	4 255 470	44 400
õpetaja abid	11,00	6 050	6 050	1 073 318	1 073 318	0
muu abipersonal	12,75	4 950	6 380	1 168 232	1 279 999	111 767
kokku	56,75			7 549 001	7 743 391	194 391
Sõmerpalu vald						
juhid	1,50	10 300	11 110	262 241	291 110	28 869
õpetajad	7,20	7 980	9 360	1 011 226	1 114 864	103 639
õpetaja abid	3,00	5 740	5 740	277 724	292 723	14 999
muu abipersonal	2,25	4 350	6 080	185 754	190 593	4 838
kokku	13,95			1 736 945	1 889 290	152 345
Summaarne						
juhid	19,25	8 000	12 650	3 290 233	3 469 133	178 900
õpetajad	121,83	8 730	10 800	15 947 784	18 474 172	2 526 388
õpetaja abid	51,25	6 050	6 050	4 288 758	5 000 688	711 930
muu abipersonal	47,75	4 350	8 800	4 237 543	4 852 230	614 686
kokku	240,08			27 764 318	31 796 223	4 031 905

Samas vanema poolt tasutava lasteaiaosalustasude ühtlustamisel ühendumavalitsuses (vaata täpsemalt tulude peatükis kaupade ja teenuste müügitulude juures alalõik arvlemine teiste omavalitsustega) võivad sõltuvalt üleüldiselt kehtestava tasu tasemest laekumised: a) väheneda ja seega samasuguse kulude taseme säilitamise juures lisaressursivajadust süvendada arvestuslikult kuni 2,3 mln krooni aastas (kehtestatakse Võru valla tasemel 60 krooni kuus); b) suureneda kuni 0,8 mln krooni aastas ja mõnevõrra lisaressursi vajadust leevendada (kehtestatakse Võru linna tasemel 7% miinimumpalgast so 305 krooni kuus).

2.5.4.5.3 Üldharidusteenus

Kokku tegutseb 2009/2010 õppeaastal analüüsitavas piirkonnas 9 ja 2010/2011 õppeaastal 8 munitsipaalomandis üldhariduskooli 5 asulas ning 1 kutseõppasutus, mis on riigi hallatav allasutus.

Tabel 97. Klassikomplektid ja õpilaste arv kooliastmete lõikes üldhariduskoolides (seisuga 01.03.2010)

		I ja II kooliaste		III kooliaste		Güm. aste		KOKKU		sh teistest KOV-dest		õpilased teiste KOV koolides	
		kl. kompl.	õpilaste arv	kl. kompl.	õpilaste arv	kl. kompl.	õpilaste arv	kl. kompl.	õpilaste arv	õpilaste arv	%	laste arv	%
Võru linn	Võru I Põhikool	10	168	8	160			18	328	85	26		
	Võru Vene Põhikool (suleti juuni 2010)	2	14	1	19			3	33	8	24		
	Võru Kesklinna Gümnaasium	12	273	6	153	6	149	24	575	102	18		
	Võru Kreutzwaldi Gümnaasium	16	363	7	201	12	365	35	929	232	25		
	Võru Täiskasvanute Gümnaasium			2	33	7	200	9	233	148	64		
	Võru Järve Kool (HEV kool)	2	14	4	23			6	37	28	76		
	Kokku	42	832	28	589	25	714	95	2135	603	28	241	11
Võru vald	Puiga Põhikool	6	114	3	42			9	156	26	17		
	Parksepa Keskkool	7	127	4	76	9	202	20	405	137	34		
	Kokku	13	241	7	118	9	202	29	561	163	29	270	48
Sõmerpalu vald	Sõmerpalu Põhikool	5	53	3	31			8	84	2	2		
	Osula Põhikool	6	75	3	44			9	119	9	8		
	Kokku	18	294	10	149			37	645	165	26	8	1
Summaarne		73	1367	45	856	34	916	17	203	11	5	9	4

Linna/valla jooksvad kulud haridusteenuse pakkumisele kokku on elaniku kohta võttes Võru linnal 4,3 tuhat krooni, Võru vallal 5 tuhat krooni ja Sõmerpalu vallal 5,4 tuhat krooni ehk ligikaudses suhtelises proportsioonis 9:10:11 ja kitsama sihtrühma (7-18 aastased lapsed) liikme kohta võttes sisuliselt samal tasemel – Võru linn 31,2 tuhat krooni, Võru vald 32,5 tuhat krooni ja Sõmerpalu vald 31,5 tuhat krooni – ehk ligikaudses suhtes 1:1:1. Seejuures teistelt omavalitsustelt teenuse sisseostmiskulud moodustavad haridusteenuse osutamisega seotud jooksvatest kuludest Võru linnal 5%, Võru vallal 13% ja Sõmerpalu vallal 8%. Omavalitsuse enda koolide jooksvate kulude suhteline proportsionaalne suhe on elaniku kohta võttes ligikaudses suhtelises proportsioonis 4:4:7 ja kitsama sihtrühma liikme kohta võttes 8:7:10.

Tabel 98. Koolidega seotud kulud 2009. aastal

	Võru linn	Võru vald	Sõmerpalu vald	Võru linn	Võru vald	Sõmerpalu vald	Võru linn	Võru vald	Sõmerpalu vald
	Kokku, tuhat krooni			elaniku kohta, krooni			7-18 aastase elaniku kohta, krooni		
Põhikoolid kokku	8 462	6 139	14 344	600	1 232	7 223	4 364	8 088	41 819
Linna/valla põhikoolid kokku	8 462	6 139	14 165	600	1 232	7 132	4 364	8 088	41 297
teistele OV-le			179			90			522

Gümnaasiumid kokku	44 189	18 713	729	3 134	3 755	367	22 790	24 655	2 125
Linna/valla gümnaasiumid kokku	41 210	15 588		2 923	3 128	0	21 253	20 538	0
teistele OV-le	2 979	3 125	729	211	627	367	1 537	4 117	2 125
Täiskasvanute gümnaasiumid	3 179		117	226		59	1 640		341
Taseme alusel mitteliigitatav haridus	4 830			343			2 491		
Koolid kokku	60 660	24 852	15 190	4 302	4 986	7 649	31 284	32 743	44 286
Investeeringud	136	178	4 396	10	36	2 213	70	234	12 816
Eraldised	2	2 903	18	0	582	9	1	3 825	52
Personalikulud	45 059	14 098	7 094	3 196	2 829	3 572	23 238	18 574	20 682
Majandamiskulud	15 461	7 673	3 682	1 097	1 540	1 854	7 974	10 110	10 735
Koolide jooksvad kulud kokku	60 524	24 674	10 794	4 293	4 951	5 435	31 214	32 509	31 469
	<i>kuludes kokku</i>			<i>jooksvates kuludes kokku</i>			<i>valdkonna jooksvates kuludes</i>		
<i>Osakaal</i>	<i>30%</i>	<i>12%</i>	<i>7%</i>	<i>36%</i>	<i>40%</i>	<i>38%</i>	<i>70%</i>	<i>65%</i>	<i>75%</i>

Arvestades koolidega seotud tulusid on jooksvad puhaskulud absoluutmahu alusel ligikaudses suhtes 3:2:1, elaniku kohta võttes ligikaudses suhtelises proportsioonis 2:5:7 ja kitsama sihtrühma (7-18 aastased lapsed) liikme kohta võttes 6:12:13.

Tabel 99. Koolidega seotud tulud ja puhaskulud 2009. aastal

	Võru linn	Võru vald	Sõmerpalu vald	Võru linn	Võru vald	Sõmerpalu vald	Võru linn	Võru vald	Sõmerpalu vald
	Kokku, tuhat krooni			elaniku kohta, krooni			7-18 aastase elaniku kohta, krooni		
kokku tulud	51648	15389	6197	3663	3088	3121	26636	20275	18068
Majandustegevus	5438	2514	225	386	504	113	2805	3312	656
hariduskulud toetusfondis	44 909	12 625	5 789	3185	2533	2915	23161	16633	16877
sihttoetused jooksvateks kuludeks	1 300	250	184	92	50	92	671	330	535
jooksvad puhaskulud	12 047	9 285	4 597	854	1 863	2 315	6213	12 233	13 401
kokku puhaskulud	12 183	9 463	8 993	864	1 899	4 528	6 283	12 468	26 218

Seega üldharidusteenuste osutamise jooksvad kulud kokku on suhtelisel skaalal võrreldavates omavalitsustes sisuliselt samal tasemel, kuid tulusid ja puhaskulusid arvestades on valdadel koolide ülalpidamine kulukam ning Võru linnal oluliselt odavam. Sisuliselt sama näitavad ka omavalitsuse poolt kehtestatud koolikoha arvestuslikud maksumused õpilase kohta.

Tabel 100. Õpilaskoha arvestuslik maksumus koolide lõikes, krooni

	2006	2007	2008	2009	2010	Muutus 2006-2009
Võru Kreutzwaldi Gümnaasium	511	592	682	757	740	+229
Võru Kesklinna Gümnaasium	511	608	734	757	740	+229
Võru I Põhikool	613	810	1157	757	740	+127
Võru Täiskasvanute Gümnaasium	281	323	415	757	740	+459
Võru Vene Põhikool (suleti juuni 2010)	1163	1336	1021	757	740	-423
Võru Järve Kool (HEV kool)	2536	2963	3544	3134	3332	+796
Parksepa Gümnaasium	651	784	885	1017	1224	+573
Puiga Põhikool	883	1185	1371	1470	1377	+494
Sõmerpalu Põhikool	775	925	1100	1816	1498	+723
Osula Põhikool	775	925	1100	1432	1388	+613

Omavalitsuste ühinemisel

Tinglik lisaressursi vajadus üldharidusteenuste osas 2009. aasta suhteliste kulude alusel kõrgeima – Sõmerpalu valla – standardi ülevõtmisel ühendumavalitsuses on jooksvateks puhaskuludeks 18 mln krooni ja kuludeks kokku 34 mln krooni.

Tabel 101. Arvestuslik lisaressursi vajadus kooliteenuse osas 2009. aasta andmetel

	Võru linn	Võru vald	Sõmerpalu vald	Summaarne	Võru linn	Võru vald	Sõmerpalu vald	Keskmine
	Kokku, tuhat krooni				7-18 aastase elaniku kohta, krooni			
Jooksvad puhaskulud	8 877	9 285	4 597	22 759	4 578	12 233	13 401	7484
arvestuslikud kulud kõrgeima suhtelise tasemega	25 985	10 172	4 597	40 753	13401	13401	13401	13401
<i>lisaressursi vajadus</i>	<i>17 108</i>	<i>887</i>	<i>0</i>	<i>17 995</i>	<i>8 823</i>	<i>1 168</i>	<i>0</i>	<i>5917</i>
arvestuslikud kulud keskmise suhtelise tasemega	14 511	5 680	2 567	22 759	7484	7484	7484	7484
<i>ressursside ümberjagamise</i>	<i>5 634</i>	<i>-3 605</i>	<i>-2 030</i>	<i>0</i>	<i>2 906</i>	<i>-4 749</i>	<i>-5 917</i>	<i>0</i>
Kulud kokku	60 660	24 852	15 190	100 702	31 284	32 743	44 286	33115
arvestuslikud kulud kõrgeima suhtelise tasemega	85 870	33 613	15 190	134 673	44286	44286	44286	44286
<i>lisaressursi vajadus</i>	<i>25 210</i>	<i>8 761</i>	<i>0</i>	<i>33 971</i>	<i>13 001</i>	<i>11 543</i>	<i>0</i>	<i>11171</i>
arvestuslikud kulud keskmise suhtelise tasemega	64 210	25 134	11 358	100 702	33115	33115	33115	33115
<i>ressursside ümberjagamise</i>	<i>3 549</i>	<i>282</i>	<i>-3 832</i>	<i>0</i>	<i>1 830</i>	<i>372</i>	<i>-11 171</i>	<i>0</i>

Seesugune kulude standardi ülevõtt pole aga vajalik, pigem võib kaaluda koolide tugisüsteemi-, kontoritöötajate ja muu abipersonali palkade ühtlustamist sarnaselt lasteaedadega. Kuivõrd üldhariduskoolide pedagoogide palgarahasid finantseeritakse riigieelarvest ja riigi poolt on miinimummäärad kehtestatud, siis on aineõpetajate palgamäärade erinevused ametijärke arvestades minimaalsed ning sisuliselt ühtlustamist omavalitsuste ühinemisel ei vaja. Võrdluseks on aluseks võetud põhikoha palgamäärad ning lisatasud, sh erinevate lisaülesannete eest, on lihtsuse mõttes järgnevatest kalkulatsioonidest välja jäetud. Ka on võrdlusest välja jäetud koolide direktorite palgamäärad.

Võru linna poolt on kehtestatud koolides järgmised kuupalga määrad juhtide osas – direktori asetäitjal majandusalal 11600-13500 krooni, majandusjuhatajal 8000 krooni ning raamatukogu juhatajal 6500-8200; Võru vallas on kooli majandusjuhataja ka hooldustöötaja ülesannetes ning palgamäär on 11 880 krooni, spordikompleksi juhataja palgamäär on 10825 krooni ning raamatukogu juhatajal 9565 krooni; Sõmerpalu vallas on kooli majandusjuhataja palgamäär 7090 krooni. Arvestades koolide suurusega laste arvu alusel võivad erinevused eelnimetatud ametikohtade palgamäärade erinevuste osas isegi põhjendatud olla, kuid allasutuste osas detailsem palgasüsteemi, struktuuri, ametinimetuste ja ülesannete jaotuse analüüs pole ettenähtud antud töö raames ning seda tuleks järgnevates analüüsides põhjalikumalt käsitleda. Teoreetiliselt kaaludes alternatiivi tõsta nimetatud ametikohtade palgamäärad ühendumavalitsuses kõik kõrgeimale kehtivale tasemele vastavalt ametikohale, on arvestuslik lisaressursi vajadus summaarselt ca 0,4 mln krooni aastas.

Tugistruktuuride ülesehitatus – info-, huvi-, ringi-, koorijuht, raamatukogu töötaja, logopeed, (pikapäevarühma) kasvataja ja tema abi, abiõpetaja, sotsiaalpedagoog, psühholoog) –, ametikohtade täidetus ja palgamäärad on omavalitsuste ja koolide lõikes vägagi erinevad tulenevalt kohalikest vajadustest nagu ka kontoritöötajate ja muu abipersonali osas – kokk, köögitööline, koristaja, majahoidja, aednik, remondimeister, käidujuht, spordirajatiste meister, pesupesija, toomisõppe meister, riidehoidja, bussijuht, kütja, võrguadministraator, e-kooli administraator, sekretär-arvutiklassi administraator, arvutipargi hooldaja, sekretär, laborant,

administraator, asjaajaja, koordinaator ning pearaamatupidaja. Samas sarnaste ametikohtade osas kehtib ka siin reegel, et madalaimad on määrad üldiselt Võru linnas (va sotsiaalpedagoog ja raamatukogutöötaja).

Võttes aluseks kõrgeima kehtiva palgamäära tugistruktuuride, kontoritöötajate ja muu abipersonali osas ametikohtade lõikes ja vastavalt ametinimetusele, on lisaressursivajadus tugipersonali osas kokku ca 1,4 mln krooni, kontoritöötajate osas 0,6 mln krooni ning muu abipersonali osas 1,3 mln krooni aastas. Seega kokkuvõttes palgamäärade ühtlustamisel koolides ametikohtade (va aine- ja klassipedagoogid ning direktorid) lõikes on teoreetiliselt lisaressursivajadus summaarselt 3,7 mln krooni aastas. Seejuures ühinemisel korrastatakse üldine raamatupidamispraktika ning tõenäoliselt pearaamatupidaja koht kaotatakse Parksepa Keskkooli juurest – see annab kokkuhoidu ca 0,2 mln krooni aastas.

Tabel 102. Arvestuslik lisaressursi vajadus palgamäärade ühtlustamisel koolides

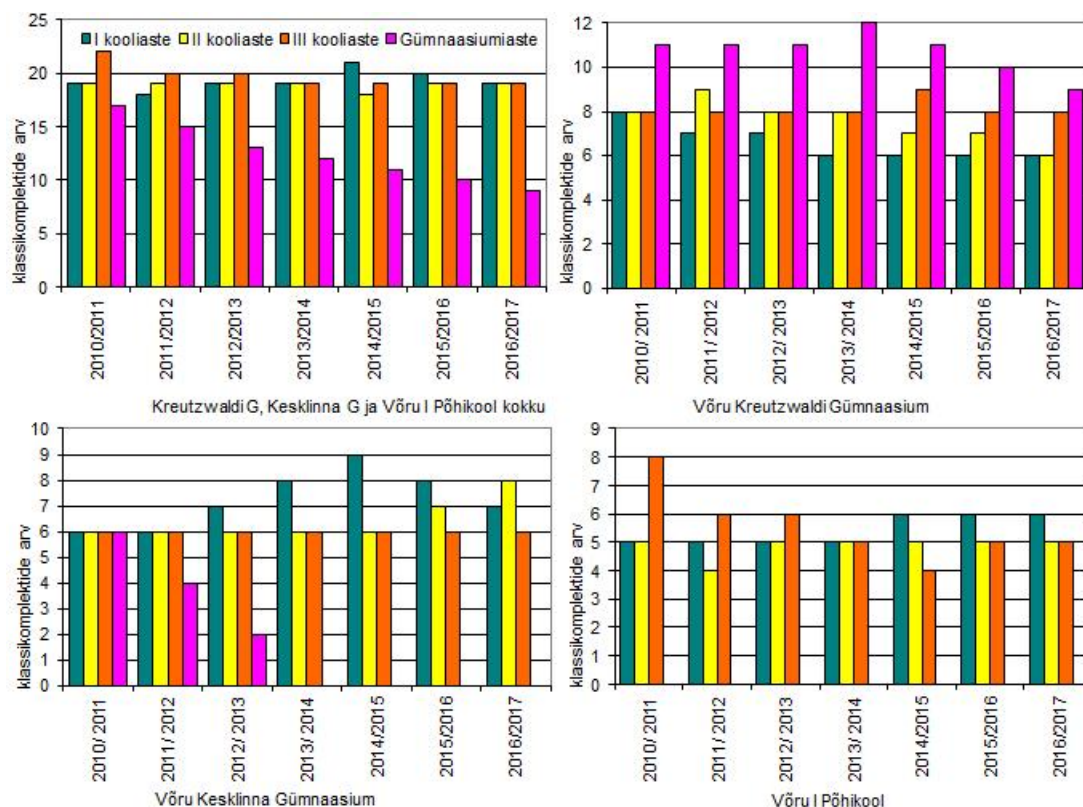
	koormus	min määr	max määr	Palgafond kehtivate määradega	Palgafond ühtlustades palgamäärad max kehtival tasemele	Lisaressursi- vajadus
Võru linn						
juhid	9,5	6 500	13 500	1 390 637	1 663 119	272 483
tugistruktuur	29,3	4 352	12 000	3 819 790	4 919 594	1 099 803
kontoritöötajad	7,2	4 350	9 085	715 817	1 017 749	301 932
abipersonal	44,0	4 349	10 113	3 414 935	4 526 388	1 111 453
kokku	89,9			9 341 179	12 126 850	2 785 671
Võru vald						
juhid	4,0	4 400	11 485	1 197 781	1 292 404	94 623
tugistruktuur	15,3	7 970	12 144	851 233	951 113	99 881
kontoritöötajad	10,9	4 600	13 148	1 483 381	1 733 894	250 513
abipersonal	14,5	4 910	13 710	1 226 857	1 251 372	24 515
kokku	44,7			4 759 252	5 228 783	469 531
Sõmerpalu vald						
juhid	2,3	7 090	13 910	312 278	337 962	25 684
tugistruktuur	4,7	4 350	10 883	573 514	795 291	221 777
abipersonal	12,1	4 350	6 990	964 886	1 137 294	172 408
kokku	19,0			1 850 679	2 270 547	419 869
Summaarne						
juhid	15,8	4 400	13 910	2 900 697	3 293 486	392 789
tugistruktuur	49,3	4 350	12 144	5 244 537	6 665 998	1 421 461
kontoritöötajad	18,1	8 950	22 233	2 199 198	2 751 643	552 445
abipersonal	70,5	4 349	13 710	5 606 677	6 915 053	1 308 376
kokku	153,6			15 951 109	19 626 181	3 675 071

Õpilaste arv on viimastel aastatel märgatavalt vähenenud ning õpilaste arvu vähenemine on jätkuv trend.

Võru Linnavalitsuse haridus- ja kultuuriosakond on järgnevateks aastateks koostanud õpilaste arvu prognoosi, mille järgi päevase õppega tavakoolides – Kreutzwaldi Gümnaasium, Kesklinna Gümnaasium ja Võru I Põhikool – õpilaste arv järgmise 5 aasta jooksul õppeaastaks 2014/2015 põhikooliastmetes kokku väheneb ca 100 lapse so 7% võrra tasemele 1250 ja gümnaasiumiastmes ca 200 so 2/5 võrra tasemele 300 õpilast. Võru Järve Kooli ja Võru Täiskasvanute Gümnaasiumi osas eeldatakse, et õpilaste arv on stabiilne ja jääb 2010. aasta tasemele.

Järgnevalt on toodud prognoosid klassikomplektide alusel Võru linna päevase õppega tavakoolides kooliastmete lõikes arvestades põhikoolis klassi täituvuseks 22 ja gümnaasiumis 30 õpilast.

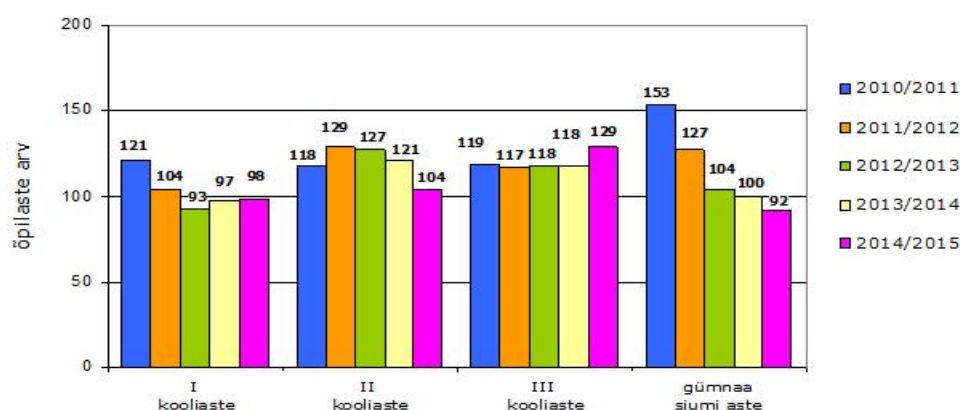
Joonis 67. Klassikomplektide prognoos Võru linna päevase õppega tavakoolides

Võru vallas on õpilaste arvu vähenemine samuti aktuaalne probleem, seda eriti gümnaasiumi astme osas kuivõrd praegused aastakäikude lõikes viimased nn suured vanusgrupid (80 last) on keskkooli lõpetamas, pealetulevad vanusgrupid on ca poole väiksemad (40-50 last) ja õpilaste sisseeränne teistest omavalitsustest on oluliselt vähenenud just gümnaasiumiastmes – varasem 3 õpilast mujalt ühe Võru vallast pärit õpilase kohta on asendunud 2010/2011 õppeaasta alguses suhtega 1 õpilane mujalt 1 Võru vallast pärit õpilase kohta.

Järgneval joonisel on toodud õpilaste arvu prognoos Võru vallas st Puiga Põhikoolis ja Parksepa Keskkoolis kokku järgnevateks aastateks.

Joonis 68. Õpilaste arvu prognoos Võru valla koolides

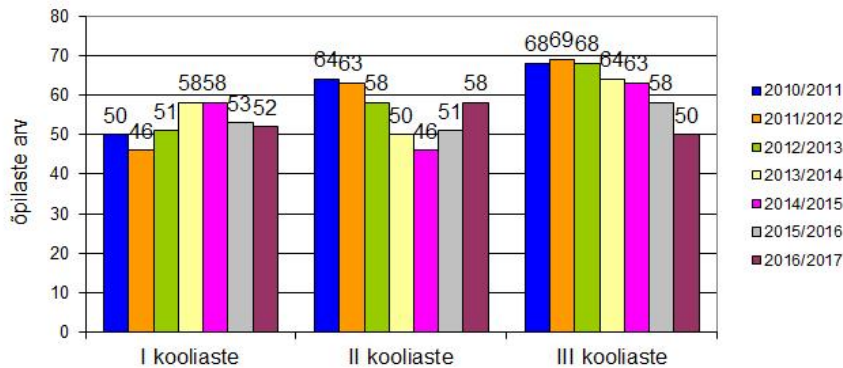

Prognoosi kohaselt väheneb õpilaste arv Võru valla koolides järgneva 5 aasta jooksul 17% tasemele 423 õpilast. Kooliastmeti on õpilaste arvu vähenemine kõige suurem gümnaasiumiastmes, kus õpilaste arv väheneb 40% tasemele 92 õpilast õppeaastal 2014/2015.

I kooliastmes on oodatav vähenemine 19%, II kooliastmes vähenemine 12% ja III kooliastmes õpilaste arv prognoosi järgi suureneb 8 %.

Sõmerpalu valla koolides väheneb õpilaste arv järgneva 5 aasta jooksul nii II kui III kooliastmes, samas kui I kooliaste suureneb väheke - kokkuvõttes järgnevatel aastatel õpilaste arv väheneb 3-4 lapse võrra aastas. 2014/2015 õppeaasta alguseks on õpilaste arv valla koolides hinnanguliselt langenud tasemele 167 õpilast.

Joonis 69. Õpilaste arvu prognoos Sõmerpalu valla koolides

Õpilaste arvu sedavõrd suur vähenemine ja sellega kaasnev riigipoolse rahastuse vähenemine tõstab päevakorrale koolide kulude kui mitte laiemalt koolivõrgu optimeerimise vajaduse.

Eeltoodust lähtuvalt on Võru linn enda hallatavate koolide osas viimastel aastatel vastu võtnud ja kavandab lähitulevikus täiendavalt mitmeid optimeerivaid otsuseid – Võru Vene Gümnaasium muudeti põhikooliks ning 2009/2010 õppeaasta lõppedes suleti; Võru Kesklinna Gümnaasium on plaanis ümber korraldada põhikooliks alates 2013/2014 õppeaastast.

Arvestades õpilaste arvu prognoose on muude rahastamismudeli parameetrite 2010. aasta tasemele jäädes toetusfondi arvestusliku eraldise vähenemine hinnanguliselt 2015. aastal Võru linnale nn päevase õppega tavakoolide osas kokku 5,2 mln krooni so 15% võrreldes 2010. aastaga tasemele 29,2 mln krooni, Võru vallal vastavad näitajad 2 mln krooni so 17% ja langus tasemele 9,5 mln krooni, Sõmerpalu vallal vastavad näitajad 0,7 mln krooni so 13% ja langus tasemele 4,7 mln krooni (vaata täpsemalt tulude peatükis alalõik tasadusfond lg 2).

Iseseisvate omavalitsustena jätkates tehakse koolivõrku puudutavad otsused oluliselt üksuse keskemalt ja konservatiivsemalt kui ühendamavalitsuses. Ühendamavalitsuses juhtimistasand teoreetiliselt distantseerub elanikust, aga ühtlasi vastutatakse piirkonna eest tervikuna, mis kokkuvõttes tähendab otsuste muutumist ratsionaalsemaks. Samas suurema teeninduspiirkonna puhul on põhjust enam kaaluda ka alternatiivõppevormide pakkumise korraldamist piirkonnas – näiteks Waldorfope. Konkreetseid otsused sõltuvad otsustajate eelistustest ja meelsusest.

Munitsipaalkooli avamise/sulgemise üle otsustamine on seadusega omavalitsuse pädevuses, kuid erinevad arengud riigitasandil viitavad survele omavalitsustele koolivõrku optimeerida sh riigigümnaasiumide moodustamise algatamine, hariduse rahastamismudeli optimeerimine, põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse erinevad muudatused.

Lähtudes õpilaste arvu vähenemisest ning vajadusest prognoosida koolikohtade vajadust ja riigipoolset tegevust sh rahastamist on Haridus- ja teadusministeeriumi poolt koostatud 2009. aastal kõigi maakondade kohta koolivõrgu analüüsid ja lähtekohad selle arendamiseks (<http://www.hm.ee/index.php?0510196>). Dokumendi „Võrumaa koolivõrgu analüüs ja lähtekohad selle arendamiseks“ prognoosi peatükis on modelleeritud Võrumaa koolivõrku aastaks 2012/2013 kombineerides erinevaid koolitüüpe ja koostades vastavalt stsenaariumid,

mis kõik kokkuvõttes näitavad koolivõrgu optimeerimise vajadust ehk teisisõnu prognoosivad koolide sulgemist Võrumaal. Kuigi analüüs on tehtud maakonna lõikes, on võimalik vastavaid omavalitsuste asustustiheduse kriteeriume ning koolivõrku puudutavaid peamisi põhimõtteid järgides teha mõningaid järeldusi ka omavalitsuste lõikes.

Ministeeriumi analüüsi alusel, kus lähtutakse õpilaste arvu prognoosist (lähteandmed 2008. aasta seisuga), seatud miinimum ja maksimum õpilaste arvust klassides kooliastmete lõikes ja on arvestatud omavalitsuste asustustihedusega, piisaks teoreetiliselt aastal 2012/2013 sisuliselt igas Võrumaa maaomavalitsuses 1 põhikoolist ning gümnaasiumi haridust saaks omandada Võru linnas asuvates koolides. Võru linna osas on välja pakutud erinevaid koolitüüpide kombinatsioone: 1) 3 põhikooli ja 2 puhast gümnaasiumi; 2) 2 6-klassilist algkooli ja 3 progümnaasiumi; 3) 3 põhikooliga gümnaasiumi (1-12 klass). Samas peab arvestama, et antud analüüsis pole võetud arvesse koolide mahutavust.

Tabel 103. Koolide arvu prognoos 2012/2013 õppeaastal jälgides õpirännet (allikas: „Võrumaa koolivõrgu analüüs ja lähtekohad selle arendamiseks“)

	Misso, Mõniste, Haanja, Varstu, Rõuge vallad			Sõmerpalu, Antsla, Meremäe, Vastseliina, Urvaste, Lasva ja Võru vald			Võru linn					
	< 8 in/km2			8-500 in/km2			>500 in/km2					
Koolitüübid stsenaariumid	A6	PK	kokku	A6	PK	kokku	A6	PK	G12	G3	PrG	kokku
Variant A	2	2	4	1	6	7	0	0	3	0	0	3
Variant B/C	2	2	4	1	6	7	0	3	0	2	0	5
Variant D	2	2	4	1	6	7	2	0	0	0	3	5
õpilaste arvu piirangud kooli kohta tüübi lõikes												
min	36	96		36	96		36	96	222	252	186	
max	144	288		288	432		432	648	972	540	540	
min õpilaste arv koolis												
õpilaste arv koolis	72	192	264	36	576	612	0	0	666	0	0	666
Variant B/C	72	192	264	36	576	612	0	288	0	504	0	288
Variant D	72	192	264	36	576	612	72	0	0	0	558	630
max õpilaste arv koolis												
Variant A	288	576	864	288	2592	2880	0	0	2916	0	0	2916
Variant B/C	288	576	864	288	2592	2880	0	1944	0	1080	0	3024
Variant D	288	576	864	288	2592	2880	864	0	0	0	1620	2484

Kuigi Puiga põhikool ja Parksepa Keskkooli põhikooliastmete osas näitavad käesoleva uuringu raames välja toodud prognoosid (lähteandmed 2010. aasta seisuga) õpilaste arvu mõningast vähenemist lähiaastatel, on need väiksed koolid õpilaste arvu poolest põhimõtteliselt siiski jätkusuutlikud ent võrdlemisi kallid ülal pidada. Teoreetiliselt mahuks mõlema põhikooli õpilased Parksepa Keskkooli hoonesse – maja on ehitatud 500 õpilasele. Samas Puiga kooli sulgemine tähendaks sisuliselt nende õpilaste nõ kadumist valla seisukohast ja potentsiaalselt enam õpilasi Võru linna koolidele, kuivõrd Parksepa Keskkool asub oluliselt kaugemal kui Võru linn ning suure tõenäosusega eelistavad Puiga õpilased kooli sulgemisel asuda õppima pigem Võru linna koolidesse kui Parksepa Keskkooli.

Parksepa Keskkooli gümnaasiumi astme osas on õpilaste arv vähenenud viimastel aastatel väga kiiresti ja võib öelda, et kriitilise piirini. Oma osa on mänginud siin riigiomandis Võrumaa Kutsehariduskeskuse poolt õppevormide laiendamine – hakati pakkuma kutseõpet põhihariduse baasil – ja ühiselamu renoveerimine. Õpilaste sisseränne teistest omavalitsustest Parksepa Keskkooli gümnaasiumiastmes on vähenenud, kuivõrd õpilaste arv üleüldiselt väheneb ja eelistatakse võrreldes varasemaga märkimisväärselt enam kutsehariduskeskust Parksepa Keskkoolile, sest neil on olemas ühiselamu. Lähitulevikus selgub, kas Parksepa

Keskkool suudab täita gümnaasiumiõppastme säilitamiseks vajalikud kriteeriumid uuendatud PGS-i alusel või mitte. Kui mitte, siis on võimalik lahendus koostöös Võrumaa Kutsehariduskeskusega säilitada gümnaasiumiastme hariduse saamise võimalus Võru vallas. Parksepa Keskkoolis gümnaasiumiastme kaotamine suurendab nõudlust teenuse järele piirkonna teistes koolides, eelkõige Võru linna koolides ja Võrumaa Kutsehariduskeskuses, kokkuvõttes ca ühe klassikomplekti õpilaste võrra klassiastmes.

Parksepa Keskkooli muutumine põhikooliks - toob kaasa arvestusliku eraldise vähenemise 2010. andmetel ja 2015.aastal õpilaste prognoosi alusel ca 1,5 mln krooni võrra aastas. Puiga põhikool ja Parksepa põhikooli osa liidetakse – toob kaasa arvestusliku eraldise vähenemise omavalitsusele ca 1,4 mln krooni aastas.

Sõmerpalu valla koolide osas on sisuliselt sarnane seis nagu Võru valla koolide ja õpilastega - prognoosid näitavad õpilaste arvu mõningast vähenemist lähiaastatel ehk on väiksed koolid, aga õpilaste arvu poolest põhimõtteliselt siiski jätkusuutlikud, kuigi võrdlemisi kallid ülal pidada. Teoreetiliselt mahuks mõlema põhikooli õpilased Osula Põhikooli hoonesse kui õpilaste arv langeb alla 160 ja prognoosi järgi jõutakse selle tasemele õppeaastaks 2016/2017, aga samas on vägagi tõenäoline, et Sõmerpalu Põhikooli sulgemisel hakkavad valla elanikud Osula Põhikoolile eelistama Võru linna koole. Seda nii ühistranspordi hea ühenduse tõttu Sõmerpalu aleviku ja Võru linna vahel kui huvitegevuse rohkemate võimaluste tõttu Võru linnas. Varasemalt kaalutud kuid elanike tugeva vastuseisu tõttu realiseerimata alternatiiv on ka valla koolide reorganiseerimine kooliastmete kaupa ehk Sõmerpalu Põhikool teha 3- või 4-klassiliseks algkooliks ning Osula Põhikool 4-9- või 5-9-klassiliseks põhikooliks. See on aktuaalne eriti juhul, kui hariduse rahastamismudel is teise datakse lisarahastamise kriteerium, mis arvestab praegu omavalitsuses õpilaste arvu põhikooliastmes kokku, koolide omavaheliste kaugust arvestavaks kriteeriumiks.

Osula ja Sõmerpalu põhikoolide liitmine/ühendamine toob kaasa arvestusliku eraldise vähenemise omavalitsusele 2010. andmetel ca 0,8 mln krooni ja 2015 õpilaste prognoosi andmetel ca 1,25 mln krooni.

Võrreldes Võru linna poolt koostatud koolivõrgu prognoosi ja Haridus-ja teadusministeeriumi analüüsi, on linna enda nägemus koolivõrgu lähitulevikust võrdlemisi sarnane ministeeriumi modelleeritud tulemustele. Linna lähenemine on isegi mõneti radikaalsem just gümnaasiumiastme osas – linna kavade kohaselt jääb 1 gümnaasiumiaste st 3 klassiastet korda 3 kuni 4 paralleeli, seega kokku 9 kuni 12 klassikomplekti, kui ministeeriumi modelleeritud mudelites oli 2 gümnaasiumiastet st 3 klassiastet korda 6-10 paralleeli ehk kokku 18 kuni 30 klassikomplekti. Teisisõnu, kui ministeerium on kavandanud gümnaasiumiastme koondumist Võru linna üle Võru maakonna, siis linn seda kavandanud pole.

Gümnaasiumiastme hariduse koondamine/koondumine Võru linna tähendab suuremat vajadust õpilastranspordi ning õpilaskodu järele. Õpilaskodu osas on võimalik kitsaskoht lahendada Võrumaa Kutsehariduskeskusele kuuluva linnas asuvad ühiselamu Koidula tn 5 hoone baasil.

Haridusasutuste võrgu korrastamisel on praktiline läheneda mitte omavalitsuse keskselt, vaid piirkondlikult, ja asjakohane on siinkohal käsitleda Võru maakonda tervikpiirkonnana. Praegu on erinevate omavalitsuste, eelkõige otsusteid langetavate volikogude st poliitikute, huvid lokaalsed ja killustatud ning töötatakse vastu piirkondlikult tasakaalustatud haridusvõrgu korrastamisele. Positiivne lahendus oleks kohustusliku koostöö piirkonna kehtestamine kogu maakonna ulatuses, radikaalselt võttes maakonna üheks omavalitsuseks ühendamine, kuivõrd vabatahtlik koostöö nt maakondliku haridusvaldkonna arengukava väljatöötamine pole senini konstruktiivsete kokkulepete ja nende realiseerimiseni viinud.

2.5.4.5.4 Õpilastransport

Õpilastele koolitranspordi teenuse korraldamise vajadus on nimetatud omavalitsustes olemuslikult erinev. Võru linn doteerib niiõelda kaugemal õppijate kojutulemise kulusid teatud arv kordi kuus, sihtrühmaks on nii õpilased kui tudengid, ja vajadust koolitransporti totaalselt organiseerida pole. Valdadel on see kohustus/vajadus ning tulenevalt objektiivsetest asjaoludest on kulud märkimisväärselt suuremad.

Tabel 104. Õpilastranspordi korraldamisega seotud kulud 2009. aastal

	Võru linn	Võru vald	Sõmerpalu vald	Võru linn	Võru vald	Sõmerpalu vald	Võru linn	Võru vald	Sõmerpalu vald
	Kokku, tuhat krooni			elaniku kohta, krooni			7-18 aastase elaniku kohta, krooni		
Õpilaskliinid kokku	235	1 418	908	17	284	457	121	1 868	2 647
Eraldised	235	56	162	17	11	82	121	74	472
Personalikulud	0	117	350	0	23	176	0	154	1020
Majandamiskulud	0	1 245	396	0	250	199	0	1640	1155
	<i>kuludes kokku</i>			<i>jooksvates kuludes</i>			<i>valdkonna jooksvates kuludes</i>		
<i>osakaal</i>	<i>0,1%</i>	<i>0,7%</i>	<i>0,4%</i>	<i>0,1%</i>	<i>2,3%</i>	<i>3,2%</i>	<i>0,3%</i>	<i>3,8%</i>	<i>6,4%</i>

Ühises omavalitsuses kohustused säilivad ja kulud summeeruvad, pigem on tõenäoline mõningane kulude kasv tulenevalt vajadusest. Kindlasti kasvab vajadus õpilastranspordi järele oluliselt seoses võimalike haridusvõrgu ümberkorraldustega, eriti gümnaasiumiastme koondumine Võru linna koolidesse ja mahtude oluline vähenemine maakonna teiste omavalitsuste koolides.

Tinglik lisaressursi vajadus õpilastransporditeenuse osas on 2009. aasta suhteliste kulude alusel kõrgeima – Sõmerpalu valla – standardi ülevõtmisel ühendamavalitsuses on 5,5 mln krooni.

Tabel 105. Arvestuslik lisaressursi vajadus õpilastranspordi alamvaldkonnas 2009. a. andmetel

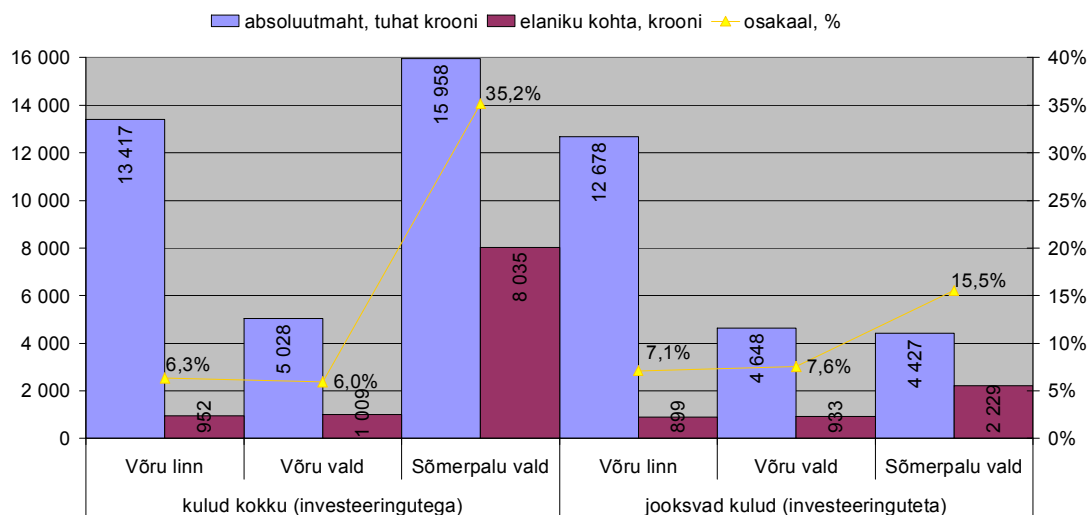
	Võru linn	Võru vald	Sõmerpalu vald	Summaarne	Võru linn	Võru vald	Sõmerpalu vald	Keskmine
	Kokku, tuhat krooni				7-18 aastase elaniku kohta, krooni			
Kulud 2009	235	1 418	908	2 561	121	1 868	2 647	842
arvestuslikud kulud kõrgeima suhtelise tasemega	5 133	2 009	908	8 050	2647	2647	2647	2647
<i>lisaressursi vajadus</i>	<i>4 898</i>	<i>592</i>	<i>0</i>	<i>5 490</i>	<i>2 526</i>	<i>780</i>	<i>0</i>	<i>1805</i>
arvestuslikud kulud keskmise suhtelise tasemega	1 633	639	289	2 561	842	842	842	842
<i>Ressursside ümberjagamise</i>	<i>1 398</i>	<i>-778</i>	<i>-619</i>	<i>0</i>	<i>721</i>	<i>-1 026</i>	<i>-1 805</i>	<i>0</i>

2.5.4.6 Sotsiaal- ja tervishoiuvaldkond

Kulud sotsiaal- ja tervishoiuvaldkondadele on tulenevalt mahukast investeeringust hooldekodusse Sõmerpalu vallal 2009. aastal absoluutmahus suuremad kui Võru linnal – vastavalt 16 mln krooni ja 13,4 mln krooni – ca 1/6 võrra. Võru vallal on vastavad kulud absoluutmahus 5 mln krooni. Ligikaudne proportsionaalne suhe on a absoluutmahu alusel 13:5:16. Jooksvad kulud on Võru linnal 12,7 mln krooni, Võru vallal 4,6 mln krooni ja Sõmerpalul 4,4 mln krooni ehk ligikaudne proportsionaalne suhe on 3:1:1.

Elaniku kohta võttes on jooksvate sotsiaal- ja tervishoiukulude ligikaudne proportsionaalne suhe 3:3:7. Olulist rolli kulude mahus mängivad sotsiaaltoetused, sh nii riiklikud kui kohaliku omavalitsuse eelarvest makstavad toetused.

Joonis 70. Sotsiaal- ja tervishoiu valdkondade kulud kokku 2009. aastal

Tabel 106. Sotsiaal- ja tervishoiu valdkondade kulud kokku 2009. aastal

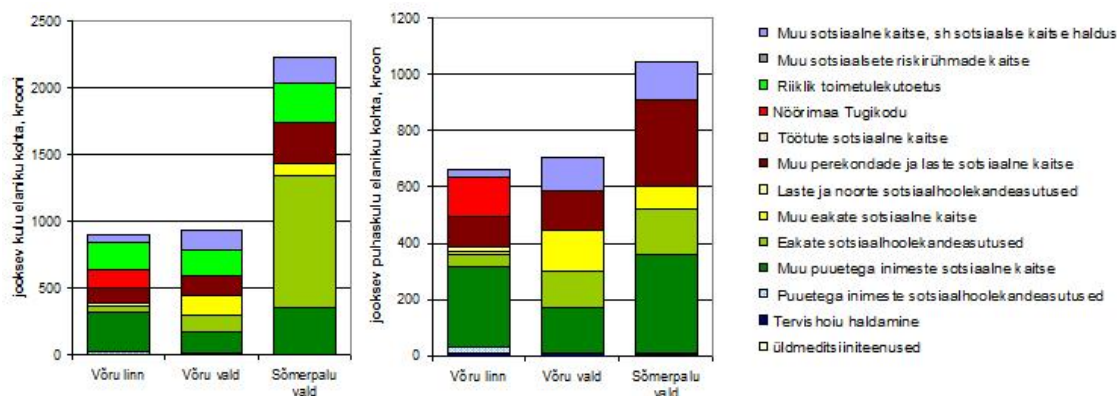
	Võru linn	Võru vald	Sõmerpalu vald	Võru linn	Võru vald	Sõmerpalu vald
	Kokku, tuhat krooni			elaniku kohta, krooni		
Sotsiaal- ja tervishoid kokku	13 417	5 028	15 959	952	1009	8036
Investeeringud	739	379	11 531	52	76	5806
Eraldised	7 398	2 616	1 874	525	525	944
Personalikulud	2 432	958	1 582	172	192	797
Majandamiskulud	2 846	1 075	955	202	216	481
Muud kulud	1	0	0	0	0	0
Jooksvad kulud kokku	12 678	4 648	4 427	899	933	2229
	kuludes kokku			jooksvates kuludes		
Osakaal	6%	6%	35%	7%	8%	15%

Mõnevõrra parema ülevaate kohaliku omavalitsuse panusest sotsiaalse kaitse valdkonda pakuvad puhaskulud, mille korral kuludest on maha arvatud riiklikud sotsiaaltoetused, laekumised sotsiaalasutustelt ning Sotsiaalministeeriumi sihtotstarbelised toetused jooksvateks kuludeks. Arvestades sotsiaalvaldkonnaga seotud tuluseid on jooksvate puhaskulude ligikaudne proportsionaalne suhe mõnevõrra tasandunud - 7:7:10.

Tabel 107. Sotsiaal- ja tervishoiu valdkondadega seotud tulud ja puhaskulud 2009. aastal

	Võru linn	Võru vald	Sõmerpalu vald	Võru linn	Võru vald	Sõmerpalu vald
	Kokku, tuhat krooni			elaniku kohta, krooni		
Tulud kokku	3863	1350	10464	274	271	5269
allasutuste majandustegevus	235	13	1636	17	3	824
sotsiaaltoetuste ja teenuste arendamise toetus	425	135	114	30	27	57
Toimetulekutoetus	2 710	969	637	192	194	321
sihttulud jooksvateks kuludeks	44	13	0	3	3	0
sihttulud investeeringuteks	450	220	8 078	32	44	4067
jooksvad puhaskulud (ilma toimetulekutoetuseta)	9 157	3 508	2 079	649	704	1047
investeeringute puhaskulud	289	159	3 453	21	32	1739
kokku puhaskulud (ilma toimetulekutoetuseta)	9 446	3 668	5 533	670	736	2786

Joonis 71. Sotsiaal- ja tervishoiu valdkondade jooksvad kulud ja jooksvad puhaskulud elaniku kohta kokku 2009. aastal

Sotsiaalvaldkonna eraldiste struktuur on põhijoontes sarnane: peamine toetusmeede elanikele on toimetulekutoetus – seejuures elaniku kohta võttes on toimetulekutoetus Sõmerpalu valla elaniku kohta märkimisväärselt suurem võrreldes Võru linna ja Võru valla vastavate näitajatega; ressursimahukamad on veel puudega isikute ja nende hooldajate toetused kokku ning perekondade ja laste toetusmeetmed. Toimetulekutoetus keskmiselt elaniku kohta võttes oli 2009. aastal Sõmerpalu vallas 272 krooni kui Võru linnas ja Võru vallas võrdselt ca 180 krooni ehk toimetulekutoetuse suhteline proportsionaalne suhe oli 2:2:3. Muude sotsiaaltoetuste osas kokku on vastava suhtelised näitajad Võru linnas 309 krooni, Võru vallas 346 krooni ning Sõmerpalu vallas 759 krooni ehk ligikaudne proportsionaalne suhe on 6:7:15. See on tingitud asjaolust, et Võru linna toetuste jagamise süsteem on tugevalt fookuseeritud majanduslikes raskustes elanikele kui Sõmerpalu vald annab mõnevõrra enam toetusi elanike sissetulekust sõltumata. Seejuures sissetulekust sõltumatud toetused on paljuski just peredele ja lastele suunatud, mistõttu on perekondade ja laste toetusmeetmete suhteline maht Võru linnas mõnevõrra tagasihoidlikum kui Võru vallas ja Sõmerpalu vallas.

Ühinemisel

Lisaressursi vajadus sotsiaal- ja tervishoiuvaldkonna kulude osas ühendamavalitsuses võttes üle suhteliste kulude osas kõrgeima – Sõmerpalu valla – standardi on jooksvate puhaskulude võrdluse alusel 7,3 mln krooni, investeeringute puhaskulude osas 32,7 mln krooni ja kuludeks kokku võrdluse alusel 135 mln krooni.

Tabel 108. Arvestuslik lisaressursi vajadus sotsiaal- ja tervishoiuvaldkondade osas kokku 2009. a. andmetel

	Võru linn	Võru vald	Sõmerpalu vald	Summaarne	Võru linn	Võru vald	Sõmerpalu vald	Keskmine
	Kokku, tuhat krooni				elaniku kohta, krooni			
Jooksvad puhaskulud ilma riikliku toimetulekutoetuseta 2009	9 157	3 508	2 079	14 745	649	704	1 047	700
arvestuslikud kulud kõrgeima suhtelise tasemega	14 762	5 219	2 079	22 060	1047	1047	1047	1047
<i>lisaressursi vajadus</i>	<i>5 605</i>	<i>1 710</i>	<i>0</i>	<i>7 315</i>	<i>398</i>	<i>343</i>	<i>0</i>	<i>347</i>
arvestuslikud kulud keskmise suhtelise tasemega	9 867	3 488	1 390	14 745	700	700	700	700
<i>ressursside ümberjagamise</i>	<i>710</i>	<i>-20</i>	<i>-690</i>	<i>0</i>	<i>50</i>	<i>-4</i>	<i>-347</i>	<i>0</i>
Investeeringute puhaskulud 2009	289	159	3 453	3 901	21	32	1 739	185
arvestuslikud kulud kõrgeima	24 514	8 666	3 453	36 632	1739	1739	1739	1739

suhtelise tasemega								
<i>lisaressursi vajadus</i>	24 224	8 506	0	32 731	1 718	1 707	0	1553
arvestuslikud kulud keskmise suhtelise tasemega	2 611	923	368	3 901	185	185	185	185
<i>ressursside ümberjagamine</i>	2 322	764	-3 085	0	165	153	-1 553	0
Kulud kokku 2009	13 417	5 028	15 959	34 403	952	1 009	8 036	1633
arvestuslikud kulud kõrgeima suhtelise tasemega	113 296	40 050	15 959	169 305	8036	8036	8036	8036
<i>lisaressursi vajadus</i>	99 879	35 023	0	134 902	7 084	7 027	0	6403
arvestuslikud kulud keskmise suhtelise tasemega	23 022	8 138	3 243	34 403	1633	1633	1633	1633
<i>ressursside ümberjagamine</i>	9 605	3 111	-12 716	0	681	624	-6 403	0

2.5.4.7 Ametnikkond ja haldusstruktuur

Sotsiaalvaldkonna ametnikkond omavalitsuses on suures osas seotud toetuste arvestuse ja sotsiaalvaldkonna üldisema valitsemise ja koordineerimisega, korraldavad toetuste maksmist ja osutavad ka erinevaid teenuseid.

Sotsiaalvaldkonna ametnikkond on kõige suurem Võru linnas – kokku 6 – ning nende töö on enam teemaspetsiifiliselt organiseeritud kui võrreldavates valdades. Võru linna ametnikkonda toetab sotsiaalteenuste pakkumisel sotsiaallallasutus Nõõrimaa Tugikodu töötajaskond. Võru vallas on sotsiaalvaldkonna ametnikke kokku 3, sotsiaalvaldkonnas allasutusi pole, samas on Võru vallas on tööl vallaarst, kelle ülesandeks on tervishoiualase töö ja järelvalve korraldamine omavalitsusüksuses, kuid reaalse töökoormuse vähenemise tõttu on järk-järgult koormust vähendatud ja 2010. aastal on koormusnorm 0,25. Sõmerpalu vallas on sotsiaalvaldkonna ametnikke 2 (koormusega kokku 1,5) ja täiendavalt avahoolduse spetsialist; ning allasutus Sõmerpalu hooldekodu.

Tabel 109. Sotsiaal- ja tervishoiu valdkonna ametnikkond ja teenistujad 2010. aasta kevadel

	Haldusstruktuur	Teenistujate loend	
		Ametnikud	Töötaja
Võru linn	Abilinnapea kureerib sotsiaal- ja tervishoiu valdkonda. Abilinnapeale allub sotsiaaltöösakonna juhataja Sotsiaaltöösakonna juhatajale allub 4 vanemametnikku.	Abilinnapea, sotsiaalosakonna juhataja, juhataja asetäitja sotsiaalspetsialist (2), lastekaitsespetsialist (2)	
Võru vald	Vallavanemale allub vanemametnik, kellele omakorda allub 2 vanemametnikku. Vallaarst allub otse vallavanemale.	Sotsiaaltöö peaspetsialist, sotsiaaltoetuste spetsialist, avahoolduse spetsialist, valla arst (0,25)	
Sõmerpalu vald	Vallavanemale allub vanemametnik, kellele allub ametnik ja lepinguline töötaja	Sotsiaaltöö ja lastekaitsespetsialist (1), sotsiaaltöötaja (0,5)	avahoolduse spetsialist
Optimaalne ühinemisel	Abilinnapea kureerib sotsiaal- ja tervishoiu valdkonda. Abilinnapeale allub sotsiaaltöösakonna juhataja ja talle omakorda allub 10 (vanem)ametnikku.	Abilinnapea, sotsiaalosakonna juhataja (tervisenõukogu esimees), sotsiaaltoetuste spetsialist (2), sotsiaaltöö-spetsialist (4), lastekaitse-spetsialist (4)	

Ühinemisel olemasolev ametnik- ja töötajaskond summeeruvad ja täiendavalt lastekaitseametnike arv suureneb kuivõrd vastav ametnik Võru valla koosseisus hetkel puudub. Avahooldusspetsialistid koondatakse allasutuse Nõõrimaa Tugikodu juurde. Sõmerpalus asuvas teeninduspunktis on kohapeal sotsiaaltöötaja.

Nõõrimaa Tugikodu pakub laia amplituuda sotsiaalteenuseid ja töötajaskond täiendab linnavalitsusse kuuluvat ametnikkonda, mis tähendab, et teenuse pakkumine on teemaspetsiifilisemalt organiseeritud ja sellevõrra kvaliteetsem elanikule, aga teisalt killustatum. Nõustamist vajav elanik otsib esmalt abi linnavalitsuse sotsiaaltöösakonnast.

Vajadusel suunatakse abivajaja osakonnast edasi Nõõrimaa Tugikodusse, kuhu paraku kõik teenusele suunatud ei pöördu/jõua kohale. Ühinemisel Nõõrimaa Tugikodu klientuur laieneb, töötajaskonda lisanduvad 2 senist valdade avahooldustöötajat ning teenuste mahtude suurenemisega seoses on vajadus vähemalt ühe täiendava pereabilise järele.

Sõmerpalu Hooldekodu on spetsialiseerunud ööpäevaringse hoolekandeteenuse osutamisele.

Tabel 110. Sotsiaal- ja tervishoiu valdkonna allasutuste struktuur, töötajad ja teenused 2010. aasta kevadel

Allasutus	Asukoht	Töötajaskond	Pakutavad teenused
Nõõrimaa Tugikodu	Võru linn	direktor, sotsiaaltöö spetsialist, hoolekande assistendid (4), avahooldustöötajad (6), sotsiaalhooldaja, tugisik, majandusspetsialist (0,5) ja koristaja (0,75) Ühinemisel: Valdade avahooldustöötajad/spetsialistid lisanduvad Nõõrimaa Tugikodu koosseisu (6+2=8); lisandub üks täiendav pereabiline	sotsiaalnõustamine; koduteenused; ajutine eluase vältimatu sotsiaalabi korras; päevakeskuse teenus; töötute rehabilitatsiooniteenus; võlanõustamine; isikliku abistaja teenus; invatranspordi tellimuste vastuvõtmine ja arvestus ja teenuse osutamine Võru linna piires; erakorraline õemaja vanemliku hoolitsuseta lastele või perevähivalla all kannatavatele isikutele; eluasemeteenus (sotsiaaleluruumid).
Sõmerpalu hooldekodu	Järvere, Sõmerpalu vald	hooldekodu juhataja, hooldusõde (5), Kokk (2), majahoidja (0,25), abitoõline (2,5) ja meditsiiniõde (0,25)	ööpäevaringne hoolekandeteenus

Sotsiaalteenuste osutamine on organiseeritud piirkonnakeskselt. Piirkonna käibemahult suurim sotsiaalteenuste osutaja on Sõmerpalu hooldekodu, kuid teenus võrdlemisi spetsiifiline ja klientuur pärit üle Eesti; teenuste amplituudist suurim teenuste osutaja on Võru linna allasutus Nõõrimaa Tugikodu, kelle teenuste saajatest põhiosa on Võru linna elanikud, kuid vajadusel ostavad neilt teatud spetsiifilisemaid teenuseid – nt erakorraline õemaja – sisse ka teised piirkonna omavalitsused, kuid vastavad teenuste mahud ja sellest tulenevalt ka tulud on suhteliselt tagasihoidlikud.

Ühisametnikud

Sotsiaalvaldkonna koordineerimine ja teenuste osutamine on vastavalt vajadustele võrreldavates omavalitsustes elanike arvust ja pakutavate teenuste mahtudest tingituna erinevalt ülesehitatud. Linnas on sotsiaalala ametnikud ja allasutuste töötajad selgelt spetsialiseerunud kui valdades on ametnike tööülesanded valdkondlikult oluliselt killustatumad, kuid lähenemine elaniku keskne. Seega elanike seisukohast lähtudes valdades olemasoleva sotsiaalala ametnike täiendava spetsialiseerumise ja seega ühisametnike vajadus puudub, kuivõrd see tooks kaasa ametniku kaugenemise kogukonnast.

Ühisasutused ja nende loomine

Võrumaa 13 omavalitsust on ühiselt loodud mittetulundusühingu Terve Võrumaa kaudu valitsussektoris kuuluva tütarettevõtte AS Lõuna-Eesti Haigla omanikud. MTÜ Terve Võrumaa ja AS Lõuna-Eesti Haigla on ühiselt omanikud MTÜ Lõuna-Eesti Erihooldusteenuste Keskuses. Tagamaks omavalitsuste poolset ülevaadet ja kontrolli haigla ja selle tütarfirmade tegevuse üle komplekteeritakse MTÜ Terve Võrumaa juhatus ja Lõuna-Eesti haigla nõukogu erinevate omavalitsuste esindajatest.

Lõuna-Eesti Haigla pakub Võru maakonnas üldhaigla raviteenuseid ja on piirkonnas ainuke tervishoiuteenuse korraldamise seaduse alusel pakutavate teenuste osutaja. Haigla ja hooldusravikeskuse pakutavaid teenuseid rahastab üldjuhul haigekassa, kuid osaliselt on

rahastamine ka kolmepoolne: haigekassa, abivajaja ja omavalitsus. Haigekassa poolt rahastatavatele teenustele suunab pere- või eriarst.

Tabel 111. Ühisinstitutsioonid sotsiaal- ja tervishoiu valdkonnas

Asutus	Omanik	Asukoht	Pakutavad teenused	
			Rahastab haigekassa	Rahastab osaliselt või täielikult isik ja/või KOV
Lõuna-Eesti Haigla AS	MTÜ Terve Võrumaa	Meegomäe küla Võru vald (Nõustamiskabinetid Võrus Jüri tn 19a)	Üldhaigla raviteenused	Erinevad taastusravi ja muud protseduurid; osaliselt täiendav võimalus saada üldhaigla raviteenuseid
Lõuna-Eesti Haigla hooldusravikeskus	Lõuna-Eesti Haigla AS	Meegomäe küla Võru vald	aktiivravijärgne hooldusravi; krooniliste haigustega patsientide hooldusravi; hosiitsteenus (surija hooldusravi); kompleksne tervisliku-, funktsionaalse- ja sotsiaalse seisundi hindamine; koduõendusteenus	pikaajaline või lühiajaline ööpäevaringne hooldamine; eakate päevahoid
MTÜ Lõuna-Eesti Erihooldusteeno- keskus	MTÜ Terve Võrumaa; Lõuna-Eesti Haigla AS	Meegomäe küla Võru vald; Jüri tn 19a Võru linn	Psühhosotsiaalse rehabilitatsiooni teenus täiskasvanud psüühikahäirega isikule	tugiisikuteenus, dementsete ja psüühikahäiretega täiskasvanute päevane hooldamisteenus; Ööpäevaringne hooldamisteenus täiskasvanud psüühikahäirega inimestele; igapäevaelu, töötamise toetamise ja toetatud elamise teenus puudega isikule
			psüühikahäiretega täiskasvanute ööpäevane erihooldus-teenus (sh. tugevdatud toetusega hooldamise teenus)	

Võrreldavates omavalitsustes on kaks teineteist täiendavat sotsiaalvaldkonna allasutust – ööpäevaringset hooldusteeno pakkuva Sõmerpalu hooldekodu ning erinevaid sotsiaalteenuseid pakkuva Nõõrimaa Tugikodu. Asutuste väga erinev teenuste maht, tegevuse sisu ning tegevuskoht komplitseerib ühisasutuste loomist. Pigem võib kaaluda Sõmerpalu hooldekodu teenuste spektri laiendamist päevakeskuse suunal kohalikele elanikele. Tulenevalt elanikkonna vananemisest ja suurenevast nõudlusest hooldekodu kohtade järele kodulähedal on asjakohane kaaluda tulevikus täiendavalt hooldekodu(kohta)de juurdeloomist ühiselt piirkonda.

Lepinguline koostöö

Piirkonna suurim sotsiaalteenuste müüja on Sõmerpalu hooldekodu, mille müügitulud 2010. aastal on planeeritud ca 2,75 mln krooni ööpäevaringse hooldusteeno eest. Sõmerpalu hooldekodu teenuste ostjatest umbes pool on Sõmerpalu valla elanikud ning ülejäänud pool klientidest on pärit üle Eesti sh üksikud kliendid on sellised, kelle teenusel viibimise eest tasuvad teised omavalitsused sh Võru vald ja Võru linn.

Nõõrimaa Tugikodu osutab laia ampluaaga erinevaid sotsiaalteenuseid Võru linna elanikele ja vastavalt vajadusele ostavad naaberomavalitsused teenuseid tugikodult sisse, kuid tulud teenuste müügist teistele omavalitsustele on väga väikesed.

Seega mõlemad allasutused müüvad teenuseid ka teistele omavalitsustele vastavalt nõudlusele ning koostöö sujub.

2.5.4.8 Sotsiaalteenused

Sotsiaalnõustamise, sotsiaaleluaseme-, kodu-, puudega lapse lapsehoiuteenuseid ning hooldamist hoolekandetasutuses, perekonnas ja asenduskoduteenust pakuvad kõik võrreldavad omavalitsused ja võrdlemisi sarnastel tingimustel, kuivõrd nende teenuste pakumine on Sotsiaalhoolekande seadusega pandud omavalitsuse ülesandeks ja detailse lahti kirjutamisega

võrdlemisi väike otsustusruum omavalitsustele jäetud. Nimetatud sotsiaalteenuste osas ühinemine sisulisi muutusi elaniku seisukohast kaasa ei too.

Eeltoodutele täiendavalt elanikele statsionaarselt pakutavaid sotsiaalteenuseid on Võru linnas oluliselt enam kui võrreldavatel valdadel. Seejuures oluline osa sotsiaalteenuste osutamisest on organiseeritud linna allasutuse Nõõrimaa Tugikodu kaudu ning vastavalt vajadusele ostavad tugikodu pakutavaid teenuseid naaberomavalitsused Nõõrimaa Tugikodult sisse, aga ka mujalt: turvakodu, erakorraline öömaja, (kriisi)nõustamine.

Valdavalt on sotsiaalteenuste omavalitsuse poolse pakkumise ja/või rahastamise eeltingimus, et teenust vajav isik omab Rahvastikuregistri andmetel aadressi vastavas omavalitsuses ning teenused on isikutele tasuta, mõned väikese omaosalustasuga.

Tabel 112. Sotsiaalteenused

	Võru linn	Võru vald	Sõmerpalu vald
Sotsiaalnõustamine	+	+	+
Sotsiaaleluasemeteenus	+	+	+
Koduteenus	+	+	+
Hooldamine hoolekandeesutuses	+	+	+
Hooldamine perekonnas	+	+	+
Asenduskoduteenus	+	+	+
Lapsehoiuteenus puuetega lastele	+	+	+
Isikliku abistaja teenus	+	+	
Tugiisiku teenus	+	+	
Pereabilise teenus	+		
Õppenõustamisteenus	+	+	+
Tugigrupp lastevanematele			+
Erakorraline öömaja lastele ja vägivalda ohvritele / turvakoduteenus	+		
Täiskasvanute erakorralise öömaja teenus / varjupaigateenus	+		
Päevakeskuse teenus kodututele	+		
Päevakeskuse teenus eakatele	+		
Päevakeskuse teenus psüühikahäiretega isikutele	+		
Supiköök/toiduabi	+		
Tööharjutusteenus / toimetulekule suunatud rehabilitatsiooniteenus	+	+	+
Võlanõustamine	+		
Sotsiaal/invatransportteenus	+	+	
Invaabivahendite laenutus		+	

Peamine probleem sotsiaalvaldkonnas on kõigis võrreldavates omavalitsustes sotsiaaltöötajate koormusest tingitud vähene ennetustöö, tegeldakse akuutsete probleemidega, eriti on vaja tegelda riskigrupi noortega sihipäraselt, laiendada avahooldusteenuse pakkumist ning korraldada vähem aja- ja ressursikulukalt invatransportteenuse laialdasem ja soodsam pakkumine. Hooldekodukohti maakonnas, seega abivajaja kodukohale piisavalt lähedal, on ebapiisavalt ja võrdlemisi kallid.

Ühinemisel

Lastekaitsega seotud teenuste kättesaadavus paraneb kindlasti Võru valla elanike jaoks kui võrd omavalitsuse praeguses ametnikkonnas pole lastekaitse spetsialisti.

Tugiisiku teenused psüühikahäire ja vaimupuudega isikutele ning isikliku abistaja sügava ja raske liikumis- või nägemispuudega isikutele laienevad ka Sõmerpalu valla elanikele ja ühtsete omaosalusmäärade kehtestamisel kallineb teenus mõnevõrra Võru valla elanikele kui võrd valla poolt teenuse saajale omaosalust praegu kehtestatud pole.

Päevakeskuse teenuste osas erinevatele sihtgruppidele on Võru linna teenusestandardi laiendamisel teistele piirkondadele mõistlik erinevate päevakeskuse teenuste pakkumine

organiseerida Võru valla ja Sõmerpalu valla elanikele kohapeal külakeskuste ja Parksepa asuva Kanariku sotsiaalmaja baasil.

Pereabilise – sotsiaalsete erivajadustega lastega perede tugiisiku poolt neile probleemidele lahenduste pakkumine, pereliikmete nõustamine ja toetamine – teenuse klientuur laieneb. Teenus muutub kättesaadavaks ka Võru valla ja Sõmerpalu valla elanikele. Pereabilise teenust osutavate töötajate arv Nõõrimaa tugikeskuse juures peab suurenema vähemalt 1 isiku võrra.

Ühinemisel tõuseb päevakorda sotsiaal- ja invatransporditeenuse tsentraalselt organiseeritud ja sõite optimeeriv korraldamine – valdades osutavad teenust avahoolduse spetsialistid ja linnas korraldab Nõõrimaa Tugikodu teenust taksonduse põhimõttel. Võimalik alternatiiv on vastava kõnekeskuse loomine, transpordivahendi hankimine ja haldamine tsentraalselt. Keskse teenuse pakkumise osas teenuse vajajate omaosalus ühtlustatakse ja seega muutub Sõmerpalu valla elanikele mõnevõrra kallimaks (omaosalus praegu puudub).

Sotsiaalteenuste osas ühinemisel kõrgeima standardi rakendamisel pakutavate teenuste amplituud laieneb eelkõige Võru valla, aga ka Sõmerpalu valla elanikele.

2.5.4.9 Sotsiaaltoetused

Elanikele makstavate toetuste süsteemide ülesehitus ja toetuste kajastus kohalikus eelarves on Võru linnal, Võru vallal ja Sõmerpalu vallal küllaltki erinev. Toimetulekutoetus on peamine toetusmeede elanikele ja see on riiklikult rahastatav, teisi toetusi makstakse valdavalt kohaliku omavalitsuse eelarvest vastavalt omavalitsuse poolt kehtestatud kordadele.

Järgnevasse tabelisse on koondatud analüüsitava omavalitsuste poolt elanikele antavate toetuste nomenklatuur 2010. aastal. Enim pakub erinevaid liike toetusi ja kulude hüvitamist elanikele Võru linn. Seejuures on Võru linnal toetuste andmisel põhifookus majanduslikes raskustes elanikel ja süsteem tugevalt reeglitanud kui võrreldavad vallad, eriti Sõmerpalu vald, annavad mõnevõrra enam toetusi elanikele sõltumata nende sissetulekust, reegliti on paindlikum ja vähem formaalne. Omavalitsuse eelarvest makstavad toetused sõltuvad olulisel määral omavalitsuse rahalistest võimalustest ehk vahendite nappuse korral toetuste nomenklatuur ja mahud revideeritakse vajadusel ning viiakse vastavusse eelarveliste võimalustega. Täna kehtivate kõrgeimate toetusmäärade ja laiema sihtgrupi standardite kohandamisel üle ühendamavalitsuste on enamuste toetusliikide lõikes tarvis lisaressursse. Täpsemalt on lisaressursi vajaduse hinnangud toodud välja järgnevates alalõikudes.

Tabel 113. Sotsiaaltoetused elanikele 2009. aastal

Toetuse liik	Võru linn	Võru vald	Sõmerpalu vald	Kokku	Võru linn	Võru vald	Sõmerpalu vald	Kokku	Ühinemisel
	Absoluutmaht, krooni				Elaniku kohta				
Sotsiaaltoetused kokku	6 920	2 638	2 049	11 607	491	529	1032	551	lisaressurss
Peretoetused kokku	1 046	513	321	1 879	74	103	162	89	lisaressurss
sh Sünnitoetus	568	129	102	799	40	26	51	38	lisaressurss
sh Eestkostel või peres hooldusel oleva lapse toetus	162	0	0	162	12	0	0	8	lisaressurss
sh Muud peretoetused	315	384	219	918	22	77	110	44	lisaressurss
Toimetulekutoetus ja täiendavad sotsiaaltoetused	2 560	912	541	4 013	182	183	272	190	summeerub
Toetused puudega inimestele ja nende hooldajatele kokku	2 245	699	385	3 329	159	140	194	158	lisaressurss
sh Puudega inimese hooldaja toetus	1 790	587	315	2 692	127	118	159	128	summeerub
sh Proteesid, ortopeedilised ja muud abivahendid puuetega inimestele	14	0	0	14	1	0	0	1	lisaressurss
sh muud toetused puuetega inimestele ja nende hooldajatele	442	68	70	580	31	14	35	28	lisaressurss
Erijuhtudel riigi poolt makstav sotsmaks	389	145	165	699	28	29	83	33	summeerub
Õppetootused	258	56	412	726	18	11	207	34	lisaressurss

sh Sõidusoodustused	152	56	152	360	11	11	77	17	summeerub
sh Toitlustustoetused	107	0	0	107	8	0	0	5	summeerub
sh muud toetused õppuritele	0	0	260	260	0	0	131	12	lisaressurss
Muud sotsiaalabitoetused	376	312	219	907	27	63	110	43	lisaressurss
Sh Toetused vanuritele	28	185	142	356	2	37	72	17	lisaressurss
Sh Ravitoetused	8	0	0	8	1	0	0	0	summeerub
Sh Kutsehaiguste ja tööõnnetustega seotud kahjuhüvitised kannatanutele	7	0	0	7	0	0	0	0	summeerub
Sh Matusetoetused	324	126	29	479	23	25	15	23	lisaressurss
Sh Toetused töötutele	9	0	0	9	1	0	0	0	summeerub
Sh Muud eelnimetamata sotsiaalabitoetused	0	1	48	49	0	0	24	2	lisaressurss
Preemiad ja stipendiumid	46	0	6	53	3	0	3	2	lisaressurss

Tabel 114. Elanikele antavate toetuste nomenklatuur, sihtrühmad ja toetusmäärad võrdlevalt omavalitsustes 2010. a

Toetuste nomenklatuur	Võru linn	Võru vald	Sõmerpalu vald	Sõltuvus sissetulekust ja sihtgrupp															Toetusmäär																
				Võru linn					Võru vald					Sõmerpalu vald					Võru linn	Võru vald	Sõmerpalu vald														
				sõltuvus sissetulekust	ttr	ea	pen	pu	la	el	sõltuvus sissetulekust	ttr	ea	pen	pu	la	el	tš				sõltuvus sissetulekust	ttr	ea	pen	pu	la	el							
toimetulekutoetus	+	+	+	+	+					+	+						+	+																	
isikutunnistuse toetus	+			+	+					+																									
ühekordne / erakorraline / vältimatu ja täiendav toetus	+	+	+	+	+					+	+							+	+																
elamispinna tulekahju toetus	+	+	+	+	+					+	+							-	+													kuni 10 000 kr			
muu õnnetusjuhtumi hüvise toetus	+	+		+	+					+	+																					kuni 3000 kr			
ravimitoetus	+	+	+	+	+			+		+	+		+					-					+									kuni 700 kr aastas	komp ravimeid mille kulud on üle 200kr kvartalis	50% kuludest /toetus summas, mis ületab Pensioniameti toetuse	
raviteenuste transporditoetus				+														+															1 kr/km või sõidupileti maksumus		
matusetoetus	+	+	+	-					+	-							+	+	-														2 000 kr	1 500 kr	1 000 kr
küttepude toetus	+	+	+	-/+	+	+		+		+	+							-			+												kuni 1500 kr aastas	kuni 1000 kr tšeki alusel/ 5m3 puid kojutoomisega	6 m3 pude maksumus kuni 2700 kr aastas
Prillitoetus (läätsed)	+	+	+	+	+		+	+		-							+		-							+							prilliklaaside ost kuni 500 kr / nägemispuude korral 50% klaaside maksumusest	prilliklaasid vastavalt tšekile komp 1 x aastas	prilliklaasid 100%/läätsed 50% 1 x aastas
jõulutoetus pensionäridele/eakatele		+		+						-				+				-			+														
juubelitoetus				+														-				+											vastavalt VV võimalustele	200 kr	
Tšernobõli AEJ avari lihvideerimisel osalenu toetus		+								-								+																	
puudega täiskasvanu hooldajatoetus	+	+	+	-				+		-					+			-							+								Ühtsed määrad: 400/240 kr kuus		
puudega lapse hooldajatoetus	+	+	+	-				+		-					+			-							+								ühtne määr 300 kr/kuus		
puudega lapse koolis abistaja toetus			+															-							+										
puuetega inimestele eluruumide kohandamise toetus	+			-				+																									85% tööde maksumusest kuni 50 000 krooni		õppeperioodil 2000 kr/kuus
ortopeediliste ja invatehniliste abivahendite ostmise ja rentimise toetus	+	+	+	+				+		-					+			-			+		+										50% kuludest, kord aastas	pensionäril 50% kuludest / puudega isikule toetus summas, mis ületab Pensioniameti toetuse	
puuetega isikute teenuste osutamise toetus	+	+		+				+						+																					
lastelaagri toetus	+			+	+				+	+	+			+				+	+					+									100%	100%	100%

Omavalitsuste ühinemisel

Ühinemisel sünnitoetuste määrad ühtlustatakse. Ühendumavalitsuses üle võttes kõrgeima kehtiva standardi – Sõmerpalu valla toetus kokku 6000 krooni, mida makstakse kahes võrdses osas – toob kaasa hinnanguliselt lisaressursi vajaduse ca 0,3 mln krooni aastas ning sünnitoetuse kulud kokku on ühendumavalitsuses suurusjärgus 1,1 mln krooni aastas.

Tabel 115. Sünnitoetus

	Võru linn	Võru vald	Sõmerpalu vald	Kokku	Võru linn	Võru vald	Sõmerpalu vald
	absoluutmaht, krooni				määr, krooni		
Sünnitoetus	568 000	129 000	102 000	799 000	5000	2500	6000
arvestuslikud kulud kõrgeima suhtelise tasemega	682 000	310 000	102 000	1 094 000	6000	6000	6000
<i>lisaressursi vajadus</i>	114 000	181 000	0	295 000	1000	3500	0

Ühinemisel laieneb eestkostel või peres hooldusel olevad lapse toetus ka Võru valla ja Sõmerpalu valla elanikele ning hinnanguliselt on ressursivajadus kokku 0,3 mln krooni aastas sh lisaressursi vajadus antud toetuse osas kuni ca 135 tuhat krooni.

Tabel 116. Eestkostel või peres hooldusel oleva lapse toetus

	Võru linn	Võru vald	Sõmerpalu vald	Kokku	Võru linn	Võru linn	Võru vald	Sõmerpalu vald
	absoluutmaht, krooni				määr, krooni	Saajad arvestuslikult		
Eestkostel või peres hooldusel oleva lapse toetus	162 400	0	0	162 400	800	17	kuni 9	kuni 5
kulud proportsionaalselt arvestusliku saajate arvuga	162 400	86 400	48 000	296 800	800			
<i>lisaressursi vajadus</i>	0	86 400	48 000	134 400	800			

Muude peretoetuste osas võttes ühendumavalitsuses üle kõrgeima – Sõmerpalu valla – suhteliste kulude standardi on ressursivajadus kokku 2,3 mln krooni sh lisaressursi vajadus ca 1,4 mln krooni aastas.

Tabel 117. Muud peretoetused

	Võru linn	Võru vald	Sõmerpalu vald	Kokku	Võru linn	Võru vald	Sõmerpalu vald	Keskmine
	absoluutmaht, krooni				Elaniku kohta, krooni			
Muud peretoetused	315 273	383 804	218 752	917 829	22	77	110	44
arvestuslikud kulud kõrgeima suhtelise tasemega	1 552 964	548 973	218 752	2 320 690	110	110	110	110
<i>lisaressursi vajadus</i>	1 237 691	165 170	0	1 402 861	88	33	0	67

Kuivõrd puudega isikute hooldajatoetuste määrad ja erijuhul makstava sotsiaalmaksu määrad ja maksmise tingimused on üle omavalitsuste samased juba praegu, siis ühinemisel vastavad kulud summeeruvad ning on kokku suurusjärgus 3,4 mln krooni. Muude puuetega inimestele toetuste osas tuleb ühendumavalitsuses kehtestada ühtsed toetusskeemid ja määrad. Kehtivat kõrgeimat keskmist suhtelist kulukuse taset aluseks võttes oleks ühendumavalitsuses hinnanguliselt vastavad kulud kokku suurusjärgus 0,74 mln krooni sh lisaressursivajadus 0,15 mln krooni.

Tabel 118. Muud toetused puuetega inimestele ja nende hooldajatele sh abivahendite soetamise toetused

	Võru linn	Võru vald	Sõmerpalu vald	Kokku	Võru linn	Võru vald	Sõmerpalu vald	Keskmine
	absoluutmaht, krooni				Elaniku kohta, krooni			
muud toetused puuetega inimestele ja nende hooldajatele	455 401	67 846	69 916	593 163	32	14	35	28
arvestuslikud kulud kõrgeima suhtelise tasemega	496 348	175 459	69 916	741 723	35	35	35	35
<i>lisaressursi vajadus</i>	40 947	107 613	0	148 560	3	22	0	7

Kuivõrd sõidusoodustuste ja toitlustustoetuste osas kompenseeritakse kulud sisuliselt samale sihtrühmale ning samas ulatuses (kuigi raamatupidamislikult kajastuvad Võru linnal vastavad kulud eraldi toetusmeetme all ja eelarvereal ning valdades erakorralise toetuse all), siis ühinemisel vastavad kulud summeeruvad ning lisaressursivajadust sisuliselt pole. Samas muude toetuste osas õppuritele, võttes aluseks Sõmerpalu meetmed ja suhtelised kulud, on ühendamavalitsuses hinnanguliselt kulud kokku suurusjärgus 2,75 mln krooni ning seejuures lisaressursivajadus 2,5 mln krooni aastas.

Tabel 119. Muud õppetoetused

	Võru linn	Võru vald	Sõmerpalu vald	Kokku	Võru linn	Võru vald	Sõmerpalu vald	Keskmine
	absoluutmaht, krooni				Elaniku kohta, krooni			
muud õppetoetused	0	0	259 574	259 574	0	0	131	12
arvestuslikud kulud kõrgeima suhtelise tasemega	1 842 764	651 417	259 574	2 753 755	131	131	131	131
<i>lisaressursi vajadus</i>	1 842 764	651 417	0	2 494 181	131	131	0	118

Erinevate stipendiumite ja preemiate osas ühendamavalitsuses üle võttes Võru linna praktika on suhteliste kulude alusel kulud kokku hinnanguliselt 70 tuhat krooni aastas sh lisaressursivajadus 17 tuhat krooni aastas.

Tabel 120. Preemiad ja stipendiumid

	Võru linn	Võru vald	Sõmerpalu vald	Kokku	Võru linn	Võru vald	Sõmerpalu vald	Keskmine
	absoluutmaht, krooni				Elaniku kohta, krooni			
Preemiad ja stipendiumid	46 329	0	6 329	52 658	3	0	3	2
arvestuslikud kulud kõrgeima suhtelise tasemega	46 329	16 377	6 526	69 232	3	3	3	3
<i>lisaressursi vajadus</i>	0	16 377	197	16 574	0	3	0	1

Ühendamavalitsuses toetades vanureid samas proportsioonis Sõmerpalu valla keskmise kulukusega elaniku kohta on hinnanguliselt kulud toetustele kokku 1,5 mln krooni aastas sh lisaressursivajadus 1,15 mln krooni.

Tabel 121. Toetused vanuritele

	Võru linn	Võru vald	Sõmerpalu vald	Kokku	Võru linn	Võru vald	Sõmerpalu vald	Keskmine
	absoluutmaht, krooni				Elaniku kohta, krooni			
Toetused vanuritele	28 495	185 190	142 025	355 710	2	37	72	17
arvestuslikud kulud kõrgeima suhtelise tasemega	1 008 260	356 420	142 025	1 506 705	72	72	72	72
<i>lisaressursi vajadus</i>	979 765	171 230	0	1 150 995	69	34	0	55

Ühinemisel matusetootuste määrad ühtlustatakse. Ühendumavalitsuses üle võttes kõrgeima kehtiva standardi – Võru linnas toetuse määr 2000 krooni – toob kaasa arvestuslikult lisaressursi vajaduse ca 71 tuhat krooni aastas ning matusetootuste kulud kokku on ühendumavalitsuses suurusjärgus 0,55 mln krooni aastas.

Tabel 122. Matusetootused

	Võru linn	Võru vald	Sõmerpalu vald	Kokku	Võru linn	Võru vald	Sõmerpalu vald
	absoluutmaht, krooni				määr, krooni		
Matusetootused	324 000	126 000	29 000	479 000	2000	1500	1000
arvestuslikud kulud kõrgeima suhtelise tasemega	324 000	168 000	58 000	550 000	2000	2000	2000
<i>lisaressursi vajadus</i>	0	42 000	29 000	71 000	0	500	1000

Väikeses mahus on Võru linn 2009. aastal maksnud eraldi klassifitseeritavaid toetusi töötutele, kutsehaiguste ja tööõnnetustega seotud ning ravitoetusi – kokku 23 tuhat krooni. Sama suhtelise kulukuse taseme juures ühendumavalitsuses oleks kulud kokku 35 tuhat krooni.

Tabel 123. Ravitoetus, töötute toetused, kutsehaiguste ja tööõnnetustega seotud toetused kokku

	Võru linn	Võru vald	Sõmerpalu vald	Kokku	Võru linn	Võru vald	Sõmerpalu vald	Keskmine
	absoluutmaht, krooni				Elaniku kohta, krooni			
ravitoetus, töötute toetused, kutsehaiguste ja seotud tööõnnetustega toetused kokku	23 468	0	0	23 468	2	0	0	1
arvestuslikud kulud kõrgeima suhtelise tasemega	23 468	8 296	3 306	35 070	2	2	2	2
<i>lisaressursi vajadus</i>	0	8 296	3 306	11 602	0	2	2	1

Eelpool klassifitseerimata sotsiaalabitoetuste osas võttes aluseks Sõmerpalu valla suhtelise kulukuse elaniku kohta on ühendumavalitsuses sama suhtelise kulukuse juures ressursivajadus 0,5 mln krooni aastas sh lisaressursivajadus 0,46 mln krooni.

Tabel 124. Muud eelnimetamata sotsiaalabitoetused kokku

	Võru linn	Võru vald	Sõmerpalu vald	Kokku	Võru linn	Võru vald	Sõmerpalu vald	Keskmine
	absoluutmaht, krooni				Elaniku kohta, krooni			
Muud eelnimetamata sotsiaalabitoetused	0	1168	47 754	48 922	0	0	24	2
arvestuslikud kulud kõrgeima suhtelise tasemega	339 015	119 842	47 754	506 611	24	24	24	24
<i>lisaressursi vajadus</i>	339 015	118 673	0	457 688	24	24	0	22

Kokkuvõttes – erinevate elanikele makstavate sotsiaalabitoetuste osas üle võttes kõrgeima kehtiva standardi kolme omavalitsuse võrdluses on toetuste kulud kokku ühendumavalitsuses 17,7 ml krooni sh lisaressursi vajadus kokku 6,1 mln krooni aastas.

2.5.5 Kokkuvõttes hinnangulisest kulude kokkuhoiu võimalustest ja lisaressursivajadustest ühinemisel

Võru linna, Võru valla ja Sõmerpalu valla ühinemisega kaasneb nii elanike arvu kui hallatava territooriumi suurenemine, mille valitsemine ja haldamine erineb selgelt praegusest.

Ühinemisskenaariumi realiseerimist toetab võimalik kokkuhoid valitsemiskulude, eelkõige volikogude, juhtkonna ja ametnikkonna personalikulude arvelt. Kokkuhoiu suurus sõltub mitmetest otsustest, välja toodud on arvestuslikud suunda näitavad arvutused optimaalsete valikute korral 2009. aasta andmete alusel. Ühinemisega on kokku hoida hinnanguliselt suurusjärgus 6 kuni 8 mln krooni.

Optimaalse valiku korral, milles järgitakse sarnase elanike arvuga volikogude liikmeskonna suurust teistes Eesti KOV-üksustes, on ühinemisel tekkiva omavalitsuse volikogu liikmete arv 27. Summaarselt kolmes omavalitsuses on volikoguliikmete arv 49. Võttes aluseks kõrgeima keskmise kulu volikogu liikme kohta Võru linnas on ühendamavalitsuse volikogu kogukulud 1,3 mln krooni so 0,3 mln krooni võrra vähem kui Võru linna, Võru valla ja Sõmerpalu valla volikogude kulud summaarselt 1,6 mln krooni. Suurim kulude kokkuhoid saavutatakse kui ühendamavalitsuse volikogu liikmete tasustamisel võetakse aluseks Sõmerpalu valla vastavad regulatsioonid ning keskmine kulukus volikogu liikme kohta. Sellisel juhul on ühendamavalitsuses kulud volikogule 0,5 mln krooni so 1,1 mln krooni võrra vähem kui kolme võrreldava omavalitsuse volikogude kulud summaarselt 1,6 mln krooni.

Võrreldes ühinemise tulemusena tekkiva omavalitsusüksuse suurust sarnaste üksustega Eestis on optimaalne vallavalitsuse liikmete arv 4 – vallavanem ja 3 abivallavanemat (haridusala, sotsiaalala ja infrastruktuurid). Seega valitsuse liikmete koguarv ühinemisel optimaalse valiku korral kahaneb 8 võrra võrreldes summaarse linna/vallavalitsuse liikmete arvuga, mis on 12, ja see annab võimaluse märkimisväärselt juhtimiskulude kokkuhoiuks.

Eeldusel, et ühendamavalitsus võtab üle Võru linna senise tasustamissüsteemi ja palgakorralduse, on valitsusliikmete vähenemise arvelt aastane juhtide personalikulude (koos maksudega) kokkuhoid ca 2,8 mln krooni.

Optimaalse ühendamavalitsuse ametnikkonna koosseisu määratlemisel on lähtutud ühelt poolt teiste sarnase suurusega omavalitsusüksuste haldusaparaadi suurusest, koosseisust ja optimeerimiskogemustest ning teisalt kohalikest ametnikest ja omavalitsusjuhtidest koosneva ekspertgruppide vastavate seminaride arutlustulemustest. Optimaalse ühendamavalitsuse haldusaparaadi koosseisu ja vastavate arvestuslike palgakulude juures on arvestatud teeninduspunkti avamisega Sõmerpalus ning asjaoluga, et korrigeeritakse mõnel juhul seniste struktuuride staatust ja alluvussuhet. Kokkuvõttes ametnikkond väheneks 12 ametikoha võrra – peamiselt administratiivsete kantselei ja rahandusosakonna koosseisu vähenemisel – ning lepinguline töötajaskond ca 6 ametikoha võrra. Seega eeldusel, et ühendamavalitsus võtab üle Võru linna senise tasustamissüsteemi ja palgakorralduse, on ühinemisel lisaks omavalitsuse juhtide koosseisu optimeerimisele võimalik täiendavalt ametnikkonna optimeerimisel kokku hoida suurusjärgus 3,6 mln krooni aastas.

Teoreetiliselt on võimalik mõningane kulude kokkuhoid ka haldushoonete majandamiskuludelt. Võttes aluseks stsenaarium, kus esindushooneks jääb Võru Linnavalitsuse praegune hoone, Võru vallavalitsuse hoone renditakse täismahus välja, Sõmerpalu vallas on teeninduspunkt praegustes vallamaja ruumides osaliselt, kuid hoone üldised ülalpidamiskulud ei vähene kuivõrd jäävad kasutusse, aga modifitseeritud kasutusotstarbel (kool) ning arvestades ühinenud üksustes

ametnikkonna kasvuga kaasnevalt suurenevate sõidukite ülalpidamiskulude, IT kulude jms. kasvuga 200 tuhat krooni aastas on võimalik arvestuslik kokkuhoid 0,75 mln krooni aastas.

Kohaliku omavalitsemise põhivaldkondade lõikes saab välja tuua järgmisi argumente ühinemise poolt ja vastu, lähtudes siinkohal hinnangu andmisel suhtelisest kulutasemest elaniku kohta ja võttes aluseks eelduse, et ühendamavalitsuses võetakse üle kõrgeim kehtiv kulustandard.

Kommunaalmajanduse, planeerimise ja keskkonnakaitse puhaskulud (kulud, millest on lahutatud valdkonnaga seotud tulud) elaniku kohta on teistest piirkonna üksustest oluliselt suuremad Võru linnas, mis tähendab, et ühinevate üksuste võrdse kohtlemise tingimustes oleks Võru linna taseme saavutamiseks vaja investeringuteks 2,1 mln krooni ning jooksvateks kuludeks 4,9 mln krooni lisavahendeid. Täiendavate vahendite puudumisel peaks ja saaks kulude ühtlustamine toimuma Võru linna arvelt. Samas Võru linna tänavate korrashoid ja kvaliteet on üks peamisi nimetatud probleemvaldkondi elanike poolt, kuid trasside ja tehniliste infrastruktuuride kvaliteet on rahuldaval tasemel; teiste piirkonna üksuste infrastruktuuride seisundiga on vastupidi – teede olukord on enam-vähem rahuldav, kuid problemaatilised on veevärgi trassid ja pumplad. Territooriumite liitmine tähendab suuri ressursivajadusi nii teede hooldamise, rekonstrueerimise kui ÜVK süsteemide arendamise seisukohast. Elamumajanduses tuleb lahendada Sõmerpalu valla majahalduri roll – kortermajade haldamise küsimus.

Vaba aja, kultuuri ja spordi valdkonna puhaskulude osas eristub teistest piirkonna üksustest oluliselt kõrgemate kuludega Võru linn, mis tähendab, et ühinemise korral panustades võrdse kohtlemise printsiipi järgides valdades vaba aja võimalustesse Võru linna suhtelise kulukuse tasemel on lisaressursivajadus jooksvate puhaskulude osas 7,2 mln krooni ja investeringute puhaskulude osas 0,5 mln krooni.

Võrreldavate omavalitsuste haridusvaldkonna kulude suhteliste näitajate omavaheline suhestumine sõltub arvutamismetoodikast (elaniku kohta või elaniku vanuses 0-18 kohta), aga saab välja tuua järgmise seaduspära: mõnevõrra on hariduse jooksvad kulud kokku teistest suuremad Võru vallal, Sõmerpalu vallal keskmised ning väikseimad Võru linnal. Seega suhteline kulukus on pöördvõrdelises seoses sisuliste teenuste mitmekesisusega. Diametraalselt erinevad on pakutavate haridusteenuste ulatused võrreldavates omavalitsustes - mõlemad Sõmerpalu valla koolid annavad vaid põhiharidust kui Võru linnas on hariduslike erivajadustega laste kool ja täiskasvanute gümnaasium lisaks niinimetatud tavakoolidele ning kaetud on kõik haridusastmed. Et haridusteenuse osutamine on tugevalt reguleeritud kohustuslik omavalitsuslik ülesanne, siis ei saa kõrgeid haridusteenuse puhaskulusid vaadelda mitte kui haridusteenuse parema kvaliteedi indikaatorit, vaid haridusasutuste iseloomust tulenevat paratamatut kulu, mida haridusteenuse kättesaadavuse nimel tuleb kulutada sõltumata KOV-üksuse suurusest. Olulisemad kriteeriumid ühinemistsenaariumi realiseerumisel valdkonna kulude hindamisel on võimalused ja vajadused haridusasutuste võrgu optimeerimiseks ühinevates üksustes, üksuste vaheliste haridusteenuse arveldamise mahud, toetusfondi eraldise vähenemine ning palgasüsteemide korrigeerimise ja ühtlustamise vajadus lasteaedades-koolides.

Haridusteenuse arvelduste analüüs näitab, et Võru linna, Võru valla ja Sõmerpalu valla ühinemise korral kaotab ühendamavalitsus nii tulusid kui jooksvaid kulusid omavahelise arvlemise ära jäämisel haridusvaldkonnas suurusjärgus 5 kuni 5,5 mln krooni aastas.

Toetusfondi hariduseraldis on piirkonna omavalitsuste ühinemisel mõnevõrra väiksem – suurusjärgus 1,5 mln krooni aastas – kui iseseisvate omavalitsuste eraldised summaarselt tulenevalt nn tavakoolide lisarahastamise kriteeriumist, mis arvestab õpilaste arvu põhikooliastmes omavalitsuses kokku – alla 1000 õpilasega omavalitsuse koolid saavad lisarahastust. Samas toetusfondi eraldise maht väheneb seoses õpilaste arvu vähenemisega, mis on jätkuv trend. Hinnanguliselt väheneb hariduseraldis

piirkonna üksustele tulenevalt õpilaste arvu vähenemisest aastaks 2015 võrreldes 2010. aastaga *ceteris paribus printsiibil* summaarselt ca 8 mln krooni, tasemele 51 mln krooni. Toetusfondi eraldiste vähenemine toob koormuse kasvu vallaeelarvele haridusteenuste osutamiseks senises mahus ja kuludega ehk tõstab päevakorrale koolivõrgu optimeerimise teema. Samas on piirkonna omavalitsustes juba praegu päevakorral lasteaiakohtade juurde loomine tulenevalt suurenenud sündimusest. Iseseisvate omavalitsustena jätkates tehakse lasteaiad- ja koolivõrku puudutavad otsused oluliselt üksuse keskmalt ja konservatiivsemalt kui ühendamavalitsuses piirkonda tervikuna võttes ning juhtimistasandi elanikust distantseerudes nõ julgemalt optimeerides ja/või laiemaid valikuid õppevormide osas pakkudes (nt Waldorfkool).

Koolide ja lasteaedade investeerimisvajadused on Võru linnas oluliselt suuremad kui võrreldavates valdades. Võru vallas on olemasolevad lasteaiad-koolid heas seisukorras ja nende investeerimisvajadused minimaalsed, plaanitakse laiendust Puiga lasteaiale mahus 14 mln krooni ning see peaks teoks saama kavade kohaselt aastal 2011; Sõmerpalus vajab renoveerimist ja suuremaid investeeringuid vaid lasteaid. Seega võib ühinemine tuua kaasa pingete kasvu, kuivõrd investeeringute jaotumine kriitiliste vajaduste põhjal saab haridusvaldkonnas olema väga Võru linna keskne.

Lasteaedade ning koolide personali (va aineõpetajad, kelle palgavahendid eraldatakse riigi poolt hariduseraldisega ja minimaalsed määrad on riiklikult fikseeritud) palgatasemete ühtlustamisel ühendamavalitsuses kehtivale maksimaalsele tasemele konkreetse ametikoha lõikes on arvestuslikult lisaressursivajadus kokku 7,7 mln krooni.

Sotsiaalse kaitse valdkonnas on kõrgeim kulude tase elaniku kohta Sõmerpalu vallas, seda osalt allasutus hooldekodu pidamise kui füüsilistele isikutele antavate toetuste arvelt. Sõmerpalu valla jooksvate puhaskulude taseme saavutamine elaniku kohta nõuaks ühinemissenaariumi korral 7,3 mln krooni lisavahendeid, sellest erinevateks toetusteks 6,5 mln krooni. Kõige laiemat sotsiaalteenuste valikut professionaalseimal tasemel osutab Nõõrimaa Tugikeskus Võru linnas ja ühinemisel keskuse kohustused kasvavad kuivõrd sama teenuste valikut tuleb pakkuda oluliselt suuremale sihtrühmale.

Kokkuvõttes saab olemasolevate andmete ja arvestuste analüüsile tuginedes järeldada, et Võru linna, Võru valla ja Sõmerpalu valla ühinemine sisaldab endas olulisi riske, keerukamaid haldusülesandeid. Lühiajalises ja keskpikas perspektiivis täiendava ressursi vajadus ületab kõigi stsenaariumite korral ühinemise tulemusena saavutatava kulude kokkuhoiu. Ühinevate üksuste haldusstruktuurid ja ametnikkond kujuneks optimaalsete valikute korral suhteliselt sarnaseks Võru linnas olemasolevale ning märkimisväärset spetsialiseerumise ja sellega kaasneva professionaalsuse kasvu võrreldes Võru linna praeguse valitsemis- ja haldusaparaadiga ei toimu. Mõnevõrra paraneks ametnikkonna paindlikkus elanike teenindamisel näiteks puhkuste perioodil või koolitustel osalemise korral asendaja leidmisel; teenuste kättesaadavus paraneb valdade elanikele internetivõimaluste laialdasema kasutuselevõttuga Võru linna eeskuju järgides.

Ühinemise pikaajalised mõjud sõltuvad kõige enam konkurentsikeskkonna muutustest. Ühinemise realiseerimine peaks toetama piirkonna arendustegevuse süsteemsuse kasvu ning üldist regionaalset konkurentsivõimet.

2.6 Arendustegevus ja visioon

Arengukaval põhinevas arendustegevuses on lähtekohaks olukorra sotsiaal-majanduslik analüüs ja visioon soovitatavast tulevikust.

Analüüsivate üksuste arengukavades esitatud visioonide kõrvutamisel ilmneb, et lähenemisel arendustegevusele on põhimõttelised erinevused skaalal üksuse keskne versus laiema piirkonna võimalusi-vajadusi arvestav lähenemine. Võru linna arendustegevuse kavandamisel ja elluviimisel on

lähtunud nii üksuse kui laiemalt Võrumaa kontekstist, Võru valla puhul on selgelt tegemist kohaliku omavalitsusüksuse keske lähenemisega ning Sõmerpalu valla lähenemine on põhiolemuselt üksuse keskne, mis arvestab piirkondlikke võimalusi, kuid mitte oluliselt piirkondlikke vajadusi. Olukorda illustreerib ilmekalt analüüsitava kohalike omavalitsuse üksuste arenguvisionide ja arenguprioriteetide kõrvutamine.

Võru linna arengukava aastani 2027

Visioon:

Võru on võrukeste Võru. Linnas on avatud ja tegusad inimesed, oma kultuur ja armas ajalooline vanalinn. Võrus on mõnus olla ja külalistel põhjust siia tulla. Väärtustatakse looduslähedust, tervislikkust, elukestvate õppimist ja tasakaalustatud arengut – et Tamula kaldal elu ikka edasi kehtaks.

Missioon:

Luaa atraktiivne ja jätkusuutlik elukeskkond, mis väärtustab Võrumaa pärandkultuuri ja inspireerib loovust, olla parim avalike teenuste osutaja ja kogukonna eestvedaja Kagu-Eestis.

Läbimurde valdkonnad:

- elukeskkond;
- elanike identiteet;
- haridus;
- turism.

Võru valla arengukava aastateks 2010-2015

Arenguprioriteedid:

1. koolieelsete lasteasutuste kaasajastamine, nende majandusliku olukorra parandamine;
2. üldhariduskoolide igakülgne arendamine;
3. tingimuste loomine vallaelanike kultuuriliste vajaduste rahuldamiseks, spordiga tegelemiseks, vaba aja veetmiseks;
4. valla teedevõrgu korrashoid ja renoveerimine ning infrastruktuuri arendamine.

Seejuures on arengukavas selgesõnaliselt väljendatud, et valla suuruse ja asendi tõttu ei soovi Võru vald liituda teiste omavalitsusüksustega.

Sõmerpalu valla arengukava aastateks 2006-2013

Visioon:

Sõmerpalu vald on stabiilse ja aktiivse elanikkonnaga, mitmekesise ettevõtlusega, vallaelanikele head elukeskkonda, arengu- ja puhkevõimalusi pakkuv piirkond Võru linnaregioonis.

- Sõmerpalu valla arendamisel lähtutakse vallaelanike ja ettevõtete arenguvajadustest, mille tagab huvigruppide aktiivne kaasatus arendus- ja planeerimistegevusse.
- Valda lisandub aktiivses eas uuelanikke ja peresid, kes väärtustavad siinset elukeskkonda ja soodsat asukohta maakonnakeskuse lähitagamaal. Hoogustub elamuehitus.
- Valla tasakaalustatud ja jätkusuutlikku arengut ning kohaliku identiteedi tugevnemist toetavad ettevõtluse kasvupiirkonnad Sõmerpalu alevikus, Järvere, Osula ja Hānike külades.

- Võhandu jõe ning Vagula, Lõõdla ja Keema järvede baasil toimivad turismi- ja rekreatsioonialad.
- Piirkondlikud külakeskused ja aktiivsed kogukonnad edendavad kohalikku arengut Osulas, Sulbis, Kurenurmes, Järveres ja Sõmerpalus.
- Majandustegevus on mitmekesine: elujõulise põllumajandustootmise ja puidutöötlemise kõrval arenevad alternatiivmaamajanduse ettevõtted, turism, tootmine.
- Infrastruktuuri kvaliteet on paranenud: teed on hooldatud, küladevahelised teelõigud on tolmuva kattega, suuremates asulates on välja ehitatud ühisveevärk ja –kanalisatsioon, ka hajakülades on kättesaadavad telefoni- ja internetiühendused; elektri jaotusvõrk vastab vajadustele.
- Kohaliku omavalitsuse teenused on kvaliteetsed ja elanikele hästi kättesaadavad.
- Avardunud on vallaelanike vaba aja veetmise ja huvitegevuse võimalused – rajatud Osula kooli juurdeehitus, renoveeritud Osula staadion, rajatud Sõmerpalu spordiplats, Sõmerpalu kooliümbruse haljasala, terviserajad, supluskohad, renoveeritud Harjumäe vabaõhulava ja korrastatud selle ümbrus, heas koostöös omavalitsusega tegutsevad kodanikeühendused.
- Looduskeskkond on mitmekesine ning leiab säästlikku ja keskkonnasõbralikku kasutust, asulad ja külad on heakorrastatud ning vallas on turvaline elada. Valla ajaloolis-kultuuriline pärand on väärtustatud ja leidnud optimaalse rakenduse.

Laiematest piirkondlikest vajadustest, suunatud ja tasakaalustatud arengu põhimõttest lähtudes on Võru Maavalitsuse ja Võru Omavalitsuste Liidu eestvedamisel ja osalusel teatud valdkondades maakonnapõhiseid arengudokumente koostatud ning ühiselt tegevuste korraldamise osas tehtud kokkuleppeid. Kuid erinevatel hinnangutel pole seni arengudokumentides sätestatu tegelikus elus alati plaanide kohaselt ellu viidud ja seda laiemaid piirkondlikke huve arvestavalt. Kohalike omavalitsuste volikogude poolt on vastu võetud seisuga 1. september 2010 järgmised piirkondlikud valdkonna arengukavad:

- Võrumaa lasteadeade kasvukeskkonna kaasajastamise arengukava 2009-2013
- Maakonna koolivõrgu arengukava 2004-2010
- Võrumaa hariduse arengukava 2006-2010
- Lõuna-Eesti piirkonna kutseõppeasutuste arengukava aastateks 2007-2013
- Kuriteoennetusliku tegevuse arengukava 2008-2011
- Võru maakonna hooldus-ja õendusabi võrgu arengukava 2009-2015
- Võru maakonna terviseprofiil.

Maavalitsuses on menetluses Võru maakonna arengustrateegia 2009-2019, mille eelnõusse on omavalitsused teinud täiendusettepanekud ja täpsustavad muudatused on töös. Volikogude pooltel kooskõlastusel on Võrumaa omavalitsuste ühine jäätmekava aastateks 2010-2014. Seisuga 1. september 2010 on kava heaks kiitnud 4 kohaliku omavalitsusüksuse volikogu. Võrumaa Omavalitsuste Liidu eestvedamisel ja koostöös Maavalitsusega on alatatud Võrumaa munitsipaal-koolide võrgu arengukava 2011-2019 koostamine.

Võru piirkonna visioon 2030

Võru linna, Võru valla ja Sõmerpalu valla piirkond on turvaline ja kaasaegse elukeskkonnaga, kus on väärtustatud keskkonnasõbralik ja kultuuritraditsioone austav elulaad. Piirkonnas on arenenud infrastruktuur, võimaldatakse kvaliteetselt ja mitmekesiselt haridust ning sisukat ja sportlikku vaba aja

veetmist. Innovatiivne väikeettevõtlus ja targad töökohad on piirkonna uhkuseks ja tagavad elanikele konkurentsivõimelise sissetuleku ning noorte tagasipöördumise oma sünnipaika.

Arendustegevuse missiooniks on elanike heaolu parandamine, omavalitsuse/piirkonna sotsiaalmajandusliku elujõu ja konkurentsivõime tõstmine. Omavalitsuse/piirkonna elanike elukvaliteedi arendamisel lähtuvad omavalitsuse/piirkonna juhid, ametnikud ja esindajad järgmistest põhimõtetest.

Jätkusuutlikkus	Piirkonna elujõu ja elanike elukvaliteedi areng toetab piirkonna looduskeskkonna säilimist ja säästlikku kasutamist ja kultuuritraditsioonide säilimist;
Koostöö	Avaliku, era- ja kolmanda sektori, piirkonnasisesest ja -ülesest sihiteadlikust koostööst tuleneva sünergia rakendamine piirkonna arengueelduste võimendamiseks, realiseerimiseks ja tasakaalustatud arengu tagamiseks;
Innovaatilisus	Uute ideede ja lahenduste väljatöötamine, kasutuselevõtu ja levitamise toetamine eemärgiga tõsta piirkonna konkurentsivõimet ja elukeskkonna kvaliteeti;
Demokraatia	Kõigile elanikele ja huvigruppidele võimaluste tagamine piirkonna elus aktiivselt osaleda ja üldisi positiivseid arenguid esile kutsuda;
Ausus	Konstruktiivsus ettepanekute tegemisel ja hinnangute andmisel, põhjendatud kriitika;
Sallivus	Suhtlemisel on domineeriv sallivus, sõbralikkus, tasakaalukus ja sihikindlus;
Töökus	Pühendumus ja korrektsus oma tööülesannete täitmisel.

Lähtudes piirkonna arengueeldustest ja asukohaspetsiifikast on omavalitsuse/piirkonna arendustegevuse peamiseks ülesandeks tagada kohalike elanike jäämine piirkonda ning tingimuste loomine elanikkonna tagasirändeks, eelkõige noorte haritute Võrumaalt pärit elanike pöördumiseks kodukohta. Selleks on arendustegevuse võtmevaldkonnad järgmised:

- Elanikele soodsa ja turvalise elukeskkonna tagamine
- Kohaliku kogukonna sidususe tagamine
- Looduskeskkonna ja ressursside säästlik kasutamise tagamine
- Kvaliteetse ja kättesaadava hariduse tagamine tasakaalustatud piirkonnapõhisel koolivõrgul.

3 Olukorra üldhinnang ja sellest tulenevad edasised tegevussuunad

3.1 Ühinemist toetavad argumendid

Ühinemist toetavad ja mittetoetavad ning iseseisva omavalitsusena jätkamist pooldavad argumendid on toodud välja iga omavalitsuse kohta eraldi vastavalt omavalitsuste lõikes moodustatud töögruppide ja läbiviidud seminaride arutlustulemustele ja esitatud alljärgnevates koondtabelites.

Kokkuvõttes on ühinemist toetavaid argumente selgelt vähem kui ühinemist mittetoetavaid. Eelkõige soovitakse iseseisva omavalitsusüksustena jätkamist. Võru linna seisukohast lähtudes on ühinemisel mõnevõrra enam positiivseid argumente kui Võru valla poolt vaadates. Kõige vähem on ühinemist toetavaid argumente Sõmerpalu valla seisukohast lähtudes.

Võrreldavate omavalitsuste üleselt on ühinemist toetavateks argumentideks:

- Võru linna ja valla puhul tervikliku haldusüksuse tekkimine, nn rõngasvalla ühinemine. Sõmerpalu vald sellises ühinemises terviklikkust ei suurenda.
- Omavahelise arvlemise ärajäämine, mis lihtsustab asjaajamist, raamatupidamist ja elanike valikuvõimalusi.

- Haldusvõimekus tõuseb ametnike spetsialiseerumisest ja nn paremast valikust tingituna.
- Halduskulude osas on võimalik mõningane kokkuhoid administreerimiskulude arvelt ning vabanevaid ressursse saab kasutada teenuste pakkumiseks elanikele.
- Piirkonna üldine konkurentsivõime kasv, suurem sõnajõud ja koordineeritum otsuste tegemine.

Täiendavalt on Võru linn ja Võru vald välja toonud senise positiivse koostöökogemuse, kogukondliku ja territoriaalse ühtekuuluvuse, ka haridusasutuste võrgu korrastamise otstarbekuse piirkonnast tervikuna lähtudes.

Tabel 125. Ühinemist toetavad argumendid (omavalitsuste lõikes läbiviidud seminaride arutlustulemused ja osalejate koondhinnangud)

	Võru linn	Võru vald	Sõmerpalu vald
Kogukondlik ühtekuuluvus	Võru linna ja Võru valla kogukond on võrdlemisi ühtne; sisuliselt pole identiteedilist jagunemist linna- ja maainimeseks		
Territoriaalne ühtekuuluvus	Enamus teenuseid linnas, linn on kogukonna keskus; Suvilad-elupaigad, pendelränne eriti Võru linna-Võru valla vahel; Kalmistud ja kirikud Võru linnal-Võru valla ühised		
Kultuuritraditsioonid	Valdades tegutsevad elaniku ühiselt aktiivsemalt kui linnas - külaseltsid – ja ühistegevusse kaasatakse ühendamavalitsuses ka linnaelanikke, eelkõige linna piiril elavaid		
Senine koostöökogemus	Praegune positiivne koostöökogemus, eelkõige Võru linna-Võru valla vahel erinevates valdkondades sh jäätmekäitlus, vee- ja kanalisatsiooniteenused		
Arvlemine	Omavaheline arvlemine lihtsustab raamatupidamist ja elanike valikuvõimalusi		
Elanike kontakt ametnikega	Ametnike ja nende osutatavate teenuste kättesaadavus paraneb valdade elanikele internetivõimaluste laialdasemast kasutuselevõttust; (kohale tuleb inimene, kes tahab protestida ja see võimalus on endiselt olemas)		Teeninduspunkti rajamisel on elanikkonna põhivajadused kontaktiks ametnikuga rahuldatud.
Halduspotentsiaal	Haldusvõimekus tõuseb ametnike nn paremast valikust tingituna	Ametnikkonna töö läheb spetsiifilisemaks, erialases mõttes ametniku seisukohast positiivne.	Ametnikkonna töö läheb spetsiifilisemaks, erialases mõttes ametniku seisukohast positiivne. Võimalik rakendada efektiivsemaid ärimudeleid-teatud praegused vallavalitsuse ülesanded (trasside haldamine)antakse üle munitsipaalettevõtetele
Halduskulude kokkuhoid	Juhtimis- ja ametnikkonna kulude vähendamine		
Kontroll allteevõtete tegevuse üle		Ühinemisel oleks enam võimalik kaasa rääkida AS Võru Vesi juhtimises ja hinnakujunduses, praegu vallal hääleõigust pole	
Piirkonna tasakaalustatud areng ja arendamine	Praegused investeerimisotsused on selgelt omavalitsuse kesksed, piirkonda tervikuna võttes mõneti dubleerivad – ühendamavalitsuses otsused lähtuvad piirkonnast tervikuna	Haridusasutuste võrgu korrastamine on ühiselt otstarbekam	
Väljapoole positsioneerimine	Laheneks ühise häälekandja teema, jagataks infot ühtsetel alustel nii kodanikele kui turistidele, lihtsustub turundamine ja väljapoole positsioneerimine		

3.2 Ühinemist mittetoetavad ja iseseisva omavalitsusena jätkamist toetavad argumendid

Peamisteks ühinemist mittetoetavateks ja iseseisva omavalitsusena jätkamist toetavateks argumentideks:

- Poliitiline ebastabiilsus Võru linna juhtimises, mis võib kanduda üle ka valdadesse.
- Võru linna suur laenukoormus ja oluliste investeeringute tegemise vajadus Võrus (ennekõike hariduse valdkonnas).
- Risk ääremaastumise süvenemisele on ühinedes suurem kui iseseisvalt jätkates kuivõrd teenused on suhteliselt kontsentreerunud ja ühinemisel võib koondumisprotsess saada jõudu juurde
- Ühendamavalitsuses toimub vaid ressursside ümberjaotamine kuivõrd lisaressurssi pole juurde tulemas ja samas on oluliste investeeringute tegemise vajadus (ennekõike hariduse valdkonnas) suurim Võru linnal ehk investeeringute tõenäoline koondumine Võru linna.
- Struktuurivahendite kaasrahastuse tagamine on senini võrreldavatel valdadel olnud hea ning sellest aspektist lähtudes pole vaja strateegilist partnerlust otsida.
- Iseseisvate omavalitsustena on võimalik olla taotleja ja saada erinevatelt doonoritelt (sh EL struktuurifondid, riik) projektidele kaasrahastust enamatele projektidele kui ühendamavalitsusena.
- Otsustusprotsess ühendamavalitsuses on aeglasem kui iseseisvates omavalitsusüksustes, bürokraatia suureneb, teenused elanikule nn killustatunud.
- Võrumaa Omavalitsuste Liit kui üks võimalik koostöövorm piirkonna tasakaalustatud arendamiseks kaotab tänastel põhimõtetel toimivana oma olulisuse. Vaja on radikaalseid muutusi organisatsioonis.

Tabel 126. Ühinemist mittetoetavad ja iseseisva omavalitsusena jätkamist toetavad argumendid (omavalitsuste lõikes läbiviidud seminaride arutlustulemused ja osalejate koondhinnangud)

	Võru linn	Võru vald	Sõmerpalu vald
Poliitiline vastandumine	Võru linna poliitilise maastiku ebastabiilsus võib kanduda ühinemisel ka valdadesse	Võru valla valimisliidud muutuksid poliitilisemaks. Tagatõenäoliselt linnast ülekandumine valda. Poliitiline võimuvõitlus vähendab oluliselt noorte tagasipöördumist kodukanti.	Võru linnas on palju poliitilist ja isikutepõhist võimuvõitlust ja tendents ametnikkonna politiseerumisele, need võivad ühinemisel üle kanduda ka valda.
Laenukoormus		Võru linna rahanduslik olukord st suur	laenukoormus ei motiveeri ühinema
Ääre-maastumine		Ühendamavalitsuses on oluliselt tõenäolisemad sündima otsused, mis puudutavad sotsiaalse infrastruktuuri objektide sh koolid olemasolusulgemist. Võru vald seisab vallas asuvate lasteaedade-koolide säilimise-laiendamise eest. Ühendamavalitsuses pole mõttekas säilitada eraldi lasteaedu Parksepa ja Väimelas, võib tõusta koolide teema Parksepa ja Puigal; investeeringud suunatakse kindlasti esmajärjekorras linna objektidesse. Seesugused otsused vähendaks piirkonna atraktiivsust elukeskkonnana ja süvendaks ääremaastumist	Sisemine sidusus Võru linnaga olemas, kuid lääne poolsete kantide osas on nn kolmanda tasandi tõmbekeskus pigem Antsla. Asulate funktsioonide muutumisel on risk ääremaastumise süvenemiseks Sõmerpalu valla läänepoolseimate külad. Ühistranspordihenduse linnaga on ebapiisav (sagedus) ja suurenevat nõudlust ühistranspordi järele ei suudeta rahuldada ehk teenuste kättesaadavus elanikele halveneb. Ühendamavalitsuses on otsustajad nõrgemad, koolide osas on otsused oluliselt enam rahakesksed. Kuivõrd väikeste maakoolide ülalpidamine õpilase kohta võttes on kallis võrreldes linnaga, siis on ühendamavalitsuses oluliselt tõenäolisem Osula ja Sõmerpalu koolide ühendamine/ühesulgmine kui iseseisva omavalitsusena jätkates.
Mastaabiefekt		Valdadel senise praktika kohaselt on parem võimekus struktuurifonde	

		projektidele tagada omavalitsuse poolset omaosalust. Vajadust partnereid otsida pole.	
Projektid	Iseseisvate omavalitsustena on võimalik olla taotleja ja saada rahastust enamatele projektidele kui ühendomavalitsusena st kehtib põhimõte 1 + 1 + 1 versus 1. sh hasartmängumaksu Nõukogult		
Haldus- võimekus	Iseseisvalt kõige tugevam omavalitsusüksus, ühinemine toimub „keskmistamine” ehk teatud teenuste osas tase langeb; haldusvõimekus on hea, ametnikkonna struktuur hierarhiline ja tööjaotus teemaspetsiifiline	Iseseisvalt saab vald hästi hakkama. Elaniku seisukohast piirkondlik lähenemine toimib teatud valdkondades paremini kui ametniku töö teemaspetsiifiline jaotus ning piirkondlik lähenemine on garanteeritud ise jätkates; bürokraatia on väiksemas üksuses ja ametnikkonna puhul väiksem	Vald on väike, aga hästi hakkama saanud. Elaniku seisukohast piirkondlik lähenemine toimib teatud valdkondades paremini kui ametniku töö teemaspetsiifiline jaotus ning piirkondlik lähenemine on garanteeritud ise jätkates; bürokraatia on väiksemas üksuses ja ametnikkonna puhul väiksem
Otsustus- protsess	Praegugi võrdlemisi aeglane ning ühinemisel muutub veelgi aeglasemaks kui ametnikkonna struktuur muutub hierarhilisemaks ja laiemaks	Otsustusprotsess kiirem, lihtsam ja läbipaistvam väiksemas omavalitsuses. Vallas saavad nii ettevõtjad kui tavakodanikud oma probleemidele lahendused operatiivselt, nõ ühe ametniku juures käies, kel on otsustusõigus. Hierarhilisema struktuuri puhul (linnas/ühendomavalitsuses) on vaja käia mitme ametniku juures, otsused tuleb kooskõlastada kõrgemal seisva ametnikuga – protsess keerulisem, tükeldatud ja aeglane.	
Info liikumine	Info liikumise kiirus on juba praegu probleem, ühinemisel teravduks ja elanike rahulolematust kasvaks.		
Personaalne lähenemine elanikule	Ametniku tööülesannete spetsiifilisemaks muutumine toob kaasa teenuse killustatuse elaniku jaoks	Praegu on olemas „oma tunne“, see ühinemisel kaoks. Praegu saab elanik vallamajas ametnikuga „iga kell“ vahetult suhelda ja sellega on elanikud harjunud. Ametnik tunneb valdkondi laiemalt ning lahendused elanikule operatiivsemad	
Teenus- standardid	Linnas on teenuste standardid kõrgemad kui valdades (nt lumekoristus; vaba aja ja haridusvõimalused) ja on keeruline sama standardit üleüldiselt tagada suuremas asutuses; Ühendomavalitsuses lähevad teatud teenuste mahud nii suureks, et tekivad uued vajadused hangete osas ja see tähendab bürokraatia olulist suurenemist, otsustusprotsesside aeglustumist	Ühinemisel muutuvad teenused elanikele vähem kättesaadavaks; kuivõrd tulusid ühinemisel juurde ei tule, siis tuleb need ümberjaotada kompromisslahenduste teel, mis tähendab teatud aspektides teenuste vähenemist/kvaliteedis järgi andmist.	
Territooriumi haldamine	Kompaktse tiheasutusalaga üksuse haldamine oluliselt lihtsam ja operatiivsem kui ühendomavalitsuses		
Kulude kokkuvõtte	Ühinemisega kaasnev kulude kokkuvõtte reaalne saab olema minimaalne – hooneid tuleb endiselt üleval pidada; haridusvaldkonna korraldamiseks pole head mudelit	Kulusid hoitakse pigem kokku nn väiksema tarbijaskonnaga teenustelt st valdade arvelt nt külaseltsid, ringiline tegevus;	
Ressursside jaotumine	Ühinemisel tuleb ressursside ümberjagamine kuivõrd lisaressurssi ühinemine sisuliselt kaasa ei too	Suurimad investeerimisvajadused on linnal – eelkõige tänavad, koolid, lasteaiad – ja valdadel oluliselt väiksemad – eelkõige trassid ja teed.	
Omavalitsus- juhtide vastutus elaniku ees		Väiksemas üksuses on valitud isikud st juhid kõigile nõ teada-tuntud, suuremas üksuses (linnas) on võim kaugel ning vastutus valija ees hajusam	
Piirkonna tasakaalustatud areng ja arendamine	Ühinemisel kaotab mõtte Võrumaa Omavalitsuste Liit kui üks võimalik koostöövorm piirkonna tasakaalustatud arendamises kokkuleppida		
		Ühinemisel väheneb kohalike aktivistide ja „ühismõtletajate“ ring	

Muud aspektid		Teatud asjad lahenevad aja jooksul iseenesest ning integratsioonivajadus kaob nt ühistranspordiliinide korraldamine üle omavalitsuste ühistel alusel ja erinevate osapoolte huve arvestades	
---------------	--	---	--

3.3 Elanike hoiakud ühinemise suhtes

Töö käigus viidi läbi elanikkonna küsitlus (vaata täpsemalt lisa 1) ja alljärgnev tabel annab ülevaate Võru linna, Võru valla ja Sõmerpalu valla elanike hoiakutest võimaliku Võrumaa kohalike omavalitsuste ühinemise suhtes.

Tabel 127. Kas pooldate ühinemist? Kui jah, siis kellega?

	Elukoht						Sugu				Vanusegrupp					
	Võru linn		Võru vald		Sõmerpalu vald		Naine		Mees		19-35		35-54		55-74	
	Arv	%	Arv	%	Arv	%	Arv	%	Arv	%	Arv	%	Arv	%	Arv	%
Kellega pooldate ühinemist:																
Võru linnaga	0	,0%	51	25,4%	8	5,4%	29	8,1%	30	8,8%	18	7,8%	20	7,6%	21	10,2%
Võru vallaga	97	27,7%	0	,0%	14	9,4%	63	17,6%	48	14,0%	28	12,1%	41	15,6%	42	20,4%
Sõmerpalu vallaga	8	2,3%	10	5,0%	0	,0%	6	1,7%	12	3,5%	3	1,3%	8	3,1%	7	3,4%
Haanja vallaga	5	1,4%	6	3,0%	0	,0%	3	,8%	8	2,3%	2	,9%	5	1,9%	4	1,9%
Rõuge vallaga	5	1,4%	8	4,0%	1	,7%	3	,8%	11	3,2%	1	,4%	8	3,1%	5	2,4%
Lasva vallaga	4	1,1%	9	4,5%	1	,7%	4	1,1%	10	2,9%	3	1,3%	4	1,5%	7	3,4%
Vastseliina vallaga	2	,6%	4	2,0%	0	,0%	2	,6%	4	1,2%	1	,4%	2	,8%	3	1,5%
Urvaste vallaga	1	,3%	1	,5%	1	,7%	1	,3%	2	,6%	0	,0%	2	,8%	1	,5%
Antsla vallaga	2	,6%	1	,5%	4	2,7%	2	,6%	5	1,5%	0	,0%	4	1,5%	3	1,5%
EI POOLDA ÜLDSE MINGIT ÜHINEMIST (välistab kõik muud)	105	30,0%	93	46,3%	86	57,7%	152	42,5%	132	38,6%	90	38,8%	115	43,9%	79	38,3%
EI OSKA ÕELDA (välistab kõik muud)	141	40,3%	44	21,9%	44	29,5%	103	28,8%	126	36,8%	94	40,5%	78	29,8%	57	27,7%

Ühinemist pooldavate elanike osakaal on võrdlemisi madal. Võru linnas domineerivad kõhkledajad, kellel pole selget ei/jah seisukohta ning mõlemas vallas ühinemise suhtes eitavale seisukohale asunud.

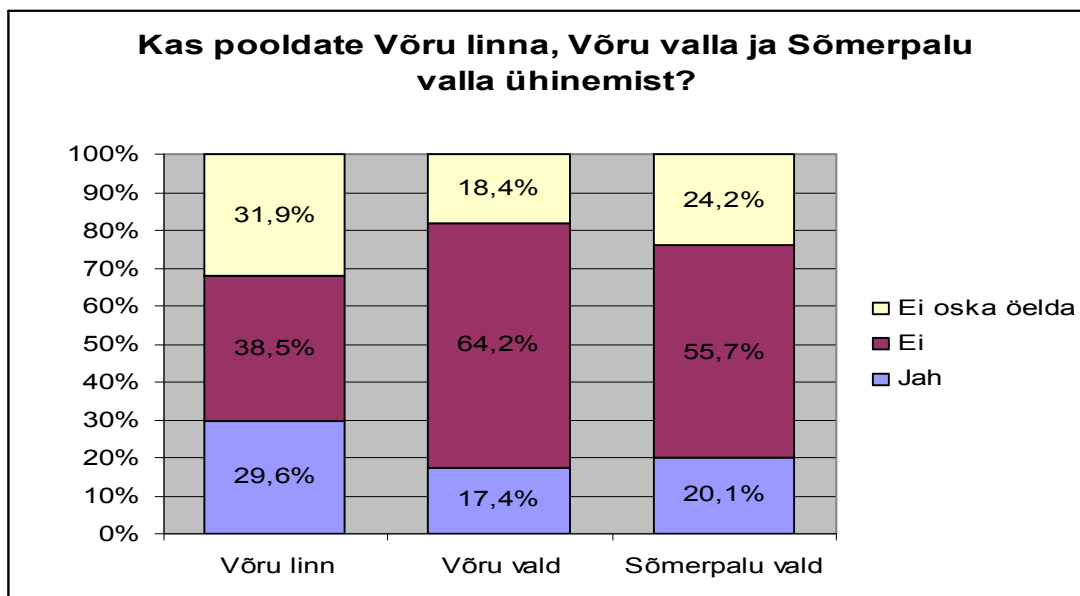
Ühinemist pooldavate elanike osakaal on Võru linnas 30%, Võru vallas 32% ning Sõmerpalu vallas 13% elanikest. Ühinemise vastaste osakaalud on vastavalt 30%, 46% ja 58%. Seejuures selget ei/jah seisukohta ühinemise suhtes ei oma arvestatav osa elanikkonnast – Võru linnas 40%, Võru vallas 22% ning Sõmerpalu vallas 30% vastanutest.

Ühinemist toetanud Võru linna ja Võru valla elanikest pooldavad enamus ühinemist omavahel, Sõmerpalu valla elanikud eelkõige Võru vallaga ja siis Võru linnaga. Teiste variantide pooldamine on väheldane.

Ühinemiskombinatsiooni Võru linn, Võru vald ja Sõmerpalu vald suhtes (vaata Joonis 72) on üldine meelestatust mõnevõrra negatiivsem kui ühinemise suhtes abstraktselt – eitaval seisukohal on 39% Võru linna, 64% Võru valla ja 56% Sõmerpalu valla elanikest.

Kokkuvõttes saame väita, et ühinemise soovi korral tuleb antud teemal teha elanikkonnale laialdast teavitustegevust, et ühelt poolt selgitada võimalikku kasu/kahju ja teisalt võtta maha hirme muutuste ees.

Joonis 72. Kas pooldate Võru linna, Võru valla ja Sõmerpalu valla ühinemist?

3.4 Haldusintegratsiooni süvendamine läbi lepingulise koostöö laiendamise, ühisametnike ja ühisasutuste rakendamise

Võru linn on piirkonna suurim teenuste pakkuja vaba aja, hariduse ja teenuste nomenklatuuri osas ka sotsiaalvaldkonnas. Võru linnas tegutsevad vastavad allasutused osutavad olulisel määral teenuseid teiste Võru maakonna omavalitsusüksuste elanikele. Eelkõige Võru valla ja arvestatavas mahus ka Sõmerpalu valla elanikele. Toimub teataval määral avalike teenuste ristkasutus elanike poolt ja omavalitsuste vahel arvlemine ka Võru valla ja Sõmerpalu valla vahel. Seejuures valdavas osas toimib koostöö siinkohal ilma formaalsete lepinguteta, kokkulepped toimivad teenuste eest tagantjärele tasumisega vastavalt elanike poolt tarbitule. Seega toimub kohalike omavalitsuste vahel teatud haldusülesannete delegerimine. Täiendavalt osutab lepingulise koostöö vormis Võru linn Võru vallale kalmistu ja keskkonnajäätmete teenuseid. Võru linnale kuuluv ettevõtte AS Võru Vesi osutab vee- ja kanalisatsiooniteenuseid halduslepingute alusel Võru vallas Võru linna lähialade elanikele.

Piirkonna omavalitsuste allasutustest suurim sotsiaalteenuste müüja müügitulude poolest on Sõmerpalu hooldekodu, kelle poolt pakutava ööpäevaringse hooldusteenuse ostjatest umbes pool on Sõmerpalu valla elanikud ning ülejäänud pool klientidest on pärit üle Eesti sh üksikud kliendid on sellised, kelle teenusel viibimise eest tasuvad teised omavalitsused sh Võru vald ja Võru linn.

Tabel 128. Võru linna, Võru valla ja Sõmerpalu valla halduskoostöö vormid

Lepinguline koostöö		Ühisinstitutsioonid	
Võru linn, Võru vald, Sõmerpalu vald	Võru linn, Võru vald		Võru maakond
alusharidusteenus, üldharidusteenus, huviharidusteenus vabaaja- ja sporditeenused, sotsiaalteenused (Nõõrimaa Tugikodu ja Sõmerpalu hooldekodu)	Kalmistuteenus, keskkonnajäätmeteenus, vee- ja kanalisatsiooniteenus (AS Võru Vesi)	MTÜ Võru Noortekeskus MTÜ Võru Jäätmekeskus	MTÜ Terve Võrumaa > AS Lõuna-Eesti Haigla; > MTÜ Lõuna-Eesti Erihooldusteenuste Keskus Võrumaa Omavalitsuste Liit > MTÜ Võrumaa Tehnoloogia-inkubaator

Ettepanekud lepingulise koostöö arendamiseks:

- Korraldatud jäätmeteveo ühishange maakonna tasandil.
- Teede hoolduse ühishange piirkonna/maakonna tasandil.
- Võru valla territooriumil linnalähipiirkonnas asuvate nn suvilate piirkondade vee- ja kanalisatsioonitrasside väljaarendamine, nende piirkondade liitmine Võru linna trassidega ja laiendatud teenuse osutamine AS Võru Vesi poolt valla territooriumil halduslepingute alusel.
- Täiskasvanute huvialaringide pideva ja ühtlase rahastamise põhimõtetes kokkuleppimine piirkonna/maakonna kohalike omavalitsustega.
- Invatranspordi teenuse (sh arstivisiidid Tartusse) ühine korraldamine piirkonna/maakonna kohalike omavalitsuste poolt.
- Keskkonnajäätmete teenuse osutamine ka Sõmerpalu valla elanikele, vastavate kokkulepete sõlmimine kohalike omavalitsuste vahel.

Käesoleval ajal pole Võru linna, Võru valla ja Sõmerpalu valla koostöös tööle võetud ühtegi ühisametnikku. Seoses Võrumaa kohalike omavalitsuste ühise jäätmekava koostamise ja ühishanke ettevalmistamisega on tehtud ettepanek kõigi kohalike omavalitsuste tarvis rakendada jäätmespetsialist. Tema töökoht võiks olla Võrumaa Omavalitsuste Liidus. Sellise otsuse elluviimisest pole hetkel huvitatud Võru linn, kelle ametnike koosseisus on vastava valdkonnaga tegelev spetsialist.

Ühisametnike rakendamise ettepanekud

Tulevikuperspektiivis on ühisametnike rakendamine otstarbekas valdkondades, mis on olemuslikult kohalike omavalitsuste vahel läbipõimunud. Nendeks on maakorraldus, keskkonnateenuste osutamine ja heakorra tagamine. Võru linna ametnike baasil on ettepanekud rakendada piirkonnas ühiselt arhitekt ja geodeet (GIS-rakendused). Uue ametikoha loomist võiks kaaluda laialdaste teadmistega insenertehnilise kompetentsiga ametnikule, kelle tegevuspiirkonnaks on kolm analüüsivat kohalikku omavalitsust. Samuti on otstarbekas kaaluda teatud tugiteenuseid pakkuvate ametnike ühist rakendamist tagamaks sujuvat koostööd, piirkonna ühtset arendamist ja väljapoole turundamist, kelleks olemasoleva linna struktuuri baasil on ettevõtlusspetsialist ja avaliku teabe spetsialist kui teatud ülesanded linnavalitsuse sees nõ ringimängida.

Eestis on KOV-üksuste piirkondlikke ühisasutusi ja -ettevõtteid kohustuslike omavalitsuslike ülesannete täitmiseks loodud seni väga tagasihoidlikult. Enamus ühisasutusi on loodud maakonnapõhiselt sihtasutuste või mittetulundusühingutena ja/või vabatahtlike ülesannete täitmiseks ning seda ka vaadeldavas piirkonnas. Võru linn ja Võru vald on ühiselt loonud kaks mittetulundusühingut – MTÜ Võru Jäätmekeskus ja MTÜ Võru Noortekeskus. Maakonnapõhiselt on loodud MTÜ Terve Võrumaa ja Võrumaa Omavalitsuste Liit. MTÜ Terve Võrumaa on AS Lõuna-Eesti haigla asutaja ja omakorda on mõlemad MTÜ Lõuna-Eesti Erihooldusteenuste Keskuse asutajad. Võrumaa Omavalitsuste Liit on MTÜ Võrumaa Tehnoloogia-inkubaatori üks asutajatest.

Ühisasutuste loomise eeltingimused pole vaadeldavas piirkonnas kuigi soodsad. Võru linna munitsipalaalsed asutused on valdade omadega võrreldes oluliselt suuremad ja kitsamalt spetsialiseerunud. Sellest johtuvalt ei kaasne ühisasutuste loomisega olulist sünergilist efekti, uut kompetentsi, teenuse kvaliteedi ja osutamise ökonoomsuse tõusu. Erinevates asulates paiknevate allasutuste ühendamise toetuseks puuduvad mõjusad argumendid. Kaaluda võiks mitmefunktsiooniliste ühisasutuste loomist, et kindlustada tõhus juhtimine ja asutusesisene tugiteenuste osutamise kokkuvõtteid.

Ühisasutuste tegevuse laiendamise ettepanekud:

- Inkubatsioonikeskuste arendamine.
- Noortekeskus(t)e tegevuse laiendamine.
- Täiendavate hooldekodu(kohta)de loomine piirkonda.

Lisaks toimub Võru linna ja Võru valla vahel mitteformaalne koostöö erinevate projektide raames, kuid see pole süsteemne. Ennekõike sõltub projektipõhine ühistegevus eestvedavatest isikutest, nende koostöösobivusest, projektide aktuaalsusest ja soovist/võimalustest kaasrahastamiseks. Koostööd erinevates vormides ja tasanditel tehakse Võru linna ja Võru valla vahel mõnevõrra tihedamalt kui Sõmerpalu vallaga. Positiivseks näiteks on kohalike omavalitsuste elanikele suunatud töötute rehabiliteerimisprojekt “Võru linna ja valla töötute noorte ja lühiajaliste töötute tööjõuturule kiiremale integreerumisele kaasa aitamine”, Kubija rolleriraja arendamine, Tamula-Vagula vahelise kanali süvendamine. Koostöös viiakse läbi ametnike koolitamisi. Keskkonnaprobleemide ja nende lahendamisele on pööranud Võru linn oluliselt enam tähelepanu kui teised kaks piirkonna kohalikku omavalitsust - eesmärgiks on naaberomavalitsustega koostöö tihendamine vastavate projektide algatamisel ja elluviimisel. Kergliiklusteede võrgustikku on samuti koostöös ehitatud, kuid praegune olukord pole veel rahuldav.

3.5 Ühinemiskava kui alus ühinemisläbirääkimiste alustamiseks

Käesolev uuring keskendus kolmele omavalitsusele – Võru linn, Võru vald ja Sõmerpalu vald – ja see näitas, et Võru linna ja Võru valla ühinemine keskus-rõngasvald kontekstis on loogiline. Laiema ühinemisplaani korral, milles osaleks Sõmerpalu vald, tuleks ühinemisläbirääkimistesse kaasata ka teisi Võrumaa kohalikke omavalitsusi, et taga ühinemisel piirkonna terviklikkus.

Ühinemise taotlemise korral tuleb püstitada eesmärgid, mida ühinemisega taotletakse ja koostada ühinemiskava nende eesmärkide saavutamiseks. Ühinemiskavas kokkulepitu on aluseks ühinemisprotsessi alustamiseks. Käesolevas töös on esitatud ulatuslik olukorda kaardistav alusmaterjal ühinemislepingu sisus kokku leppimiseks. Ennekõike on vajalik viia läbi ulatuslik selgitustöö elanikkonna hulgas, et laiapõhjaliselt ja igakülgset kaalutleda võimalike lahendite sh ühinemise ja iseseisva omavalitsusena jätkamise otstarbekust.

Olulisemad teemad läbirääkimistel on:

- Piirkondade proportsionaalse esindatuse tagamine volikogus, võimalik on kasutada volikogu valimistel ringkonnalist (nt kolm ringkonda) mandaatide jaotamise süsteemi.
- Valdkondlike teenuste – haridus, kultuur, sport, sotsiaal, tervishoid, majandus, ühistransport ja infrastruktuur – osutamise ja sotsiaalse infrastruktuuri objektide olemasolu ja haldamise osas põhimõttelised kokkulepped.
- Investeeringute valdkondlik ja piirkondlik jaotumine.
- Piirkonnale ühise üldplaneering koostamine.

Vabatahtliku ühinemise realiseerumine eeldab karismaatiliste eestkõnelejate ja ühinemisprotsessi eestvedavate poliitikute olemasolu. Tänapäevase seisuga antud piirkonnas ühinemise sisulisi eestvedajaid ei ole. Ennekõike on põhjuseks Võru Linnavolikogus toimuv, mistõttu ei suudeta jõuda ka piirkonna pikaajaliste stabiilsete kokkulepete sõlmimiseni. Varasem kohalike omavalitsuste ühinemiskogemus näitab, et usaldus ja koostöö poliitikute tasandil on kriitiline edutegur nii ühinemisläbirääkimiste algatamisel kui ühinemisprotsessi edukal läbiviimisel. Seega ühinemine lähitulevikus pole päevakorral, kuid pikemas perspektiivis võib omavalitsuste ühinemine olla asjakohane – seda tõsiasja tõdesid Võru linna, Võru valla ja Sõmerpalu valla juhid ja ametnikud 19. novembril 2010 toimunud ühinemiskonverentsil. Juhul, kui üldine piirkondlik taust ja laiem vabatahtliku ühinemise kontekst riigitasandil (sh riigi poolt antavad rahalised toetused ühinemise korral) muutuvad oluliselt ühinemist

enam toetavamaks, on vabatahtliku ühinemise realiseerumisel analüüsitavas piirkonnas tõenäoline selle etapiviisiline toimumine.

Esimene etapp – Võru linn või Võru vald teeb ühinemisetepaneku teisele nimetatud omavalitsusele. Teine etapp – ühendamavalitsus teeb ettepaneku mõne(de)le teis(t)ele naaberomavalitsus(t)ele ühineda lähtudes piirkonna terviklikkuse põhimõttest, soovist pakkuda kvaliteetsemaid ja mitmekesisemaid avalikke teenuseid elanikele ning saavutades selles senisest suuremat kuluefektiivsus. Samuti on ühinemiskõnelustel tähtis mõtestada võimalused piirkonna üldise konkurentsivõime tõstmiseks, et tagada piirkonna sidusus ja suutlikkus osaleda siseriiklikus ja rahvusvahelises koostöös.

4 Lühikokkuvõte ja järeldused

Antud peatükis on võetud lühidalt kokku projekti „Uuringute koostamine Võru piirkonna kohalike omavalitsuste haldusreformiks“ lõppraporti olulisemad järeldused.

Vastavalt lähteülesandele keskenduti kolmele – Võru linn, Võru vald ja Sõmerpalu vald –kohalikule omavalitsusele, kus kaardistati nende sotsiaal-majanduslik olukord ja võimalused avaliku halduse edasiseks arenduseks. Käsitleti kolme haldusintegratsiooni stsenaariumi:

- 0-stsenaarium – olukord, kus kõik jääb samaks, Võru linn, Võru vald ja Sõmerpalu vald on iseseisvad kohaliku omavalitsuse üksused;
 - koostöö süvendamine kohalike omavalitsusüksuste vahel – ühisinstitutsioonide loomine, ühisametnike rakendamine ning lepingulise koostöö tõhustamine;
 - ühinemisstsenaarium, kus Võru linn, Võru vald ja Sõmerpalu vald ühinevad.
- Analüüsitavatest üksustest on Võru linna elanike arv teistest oluliselt suurem, ületades Võru valda ca 3 korda ja Sõmerpalu valda ca 7 korda. Seisuga 01.01.2010 on Võru linnas 13 967 elanikku so 37% maakonna rahvastikust, Võru vallas 4968 elanikku so 13% maakonna rahvastikust ja Sõmerpalu vallas 1968 elanikku so 5% maakonna rahvastikust. Ühendamavalitsuse elanike arv moodustaks kogu maakonna rahvastikust 55% ja territoorium 17% maakonna pindalast. Ühinemisel moodustuv kohaliku omavalitsuse üksus oleks elanike arvult võrreldaval tasemel Viljandi linnaga ja valdadest elanike arvu poolest suurim.
 - Võru linna elanikkond ületab arvukuselt hetkel ja ka lähimas tulevikus teisi analüüsitavaid üksusi kordades, mis tähendab, et Võru linna, Võru valla ja Sõmerpalu valla ühinemise tulemusel moodustuva üksuse paljud olulised omadused on kõige enam mõjutatud just Võru linna vastavate näitajate kvantiteedist ja kvaliteedist. Ühtlasi on oht, et poliitilistes otsustes on dominandiks Võru linn.
 - Võru linn on maakonna keskus, teda ümbritseb rõngana Võru vald. Võru linnal teisi vahetuid naabreid kohalike omavalitsustena peale Võru valla pole ja Võru linna vahetu tagamaa on Võru vald. Võru linn on Võru valla tõmbekeskus, seda nii avalike teenuste kui äriteenuste tarvis. Samuti on Võru linn tõmbekeskuseks Sõmerpalu valla elanikele. Seosed Võru linna ja Sõmerpalu valla osas on sarnased, kuid avalike teenuste dominant ja kasutusintensiivsus on mõnevõrra nõrgemad kui Võru valla puhul. Pendelränne on intensiivne. Elanike küsitlusandmete põhjal on piiriülene igapäevane liikumine vaadeldavate kohalike omavalitsuste vahel intensiivne ja hõlmab ennekõike tööalase, avalike esmateenuste tarbimise ja vaba aja teenustel põhineva rände. Olulisel kohal on haridusteenuste piirülene tarbimine.

Võru linna ja Võru valla vahel valitseb tugev sidusus, Sõmerpalu valla lõimitus Võru linnaga on analoogne teiste kohalike omavalitsustega Võrumaal.

- Võru linna ja Võru valla administratiivsel ühinemisel keskus-rõngasvald kontekstis tekib loogiline tervik. Võru linna ja Võru valla kooslusele Sõmerpalu valla lisandumine ühinemise käigus territoriaalset terviklikkust ei suurenda. Laiema ühinemisplaani korral, tuleb ühinemisläbirääkimistesse kaasata kindlasti ka teisi Võrumaa kohalikke omavalitsusi, et luua loogilised piirkonnad, mis ei lõhu juba väljakujunenud kogukondlikku ja piirkondlikku terviklikkust. Juhul kui Sõmerpalu vald peab oluliseks ühineda Võru linna ja Võru vallaga on oluline toetada linnast väljapoole jäävate kogukondade iseorganiseerumist, ja luua Sõmerpalu valda teeninduspunkt avalike teenuste osutamiseks. Sõmerpalu vallaga tuleb Võrul parandada ühistranspordi teenuste kättesaadavust ja kvaliteeti – see väldib ääremaastumist ja elanikkonna väljarännet ja koondumist Võru linna.
- Poliitilisel maastikul vaadeldavates omavalitsustes selgelt ülekaalukat jõudu pole ja ühinemisel erakondade positsioon kohaliku omavalitsuse volikogu valimisel jääb suhteliselt tasakaalustatuks. Ühendomavalitsuse volikogus esindatuse jagunemine parteilises ja piirkondlikus mõttes on ennekõike seotud küsimustega: kuivõrd ja kuidas koonduvad väiksemate piirkondade valijate eelistused; kas ja kuidas toimub valimisringkondade moodustamine. Olulised märksõnad ühendomavalitsuse elu korraldamisel on poliitikute koostöövalmidus, usaldus ja võime teha õiglaseid otsuseid sihtgruppide huvidest ja tasakaalus ruumikorraldusest lähtuvalt.
- Võru linna volikogus toimuv pidev võimuvahetus ja poliitiline ebastabiilsus linna juhtimises on kohalike elanike ja naaberomavalitsuste esindajate arusaamisel negatiivne. Ühinemise ühe olulise vastuargumendina nähaksegi valdade poolt poliitilist ebastabiilsust Võru linna juhtimises ja „poliitikute mängude“ tõenäolist kandumist üle ühendomavalitsusse.
- Analüüsitud kohalike omavalitsuste volikogudes pole valitsevat ühinemist pooldavat meelsust. Samuti pole ühinemise toetajate hulgas mõjukaid eestkõnelejaid ja protsessi võimalikke eestvedajaid. Võru valla arengukavas on selgesõnaliselt väljendatud Võru vallvolikogu arvamus, et valla suuruse ja asendi tõttu ei soovi Võru vald liituda teiste kohalike omavalitsuste üksustega.
- 2009. aasta eelarve täitmise andmetel oli Võru linnal puhastulu 185,4 mln krooni, Võru vallal 60,4 mln krooni ja Sõmerpalu vallal 27,9 mln krooni. Tulude baasilt elaniku kohta ja struktuurilt on piirkonna omavalitsused sarnased. Tähtsaim tuluallikas on kõigil kolmel analüüsitava kohaliku omavalitsuse üksusel üksikisiku tulumaks, järgnevad eraldised tasandusfondist k-valemi alusel ja toetusfondi eraldised. Põhilvabatulude tase elaniku kohta ehk omavalitsuse baasiline võimekus elanikele teenuseid pakkuda pärast tulude tasandamist tasandusfondi k-valemi eraldisega on võrreldavatel omavalitsustel samane. 2009. aasta eelarve täitmise alusel olid põhivabatulud elaniku kohta Võru linnas 7961 krooni, Võru vallas 8035 krooni ja Sõmerpalu vallas 8331 krooni.
- Kaupade ja teenuste müük moodustab eelarve puhastuludest Võru linnas 13%, Võru vallas 10% ja Sõmerpalu vallas 20%. Vastavatest tuludest moodustab olulise osa teenuste müümine teistele omavalitsustele: Võru linnal (ca 2/5 so 10 mln kr), Võru vallal (ca 1/2 so 3 mln kr) ja Sõmerpalu vallal (ca 1/8 so 0,5 mln kr). Seejuures laekumistest teistelt omavalitsustelt kokku moodustab võrreldavate omavalitsuste osa 1/2 kuni 2/3 ehk ollakse omavahel peamised arvlemiste partnerid. Ühinemisel omavaheline arvlemine jääb ära ja puhastulude summaarne

absoluutmaht väheneb sellest tingituna ca 8 mln kr so 3% summaarsetest puhastuludest. Omavahelise arvlemise ära jäämine, ühelt poolt, toob kaasa ka samas mahu kulude vähenemise ja lihtsustab asjaajamist, raamatupidamist ja elanike valikuvõimalusi võrrelduna olukorraga kui ühinemist ei toimu, teisalt, mõjutab mõnevõrra ühendamavalitsuse maksimaalselt lubatud võlakohustuste absoluutmahtu negatiivses suunas.

- Ühinemisel laekumised füüsiliste residendist isikute tulumaksust, kohalikest maksudest (reklaamimaks, teedemaks), riigilõivudest, varade müügist, tulud varadelt ja muud [liigitamata] tulud ja eraldatavad toetused (va hariduseraldis toetusfondis) absoluutmahus summeeruvad ja elaniku kohta näitajad tasanduvad. Ühinemine ja sellega kaasnevalt tehtavad otsused mõjutavad maamaksu laekumist, kaupade ja teenuste müügitulusid ja hariduseraldist. Maamaksu osas tuleb maksumäärad ühtlustada ning vastavalt otsustele seoses määradega laekumine võib nii suureneda (+0,4 mln kr) kui väheneda (-0,3 mln kr). Kaupade ja teenuste müügitulude osas toimub vähenemine Võru linna, Võru valla ja Sõmerpalu valla omavahelise arvlemise ärajäämise tõttu (ca 8 mln kr), mida lasteaiakoha vanemapoolse osaluse/kohatasude ühtlustamine võib sõltuvalt otsustest mõnevõrra tasandada (+0,8 mln kr) või süvendada (kuni -2,3 mln kr). Vastavalt kehtivale haridusmodelile eraldis hariduskuludeks väheneb tulenevalt lisarahastamise kriteeriumist nõ tavakoolide kohta, mis arvestab õpilaste arvu põhikooliastmetes omavalitsuse kõigis koolides kokku vastava õppekeele (eesti/vene) osas; samas kohalike omavalitsuste üksuste ühinemise soodustamise seaduse alusel vastav vähenemine kompenseeritakse ühinemisele järgneva nelja aasta jooksul. Seega ühinemisel hariduseraldis ühinemisele järgneva nelja aasta jooksul sisuliselt summeerub, kuid ühinemiskompensatsiooni kadudes väheneb ca 1,5 mln krooni. Kokkuvõttes ühinemine toob kaasa summaarsete tulude vähenemise absoluutmahus ca 8 kuni 12 mln krooni so 3-5% summaarsest tuludes absoluutmahust; ja kui omavahelise arvlemise ära jäämine (ca 8 mln kr) kõrvale jätta on tulude tegelik vähenemine sõltuvalt eelpool viidatud otsustest ca 0 kuni 4 mln krooni.
- Tulenevalt sarnasest tulude suhtelisest tasemest elaniku kohta on ka kulud elaniku kohta sarnased, aga mõnevõrra erineb struktuur valdkondade lõikes. Kõigil võrreldavatel omavalitsustel on ühtviisi suurim kuluvaldkond haridus, samas võrreldavatest kohalikest omavalitsustest kulutab proportsionaalselt Võru linn teistest selgelt enam vaba aja ja kultuuri valdkonda, Sõmerpalu panustab sotsiaalvaldkonda ja Võru vald haridusse.
- Ühinemisega on võimalik kokkuhoid valitsemiskuludes, eelkõige volikogude, juhtkonna ja ametnikkonna personalikulude arvelt. Kokkuhoiu suurus sõltub mitmetest otsustest, optimaalsete valikute korral on 2009. aasta andmetel saab ühinemisega kokku hoida hinnanguliselt 6 kuni 8 mln krooni. Arvestades ühinemisega kaasnevat tulude vähenemist ilma arvlemiseta ning kulude kokkuhoidu valitsemiskulude arvelt on võimalik avalikesse teenustesse suunata lisaressursse 2 mln kuni 8 mln krooni aastas. Lühiajalises ja keskpikas perspektiivis täiendava ressursi vajadus ületab kõigi ühinemissenaariumite korral saavutatava kulude kokkuhoiu, kui soovida tagada kõik osutatavad teenused kehtiva kõrgeima teenuse nõuetest lähtuvalt.
- Analüüs kinnitab, et tänast kolmes kohalikus omavalitsuses kõrgeimat teenuse miinimumnõuet kulude alusel elaniku kohta pole võimalik ühendamavalitsuses kõikselt rakendada, sest selleks puudub rahaline kate. Samas pole selleks ka vajadust (vt täpsemalt kultuuri- ja haridusvaldkonna alapunktid peatükis 2). Kohalike omavalitsuste ühinemisel toimub sisuliselt ressursside ümberjaotamine ja kuluvaldkondade osas on vaja teha kompromisskokkuleppeid

valikuid ja poliitilisi otsuseid kaalutledes. Valmidust otsustes kompromisside tegemiseks poliitikutel uuringu ajal ei olnud.

- Investeeringuvajadused on üle omavalitsuste ulatuslikud ja erinevad. Elanike küsitluse andmetel on Võru linna tänavate korrashoid ja seisukord on üks peamisi probleemseid valdkondi. Teiste kohalike omavalitsuste üksuste taristu seisundiga on vastupidi – teede olukord on enam-vähem rahuldav, kuid problemaatilised on veevärgi trassid ja pumpplad. Koolide ja lasteaedade investeeringuvajadused on Võru linnas märkimisväärsed. Võru vallas on lasteaiaid ja koolid heas seisukorras ning nendesse investeerimise vajadused on suhteliselt tagasihoidlikud. Sõmerpalus vajab renoveerimist ja suuremaid investeeringuid vaid lasteaed. Seega võib ühinemine tuua kaasa poliitiliste pingete kasvu, kuivõrd investeeringute jaotumine kriitiliste vajaduste põhjal saab olema väga Võru linna keskne.
- Investeeringuteks lisaressursside kaasamisvõime kohalike omavalitsuste ühinedes ei parane. 2009. aasta lõpu seisuga oli võlakohustusi Võru linnal 88,4 mln krooni so 48% puhastuludest, Võru vallal 3,2 mln krooni so 5% puhastuludest ja Sõmerpalu vallal 10,8 mln krooni so 39% puhastuludest. Võlakoormus on Võru linnal kõrge, Sõmerpalu vallal keskmine, Võru vallal väga madal, kuid arvestades absoluutmahtusid, siis arvude järgi on võimet teatud mahu suuremate projektide rahastamiseks täiendavaid finantsressursse kaasata kõigil omavalitsustel, kuid need ei kata vajadusi. Ühinemisel kaasfinantseeringute taotlemise võimalused teataval määral ahenevad, kuivõrd varasema kolme taotleja asemel on üks taotleja kohaliku omavalitsuse üksus ja sellest tulenevalt projektide esitamine piiratum. Iseseisvate omavalitsustena on võimalik olla taotleja ja saada rahastust enamatele projektidele kui ühendomavalitsusena. Euroopa Liidu struktuurivahenditest kaasrahastuse hankimine on senini võrreldavatel valdadel olnud hea. Võru linnal on ka realiseeritavat munitsipaalvara, teistel uuritavatel valdadel märkimisväärselt mitte.
- Ühinevate üksuste haldusstruktuurid ja ametnikkond kujuneks optimaalsete valikute korral suhteliselt sarnaseks Võru linnas olemasolevale ning märkimisväärselt spetsialiseerumise ja sellega kaasnevat professionaalsuse kasvu võrreldes Võru linna praeguse valitsemis- ja haldusaparaadiga ei toimu. Haldusvõimekus tõuseb ametnike nn paremast valikust tingituna. Mõnevõrra paraneb ametnikkonna tööalane pайдlikkus elanike teenindamisel. Näiteks puhkuste perioodil või koolitustel osalemise korral on parem leida asendaja; teenuste kättesaadavus paraneb valdade elanikele e-teenuste laialdasema kasutuselevõtuga Võru linna eeskuju järgides. Otsustusprotsess ühendomavalitsuses on aeglasem kui iseseisvates omavalitsusüksustes, bürokraatia suureneb, teenused elanikule nn killustatumad.
- Ühinemine toetab piirkonna arendustegevuse süsteemsuse kasvu, piirkonna kui terviku kesket lähenemist ja otsuste koordineeritumat tegemist (näiteks haridusasutuste võrgu korrastamine), ühtset kommunikatsioonipoliitikat ja suuremat väljapoole suunatud poliitika tõhusust ning seeläbi regionaalset konkurentsivõime kasvu.
- Vastavalt Eesti Põhiseadusele ja Euroopa kohaliku omavalitsuse hartale ei tohi kohaliku omavalitsuse üksuste piire muuta asjaomaste kohaliku omavalitsuse üksuste arvamust ära kuulamata ja üldjuhul toimub piiriküsimustes kohalik rahvaküsitlus. Seda asjaolu tuleb ühinemisprotsessis järgida.
- Mais 2010 piirkonna omavalitsustes läbiviidud elanike küsitlus näitas, et ühinemise pooldajate osakaal elanikkonnas on võrdlemisi madal. Võru linnas domineerivad kõhklejad, kellel pole selget ei/jah seisukoht. Valdades oli elanike suhtumine ühinemisse valdavalt eitav. Ühinemise vastaste osakaalud on vastavalt Võru linnas 30%, Võru vallas 46% ja Sõmerpalu vallas 58%.

Ühinemise pooldajaid vastavalt 30%, 32% ja 13% elanikest. Ei/jah seisukohta ühinemise suhtes ei oma arvestatav osa elanikkonnast – Võru linnas 40%, Võru vallas 22% ning Sõmerpalu vallas 30% vastanutest. Kokkuvõttes on ühinemise ettevalmistamiseks vajalik teha elanikkonna hulgas laialdast selgitustööd ja sihipärast teavitustegevust, tuua välja ühinemise võimalik kasu/kahju ja võtta maha põhjendamata hirmud muutuste ees.

- Elanike arvamusküsitlus näitas, et võrreldavatest kohaliku omavalitsuse üksustest on kõige paremini oma ülesannetega toime tulnud Sõmerpalu vald. Võru valla elanike arvamus on kokkuvõttes võrdlemisi positiivne, küll pisut kriitilisem kui Sõmerpalu vallal. Võru linna elanike hinnang on teistest märkimisväärselt kriitilisem.
- Elanike poolt välja toodud peamised probleemid on Sõmerpalu vallas – noorte vaba aja veetmise võimalused, teed ja nende korrashoid; Võru vallas – teed (sh remont, hooldus), bussiliiklus-ühistransport, sotsiaalküsimused seoses eakate ja puudustkannatavate isikutega ning vallaametnike tõrksus; Võru linnas – teede-tänavate korrashoid, valitsemine ja võimuvõitlus, kusjuures eraldi tuuakse esile märksõna korruptsioon.
- Vabatahtliku ühinemise soodustamiseks ja toetamiseks eraldatakse Kohaliku omavalitsuse üksuste ühinemise soodustamise seaduse alusel ühinemistoetust ja nähakse ette ühinemisest tingitud tulude vähenemise kompensatsioonimehhanism (vt täpsemalt hariduskulud). Antud ühinemisalternatiivi kaaluva koosluse – Võru linn, Võru vald, Sõmerpalu vald – ühinemistoetus on suurusjärgus 5,1 mln krooni, mis sisuliselt läheb suures osas ümberkorraldustega seotud kulude katteks ning administratiivse tegevuse ümberkorraldamiseks.
- Kokkuvõttes saab analüüsile tuginedes järeldada, et Võru linna, Võru valla ja Sõmerpalu valla ühinemine sisaldab endas olulisi riske ja keerukate haldusülesannete lahendamist. Ühinemise korral tuleb sõnastada eesmärgid, mida ühinemisega taotletakse ja koostada ühinemiskava nende eesmärkide saavutamiseks. Ühinemiskavas kokkulepitu on aluseks ühinemisprotsessi alustamiseks. Käesolevas töös on esitatud ulatuslik olukorda kaardistav alusmaterjal ühinemislepingu sisus kokku leppimiseks. Ennekoike on vajalik viia läbi ulatuslik selgitustöö elanikkonna hulgas, et põhjendada ühinemist. Olulisemad teemad läbirääkimistel on:
 - Piirkondade proportsionaalse esindatuse tagamine kohaliku omavalitsuse volikogus, võimalik on kasutada volikogu valimistel ringkonnalist (nt kolm ringkonda) mandaatide jaotamise süsteemi.
 - Valdkondlike avalike teenuste osutamise ja sotsiaalse infrastruktuuri objektide rahastamise ja haldamise põhimõtted.
 - Investeeringute valdkondlik ja piirkondlik jaotumine.
 - Piirkonnale ühise üldplaneeringu, arengukava ja finantsstrateegia koostamine.
- Analüüsitud kohalike omavalitsuse üksuste tänaste juhtide ja arvamusiidrite seisukohalt võib piirkonna omavalitsuste ühinemine pikemas perspektiivis olla asjakohane, lähitulevikus on vähetõenäoline. Eelkoige oodatakse ühinemise kohta sisendeid riigi tasandilt (sh vabatahtlikkuse ulatus, riigi poolsed toetused jms). Tõenäoliselt toimub vabatahtlik ühinemine analüüsitava piirkonnas etapiti. Esimene etapp – Võru linnavolikogu või Võru vallavolikogu teeb ühinemisettepaneku teisele nimetatud kohalikule omavalitsusele. Teine etapp – ühendamavalitsus teeb ettepaneku mõne(de)le teis(t)ele naaberomavalitsus(t)ele, et ühineda.

- Piirkonna kohalike omavalitsuste vahel toimub teatud haldusülesannete delegeerimine ja lepinguline koostöö. Võru linn on piirkonna suurim teenuste pakkuja vaba aja, hariduse ja teenuste nomenklatuuri osas ka sotsiaalvaldkonnas. Võru linnas tegutsevad vastavad allasutused osutavad olulisel määral teenuseid teistele Võru maakonna kohalike omavalitsuste elanikele, eelkõige Võru valla ja arvestatavas mahus ka Sõmerpalu valla elanikele. Toimub ka avalike teenuste riskasutus elanike poolt Võru valla ja Sõmerpalu valla vahel. Seejuures valdavas osas toimib koostöö ilma formaalsete lepinguteta, kokkulepped toimivad teenuste eest tagantjärele tasumisega vastavalt elanike poolt tarbitule. Võru linna ja Võru valla vahel on tänase seisuga lepingulises vormis koostööd mitmete teistegi teenuste – nt kalmistu, keskkonnajäätmete, ühisveevärgi ja –kanalisatsiooni teenuste osas.
- Ettepanekud lepingulise koostöö arendamiseks: korraldatud jäätmete veo ühishange maakonna tasandil; teede hoolduse ühishange piirkonna/maakonna tasandil; Võru valla territooriumil linnalähipiirkonnas asuvate nn suvilate piirkondade vee- ja kanalisatsioonitrasside väljaarendamine, nende piirkondade liitmine Võru linna trassidega ja laiendatud teenuse osutamine AS Võru Vesi poolt valla territooriumil halduslepingute alusel; täiskasvanute huvialaringide pideva ja ühtlase rahastamise põhimõtetes kokkuleppimine piirkonna/maakonna kohalike omavalitsustega; invatranspordi teenuste (sh arstivisiidid Tartusse) ühine korraldamine piirkonna/maakonna kohalike omavalitsuste poolt; Keskkonnajäätmete teenuse osutamine ka Sõmerpalu valla elanikele, vastavate kokkulepete sõlmimine kohalike omavalitsuste vahel.
- Käesoleval hetkel pole Võru linna, Võru valla ja Sõmerpalu valla koostöös tööle võetud ühtegi ühisametnikku. Seoses Võrumaa kohalike omavalitsuste ühise jäätmekava koostamise ja ühishanke ettevalmistamisega on tehtud ettepanek maakonna kõigi kohalike omavalitsuste tarvis luua jäätmespetsialisti töökoht Võrumaa Omavalitsuste Liidus juures. Sellise otsuse elluviimisest ei olnud uuringu ajal Võru linn huvitatud, kuna linnavalitsuse ametnike koosseisus on vastava valdkonnaga tegelev spetsialist olemas.
- Tulevikuperspektiivis on ühisametnike rakendamine otstarbekas valdkondades, mis on olemuslikult kohalike omavalitsuste vahel läbi põimunud. Nendeks on esmajärjekorras maakorraldus, keskkonnateenuste osutamine ja heakorra tagamine. Võru linna ametnike baasil on ettepanekud rakendada piirkonnas ühiselt arhitekt ja geodeet (GIS-rakendused). Uue ametikoha loomist võiks kaaluda laialdaste teadmistega insener-tehnilise kompetentsiga ametnikule. Samuti on otstarbekas kaaluda teatud tugiteenuseid pakkuvate ametnike ühist rakendamist tagamaks sujuvat koostööd, piirkonna ühtset arendamist ja väljapoole turundamist, kelleks olemasoleva linna struktuuri baasil on ettevõtlusspetsialist ja avaliku teabe spetsialist kui teatud ülesanded linnavalitsuse sees nõ ringi mängida.
- Eestis on KOV-üksuste piirkondlikke ühisasutusi ja -ettevõtteid kohustuslike omavalitsuslike ülesannete täitmiseks loodud seni väga tagasihoidlikult. Võru linn ja Võru vald on ühiselt loonud kaks mittetulundusühingut – MTÜ Võru Jäätmekeskus ja MTÜ Võru Noortekeskus. Maakonnapõhiselt on loodud MTÜ Terve Võrumaa ja Võrumaa Omavalitsuste Liit. MTÜ Terve Võrumaa on AS Lõuna-Eesti haigla asutaja ja omakorda on mõlemad MTÜ Lõuna-Eesti Erihooldusteenuste Keskuse asutajad. Võrumaa Omavalitsuste Liit on MTÜ Võrumaa Tehnoloogia-inkubaatori üks asutajatest. Kolme omavalitsuse ühinemisel muutuks jõudude vahekord Võrumaa Omavalitsuste Liidus ja ühinenud omavalitsuse mõjukus muutuks senisest olulisemaks otsustusprotsessis. Ilmselt on otstarbekas tasakaalu tagamiseks teha muutusi ka Võrumaa Omavalitsuste Liidu tööpõhimõtetes..

- Ühisasutuste loomise eeltingimused pole vaadeldavas piirkonnas kuigi soodsad. Võru linna munitsipaalasutused on valdade omadega võrreldes oluliselt suuremad ja kitsamalt spetsialiseerunud. Sellest johtuvalt ei kaasneks ühisasutuste loomisega olulist sünergilist efekti, uut kompetentsi, teenuse kvaliteedi ja osutamise ökonoomsuse tõusu. Territoriaalselt eraldi paiknevate allasutuste ühendamiseks puuduvad täna mõjusad argumendid. Kaaluda võiks mitmefunktsiooniliste ühisasutuste loomist, et kindlustada tõhus piirkondlik juhtimine ja kokkuhoid asutuse siseste tugiteenuste osutamisest.
- Ühisasutuste tegevuse laiendamise ettepanekud: Inkubatsioonikeskuste arendamine; noortekeskus(t)e tegevuse laiendamine; täiendavate hooldekodu(kohta)de loomine piirkonda.

5 Kasutatud kirjandus ja peamised andmeallikad

- Aedmaa, A. ja Parrest, N. (2004): Haldusleping. Tallinn: Sisekaitseakadeemia.
- Ets, A (2003): Avalike teenuste lepinguline delegeerimine Harjumaa kohalikes omavalitsustes.
- Geomedia (2001): Omavalitsuse ühinemise mõju valla haldussuutlikkusele (kuue aastatel 1996-1999 ühinenud omavalitsuse näitel). Tartu.
- Geomedia (2002): Kohalike omavalitsuste koostöövõimaluste analüüs. Tallinn.
- Geomedia (2007): Keila linna haldusintegratsiooni vajaduse ja võimalike tulemuste hindamine. Uuring. Tartu.
- Geomedia (2010): Uuringu ja analüüsi koostamine Kopenhaageni, Oslo ja Helsingi pealinnaregioonide ja Eesti omavalitsuste koostöökogemustest. Lõpparuanne. Tartu.
- Geomedia (2010): Jõgeva linna ja Jõgeva valla omavalitsusüksuste ühinemise või muu haldusintegratsioonivormi rakendamise mõju uuring. Tartu.
- Haljaste, K.-L., Keskpaik, A., Noorkõiv, R., Pirso, A. ja Sepp, V. (2007): Arengukaval põhinev kohaliku omavalitsuse arendustegevus. Arengukava kui Euroopa Liidu struktuuritoetuste aruka kasutamise eeldus. Tartu-Tallinn.
- Seppel, M. (2006): Haldusleping kohaliku omavalitsusüksuse koostöö vormina. Magistritöö. Tallinn: Tallinna Tehnikaülikooli Humanitaar- ja sotsiaalteaduste instituut.
- Sootla, G., Kattai, K., Viks, A. (2008): Kohalike omavalitsuste 2005.a. ühinemiste ja selle tagajärgede analüüs. Uurimisaruanne. Tallinn.
- Teeväli, A. (2009): Kohalike omavalitsuste sotsiaalmajandusliku arengu seos haldusterritoriaalse reformiga – aastatel 1999-2005 ühinenud omavalitsusüksuste sotsiaalmajanduslike muutuste analüüs. Magistritöö, Tartu.
- Annus, T., Laanoja, P. ja Vaher, K. (2009): Uuringu "Võrumaa koolivõrgu analüüs ja lähtekohad selle arendamiseks" kokkuvõte. Tartu: Haridus- ja teadusministeerium.
- Eesti Vabariigi põhiseadus (RT 1992, 26, 349; RT I 2007, 33, 210)
- Eesti territooriumi haldusjaotuse seadus (RT I 1995, 29, 356; RT I 2006, 14, 111)
- Eesti territooriumi haldusüksuste nimistu kinnitamine (RT I 1995, 40, 567)
- Kohaliku omavalitsuse korralduse seadus (RT I 1993, 37, 558; RT I 2010, 19, 101)
- Kohaliku omavalitsuse volikogu valimise seadus (RT I 2002, 36, 220; RT I 2009, 27, 165)
- Kohaliku omavalitsuse üksuste ühinemise soodustamise seadus (RT I 2004, 56, 399; RT I 2008, 51, 285)

Kohaliku omavalitsuse üksuste loetelu ühinemiskiirkondade kaupa, Vabariigi Valitsuse määrus 27.10.2004 nr 313 (RT I 2004, 73, 513)

Haldusterritoriaalse korralduse reformi komisjoni RAPORT – Eesti 20 aasta (1989 – 2009) perioodil haldusterritoriaalsete reformide ideede võrdlev analüüs.

Kohalike omavalitsuste 2005.a. ühinemiste ja selle tagajärgede analüüs. Uurimisaruanne. Tallinn: Tallinna Tehnikaülikooli Riigiteaduste instituut.

Kohalike omavalitsuste ootused ja vajadused Euroopa Liidu Struktuurifondide rakendamise programmiperioodil 2007-2013.

Vändra ja Kaisma valla liitumisleping.

Võru linna arengukava aastani 2027.

Võru valla arengukava aastateks 2010-2015.

Sõmerpalu valla arengukava aastateks 2006-2013.

www.eas.ee

www.ehis.ee

www.hm.ee

www.fin.ee

<https://saldo.fin.ee>

www.riigiteataja.ee

www.siseministeerium.ee

www.sm.ee

www.somerpalu.ee

www.voru.ee

www.voruald.ee

www.vvk.ee

www.werro.ee

LISAD

Lisa 1.

**Projekt „Uuringute koostamine Võru piirkonna
omavalitsuste võimalikuks haldusreformiks“**

ELANIKE KÜSITLUS

ARUANNE

Metoodika

Projekti „Uuringute koostamine Võru piirkonna omavalitsuste võimalikuks haldusreformiks“ raames viidi läbi osalevate omavalitsuste Võru linna, Võru valla ja Sõmerpalu valla elanike küsitlus. Andmekogumine toimus telefoniküsitlusena perioodil 1. mai kuni 25.mai 2010. Andmekogumise viisid läbi Uuringukeskuse Klaster telefoniküsitlajad.

Valim

Küsitluse üldkogumi moodustasid Võru linna, Võru valla ning Sõmerpalu valla elanikud. Valimi koostamise aluseks olid Rahvastikuregistri andmed. Valimisse kvalifitseerumise vanusepiir oli 19 – 74 aastat. Kokku vastas küsimustikule 700 isikut kolmes piirkonnas, mis teeb valimi esindatuseks 5% olemasolevast elanikkonnast. Kontaktibaasi moodustasid juhuslikult genereeritud telefoninumbrid vastavates numbrivahemikes. Vastajate kvoodid soolise jaotuse ja vanusegruppide lõikes on toodud alljärgnevas tabelis.

Tabel 129. Küsitluse vastajate jaotus elukoha, soo ja vanusegruppide lõikes

		Elukoht					
		Võru linn		Võru vald		Sõmerpalu vald	
		Arv	Veeru %	Arv	Veeru %	Arv	Veeru %
Sugu	Naine	193	55,1%	98	48,8%	67	45,0%
	Mees	157	44,9%	103	51,2%	82	55,0%
Vanusegrupp	19-35	114	32,6%	65	32,3%	53	35,6%
	36-54	128	36,6%	75	37,3%	59	39,6%
	55-74	108	30,9%	61	30,3%	37	24,8%

Küsitluses osalenud Võru linna ning Võru ja Sõmerpalu valla elanikud jagunesid representatiivselt üldvalimile ehk elanikkonna üldisele jagunemisele soo ja vanusegruppide lõikes. Kohalike omavalitsuste elanikkonna jagunemist soo ja vaadeldavate vanusegruppide lõikes iseloomustab tabel 2.

Tabel 130. KOV-de elanikkonna jagunemine vastavalt rahvastikuregistri 2010.a. alguse andmetele

		Elukoht					
		Võru linn		Võru vald		Sõmerpalu vald	
		Arv	Veeru %	Arv	Veeru %	Arv	Veeru %
Sugu	Naine	7757	55,54%	2501	50,34%	993	50,46%
	Mees	6210	44,46%	2467	49,66%	975	49,54%
Vanusegrupp	19-35	3317	33,48%	1193	33,12%	485	34,42%
	36-54	3505	35,38%	1324	36,76%	547	38,82%
	55-74	3084	31,13%	1085	30,12%	377	26,76%

Andmekvaliteet

Andmekvaliteedi kontroll toimus kolmetasandilisena:

1. Struktuurne kontroll – küsitlusprogramm suunas filterküsimuste abil küsitlajad õigetele osadele vältides sellega võimalust konkreetsel sihtrühmal sattuda valedele küsimusteplokkidele.
2. Formaalne kontroll – küsitlusjärgselt viidi läbi andmete kontroll, mille käigus korregeeriti tekkinud vead lahtistes- ning numbrilistes vastustes.
3. Andmestiku puhastamine jooksvalt töö käigus - eemaldati poolikud vastused ning katkestatud intervjuud.

Küsitlustulemused

Küsitlustulemused on esitatud küsimuste lõikes. Küsitluse ankeet on lisatud aruande lõppu.

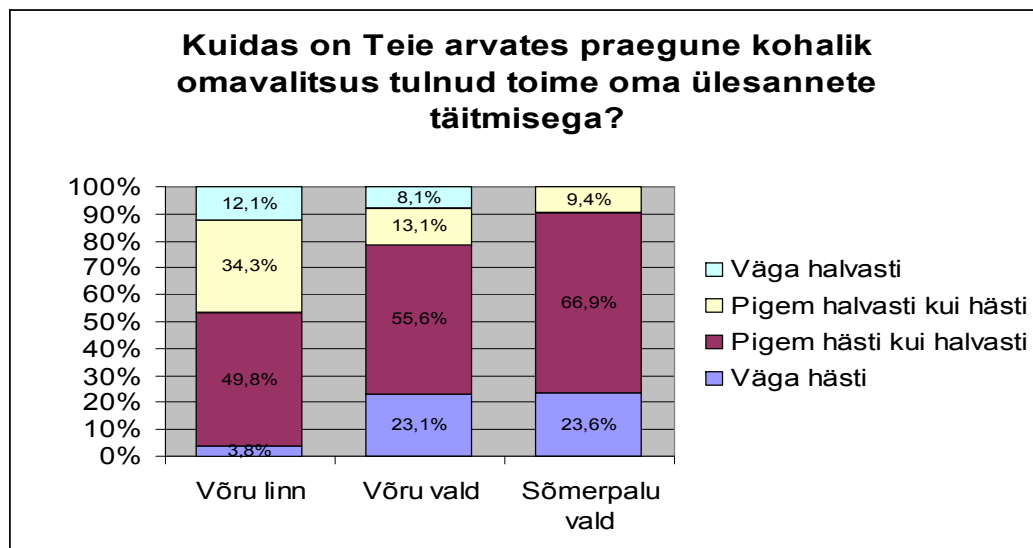
Küsimused 1 kuni 4 kajastavad formaalseid andmed küsitlaja/vastaja kohta. Küsimustega 5 kuni 8 paluti vastajalt hinnangut omavalitsuse toimimisele. Küsimustega 9 kuni 18 on küsitud infot elanike erinevate igapäevaste toimingute asukohta kohta linna/valla täpsusega. Küsimustega 19 kuni 20 palutakse elanikelt tagasisidet info kohta, mis kajastab linnas/vallas toimuvat. Küsimused 21 kuni 23 käsitlevad omavalitsuste ühinemist. Küsimusega 24 kaardistatakse elanike elukohavahetuse soov järgmise 3. aasta jooksul üldises plaanis.

Küsimuste 9 kuni 18 ja 20 juures tuleb etteantud vastuse variantidest valida kõik sobivad variandid ehk lubatud ja sobivaid vastuseid võib-olla rohkem kui üks. Küsimuste 5-6, 19, 21-24 osas tuleb etteantud vastusevariantide seast valida üks kõige sobivam. Küsimused 7-8 on avatud vastusevariantidega.

Küsimus 5: Kuidas on Teie arvates praegune kohalik omavalitsus tulnud toime oma ülesannete täitmisega?

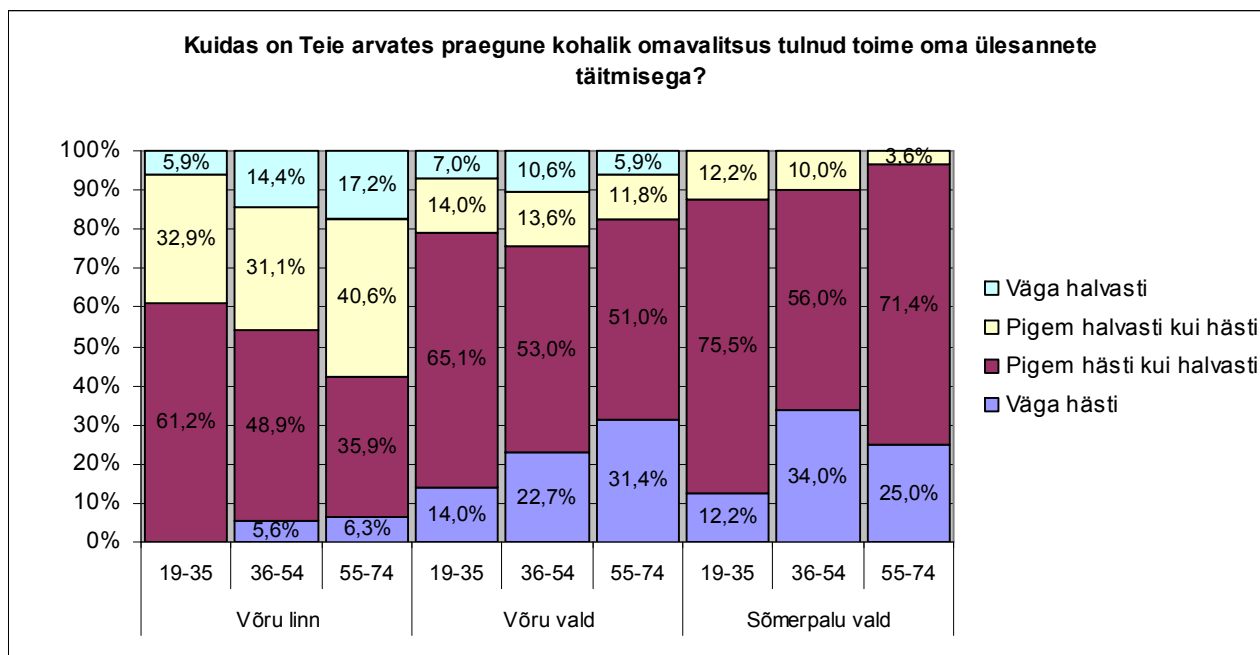
Küsitletud elanikest kolme omavalitsuse lõikes olid vastanutest omavalitsuse toimetulekuga oma ülesannete täitmisel kõige rahulolevamad Sõmerpalu valla elanikud ning teistest selgelt rahulolematumad Võru linna elanikud. Seejuures on valdades noored rahulolematumad kui vanemad elanikud ning Võru linnas on vastupidi – vanemad elanikud on rahulolematumad kui noored.

Joonis 73. Kuidas on Teie arvates praegune kohalik omavalitsus tulnud toime oma ülesannete täitmisega?

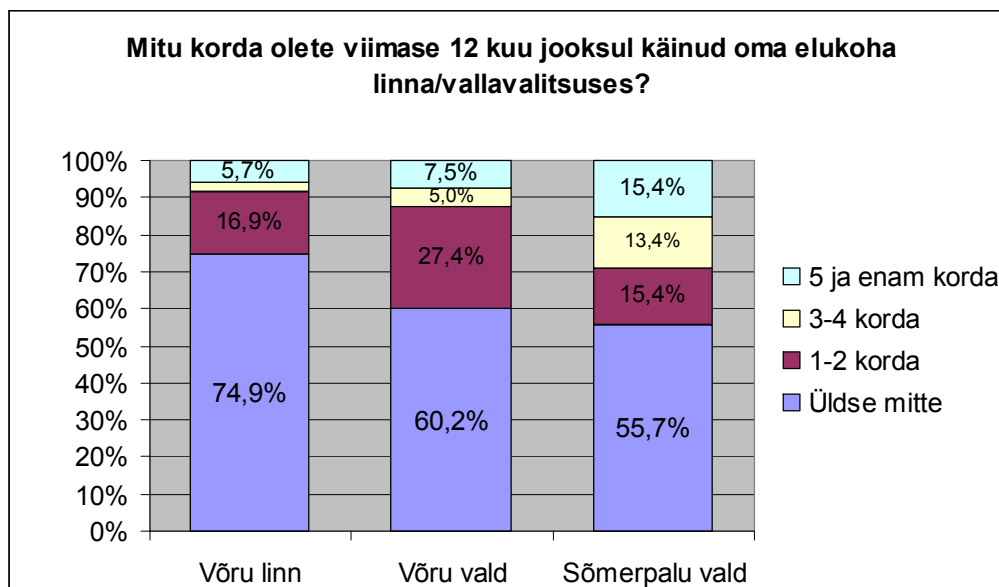

Sõmerpalu valla elanikest hindas omavalitsuse toimetulekut tasemel „Väga hästi“ 24% elanikest, „Pigem hästi kui halvasti“ 67%, „Pigem halvasti kui hästi“ 9% ja hinnangut „Väga halvasti“ ei antud. Seega hindas omavalitsuse toimetulekut positiivselt sisuliselt 91% vastanutest Sõmerpalus.

Võru valla elanikest hindas omavalitsuse toimetulekut tasemel „Väga hästi“ 23% elanikest, „Pigem hästi kui halvasti“ 56%, „Pigem halvasti kui hästi“ 13% ja hinnangut „Väga halvasti“ 8%. Võru linna elanikest hindas omavalitsuse toimetulekut tasemel „Väga hästi“ 4% elanikest, „Pigem hästi kui halvasti“ 50%, „Pigem halvasti kui hästi“ 34% ja hinnangut „Väga halvasti“ 12%.

Joonis 74. Kuidas on Teie arvates praegune kohalik omavalitsus tulnud toime oma ülesannete täitmisega vanusgruppide lõikes?**Küsimus 6: Mitu korda olete viimase 12 kuu jooksul käinud oma elukoha linna/vallavalitsuses?**

Selle küsimusega soovisime saada teavet selle kohta kui tihti külastab linna/valla elanik vajadusel linna/vallavalitsust. Küsitlustulemusest selgus, et enamus piirkonna elanikest pole viimase 12 kuu jooksul ise vahetult käinud oma elukohajärgses linna/vallavalitsuses, kuid Võru linna elanike kokkupuude linnavalitsusega on selgelt harvem kui võrreldavates valdades. Seejuures võib arvata, et vallaelanike sagedasem kokkupuude on osaliselt ajendatud ka väiksemast kogukonnast ja niiõelda isiklikest kontaktidest. Üle võrreldavate omavalitsuste on linna/vallavalitsust mittekülastanud elanikud mõnevõrra kriitilisemad omavalitsuse hakkama saamise suhtes oma ülesannetega kui viimase 12 kuu jooksul külastanud elanikud.

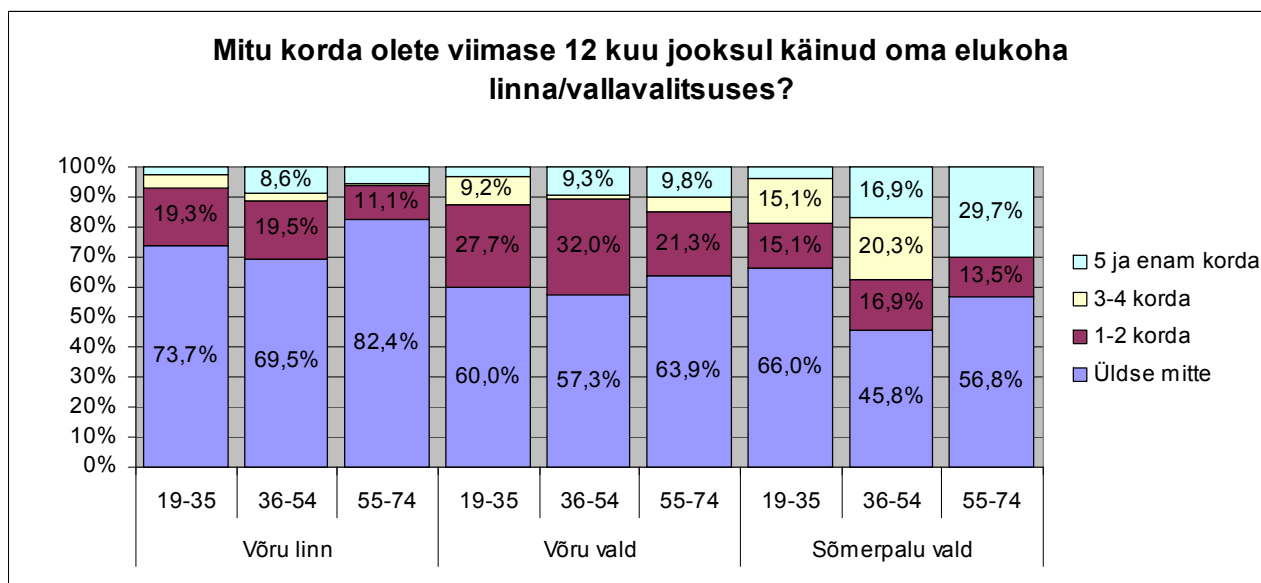
Joonis 75. Mitu korda olete viimase 12 kuu jooksul käinud oma elukoha linna/vallavalitsuses?

Sõmerpalu valla elanikest on käinud viimase 12 kuu jooksul oma elukohajärgses Vallavalitsuses 44,3% elanikest, neist 1-2 korda 15,4%, 3-4 korda 15,4% ning 5 ja enam korda 15,4% elanikest. Seejuures sagedasti - „5 ja enam korda“ – vallavalitsust külastavatest elanikest moodustasid põhiosa vanemaealised - 55-74 aastased – elanikud.

Võru valla elanikest on käinud viimase 12 kuu jooksul oma elukohajärgses Vallavalitsuses vähemalt korra või enam 39,8% elanikest, neist 1-2 korda 27,4%, 3-4 korda 5% ning 5 ja enam korda 7,5% elanikest. Seejuures sagedamini – 3 ja enam korda - vallavalitsust külastanute seas on vanuseline jaotus ühtlane, 1-2 korda külastanute osas on mõnevõrra enam keskmesse eagruppi – 36-54 aastased – kuuluvaid elanikke.

Võru linna elanikest on käinud viimase 12 kuu jooksul oma elukohajärgses Vallavalitsuses vähemalt korra või enam 25,1% elanikest, neist 1-2 korda 16,9%, 3-4 korda 2,5% ning 5 ja enam korda 7,5% elanikest. Seejuures sagedamini – 3 ja enam korda - vallavalitsust külastanute seas moodustavad ca ½ keskmesse vanusegruppi – 36-54 aastased – kuuluvad elanikud.

Joonis 76. Mitu korda olete viimase 12 kuu jooksul käinud oma elukoha linna/vallavalitsuses, vastajad vanusgruppide lõikes?

Küsimus 7: Mida Te peate praegu linna/valla arengus kõige olulisemateks probleemideks? Nimetage kuni 3 kõige olulisemat.

Kõige sagedamini nimetati probleeme Võru linna elanike poolt ja kõige vähem Sõmerpalu valla elanike poolt.

Võru linnas tõid 77% küsitletutest välja vähemalt ühe olulise probleemi, 23% vastanutest veel teisegi olulise probleemi ning 9% vastanutest ka kolmanda probleemi. Võru vallas oskas vähemalt ühe probleemi välja tuua kokkuvõttes 46% vastanutest, teisegi nimetas 5% vastanutest ning kolmanda oskas nimetada vaid 2% vastanutest. Sõmerpalu vallas nimetas probleeme – vähemalt ühe - 23% elanikest, teise probleemi tõid välja vaid 2 elanikku ja kolmanda 1 elanik ehk 1% vastanutest.

Seejuures nii Võru vallas kui Võru linnas olid linna/vallavalitsust külastanud elanike hulgas mõnevõrra enam neid, kes oskasid probleeme nimetada kui linna/vallavalitsust viimase 12 kuu jooksul

mittekülastanud elanikud. Sõmerpalu vallas oli probleemide nimetamissagedus vallavalitsust külastanud ja mittekülastanud elanike hulgas samane.

Peamised probleemvaldkonnad Sõmerpalu vallas

Sõmerpalu vallas on elanikele peamised probleemid kokku võetavad märksõnadega: esiteks noorte vaba aja veetmise võimalused ja teiseks teed ja nende korrashoid.

Sõmerpalu valla elanike poolt välja toodud probleemvaldkonnad märksõnadega (vabad vastused kodeeritud sisu alusel märksõnaks) vastavalt esinemissagedusele on näidatud järgmisel skeemil. Märksõna tähemärgi suurus on korrelatsioonis selle esinemissagedusega. Seega, mida enam märgitud probleem, seda suuremalt on näha vastavat märksõna skeemil.

Joonis 77. Peamised probleemvaldkonnad Sõmerpalu vallas

Peamised probleemvaldkonnad Võru vallas

Võru vallas on ära märgitud probleemide ring oluliselt laiem ja samas peamiste probleemvaldkondade välja joonistumine oluliselt selgem kui Sõmerpalu vallas. Võru valla elanike jaoks on kõige probleemsem valdkond teedega (remont, hooldus) seonduv, järgnevad bussiliiklus-ühistransport ja sotsiaalküsimused seoses vanurite ja puudustkannatavate isikutega; elanikele teeb olulisel määral meelehärmi ka valla valitsemine sh ametnike tõrksus.

Joonis 78. Peamised probleemvaldkonnad Võru vallas

Võru linna elanikele on valdavalt rõõmu pakkunud kaks muutust: Tamula järve äärsed korrastamine – promenaadi valmimine ja linna üldilme paranemine.

Joonis 81. Peamised elanikke Võru linnas rõõmustanud muudatused viimase 3 aasta jooksul

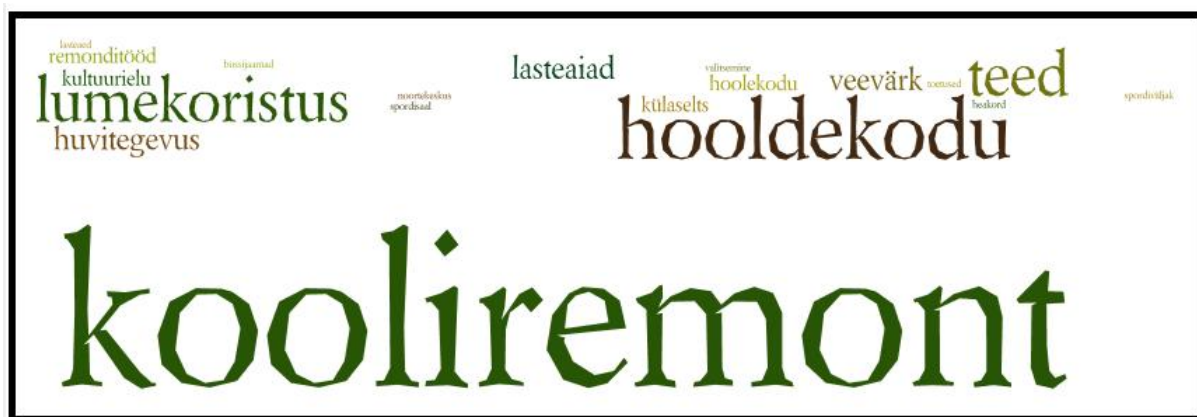
Võru vallas on enam ära märgitud positiivse külje pealt jalgratta-kergliiklusteid ning koolide-lasteaedade remonti (joonisel märksõnad koolihoone, lasteaiahoone).

Joonis 82. Peamised elanikke Võru vallas rõõmustanud muudatused viimase 3 aasta jooksul

Sõmerpalu valla elanikele on enim rõõmu valmistanud koolimaja remont, järgnevad hooldekodu renoveerimine ja lumekoristus.

Joonis 83. Peamised elanikke Sõmerpalu vallas rõõmustanud muudatused viimase 3 aasta jooksul

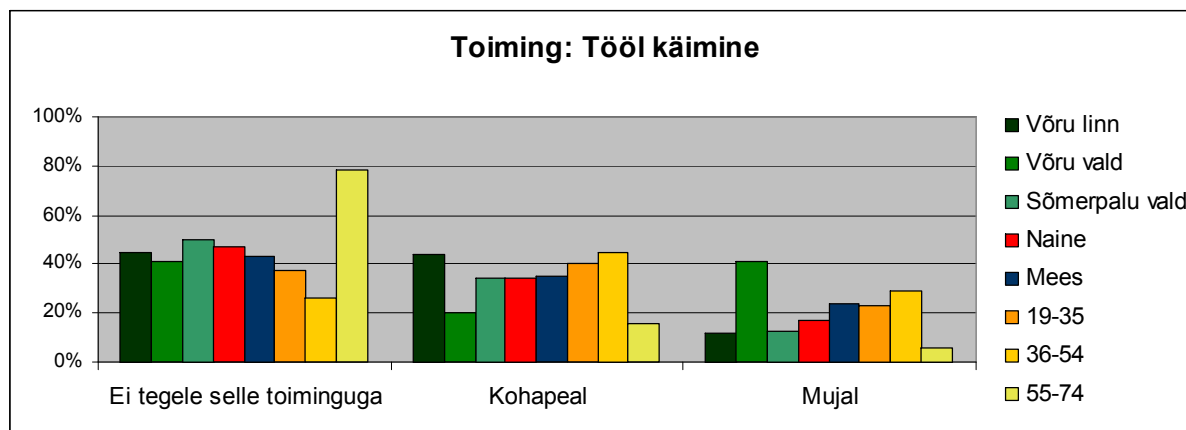

Küsimus 9: Palun nimetage teiega seotud alljärgnevate toimingute asukohad linna või küla täpsusega. Tööl käimine

Tööga seotud pendelränne on piirkonnas võrdlemisi suur. Küsitlusele vastanutest käib tööl Võru linna elanikest 55%, seejuures neist Võru linnas kohapeal 4/5 ja mujal 1/5. Võru valla elanikest käib tööl 61%, seejuures Võru vallas kohapeal 1/3 ja mujal tervelt 2/3 vastanutest. Sõmerpalu vallas on elanike hulgas tööl käivaid isikuid 50% vastanutest, seejuures kohalpeal käib tööl 2/3 ning 1/3 mujal.

Olulise osa mujal tööl käivatest Võru valla ja Sõmerpalu valla elanikest teevad seda Võru linnas. Küsitlustulemuste järgi ligi 2/3 Võru valla mujal tööl käivatest elanikest käivad igapäevaselt tööl Võru linnas ja ligi 3/5 Sõmerpalu valla mujal tööl käivatest elanikest käivad samuti tööl Võru linnas. Võru linna mujal tööl käivatest elanikest käib Võru vallas tööl 1/4 ja Soomes 1/5 ja Tartu linnas 1/8.

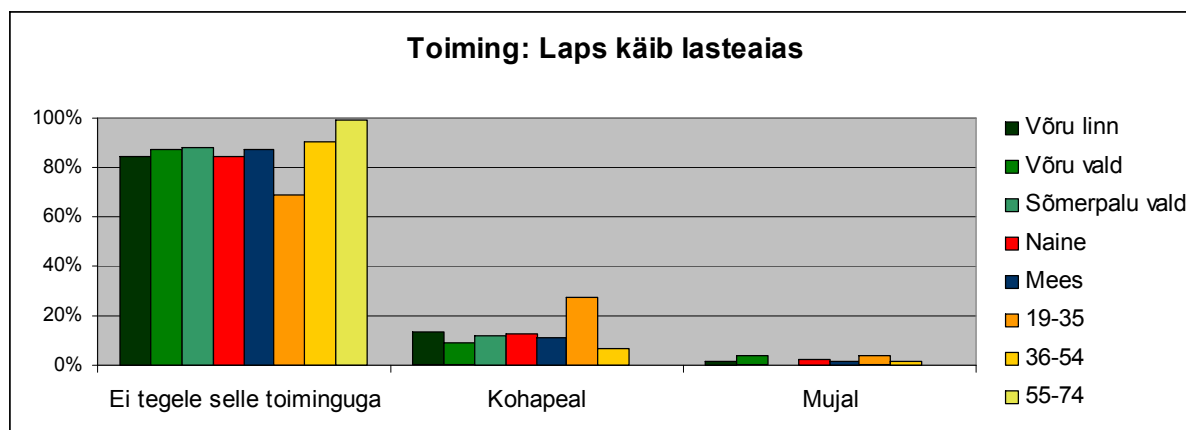
Joonis 84. Toiming: tööl käimine

Küsimus 10: Laps lasteaias väljaspool kodulinna/valda

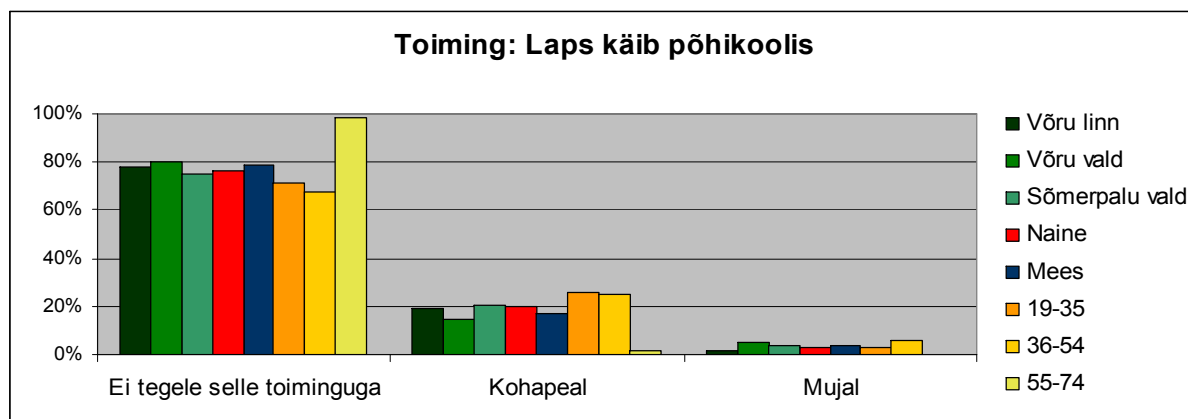
Sõmerpalu valla elanikud kasutavad koduvalla lasteaiakohti (12% vastanutest) ja mujale lapsi ei vii; Võru valla elanikud kasutavad ka valdavalt koduvalla lasteaia teenuseid, kuid täiendavalt viiakse lapsi ka Võru linna lasteaedadesse – lasteaiateenust kasutavatest elanikest (13%) viivad lapse linna lasteaeda 3 vanemat 10 lapsevanemast. Võru linna elanikud kasutavad lasteaiateenust (16% vastanutest) valdavalt kohapeal st üksikud lapsed on teiste omavalitsuste lasteaedades (2 Võru vallas, 1 Tartu linnas ja 1 Soomes).

Joonis 85. Toiming: Laps käib lasteaias

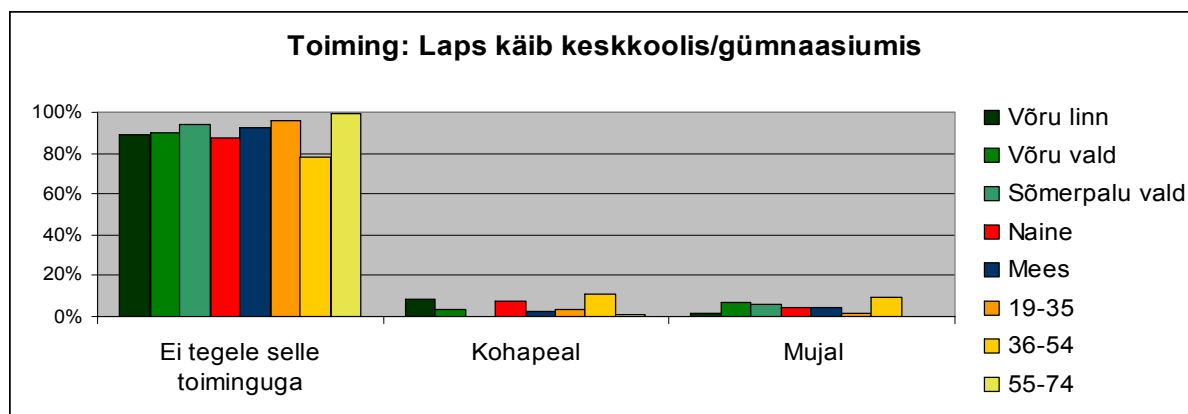

Küsimus 11: Laps käib põhikoolis

Laps käib põhikoolis küsitlusele vastanutest ca 1/5 juhtudel. Seejuures Võru linnas elavatest ja põhikoolis õppivast lastest käib kodulinna/valla koolis neist valdav enamus, alla 7% käib mujal; Võru vallas elavatest lastest käib mujal koolis ¼ ja Sõmerpalu valla lastest 1/5.

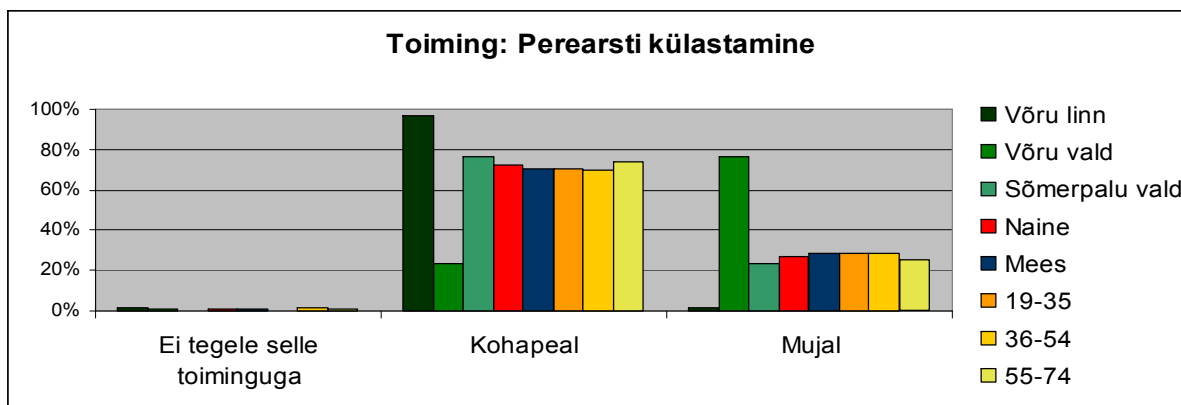
Joonis 86. Toiming: Laps käib põhikoolisKüsimus 12: Laps käib gümnaasiumis

Sõmerpalu valla koolidel gümnaasiumi astet pole – lapsed käivad Võru valla ja Võru linna koolides. Võru valla lastest õpib kohapeal gümnaasiumi astmes 1/3 ja mujal 2/3; Võru linna puhul on näitajad vastavalt kohapeal ca 85% ja mujal 15%.

Joonis 87. Toiming: Laps käib keskkoolis/gümnaasiumisKüsimus 13: Perearsti külastamine

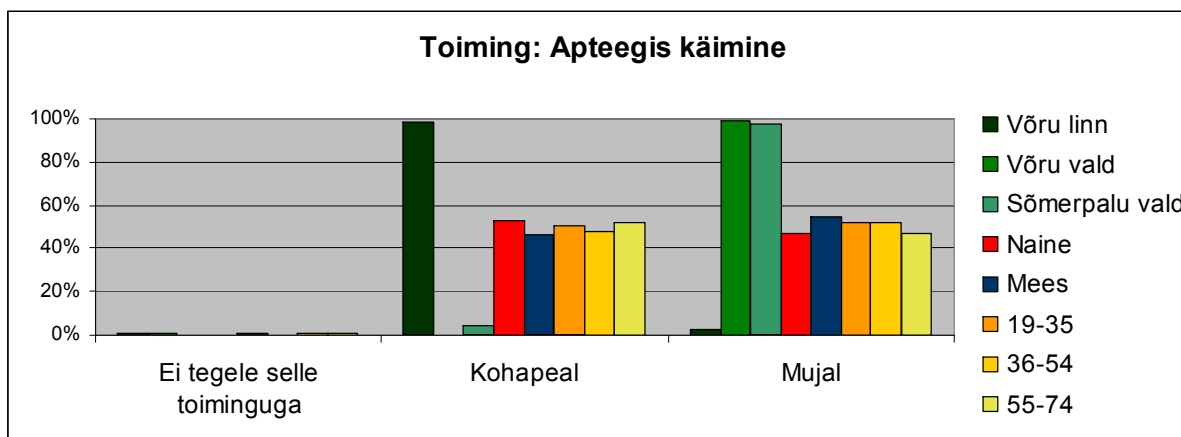
Võru linna elanikud külastavad perearsti valdavalt kohapeal – 97% – ja mujal alla 2%, toiminguga ei tegele samuti alla 2% vastanutest. Seevastu Võru valla elanikest külastab perearsti kohapeal alla ¼ ning mujal ¾; Sõmerpalu valla näitajad on vastupidised – ¾ elanikest külastab perearsti kohapeal ja ¼ mujal.

Joonis 88. Toiming: Perearsti külastamine

Küsimus 14: Apteegis käimine

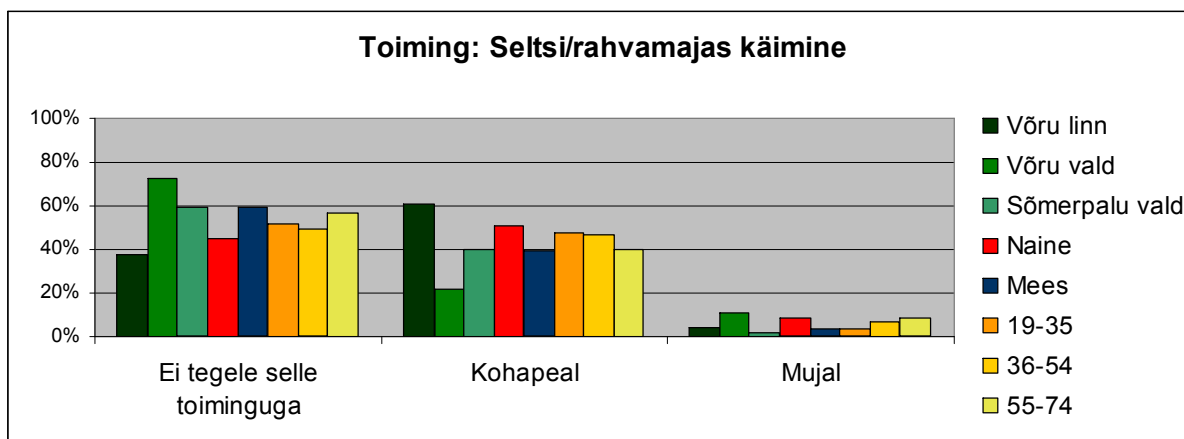
Apteegis käimise kohta on vastanud „Ei tegele selle toiminguga“ elanikest 1-2%, ülejäänud tegelevad. Võru linna elanikud käivad valdavalt (98%) kohapeal apteegis ja mujal väga vähesel määral (3%). Võru valla ja Sõmerpalu valla elanikud külastavad apteeki valdavalt mujal (99% ja 97%), kusjuures Sõmerpalu elanikud vähesel määral ka kohapeal (4%).

Joonis 89. Toimind Apteegis käimine

Küsimus 15: Seltsi/rahvamajas käimine

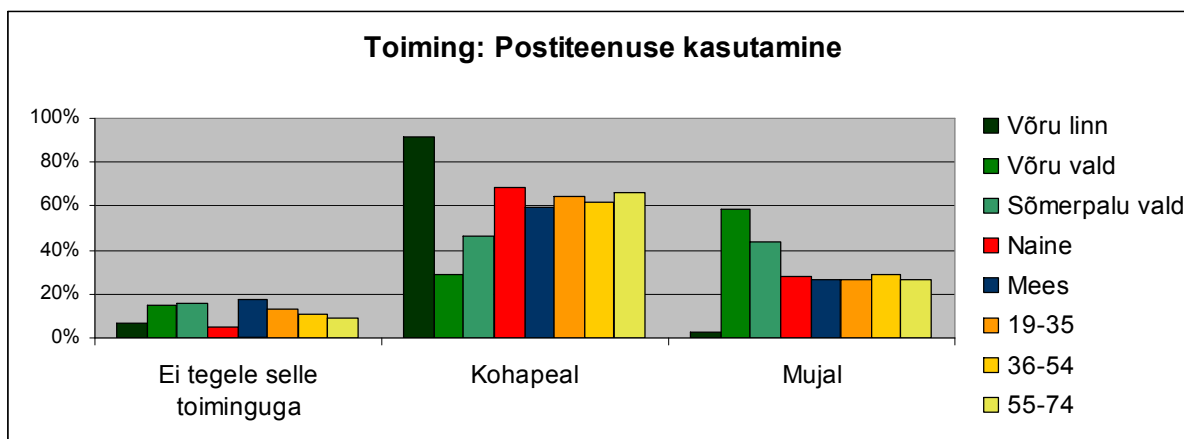
Seltsis/rahvamajas käimine on kõige populaarsem Võru linna elanike hulgas, kus toiminguga tegeleb 63% elanikest, ning vähem populaarne Võru valla elanike hulgas, kus toiminguga tegeleb vaid 28% elanikest; Sõmerpalu valla elanikest tegeleb toiminguga 41% elanikest. Seejuures valdavalt käiakse seltsi/rahvamajas kohapeal ja mujal seltsi/rahvamajade külastamine on väheldane – kuni 7% toiminguga tegelejatest.

Joonis 90. Toiming: Seltsi/rahvamajas käimine

Küsimus 16: Postiteenuse kasutamine

Postiteenust kasutatakse väga aktiivselt Võru linna elanike poolt – toiminguga tegeleb 93% elanikest - ja peaaugjalikult kohapeal (92% vastanutest), väga vähesel määral mujal (2% vastanutest). Võru valla ja Sõmerpalu valla elanikest ei tegele toiminguga 15%-16% elanikest, seejuures postiteenuse kasutajatest teeb seda märkimisväärt osa elanikest mujal. Sõmerpalu valla elanikud, kes postiteenust kasutavad, teevad seda ca ½ kohapeal ja ½ mujal. Võru valla elanikest, kes kasutavad postiteenust, teeb seda 1/3 kohapeal ja 2/3 mujal.

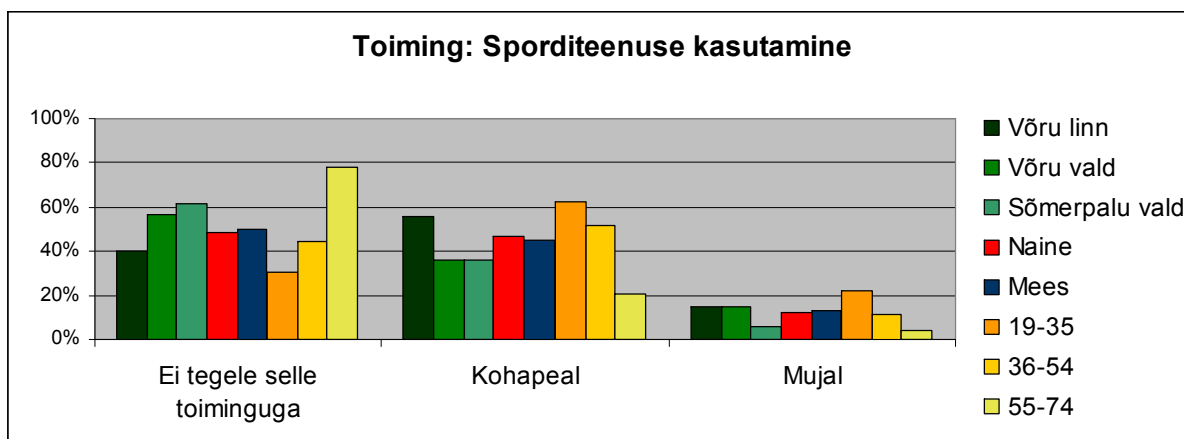
Joonis 91. Toiming: Postiteenuse kasutamine

Küsimus 17: Sportimine

Sportimisega ei tegele suur osa elanikkonnast ja neist, kes tegelevad sportimisega, teeb seda valdav osa kohapeal.

Võru linna elanikest tegeleb spordiga 60% vastanutest, seejuures 56% vastanutest kohapeal ning 15% vastanutest kasutab võimalusi mujal. Võru valla elanikest tegeleb spordiga 43% vastanutest, seejuures kohapeal 36% vastanutest ning 15% mujal. Sõmerpalu valla elanikest tegeleb spordiga 38% vastanutest, kohapeal 36% vastanutest ning 6% mujal.

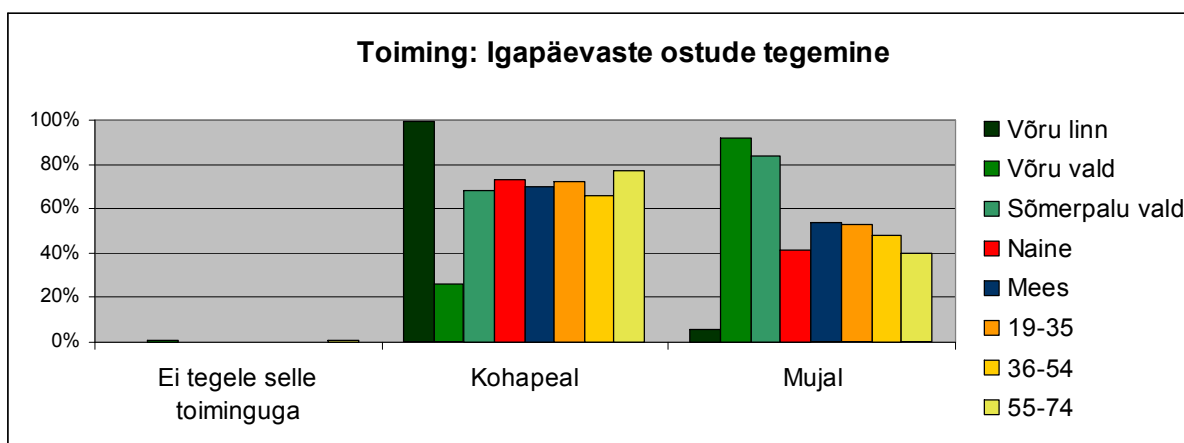
Joonis 92. Toiming: Sporditeenuse kasutamine

Küsimus 18: Igapäevaste ostude tegemine

Igapäevaste ostude tegemise asukoha analüüs kinnitab valdade puhul igapäevast aktiivset elanike pendelrännet ning piirkonna omavalitsuste tihedat seotust. Valdade elanikud teevad valdava osa igapäeva ostudest mujal, eriti tugev on Võru valla seotus Võru linnaga, ning Võru linna elanikud teevad igapäevased ostud põhimõtteliselt kohapeal.

Võru linna elanikest tegeleb toiminguga kohapeal 99% vastanutest ja mujal 6% vastanutest. Võru valla elanikest teeb ostud mujal 92% vastanutest ja kohapeal 26% vastanutest; Sõmerpalu valla osas on vastavad näitajad 84% ja 69% vastanutest.

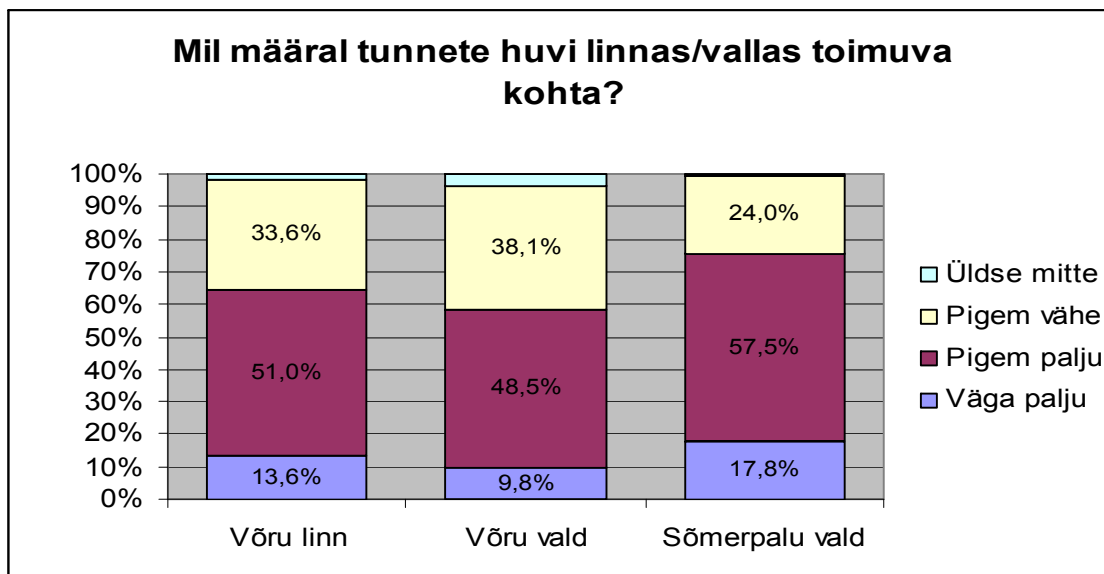
Joonis 93. Toiming: Igapäevaste ostude tegemine

Küsimus 19: Mil määral tunnete huvi linnas/vallas toimuvad vastu?

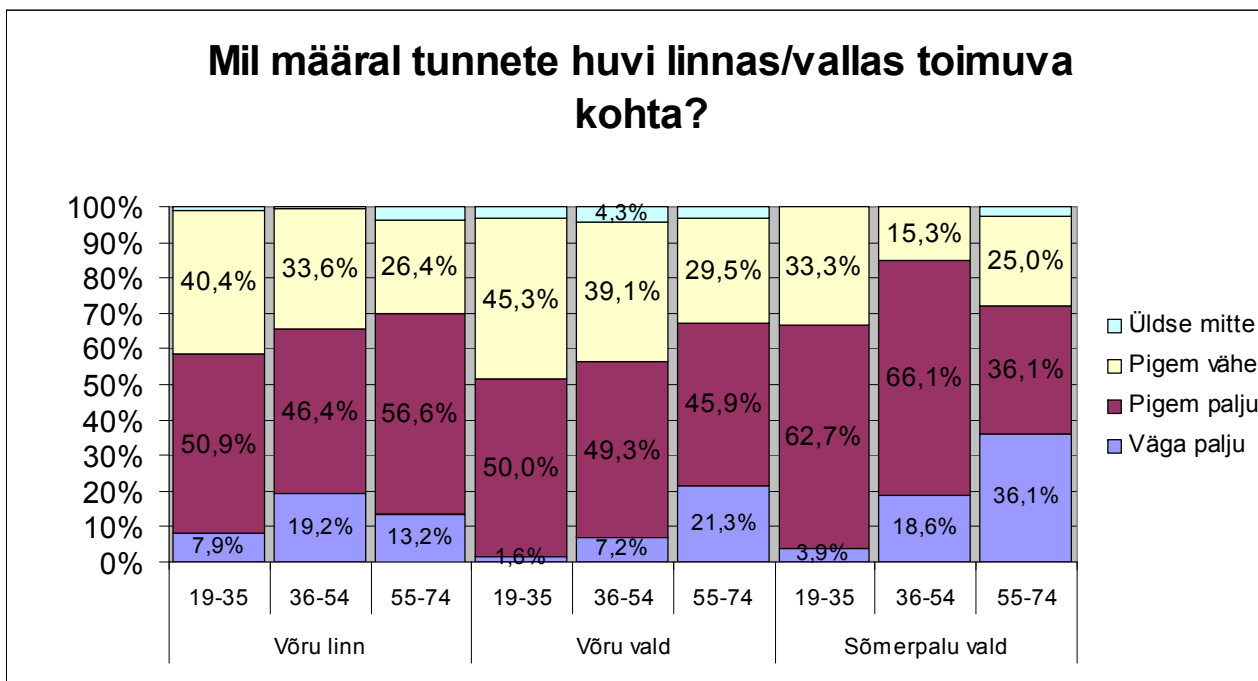
Küsitlustulemustest selgus, et üle võrreldavate omavalitsuste on: a) nende inimeste hulk, kes üldse või pigem vähe tunnevad huvi linnas/vallas toimuva suhtes on suhteliselt väiksem, kui nende arvukus, kes tunnevad pigem palju või väga suurt huvi linnas/vallas toimuva suhtes, mis on hea sisemise seotuse mõttes; b) noorte vanuses 19-34 aastat huvitatus linnas/vallas toimuva vastu mõnevõrra madalam võrreldes vanemaealiste elanikega.

Kokkuvõttes tõuseb esile Sõmerpalu, kus valla elanikud tunnevad mõnevõrra enam huvi vallas toimuva vastu kui võrreldavate naaberomavalitsuste elanikud.

Joonis 94. Mil määral tunnete huvi linnas/vallas toimuvad vastu?

Joonis 95. Mil määral tunnete huvi linnas/vallas toimuvad vastu, vastajad vanusgruppide lõikes

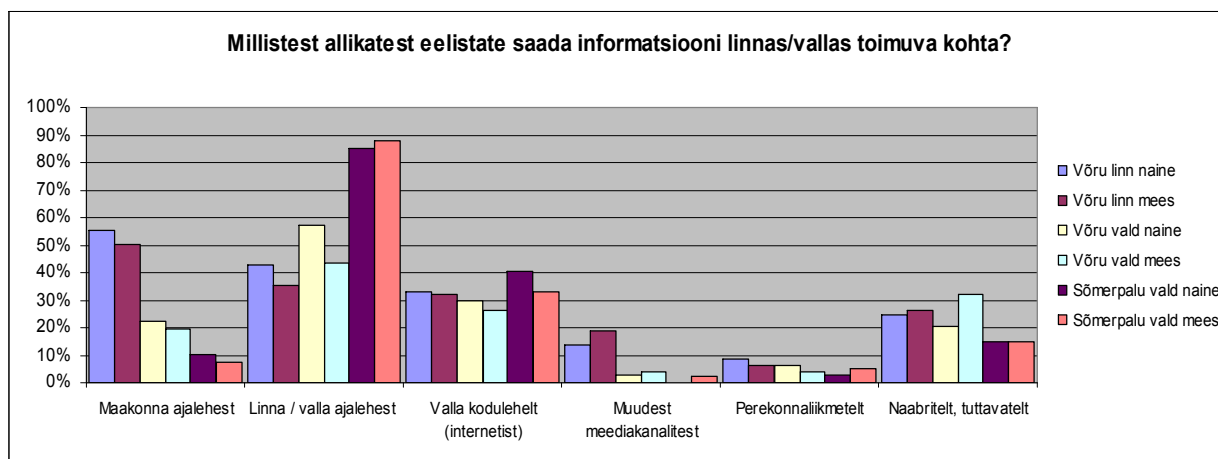

Küsimus 20: Millistest allikatest eelistate saada informatsiooni linnas/vallas toimuva kohta?

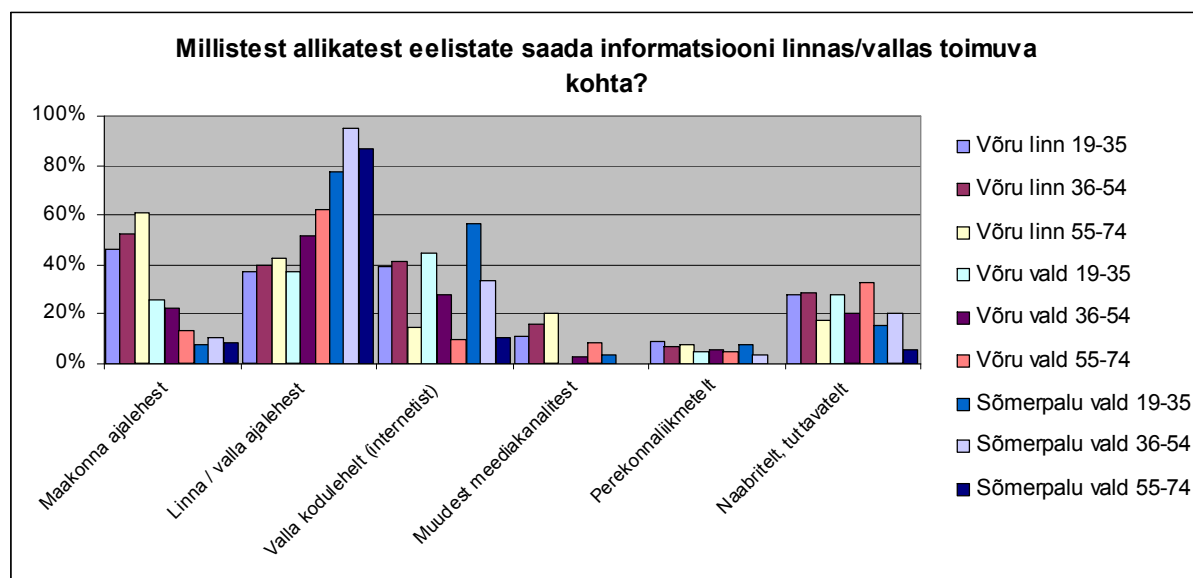
Peamisteks infoallikateks on niiöelda ametlikud kanalid. Esmased infoallikad on ajalehed – eelistavad vanemad inimesed - ja linna/valla koduleht Internetis – eelistavad nooremad elanikud – kõigis kolmes võrreldavas omavalitsuses. Seejuures erinev on maakondliku/lokaalse trükimeedia eelistamine. Võru linna elanikud eelistavad selgelt maakonna ajalehte ja valla elanikud oluliselt enam kohalikku ajalehte.

Samuti saavad Võru linna elanikud infot väga erinevatest allikatest paralleelselt, allikate mitmekesisus on kõige tagasihoidlikum Võru valla elaniku hulgas.

Joonis 96. Millistest allikatest eelistate saada informatsiooni linnas/vallas toimuva kohta?

Joonis 97. Millistest allikatest eelistate saada informatsiooni linnas/vallas toimuva kohta, vastajad vanusgruppide lõikes

Küsimus 21: Kas pooldate ühinemist?

Viimases ühinemisteedemaga seotud küsitlusbloki sooviti saada elanikelt tagasisidet selle kohta, kas nad pooldavad Võru linna, Võru valla ja Sõmerpalu valla ühinemist. Samuti küsitleti iga üksikut liitumise juhtu eraldi.

Küsimusega 21 sooviti a) saada ülevaadet elanike meelestatusest ühinemise kui sellise suhtes ning b) positiivse meelestatuse korral selgitada välja, missugus(t)e omavalitsus(t)ega eelistatakse ühinemist.

Ühinemist pooldavate elanike osakaal on võrdlemisi madal, Võru linnas domineerivad kõhklevad, kel pole selget ei/jah seisukohta, ning mõlemas vallas ühinemise suhtes eitavale seisukohale asunud.

Ühinemist pooldavate elanike osakaal on Võru linnas 30%, Võru vallas 32% ning Sõmerpalu vallas 13% elanikest; selgelt ühinemise vastaste osakaalud on vastavalt 30%, 46% ja 58%. Seejuures selget ei/jah seisukohta ühinemise suhtes ei oma arvestatav osa elanikkonnast – Võru linnas 40%, Võru vallas 22% ning Sõmerpalu vallas 30% vastanutest.

Ühinemist toetanud Võru linna ja Võru valla elanikest pooldavad enamuse ühinemist omavahel, Sõmerpalu valla elanikud eelkõige Võru vallaga ja siis Võru linnaga. Teiste variantide pooldamine on väheldane.

Tabel 131. Kas pooldate ühinemist? Kui jah, siis kellega?

Kellega pooldate ühinemist:	Elukoht						Sugu				Vanusegrupp					
	Võru linn		Võru vald		Sõmerpalu vald		Naine		Mees		19-35		35-54		55-74	
	Arv	%	Arv	%	Arv	%	Arv	%	Arv	%	Arv	%	Arv	%	Arv	%
Võru linnaga	0	,0%	51	25,4%	8	5,4%	29	8,1%	30	8,8%	18	7,8%	20	7,6%	21	10,2%
Võru vallaga	97	27,7%	0	,0%	14	9,4%	63	17,6%	48	14,0%	28	12,1%	41	15,6%	42	20,4%
Sõmerpalu vallaga	8	2,3%	10	5,0%	0	,0%	6	1,7%	12	3,5%	3	1,3%	8	3,1%	7	3,4%
Haanja vallaga	5	1,4%	6	3,0%	0	,0%	3	,8%	8	2,3%	2	,9%	5	1,9%	4	1,9%
Rõuge vallaga	5	1,4%	8	4,0%	1	,7%	3	,8%	11	3,2%	1	,4%	8	3,1%	5	2,4%
Lasva vallaga	4	1,1%	9	4,5%	1	,7%	4	1,1%	10	2,9%	3	1,3%	4	1,5%	7	3,4%
Vastseliina vallaga	2	,6%	4	2,0%	0	,0%	2	,6%	4	1,2%	1	,4%	2	,8%	3	1,5%
Urvaste vallaga	1	,3%	1	,5%	1	,7%	1	,3%	2	,6%	0	,0%	2	,8%	1	,5%
Antsla vallaga	2	,6%	1	,5%	4	2,7%	2	,6%	5	1,5%	0	,0%	4	1,5%	3	1,5%
EI POOLDA ÜLDSE MINGIT ÜHINEMIST (välistab kõik muud)	105	30,0%	93	46,3%	86	57,7%	152	42,5%	132	38,6%	90	38,8%	115	43,9%	79	38,3%
EI OSKA ÕELDA (välistab kõik muud)	141	40,3%	44	21,9%	44	29,5%	103	28,8%	126	36,8%	94	40,5%	78	29,8%	57	27,7%

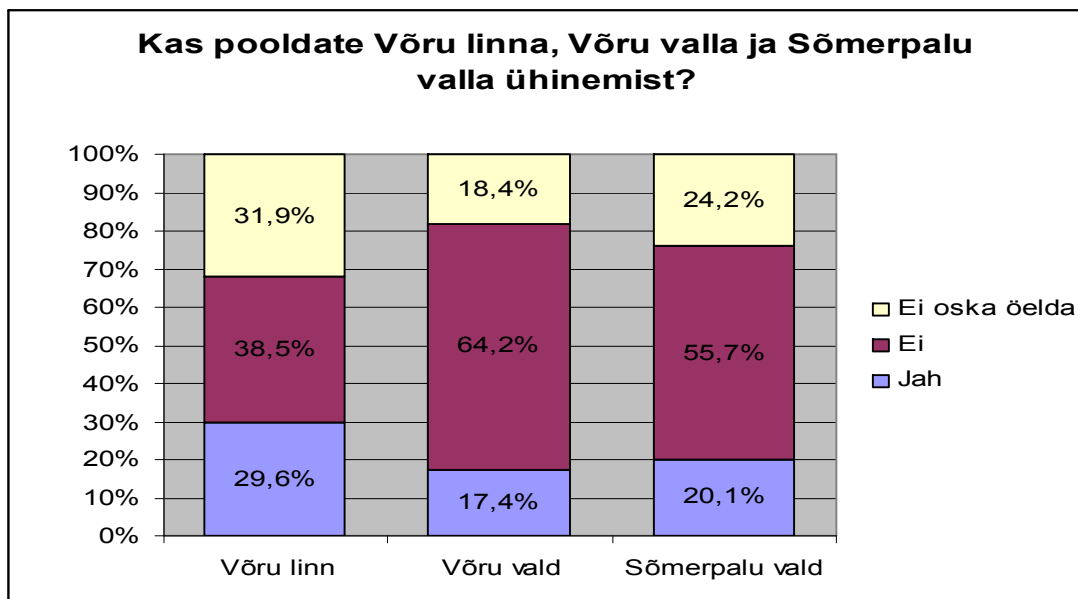
Juhul kui jätkuvalt on soov lähi- või pikemas perspektiivis ühinemine, siis oluliseks teguriks selle õnnestumise juures saab olema laiaulatuslik selgitustöö ennekõike nende kohalike elanike hulgas, kes täna veel pole kujundanud välja oma seisukohta selles küsimuses, kuid ka eitavale positsioonile asunud elanike hulgas.

Küsimus 22: Kas pooldate Võru linna, Võru valla ja Sõmerpalu valla ühinemist?

Eraldi on täpsustavalt küsitud hinnangut ühinemiskombinatsioonile Võru linn, Võru vald ja Sõmerpalu vald ning kokkuvõttes on meeletatus selle kombinatsiooni suhtes mõnevõrra negatiivsem kui ühinemise suhtes abstraktselt.

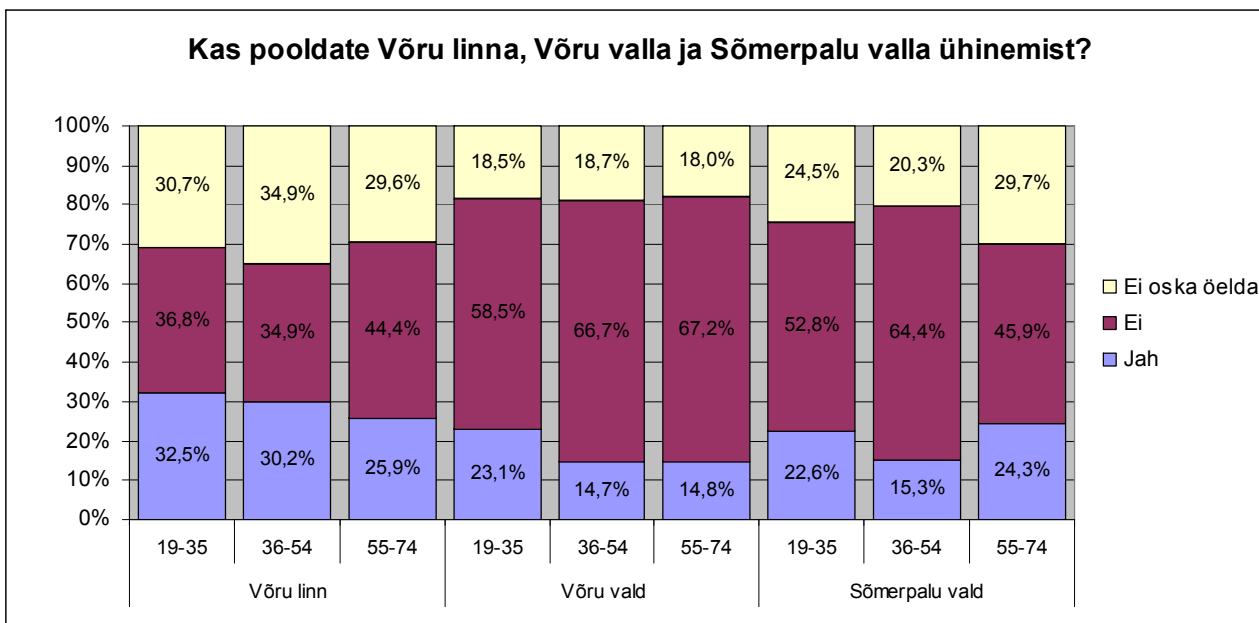
Ühinemiskombinatsiooni Võru linn, Võru vald ja Sõmerpalu vald suhtes on eitaval seisukohal 39% Võru linna, 64% Võru valla ja 56% Sõmerpalu valla elanikest.

Joonis 98. Kas pooldate Võru linna, Võru valla ja Sõmerpalu valla ühinemist?

Seejuures vanuse gruppide lõikes on nooremad elanikud kõige positiivsemalt meelestatud ühinemiskombinatsiooni Võru linn, Võru vald ja Sõmerpalu vald suhtes.

Joonis 99. Kas pooldate Võru linna, Võru valla ja Sõmerpalu valla ühinemist, vastajad vanusgruppide lõikes

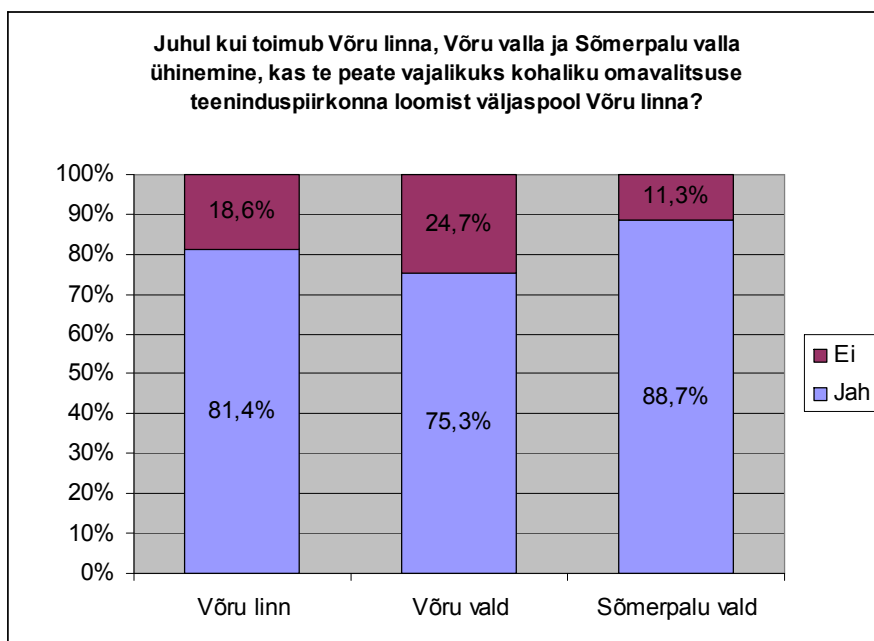

Küsimus 23: Juhul kui toimub Võru linna, Võru valla ja Sõmerpalu valla ühinemine, kas peate vajalikuks kohaliku omavalitsuse teeninduspunkti loomist väljaspool Võru linna?

Üle võrreldavate omavalitsuste valdav osa küsitlusele vastanutest peab vajalikuks Võru linna, Võru valla ja Sõmerpalu valla ühinemisel teeninduspunkti loomise väljaspool Võru linna. Teeninduspunkti

loomist väljaspool Võru linna ei pea vajalikuks vaid iga 5 Võru linna elanik, iga 4 Võru valla elanik ja iga 10 Sõmerpalu valla elanik.

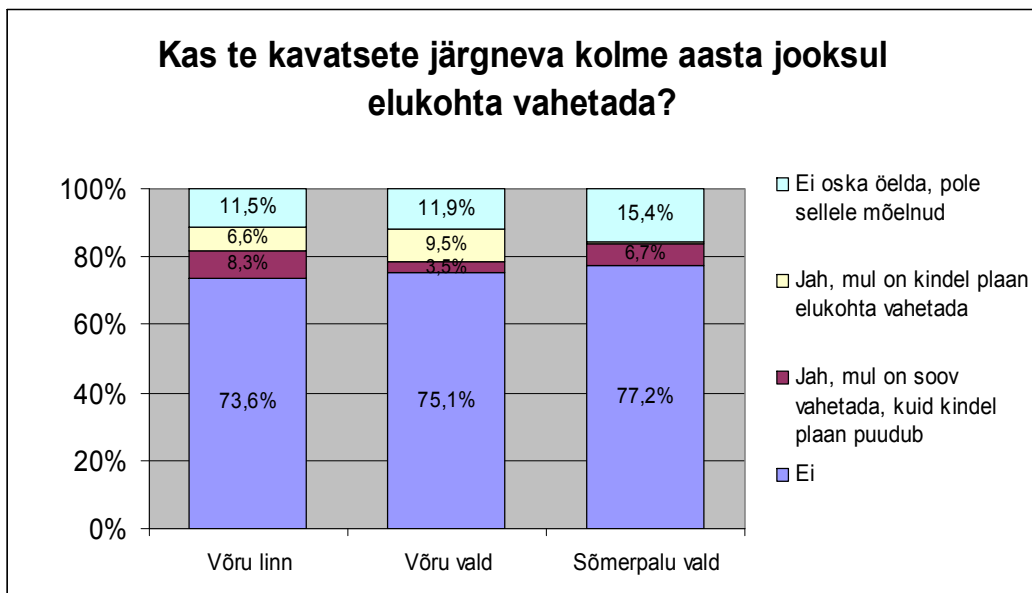
Joonis 100. Juhul kui toimub Võru linna, Võru valla ja Sõmerpalu valla ühinemine, kas te peate vajalikuks kohaliku omavalitsuse teeninduspunkti loomist väljaspool Võru linna?

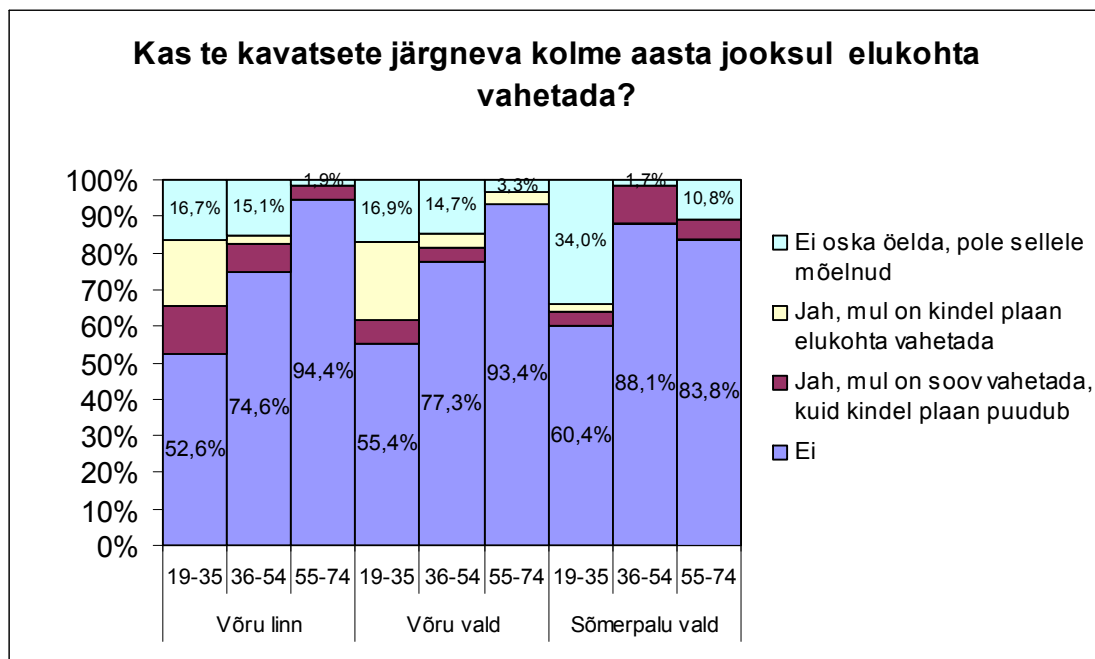
Küsimus 24: Kas Te kavatsete järgneva kolme aasta jooksul elukohta vahetada?

Elukoha vahetuse plaan järgneva 3. aasta jooksul puudub selgelt suurusjärgus $\frac{3}{4}$ elanikkonnast üle võrreldavate omavalitsuste. Samas muude vastuse variandide osas tuleb esile Sõmerpalu valla elanike võrdlemisi suur paiksus, selge elukohavahetuse plaani puudumine, võrreldes Võru linna ja Võru valla elanikega. Üle omavalitsuste on ühtviisi nooremad elanikud altimad elukohta vahetama kui vanemad inimesed.

Joonis 101. Kas Te kavatsete järgneva kolme aasta jooksul elukohta vahetada?

Joonis 102. Kas Te kavatsete järgneva kolme aasta jooksul elukohta vahetada, vastajad vanusgruppide lõikes

**Võru piirkonna kohalike omavalitsuste (Võru linn, Võru ja Sõmerpalu vald)
võimaliku haldusreformi raames läbiviidud elanike küsitluse ankeet**

1 Küsitleja kood

Kirjutage vastus siia:

2 Elukoht

Valige **ainult üks** järgnevatest:

Võru linn

Võru vald

Sõmerpalu vald

3 Sugu

Valige **ainult üks** järgnevatest:

Mees

Naine

4 Sünniaasta

Kirjutage vastus siia:

**5 Kuidas on Teie arvates praegune kohalik omavalitsus
tulnud toime oma ülesannete täitmisega?**

Valige **ainult üks** järgnevatest:

☐ Väga hästi

☐ Pigem hästi kui halvasti

☐ Pigem halvasti kui hästi

☐ Väga halvasti

**6 Mitu korda olete viimase 12 kuu jooksul käinud oma elukoha
linna/vallavalitsuses?**

Valige **ainult üks** järgnevatest:

Üldse mitte

1-2 korda

3-4 korda

5 ja enam korda

7 Mida Te peate praegu linna/valla arengus kõige olulisemateks probleemideks? Nimetage kuni 3 kõige olulisemat:

Kirjutage oma vastus(ed) siia:

- 1.
- 2.
- 3.

8 Mis Teile meenub linnas/vallas viimase 3 aasta jooksul toimunud muudatustest, mis on Teid kõige enam rõõmustanud?

Kirjutage vastus siia:

9 Palun nimetage teiega seotud alljärgnevate toimingute asukohad linna või valla täpsusega.

Tööl käimine

Palun valige **kõik** mis sobib:

- Ei tegele selle toiminguga
- Kohapeal
- Muu:

10 Laps käib lasteaias

Palun valige **kõik** mis sobib:

- Ei tegele selle toiminguga
- Kohapeal
- Muu:

11 Laps käib põhikoolis

Palun valige **kõik** mis sobib:

- Ei tegele selle toiminguga
- Kohapeal
- Muu:

12 Laps käib keskkoolis/gümnaasiumis

Palun valige **kõik** mis sobib:

- Ei tegele selle toiminguga

Kohapeal

Muu:

13 Perearsti külastamine

Palun valige **kõik** mis sobib:

Ei tegele selle toiminguga

Kohapeal

Muu:

14 Apteegis käimine

Palun valige **kõik** mis sobib:

Ei tegele selle toiminguga

Kohapeal

Muu:

15 Seltsi/rahvamajas käimine

Palun valige **kõik** mis sobib:

Ei tegele selle toiminguga

Kohapeal

Muu:

16 Postiteenuse kasutamine

Palun valige **kõik** mis sobib:

Ei tegele selle toiminguga

Kohapeal

Muu:

17 Sportimine

Palun valige **kõik** mis sobib:

Ei tegele selle toiminguga

Kohapeal

Muu:

18 Igapäevaste ostude tegemine

Palun valige **kõik** mis sobib:

Ei tegele selle toiminguga

Kohapeal

Muu:

19 Mil määral tunnete huvi linnas/vallas toimuva kohta?

Valige **ainult üks** järgnevatest:

- Väga palju
- Pigem palju
- Pigem vähe
- Üldse mitte

20 Millistest allikatest eelistate saada informatsiooni linnas / vallas toimuva kohta?

Palun valige **kõik** mis sobib:

- Maakonna ajalehest
- Linna / valla ajalehest
- Valla kodulehelt (internetist)
- Muudest meediakanalitest
- Perekonnaliikmetelt
- Naabritelt, tuttavatelt
- Muu:

21 . Kas pooldate ühinemist ?

Palun valige **kõige sobivaim** vastus:

- Jah
- Ei
- Ei oska öelda

Kui jah, siis kellega

- Võru linnaga
- Võru vallaga
- Sõmerpalu vallaga
- Lasva vallaga
- Haanja vallaga
- Rõuge vallaga
- Vastseliina vallaga
- Urvaste vallaga
- Antsla vallaga

Koduvald või –linn jätta küsimata

varianti "Ei oska öelda " vastajale mitte välja pakkuda

22. Kas pooldate Võru linna, Võru valla ja Sõmerpalu valla ühinemist?

Valige **ainult üks** järgnevatest:

- Jah

Ei

Ei oska öelda

Varianti 'Ei oska öelda' vastajale mitte välja pakkuda.

23. Juhul kui toimub Võru linna, Võru valla ja Sõmerpalu valla ühinemine, kas te peate vajalikuks kohaliku omavalitsuse teeninduspunkti loomist väljaspool Võru linna?

Jah

Ei

24. Kas te kavatsete järgneva kolme aasta jooksul elukohta vahetada?

Ei

Jah, mul on soov vahetada, kuid kindel plaan puudub

Jah, mul on kindel plaan elukohta vahetada

Ei oska öelda, pole sellele mõelnud